

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rukiye PALA

KORKUTELİ YÖRÜKLERİ: KÖKENLERİ, KÜLTÜRLERİ VE TARİHİ
SEYİRLERİ

Tarih Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rukiye PALA

KORKUTELİ YÖRÜKLERİ: KÖKENLERİ, KÜLTÜRLERİ VE TARİHİ
SEYİRLERİ

Danışman

Doc.Dr. Leyla DERVİŞ

Tarih Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya 2025

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Rukiye PALA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Sezen KARABULUT (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Leyla DERVİŞ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Hatice DURGUN (İmza)

Tez Başlığı: “Korkuteli Yörükleri: Kökenleri, Kültürleri ve Tarihi Seyirleri”
--

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 13./06/2025

Mezuniyet Tarihi : 17/07//2025

(İmza)
Prof. Dr. Seda BAYRAKTAR
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Korkuteli Yörükleri: Kökenleri, Kùltürleri ve Tarihi Seyirleri*” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değèrlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Rukiye PALA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Rukiye PALA
Öğrenci Numarası	202252006022
Enstitü Ana Bilim Dalı	Tarih Ana Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Leyla DERVİŞ
Tez Başlığı	"Korkuteli Yörükleri: Kökenleri, Kültürleri ve Tarihi Seyirleri"
Turnitin Ödev Numarası	2656528432

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 217 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 25/04/2025 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 9

alıntılar dahil %11

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

25./04/2025

(imza)

Doç. Dr. Leyla DERVİŞ

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VII
TEŞEKKÜR.....	VIII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YÖRÜKLERİN KÖKENLERİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1.Yörüklerin Kökeni ve Tarihsel Arka Plan.....	6
1.1.1. Konargöçer Yörüklerin Kökeni.....	7
1.1.2. Yarı Konargöçer Yörükler.....	9
1.2.Yörüklerin Anadolu'ya Gelişi ve Yayılımı.....	10
1.2.1. Büyük Selçuklu Döneminde Yörükler ve Türkmenler.....	13
1.2.2. Anadolu Selçuklu Devletinde Yörük ve Türkmenler.....	18
1.2.3. Osmanlı Döneminde Yörükler ve Türkmenler	22
1.2.4. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Yörükler.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

KORKUTELİ TARİHİ VE KORKUTELİ YÖRÜKLERİ

2.1. Korkuteli Tarihi.....	33
2.1.1. Korkuteli'de Şahkulu İsyanı ve Türkmenler.....	36
2.1.2. Şahkulu İsyanı ve Osmanlı'nın Karşı Hareketi.....	38
2.2. Korkuteli Yörükleri: Demografik Yapı Ve Toplumsal Özellikler.....	40
2.2.1. Honamlı Yörükleri: Gelenekler ve Yaşam Tarzı.....	44
2.2.2. Karatekeli Yörükleri: Coğrafi ve Kültürel Özellikler	45
2.2.3. Saçıkaralı Yörükleri: Sosyal Yapı ve Gelenekler.....	46
2.2.4. Sarıkeçili Yörükleri: Ekonomik Faaliyetler ve Kültürel Özellikler	47
2.2.5. Varsak Yörükleri: Göçebe Yaşam ve Kültürel Özellikler.....	50
2.2.6. Yeni Osmanlı Yörükleri: Modernleşme Süreci ve Değişim.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KORKUTELİ YÖRÜKLERİNİN SOSYAL VE EKONOMİK YAŞAMI

3.1. Günlük Yaşam ve Sosyal Yapı.....	52
3.1.1. Aile Yapısı ve Toplumsal Rollerin Dağılımı.....	53
3.1.1.1. Yörüklerde Erkek: Sosyal ve Ekonomik Roller.....	55
3.1.1.2. Yörüklerde Çocuk: Eğitim, Rol ve Sorumluluklar	59
3.1.2. Evlenme ve Düğün Adetleri: Ritüeller ve Gelenekler.....	60
3.1.2.1. Düğün Adetleri ve Törenler	63
3.1.2.2. Düğün Eğlenceleri ve Toplumsal Katılım	66
3.2. Ekonomik Faaliyetler ve Geçim Kaynakları.....	67
3.2.1. Hayvancılık ve Yörüklerin Ekonomik Yaşamı.....	68
3.2.1.1. Binek ve Taşımacılık: Deve, At ve Eşek.....	70
3.2.1.2. Geçim Kaynağı Hayvanlar: Keçi, Koyun, Sığır.....	77
3.2.1.3. Köpeklerin Önemi ve Yetiştirilmesi	84
3.2.1.4. En Vurma Geleneği ve Mülkiyet Anlayışı	86
3.2.1.5. Tarım ve Diğer Ekonomik Faaliyetler.....	88
3.3. Mesken Seçimi ve Barınma Düzenlemeleri.....	89
3.3.1. Kara Çadır.....	89
3.3.2. Alacık: Pratik ve Güvenli Barınma Çözümü.....	93
3.3.4. Kışlak ve Yaylak.....	94

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KORKUTELİ YÖRÜKLERİNİN KÜLTÜREL GELENEKLERİ VE TOPLUMSAL YAPI

4.1 Kültürel Yapı ve Toplumsal Normlar	102
4.1.1. Yeme İçme Kültürü.....	102
4.1.1.1. Misafir Ağırlama.....	105
4.1.1.2. Özel Günlerde Yapılan Yemekler: Bayramlar ve Kutlamalar.....	106
4.1.2. Geleneksel Giyim, Müzik ve Halk Oyunları.....	109
4.1.2.1. Giyim ve Kuşam: Yörük Giysileri ve Süslemeleri	110
4.1.2.2. Halk Müziği ve Oyunları: Sosyal İletişim ve Eğlenceler.....	112
4.1.3. Dini Günler ve Ritüeller: İnançlar ve İbadetler.....	113
4.1.3.1. Dini Bayramlar.....	114

4.1.3.2. Batıl Davranışlar ve İnançlar.....	115
4.1.3.3. Yörüklerde Ölüm Ritüeli ve Yörük Mezarları.....	117
4.1.4. Dokuma Sanatı ve Ürünleri.....	120
4.1.4.1. Dokuma Araçları: Kirman, Çıkırık, Kirkit, Kıl Tarağı.....	122
4.1.4.2. Dokuma Kullanım Alanları	126
4.1.4.3. Örtü ve Yaygılar.....	127
4.1.4.4. Taşıma İçin Kullanılan Dokumalar: Çul, Çuval, Ala Çuval, Kıl Çuval, Un Çuvalı, Torba, Heybe, Kolan.....	128
SONUÇ.....	138
KAYNAKLAR.....	140
EKLER.....	154
ÖZGEÇMİŞ.....	186

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e .	Adı Geçen Eser
Arış.	Halı, dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi
AÜ.	Anadolu Üniversitesi
Bilig	Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi
bz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
ÇKÜ.	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Ed./Eds.	Editör(ler)
haz.	Hazırlayan
no.	Numara
OTAD	Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi
OTAM	Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
s.	sayfa
ss.	Sayfa sayısı
SDÜ.	Süleyman Demirel Üniversitesi
TTK.	Türk Tarih Kurumu
TDK.	Türk DilKurumu

ÖZET

Bu tez çalışması, Antalya ilinin Korkuteli ilçesinde yaşayan Yörüklerin tarihsel kökenlerini, sosyal yapısını, kültürel özelliklerini ve yaşam biçimlerini tarihsel süreç içerisinde incelemektedir. Korkuteli Yörükleri, büyük bir kısmı yerleşik hayata geçmiş ve bazıları ise hala konargöçer yaşam tarzını sürdüren bir halk topluluğudur. Bu çalışma, Yörüklerin tarihsel süreç içerisinde nasıl bir değişim ve dönüşüm geçirdiğini, bu süreçteki sosyo-kültürel etkilerini ve bu topluluğun günümüzdeki yaşam biçimlerini anlamayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın konusu, Korkuteli Yörüklerinin tarihsel, kültürel ve sosyo-ekonomik süreçleridir. IV. yüzyılın sonlarına doğru, diğer Türk toplulukları gibi Oğuz boyları da Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmiş ve Anadolu'nun farklı bölgelerine yerleşmiştir. Bu boylar, Anadolu'nun Türkleşme sürecine önemli katkılarda bulunmuşlardır. Anadolu coğrafyasında Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti gibi siyasi yapılar içerisinde kurucu unsurlar arasında yer alan bu topluluklar, Orta Asya'dan itibaren sürdürdükleri konargöçer yaşam tarzı nedeniyle sürekli olarak iskân politikalarına tabi tutulmuşlardır. Ancak, bu iskân politikaları zaman zaman toplumsal huzursuzluklara ve büyük çaplı isyanlara yol açmış, buna karşın Yörükler, konar-göçer yaşam biçimini sürdürme eğilimlerini korumuşlardır.

Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu dönemlerinde Oğuz boyları genel olarak "Türkmen" adıyla anılmışken, Osmanlı Devleti döneminden itibaren bu topluluklar arasında "Yörük" ve "Türkmen" şeklinde bir ayrım yapılmıştır. Bu bağlamda, Rumeli'den başlayarak Marmara, Ege Denizi çevresi ve Batı Anadolu'dan Kızılırmak'a kadar uzanan coğrafyada yaşayan Oğuz boyları "Yörük" olarak adlandırılmıştır. Buna karşılık, Kızılırmak'ın doğusundan başlayarak Anadolu'nun doğu ve güney bölgelerinde, ayrıca Irak ve Suriye'de yaşayan konar-göçer gruplar "Türkmen" olarak tanımlanmıştır.

Osmanlı dönemi boyunca Yörüklerin yoğun bir şekilde yerleştiği Teke Sancağı'nın bir parçası olan *Korkuteli ilçesi*, merkezi otoriteye karşı isyanların meydana geldiği önemli bir bölge olmuştur. Bu isyanlar arasında en dikkat çekici olanı *Şahkulu İsyanı*'dır¹. İsyan sonrasında gerçekleştirilen sürgün ve iskân politikaları, Yörüklerin konar-göçer yaşam tarzını

¹Şahkulu İsyanı (1511), Osmanlı İmparatorluğu tarihinde önemli bir yer tutan ve özellikle Celali İsyanları'nın başlangıcını simgeleyen bir isyandır. Bu isyan, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, özellikle 16. yüzyılda, halkın sosyal ve ekonomik koşullarındaki zorluklarla ve devletin yönetimindeki aksaklıklarla bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır.

değiştirmeye ve bu grupları yerleşik hayata geçirmeye yönelik önemli çabalara rağmen, bu yaşam biçiminin tamamen ortadan kalkmasını sağlayamamıştır.

Bölgede yaşayan yerleşik ve konar-göçer Yörük toplulukları, Orta Asya kültürünün günümüze ulaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu kültürel mirasın aktarımında, Yörüklerin sürdürdükleri konargöçer yaşam biçimi belirleyici bir etken olmuştur. Ancak, son yarım yüzyılda, modern dönemin getirdiği yenilikler ve toplumsal değişimler, Yörük kültüründe de önemli dönüşümlere neden olmuştur. Bu değişim, geleneksel yaşam pratiklerinin ve kültürel unsurların yeniden şekillenmesini beraberinde getirmiştir.

Sonuç olarak, Korkuteli Yörükleri, tarihsel kökenleri, sosyal yapıları, ekonomik faaliyetleri ve kültürel mirasıyla önemli bir halk topluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tez, Yörüklerin geçmişten günümüze kadar süregelen dönüşümünü ve bu dönüşümdeki temel faktörleri ortaya koyarak, bölgedeki kültürel çeşitliliğin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Yörüklerin yaşam biçimlerinin korunması ve bu kültürün gelecek nesillere aktarılması hem yerel hem de ulusal düzeyde büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler:Korkuteli, Yörükler, Türkmenler, Konargöçer yaşam, Kültürel miras, İskân politikaları.

ABSTRACT

**THE YORUKS OF KORKUTELI: THEIR ORIGINS, CULTURE, AND
HISTORICAL TRAJECTORIES**

The subject of this study is the historical, cultural, and socio-economic trends of the Korkuteli Yörüks. Like other Turkish groups, the Oghuz tribes migrated from Central Asia to Anatolia towards the end of the 4th century, dispersing into various regions of Anatolia. These tribes played a significant role in the Turkification of Anatolia over centuries. These tribes, which were foundational elements of the Great Seljuk, Anatolian Seljuk, and Ottoman Empires that dominated the geography of Anatolia, were constantly subjected to settlement policies due to their nomadic lifestyle, which they had maintained since Central Asia. With the intent to impose settlement policies, these groups sometimes instigated significant uprisings to continue their nomadic way of life.

During the Great Seljuk and Anatolian Seljuk periods, the Oghuz tribes were referred to as Turkmens, while a distinction between Yörüks and Turkmens was made starting from the Ottoman Empire. The Oghuz tribes living in the regions extending from Rumelia, covering the Marmara and Aegean Seas, and stretching from Western Anatolia to the Kızılırmak were called Yörüks, while those living in the areas from the Kızılırmak River towards the eastern and southern parts of Anatolia, including Iraq and Syria, were called Turkmens. During the Ottoman period, as in earlier times, the Korkuteli district, located in the Teke region where the Yörüks predominantly resided, was a site of rebellions against central authority for various reasons, the most notable being the Şahkulu rebellion. The exiles and settlement efforts that followed the rebellion were insufficient to alter the Yörüks' nomadic lifestyle and enforce settlement.

The settled and nomadic Yörüks in the region have been a crucial factor in preserving Central Asian culture up to the present. The Yörüks' nomadic lifestyle has played the largest role in sustaining these cultural elements over time. However, over the past fifty years, modern advancements and developments have brought about changes in Yörük culture as well.

Keywords: Korkuteli, Yoruks, Turkmens, Nomadic life, Cultural heritage, Settlement policies.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında bilgi, deneyim ve rehberliğiyle bana her aşamada destek olan, fedakarlığını hiçbir zaman esirgemeyen Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü, değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Leyla DERVİŞ'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca görüş ve değerlendirmeleriyle çalışmama katkıda bulunan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Hatice DURGUN ve Doç. Dr. Sezen KARABULUT'a içten teşekkürlerimi sunarım. Akademik destekleriyle çalışmama katkıda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Muhammet GÜÇLÜ ve Doç. Dr. Fatih USLU'ya teşekkür ederim. Ayrıca yapmış olduğum çalışma esnasında bana farklı bakış açısı kazandıran ve kişisel fotoğraf arşivini benimle paylaşan Sedat ÇOLAK hocama çok teşekkür ederim. Çalışmam sırasında desteklerini esirgemeyen Antalya Yörükler Derneği Başkanı Abdullah DUMAN'a ve Korkuteli Yörükler Derneği Başkanı Yusuf ATEŞ'e teşekkür ederim.

Hayatım boyunca Yörük kültürünü en ince ayrıntısına kadar öğrenmemi sağlayan ve çocuklarının eğitim hayatını aksatmamak adına konargöçer yaşam tarzını terk etmek zorunda kalan, rahmetli babam Sarıkeçili Yörüğü Ali KURUMLU'ya ve Yeniosmanlı Yörüğü olan kıymetli annem Havana KURUMLU'ya minnettarım. Ayrıca çalışmam süresince maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen eşime ve çocuklarıma da çok teşekkür ederim.

Saha çalışmalarına katkıda bulunan Esenyurt Köyü eski muhtarı Mehmet BUCAKLI başta olmak üzere Kadir ALDEMİR, Mesude ALDEMİR, Nazire KANDEMİR, Havana KURUMLU, Teslime KURUMLU, Ali ÖMERCİK, Hayriye ÖMERCİK, Ayşe BUCAKLI, Gülsüm DOĞAN, Havva KOCAOĞLU ve Şükran AKDENİZ'e değerli bilgilerini paylaşarak çalışmamın zenginleşmesine katkıda bulundukları için teşekkür ederim.

Rukiye PALA

Antalya, 2025

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Antalya ilinin Korkuteli ilçesinde yaşayan Yörük topluluklarının tarihsel gelişimlerini, sosyal yapılarını, kültürel özelliklerini ve yaşam biçimlerini kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, Korkuteli Yörüklerinin kökenlerinden başlayarak yerleşik hayata geçiş süreçleri, sosyal ve kültürel yaşam dinamikleri ile teknolojik gelişmelerin bu dönüşüm üzerindeki etkileri ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Çalışmanın temelini, Antalya ili Korkuteli ilçesi ve çevresinde gerçekleştirilen nitel saha araştırması oluşturmaktadır. Bu kapsamda hem yerleşik hayata geçmiş hem de konargöçer yaşam tarzını sürdüren Yörük topluluklarıyla birebir görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılarla gönüllülük esasına dayalı olarak derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş; elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Saha çalışması sürecinde, katılımcıların mahremiyetine ve kişisel verilerinin gizliliğine azami özen gösterilmiş, araştırmanın tüm aşamaları etik kurul onayı çerçevesinde yürütülmüştür. Bu bağlamda, çalışma yalnızca teorik bir çerçeve sunmakla kalmayıp, sahadan elde edilen doğrudan gözlemler ve görüşmelerle desteklenmiş ampirik bir analiz sunmaktadır.

Birinci Bölüm, Korkuteli Yörüklerinin kökenleri üzerine odaklanmaktadır. Yörük ve Türkmen kavramlarının tanımlanması ve bu toplulukların Anadolu'ya geliş süreçleri ele alınmıştır. Osmanlı iskân politikalarının Yörükler üzerindeki etkileri ve bu süreçte ortaya çıkan toplumsal dinamikler de incelenmiştir. Ayrıca Oğuz boylarının Anadolu'ya göçleri, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinde Türkmenlerin ve Yörüklerin oynadıkları roller ile Cumhuriyet dönemi sonrasındaki gelişmeler incelenmiştir. Bu bölümde, Yörüklerin tarihsel süreçteki sosyo-politik etkileri ve iskân politikalarının sonuçları da ele alınmaktadır.

İkinci Bölüm, Korkuteli ilçesinin tarihi ile Yörüklerin bu bölgedeki varlıklarına dair detaylı bir inceleme sunmaktadır. Korkuteli'nin tarihsel süreci, Şahkulu İsyanı ve bu isyanın bölgedeki Yörükler üzerindeki etkileri anlatılmaktadır. Ayrıca, Korkuteli Yörüklerinin farklı grupları hakkında bilgiler verilmektedir, bu grupların gelenekleri ve yaşam biçimleri analiz edilmektedir.

Üçüncü Bölüm, Korkuteli Yörüklerinin sosyal yaşamını ele almaktadır. Yörüklerin günlük yaşamları, aile yapıları, toplumsal cinsiyet rolleri, evlenme gelenekleri ve sosyal yapılarına dair derinlemesine bir inceleme yapılmıştır. Ayrıca, Yörüklerin ekonomilerinin temel dayanağı olan hayvancılık, tarım ve diğer geçim kaynakları üzerinde durulmuş, bu

faaliyetlerin toplumsal yapılarına nasıl etki ettiği tartışılmıştır. Yörüklerin yaşam alanları, göçebe yaşam tarzının dinamikleri ve yerleşim yerlerinin özellikleri de bu bölümde ele alınmıştır.

Dördüncü Bölüm, Korkuteli Yörüklerinin kültürel özellikleri ve geleneklerine odaklanmaktadır. Yörüklerin yemek kültürü, giyim, müzik, halk oyunları, dini ritüeller ve geleneksel dokuma faaliyetleri gibi kültürel pratikler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Yörüklerin kültürel mirasları ve bu mirasın korunma süreçleri üzerinde de durulmuş, bu topluluğun kültürel kimliğini şekillendiren unsurlar açıklanmıştır. Bu bölümler Korkuteli Yörüklerinin geçmişten günümüze kadar süregelen sosyal, kültürel ve ekonomik dönüşümlerini bir arada ele alarak, Yörük toplumunun zengin ve derinlemesine incelenmesini sağlamaktadır.

Çalışma, Korkuteli Yörüklerinin tarihsel, sosyal ve kültürel yolculuklarını keşfederken, aynı zamanda bir halkın yaşam tarzının, değerlerinin ve geleneklerinin nasıl şekillendiğini ve zamanla nasıl evrildiğini de gözler önüne sermektedir. Yörükler, sadece bir coğrafyada değil, bir kültür ve kimlik alanında da derin izler bırakmışlardır. Geçmişin göçebe yaşamını, bugünün modern dünyasında sürdürmeye çalışan bu topluluk, kültürel miraslarını yaşatarak nesiller boyu devam eden bir dayanışma ve direncin örneğini sunmaktadır. Bu çalışma, Yörüklerin, geleneksel yaşam biçimlerini modern çağın zorluklarıyla harmanlayarak, kültürel kimliklerini nasıl koruduklarını ve toplumsal bağlarını nasıl güçlendirdiklerini anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Gelecek nesillerin bu mirası daha derinlemesine keşfetmesi, bu kültürel dokuyu daha sağlam bir şekilde muhafaza etmesine olanak tanıyacaktır.

Rukiye PALA

Antalya 2025

GİRİŞ

Orta Asya bozkırlarında konargöçer bir yaşam süren Oğuz boyları, yüzyıllar önce göç ederek çeşitli coğrafyalara yayılmıştır. Oğuz boylarının Anadolu'ya en büyük göç hareketi XI. yüzyılda gerçekleşmiş olmakla birlikte, bu süreç öncesinde Anadolu'ya yönelik sızıntılar ve keşifler de söz konusu olmuştur.²Bu keşifler sonucunda, Anadolu'nun iklim ve coğrafi yapısının, konar-göçer yaşam biçimi için uygun olduğu tespit edilmiştir. Büyük Selçuklu Devleti'nin kurucusu Tuğrul Bey, Merv³ şehrinde bağımsızlığını ilan ettikten sonra, devleti kardeşi Çağrı Bey ile birlikte genişletmeye başlamıştır. Çağrı Bey, devletin batıya doğru genişlemesini sağlarken, Anadolu'nun fethinden sorumlu olarak Türkmen beylerinden, aynı zamanda Selçuk Bey'in torunu olan İbrahim Yınal'ı görevlendirmiştir. İbrahim Yınal ve çevresindeki Türkmen kuvvetleri hem Anadolu'nun fetih sürecini hazırlamış hem de Bizans İmparatorluğu'na karşı yıpratma faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Tuğrul Bey'in ölümünün ardından, Selçuklu tahtına geçen Alp Arslan, Oğuz boylarına ve diğer Türk gruplarına Anadolu ve Ermenistan'a göç emri vererek, Anadolu'nun fethine yönelik şartların olgunlaşmasını sağlamıştır. Bizans İmparatoru IV. Romen Diyojen, yaklaşan Selçuklu tehlikesine karşı destek toplayarak, Bizans ordusunu Malazgirt Meydan Muharebesi'ne sürüklemiştir.⁴ Bu savaş, Alp Arslan'ın zaferi ve Anadolu'nun kapılarının Türklere açılmasıyla sonuçlanmıştır. Malazgirt Zaferi, Anadolu'nun Türkleşme sürecini hızlandırmış fakat Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesi de bir anda olmamıştır. Savaşın ardından, Türk ve Oğuz boyları Anadolu'ya akın akın göç etmiş ve özellikle kıyı ve dağlık bölgelere yerleşmişlerdir, bu da Anadolu'nun etnik yapısında önemli değişimlere yol açmıştır.

Anadolu'nun Türkleşme süreci, Malazgirt Zaferi ile hız kazanmış ve 5 Mart 1207 tarihinde Antalya ve çevresi de fethedilerek bu bölgelere Türkmen yerleştirilmiştir. Bölge zaman zaman el değiştirse de 1216 da kesin bir şekilde Selçuklu hakimiyetine girmiştir. Selçuklu Devleti'nin kuruluşunda önemli bir yer tutan Türkmenler, aynı zamanda Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesinde de etkin rol oynamışlardır. Ancak, Selçuklu Devleti'nin genişlemesiyle birlikte yönetimde Fars etkisi hâkim olmaya başlamış, bu durum

² Mehabe ŞAHBAZ, 'XVI.Yüzyıl Anadolu'sunda Oğuz Boylarının Yerleştikleri Yerlerin Sancaklara Dağılımı', *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:26, sy:3, 2017, s:45.

³ Merv, günümüz Türkmenistan sınırları içerisinde, tarihi İpek Yolu güzergâhı üzerinde yer alan ve Karakum Çölü'nde bir vaha üzerinde konumlanmış önemli bir yerleşim yeridir.

⁴ Mehmet Altay KÖYMEN, *Selçuklu Devri Türkiye Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2004, s: 265.

Türkmen beylerinin rahatsızlıklarına yol açmıştır. Türkmen beyleri, bu duruma karşı isyanlar başlatarak Selçuklu Devleti'ni zor duruma sokmuşlardır. Türkmen isyanları, sürgünler ve zorlama baskılarla bastırılmaya çalışılmış olsa da devletin kurucu unsuru olan Türkmenlerin karşı duruşları, Selçuklu Devleti'nin yıkılmasında önemli bir etken olmuştur. Hükümdar Sencer'in Türkmenler tarafından esir alınması, Selçuklu Devleti'nin zayıflamasına ve sonunda çökmesine yol açan en önemli faktörlerden biri olmuştur.

Malazgirt Zaferi'nin ardından Anadolu'nun fethiyle görevlendirilen Selçuklu komutanlarından Aslan Yabgu'nun torunu ve Kutalmış'ın oğlu Süleyman Şah, 1075 yılında İznik merkezli olarak Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuştur.⁵ Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşunda olduğu gibi, Anadolu Selçuklu Devleti'nin temelini de Türkmen unsurlar oluşturmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti ve ona bağlı Türkmenler, Anadolu'nun Türkleşmesi ve Türk yurdu olarak kalması sürecinde kritik bir rol üstlenmiştir.

Büyük Selçuklu döneminde olduğu gibi, Anadolu Selçuklu döneminde de Türkmen topluluklarına yönelik iskân politikaları uygulanmıştır. Ancak Anadolu Selçuklu Devleti, Moğol istilasının etkisiyle eski gücünü yitirmiş ve bu durum çeşitli iç karışıklıklara yol açmıştır. Özellikle 1243 yılında Moğollar ile yapılan Köseadağ Muharebesi'nin⁶ kaybedilmesi, devletin zayıflamasına ve dağılma sürecine girmesine neden olmuştur.⁷

Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasıyla birlikte, Anadolu coğrafyasında birçok beylik ortaya çıkmıştır. Bu süreçte Antalya ve çevresi, Hamitoğulları Beyliği'nin egemenliği altına girmiştir. Hamitoğulları döneminde, bu bölgeye çok sayıda konargöçer aşiret yerleştirilmiş ve bu topluluklar, yerleştikleri bölgelere kendi isimlerini vererek bölgenin sosyo-kültürel yapısını değiştirmiştir. Hamitoğulları Beyliği döneminden itibaren Antalya ve çevresi, Tekeli Beyliği olarak da anılmaya başlanmıştır.

Moğol istilası, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasına neden olmasının yanı sıra, Anadolu'ya yönelik yoğun Türk göçlerini de tetiklemiştir. Bu süreçte, farklı Türk topluluklarıyla birlikte konargöçer Türkmen boylarının Anadolu'ya gelerek çeşitli bölgelere yayılması hızlanmıştır. Anadolu Selçuklu Devletinin çöküşüyle birlikte ortaya çıkan ve sonrasında büyük bir cihan imparatorluğuna dönüşen beyliklerden birisi de Osmanlıdır.

⁵Mehmet Altay KÖYMEN, 'Süleyman Şah ve Anadolu Selçuklu Devletinin Kuruluşu', *Belleten*, sy: 57, 1993, s: 73.

⁶Köseadağ Muharebesi, 3 Temmuz 1243 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında meydana gelmiş ve Selçuklu Devleti'nin mağlubiyetiyle sonuçlanmıştır. Bu savaşın ardından Anadolu Selçuklu Devleti, Moğol hâkimiyetine girmiş ve siyasi bağımsızlığını büyük ölçüde yitirmiştir.

⁷Faruk SÜMER, 'Köseadağ Savaşı', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:26, s:273.

Osmanlı Devleti coğrafi konumunun sağladığı avantajı iyi kullanarak Ertuğrul Gazi'nin oğlu Osman Bey liderliğinde, 1299 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir.⁸

Türkmenler, Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Devletlerinin kurucu unsuru olduğu gibi, Osmanlı Devleti'nin de temel unsurlarından biri olmuştur. Osmanlılar, fethedilen bölgelere Türkmen topluluklarını yerleştirerek hem bu bölgelerin güvenliğini sağlamayı hem de hareket halindeki konargöçer nüfusu kontrol altına almayı amaçlamıştır. Ancak Osmanlı döneminde Türkmenlere yönelik uygulanan iskân politikaları sürekli bir sorun alanı olmuştur. Bu politikalar, zaman zaman Türkmenlerin isyanlarına yol açarak Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmıştır.

Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu dönemlerinde Türkmen olarak adlandırılan Oğuz boyları, Osmanlı dönemi yazılı kaynaklarında "Yörük" adıyla anılmaya başlanmıştır. Osmanlı belgelerinde, Anadolu ve Rumeli'de yaşayan konar-göçer topluluklar için "Yörük," "Türkmen" ve "konar-göçer" gibi tanımlamalar, bu toplulukların yaşam tarzlarına atfen kullanılmaktaydı.⁹

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli bir yer tutan Yörükler, savaş dönemlerinde orduya lojistik destek sağlama açısından kritik bir rol üstlenmişlerdir. Yörükler, sefere çıkan Osmanlı ordusunun malzeme taşınmasında, yollar ve derbentlerin güvenliğinin temininde, ayrıca devletin et ihtiyacının karşılanmasında aktif bir şekilde görev almışlardır. Ancak, 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti'nin konargöçer Yörüklerin iskânına yönelik sert politikalar benimsemesi, yer yer isyanların çıkmasına neden olmuştur. Bu isyanların bazıları kanlı bir şekilde bastırılmıştır.¹⁰

Bu bağlamda, Teke Sancağı'na bağlı Istanoz'da, Şahkulu¹¹ adlı bir Türkmen liderin öncülüğünde başlayan isyan, dönemin en dikkat çekici ayaklanmalarından biri olarak öne çıkmaktadır. Şahkulu'nun etrafında, eski tımar sahiplerinin yanı sıra hatırı sayılır bir Yörük topluluğu toplanmıştır. İsyan, Istanoz ve Elmalı kazalarının talan edilip Kütahya üzerine yürünmesiyle, basit bir ayaklanma olmanın ötesine geçmiş ve ciddi bir tehdit haline gelmiştir. İsyanı bastırmak amacıyla görevlendirilen Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa'nın şehit edilmesinin ardından, Sadrazam Hadım Ali Paşa ve Şehzade Ahmed devreye

⁸ Halil İNALCIK, 'Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Bey', *Belleten*, Sy:71, 2007, s:492.

⁹ Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2015, s:6.

¹⁰ Yusuf HALLAÇOĞLU, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2023, s:60.

¹¹ Şahkulu (ö.917/1511), ya da diğer adıyla Şahkulu Baba Tekeli (bazı Osmanlı kaynaklarında ve Karabıyıkkoğlu tarafından olumsuz bir çağrışım yaratmak amacıyla "Şeytankulu" olarak da anılmaktadır), 1511 yılında Teke Yarımadası bölgesinde geniş çaplı bir isyan başlatan Türkmen lideridir. Şahkulu, dönemin Osmanlı otoritesine karşı çıkan konargöçer Türkmen topluluklarının önderlerinden biri olarak tarih sahnesinde yer almıştır. (Kaynak: Feridun EMECEN, "Şahkulu Baba Tekeli", *TDV yayınları*, ss.284-286)

girmiştir. Ancak Şahkulu kuvvetleri Sivas'ta bozguna uğratılmış, bu süreçte Sadrazam Hadım Ali Paşa da şehit olmuştur.¹²

Şahkulu İsyanı, Osmanlı tahtının kaderini de etkilemiştir. Şöyle ki; II Bayeziddan sonra tahta geçeceği düşünülen Şehzade Ahmed veziriazam Hadım Ahmed Paşa ile birlikte Şahkulu isyanını bastırmakla görevlendirilir. Şehzade Ahmed isyanı bastırmak yerine yeniçerilerin kendisine biat etmesiyle ilgilenir. Bu durum Yeniçeriler arasında huzursuzluğa ve Şehzade Selimin taht yolunda daha ön plana çıkmasına sebep olur. İsyana bastırılması esnasında Şehzade Ahmed'in en büyük destekçisi Hadım Ahmed Paşanın şehit düşmesi ve Şehzade Ahmed'in varlık gösterememesi Şehzade Selime taht yolunu açan en büyük sebeplerden biri haline gelmiştir.¹³

Osmanlı Devleti'nin kurucu unsurları arasında yer alan birçok Türkmeni, devletin yükseliş döneminde gerek sürgün yöntemiyle gerek iskân politikasıyla fetih ettiği bölgelere yerleştirmiştir. Devlet-i Aliye'nin uygulamış olduğu bu politika, 1683 Viyana Kuşatmasının hüsrana neticelenmesi sonrasında tersine dönmüştür. Kaybedilen savaşlar sonrasında Balkanlarda ve Kafkaslarda yaşayan Türkmenler bu kez Anadolu'ya doğru göç etmeye başlamıştır. Bu göçler neticesinde Anadolu'da ki asayiş düzeni de bozulmaya başlar.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya savaşını kaybetmesi ile birlikte Mondros Mütarekesi imzalanır. Mütareke sonrasında Anadolu'nun birçok bölgesi işgal edilmeye başlar. Halk, bu isyanlar karşısında kendi başının çaresine bakmak için Kuva-yı Milliye birlikleri kurar. Bu birlikler bünyesinde Yörük Ali Efe gibi Demirci Mehmet Efe gibi ismi ön plana çıkan Yörüklerde yer alır.¹⁴ Milli Mücadele'ye bireysel olarak katılan Yörüklerin yanı sıra toplu halde katılan Yörüklerde olmuştur. Bu dönemde özellikle Batı Anadolu'daki Yörük toplulukları önemli bir özveriyle katkı sağlamıştır. Cumhuriyet'in ilanını takip eden süreçte, konargöçer Yörüklerin yerleşik hayata geçişini teşvik etmek amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti döneminde, özellikle Teke Yarımadası'nda yaşayan konargöçer Yörüklerin büyük bir kısmı, çocuklarının eğitime erişim, orman kanunları, ekili-dikili alanların artışı sonucu yaylak ve meraların daralması gibi nedenlerle yerleşik yaşama geçmiştir.

Yerleşik hayata geçmeyen konargöçer Yörük topluluklarında ise son elli yıl içerisinde hem sosyal hem de kültürel alanda belirgin değişimler gözlemlenmiştir. Barınma aracı olarak

¹²Şehabettin TEKİRDAĞ, ' Teke-Eli ve Teke-Oğulları', *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, Sy:7-8, İstanbul, 1977, s:61.

¹³ Serkan SARI, ' Safevi Devleti'nde Tekeli Türkmenleri', *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sy:10, 2024, s: 186.

¹⁴ Bayram AKÇA, ' Millî Mücadele Döneminde Yörük Ali Efe'nin Muğla ve Havalisindeki Faaliyetleri', *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Cilt: 1, sy:2, 2002, s:25.

kullanılan kara çadırın giderek terk edilmesi, yaylak ve kışlak arasındaki göç hareketlerinin azalması, dokuma üretimi ve kullanımı ile düğün geleneklerinde yaşanan dönüşümler bu değışimlerin örneklerindendir. Bu dönüşümde en etkili faktör, teknolojik gelişmelerin Yörük yaşam tarzına olan yansımaları olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

YÖRÜKLERİNİN KÖKENLERİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1.Yörüklerin Kökeni ve Tarihsel Arka Planı

Yörükler, tarihsel olarak göçebe ya da yarı göçebe bir yaşam biçimine sahip olan, kökeni Türk halklarına dayanan ve özellikle Anadolu'nun güney ve iç bölgelerinde yaşayan bir topluluktur. Yörüklerin kökeni, Orta Asya'nın bozkırlarında göçebe hayvancılık yaparak yaşayan eski Türk boylarına kadar uzanır. Bu halk, Türklerin Anadolu'ya göç etmeden önceki dönemlerde, Orta Asya'nın geniş bozkırlarında, özellikle Altay Dağları çevresinde yerleşik hayattan uzak, hayvancılık ve göçebe yaşam tarzını benimsemiş bir topluluktur.

Yörüklerin tarihsel arka planı, Türklerin Orta Asya'dan batıya doğru olan göç hareketiyle doğrudan ilişkilidir. Bu göçler, özellikle Selçuklu Devleti'nin Anadolu'ya yerleşmesi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun genişlemesiyle hız kazanmış, Yörükler de bu süreçte Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleşmişlerdir. Yörüklerin Anadolu'ya gelişi hem coğrafi hem de kültürel bir etkileşim sürecini başlatmış, yerleşik halklarla etkileşimleri, bölgesel farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde, Yörükler askeri ve ekonomik işlevleri nedeniyle önemli bir yer tutmuşlardır. Selçuklu İmparatorluğu döneminde, Yörükler devletin askeri güçlerinin bir parçası olarak, özellikle sınır bölgelerinde ve fetih hareketlerinde önemli bir rol oynamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise Yörükler; tarım, hayvancılık ve göçebe yaşam tarzlarını sürdürerek, kırsal alanlarda önemli bir ekonomik güç oluşturmuşlardır.

Yörüklerin tarihsel arka planı, aynı zamanda sosyo-kültürel yapılarındaki dönüşümü de yansıtmaktadır. Göçebe yaşam tarzının yerleşik hayata geçişi, Yörüklerin toplumsal yapısında önemli değişimlere yol açmıştır. Yerleşik hayata geçişle birlikte, Yörükler, köyler ve kasabalar kurarak hem kültürel hem de ekonomik açıdan daha karmaşık yapılar oluşturmuşlardır. Ancak, Yörükler geleneksel göçebe yaşam biçimlerini, özellikle ekonomik ve kültürel açıdan önemli bir kimlik unsuru olarak korumuşlardır.

Bu bağlamda, Yörüklerin kökeni ve tarihsel arka planı, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan geniş bir coğrafyada şekillenen ve Türklerin göçebe yaşam biçiminden yerleşik hayata geçiş sürecini yansıtan önemli bir kültürel mirası ifade eder. Bu süreç, Yörüklerin sadece coğrafi olarak değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik açıdan da önemli bir dönüşüm yaşadıklarını göstermektedir.

1.1.1. Konargöçer Yörüklerin Kökeni

Türk Dil Kurumu, bireylerin veya toplulukların hareketi, yer değiştirmesi ve taşınması ile ilgili çeşitli kavramlar tanımlamaktadır. Bu kavramlar arasında en temel olanı göç terimidir. Göç, belirli bir birey veya topluluğun bir yerden başka bir yere sürekli ya da geçici olarak taşınmasını ifade eder. Göçebe terimi ise iki farklı anlam taşımaktadır. İlk anlamıyla, belirli bir bölge içinde çevresel koşullara uyum sağlayarak hayvanları, çadırları ve diğer malzemeleriyle yer değiştiren ve yerleşik yaşam tarzını benimsememiş birey ya da toplulukları ifade eder. İkinci anlamı ise mevsimsel koşullara bağlı olarak ülkeler veya bölgeler arasında yer değiştiren kimseler ya da topluluklar için kullanılmaktadır.¹⁵ Tarihsel bağlamda bu terim, göçebe yaşam tarzını benimsemiş olan Türk toplumunun belirli bir kesimini ifade eder. Bu topluluklar, göç eylemini sürekli değil, mevsimsel olarak yaylak ve kışlak güzergahları arasında gerçekleştirir. Türkçede "göç" olarak bilinen bu kavram, Türkçenin en eski yazılı belgelerinde "köç" ve nadiren "göc" biçimlerinde yer almıştır.¹⁶ Bu kullanım, göç teriminin tarihsel kökenine ve dilsel sürekliliğine işaret etmektedir.

Osmanlı dönemi kaynaklarına göre, Anadolu'da yaşayan göçebe halk toplulukları, yaşadıkları hayat tarzına uygun olarak göç kelimesinin sonuna ek gelerek tanımlanmıştır. Göç faaliyeti gösteren bu topluluklar için en yaygın terim "göçer"dir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarına ait kaynaklarda bu grupların siyasi yapı üzerinde önemli bir etkiye sahip oldukları belirtilmiştir. Bu döneme ışık tutan eserlerde, Oruç Beğ, Neşri ve 16. yüzyıl tarihçilerinden Aşık Paşazade'nin eserlerinde "göçer Türkmen" ve "göçer Yörük" terimleri sıkça geçmektedir. Ayrıca, "konargöçer" terimi de Osmanlı öncesi dönemlerde kullanılmış olup, Osmanlı arşivlerinde de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.¹⁷

Konargöçer¹⁸ olarak hayat sürenler için sık kullanılan "Yörük" kelimesinin kökeniyle ilgili çeşitli görüşler öne sürülmektedir. "Yörük" terimi, "yörü-mek" eyleminden -k ekiyle yapılmış bir ad olup "yürüyen" anlamına gelmektedir; sözlükte "göçer, göçerev, göçebe" anlamlarına gelir.¹⁹ Rumeli'den başlayarak, Marmara ve Ege Denizi'ni kapsayan ve Batı

¹⁵ Şeyda BÜYÜKCAN SAYILIR, 'Göçebelik, Konar-Göçerlik Meselesi ve Coğrafi Bakımdan Konar-Göçerlerin Farklılaşması', *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/1 (Yaz 2012), s567.

¹⁶ İlhan ŞAHİN, 'Göç Kavramı Üzerine', *Yörük Araştırmaları-2*, Eds: Fatih USLU- Canan KÖKUS, , Palet Yayınları, Konya, Aralık 2020, s15,

¹⁷ İlhan ŞAHİN, age, s17.

¹⁸ "Konargöçer" terimi, Türk Dil Kurumu sözlüğünde göçebe bir hayat süren ve yerleşik olmayan toplulukları ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Kelimenin doğru yazımı "Konargöçer" şeklindedir ve bu çalışmada da bu şekilde kullanılacaktır.

¹⁹ Faruk SÜMER, 'Yörükler', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:43, s:570.- Ahmet TAŞĞIN, 'Yürümekle Seferde Kalmak, Sofrayla Yörük Olmak: Türkistan Horosan Azerbaycan Anadolu ve Balkan İrfanı ve Yörükler', *Yörük Araştırmaları II*, eds: Fatih Uslu,- Canan Kökus, Palet Yayınları, Konya 2020, s.93.

Anadolu'dan Kızılırmak'a kadar uzanan bölgede yaşayan konargöçerlere "Yörük"; Kızılırmak'tan başlayarak Anadolu'nun doğu ve güney kısımlarını, Irak ile Suriye'yi kapsayan bölgede yaşayan konargöçerlere ise "Türkmen" denilmektedir.²⁰

"Yörük" ismi, yürümek fiilinden türetilerek, Anadolu'ya gelip Anadolu'yu yurt edinen göçebe Oğuzları temsil eder. BüyükLaroussa sözlüğüne göre:"Yörük"; Orta, Güney ve Batı Anadolu ile Rumeli'de konargöçer hayatı sürdüren, Türkmen boylarına mensup olan kişilere 14. yüzyılın sonlarından itibaren verilen bir isim olarak tanımlanmaktadır.²¹ Bu görüşe katılmayanlar da vardır. "Yörük" teriminin tamamen "Yügrük" anlamına geldiğini, bu terimin sıfat haliyle ileri, bilgili, medeni, saf manalara geldiği gibi halk arasında yetenekli, dirayetli, yürekli anlamına da geldiğini belirtmektedirler.²²

"Yörük" kelimesinin 14. asrın ikinci yarısından itibaren göçebe kelimesinin yanında kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Yani Yörük terimi, gezen yürüyen Türk topluluğu demektir. Her Yörük'ün Türkmen kökenli olduğu, ancak tüm Türkmenlerin Yörük olmadığı genel kabul görmektedir.²³ Yörükler, Türkmenlerin hayvan otlatarak geçimini hayvancılıktan sağlayan ve daha mütevazı hayat süren bölümünü oluşturmaktadır. "Yörük" terimi bilimsel kaynaklarda, "konargöçer bir biçimde daima çadırdaki yaşayarak hayatını küçükbaş hayvanlardan sağladığı gelirle idame eden kişiler"²⁴ şeklinde tanımlanmaktadır.

Yörüklerin fiziksel özellikleri, genellikle esmer tene, orta boylu ve sağlam bir yapıya sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, yeşil gözlü, sarışın ve uzun boylu bireyler de Yörük topluluklarında gözlemlenebilmektedir. Fiziksel görünimleri coğrafi bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte, Yörüklerin karakteristik özellikleri genel olarak sıcak kanlılık, hoşsohbetlik ve misafirperverlik olarak öne çıkmaktadır.²⁵

Yörüklerin hayat şartlarını belirleyen en önemli unsur, hayvanları için daha iyi ve taze otlaklar bulabilmek amacıyla sürekli yer değiştirmeleridir. Yaz mevsiminde sıcaklıkların artmasıyla birlikte daha yüksek ve serin bölgelere göç ederek hayvanları için uygun otlanma alanlarına yönelmişler, kış mevsimi yaklaşırken havaların serinlemesiyle tekrar daha düşük rakımlı bölgelere göç ederek kışlaklarına dönmüşlerdir.²⁶ Bu nedenle yaylak ve kışlak arasında

²⁰ Şeyda BÜYÜKCAN SAYILIR, 'Türkiye'de Konar-göçerlerin Sosyo-Tarihsel Yapıları', *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sy.19, 2013, s:24.

²¹ Hayrettin YİĞİT, 'Yörük "Yörür mü?" Yörük Kelimesinin Etimolojisi Üzerine Bir Deneme', *Asia Minor Studies*, Cilt:7, sy:15, 2019, s:16.- Büyük Laroussa, 'Yörük', Milliyet Yayınları, Cilt: 24, İstanbul, 1992, s:12602.

²² M. Said DOĞAN, 'Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler', *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Cilt:3, sy:13, 09.02.2012, s:117.

²³ M. Said DOĞAN, age, s:119.

²⁴ Meral AKAN, ' Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:39.

²⁵ Fatih USLU, *Bozahmetli Yörük Aşireti*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2015, s:5.

²⁶ Hasan ERSAVAŞ- Oya ÖZKANLI, ' 20. Yüzyılda Orta Toroslardaki Yörüklerin Mutfak Kültürleri', *Aydın Gastronomy*, 2018, s.40.

hareket halinde olup sabit bir yere ait değildir.²⁷ Yaz döneminde hava sıcaklıkları arttıkça daha yüksek ve serin yerlere göç ederek hayvanları için daha uygun otlanma alanlarına geçmişler, kışa doğru ise havaların serinlemesiyle birlikte tekrar aşağılara doğru göç ederek kışlaklarına gelmişlerdir.²⁸ Öyle ki Yörükler, isimlerini keçi-koyun renkleri veya aşiret reislerinin isimlerini alarak kullanmaktadırlar. Örneğin, Sarıgeçili, Karageçili, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Hacılı gibi örnekleri görmekteyiz. "Yörük" terimi, Anadolu ve Rumeli'de konargöçer yaşam tarzını sürdüren, geçimlerini genellikle hayvancılık ve tarımla sağlayan, mevsimsel olarak kışlak ve yaylalarda inşa ettikleri evlerde ya da kurdukları çadırlarda yaşayan Oğuz Türklerini ifade etmek için kullanılan bir isim olarak tanımlanabilir.²⁹ Kısaca, Yörüklerin yaşam biçimleri, hayvancılığa dayalı ekonomik faaliyetler ve mevsimsel göç hareketleriyle şekillenmiştir. Yaylak ve kışlak arasında yapılan bu düzenli göç, daha iyi otlaklar bulma ve hayvanların ihtiyaçlarını karşılama amacına yöneliktir. Yaz aylarında serin ve yüksek yaylalara, kış aylarında ise daha alçak ve sıcak kışlaklara yapılan göçler, Yörüklerin doğayla uyumlu bir yaşam sürdüklerini göstermektedir. Yörük topluluklarının isimlendirme geleneği, sosyal yapılarını ve kültürel kimliklerini yansıtırken, "Yörük" terimi, Anadolu ve Rumeli'deki konar göçer Oğuz Türklerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu toplulukların, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile geçimlerini sağlarken doğa koşullarıyla kurdukları ilişki hem ekonomik hem de kültürel anlamda zengin bir mirası temsil etmektedir.

1.1.2. Yarı Konargöçer Yörükler

Yarı konargöçerlik yerleşik düzen ile göçebelik arasında yaşam süren Yörüklerin köy ve yaylak arasında hayatlarını sürdürme biçimidir.³⁰ Mehmet Eröz'e göre yarı konargöçerlik; kışın kara çadır yerine köylerde daim olan taş, toprak veya tuğla evlerde yaşayıp hayvancılığın yanında zirai faaliyetler yapan, yazın ise hayvanları ile yayalara çıkan Yörük hayatıdır.³¹ Muhtar Kutlu'ya göre yarı konar göçerlik; Konargöçerlikten yerleşik hayata geçiş sürecinde ara dönemi ifade eder. Kışları köylerde geçirirken yazları yaylakta kara çadırdaki geçirmektedirler. Yaylak ile kışlak arasındaki göç mesafesi, tam anlamıyla konargöçerlik

²⁷ Mehmet Ali EROĞLU, ' Sarıkeçili Yörüklerinin Çuval Dokumacılığı ve Doğal Boyacılığın Son Temsilcisi: Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi Ödüllü Emine Karadayı', *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:22, sy:88, 2023, s:1494.

²⁸ Hasan ERSAVAŞ- Oya ÖZKANLI, ' 20. Yüzyılda Orta Toroslardaki Yörüklerin Mutfak Kültürleri', *Aydın Gastronomi*, 2018, s.40.

²⁹ M. Said DOĞAN, 'Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler', *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Cilt:3, sy:13, 09.02.2012, s:120.

³⁰ M. Muhtar KUTLU, ' Yaşayan Bir Alt Kültür Geleneği: Anadolu Göçer Kültürü', *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Feryal Matbaası, Ankara, Cilt:1, 1992, s:59.

³¹ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991, s: 72.

yapan Yörüklerle kıyasla daha kısa bir rotayı kapsamaktadır.³² 18. ve 19. yüzyıllardan başlayarak 1960'lı yıllara kadar yaygın olarak görülen bu yaşam biçiminde, tamamen konargöçer bir yaşam tarzını benimseyen Yörüklerle oranla hayvan varlığı daha sınırlı olup, tarımsal faaliyetler daha belirgin bir yer tutmuştur.³³ Bazen tarım ağırlıkta yapılırken bazen de hayvancılık yine ağırlıklı olarak yapanlarda mevcuttur. Eğer hayvancılık ağırlıklı yapılıyorsa da kış döneminde hayvanların beslenmesi daha çok hazır yem ve samanlarla desteklenmektedir.³⁴ Yarı konargöçerlik, Yörüklerin göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçiş sürecinde bir ara dönem olarak hem tarımsal faaliyetlerle hem de hayvancılıkla dengeli bir şekilde şekillenmiş, bu yaşam biçimi onların doğayla uyumlu ekonomik ve sosyal düzenlerini sürdürmelerine olanak tanımıştır.

1.2. Yörüklerin Anadolu'ya Gelişi ve Yayılımı

Türklerin Anadolu ile olan ilişkileri oldukça eski tarihlere dayanmaktadır ve Milattan Önce dönemlere kadar uzanmaktadır.³⁵ Özellikle Makedonyalı İskender'in doğu seferleri sırasında Anadolu'da Türkler ile Kıpçakların varlığına dair izlere rastlanmıştır. Anadolu'ya gelen ilk Türk toplulukları, 10. yüzyılda beş büyük Türk elinden biri olan Oğuzlar olmuştur. Bu topluluklar, Seyhun Irmağı boyunca, Aral Gölü kıyılarında ve bu bölgelerin kuzeyinde yer alan bozkırlarda ikamet etmekteydiler.³⁶ Anadolu'ya yapılan ilk Türk akınlarının IV. yüzyılın sonlarına doğru, 395 yılında, Avrupa Hun Devleti kağanı Uldız tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. Kursık ve Basık isimli iki komutan tarafından gerçekleştirilen bu akın, Erzurum, Malatya ve Çukurova bölgelerinden ilerleyerek Urfa ve Antakya'yı kuşatmış ve ardından Kudüs'e yönelmiştir.³⁷ Hunların Anadolu'ya akınlar düzenlediği dönemde Sabirler de Anadolu'ya akınlar düzenlemekteydi; ancak bu akınlar, Anadolu'yu yurt edinme amacı taşımamaktaydı.

Türklerin Anadolu'ya yerleşimi, kimi zaman kendi iradeleri doğrultusunda, kimi zaman ise diğer milletlerin yönlendirmesiyle gerçekleşmiştir. Türk askerlerinin üstün savaş becerilerinin farkında olan farklı uygarlıklar, ordularında Türk birliklerine yer vererek

³² Muhtar KUTLU, *Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1987, s:23.

³³ Levent ERGUN, 'Konargöçer Yaşam Müzik İlişkisi: Yörük Müziği ' Ed: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, 2023, s:27.

³⁴ İbrahim BAKIR, *Batı Toroslarda Göçerlerin Yerleşme ve Mekân Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Konya, 1995, s:80.

³⁵ Abdullah KAYA, 'Başlangıcından 1071'e Kadar Türklerin Anadolu'ya Akınları Hakkında Bir Değerlendirme, *Akev Akademi Dergisi*, S. 59, 2014, s: 213.

³⁶ Faruk SÜMER, 'Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler Mi Geldi?', *Belleten Dergisi*, Cilt:25, sy:96, 20.10.1960, s:572.

³⁷ Merve EKENTOK, *Batı Anadolu'nun Türkleşme Süreci ve Aydın Sancağında Yörükler*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Aydın, 2022, s:18.

Anadolu'nun sınır güvenliğini bu askerlere emanet etmiştir. Bu doğrultuda Araplar ve Perslerin yanı sıra Roma ve Bizans İmparatorlukları da sınır bölgelerinin korunmasında Türklerden oluşan askeri birliklere önemli görevler vermiştir.³⁸

Türklerin Anadolu'ya gelişi ve bu coğrafyanın Türk yurdu haline gelmesi, kısa sürede gerçekleşen bir süreç değildir. Anadolu'nun demografik ve etnik yapısındaki değişim, birkaç yüzyılı kapsayan uzun bir zaman diliminde gerçekleşmiştir.³⁹ Anadolu'nun Türkleşmesinde en etkili göç hareketi, X. ve XI. yüzyıllarda meydana gelmiştir. Bu dönemde, Oğuz ve Türkmen toplulukları iki ana güzergâh izleyerek geniş çaplı bir göç dalgası oluşturmuştur. Bir yandan Hazar Denizi'nin kuzeyinden hareketle Avrupa'nın doğusu, ortası ve Balkanlar'a doğru ilerlerken; diğer yandan Harezm, Horasan, Afganistan, İran, Irak, Suriye, Azerbaycan ve Anadolu'ya yönelmişlerdir.⁴⁰ Bu göçler, Anadolu'nun etnik ve kültürel yapısında derin bir dönüşüme yol açmıştır.

Bu dönemle birlikte Anadolu'ya doğru göç eden Türkmenler, genellikle dağlık bölgeleri veya dağlık bölgelerin denize yakın olan kısımlarını yerleşmeye uygun bulmuşlardır.⁴¹ Türkmenlerin stratejik yerleşim tercihleri, hem savunma açısından önemli avantajlar sağlamış hem de hayvancılık ve tarım faaliyetleri için uygun koşullar sunmuştur. Bu yerleşim düzeni, zamanla Anadolu'nun demografik ve kültürel yapısında derin değişimlere neden olmuştur. Ayrıca, bu bölgelerden geçen ticaret yolları, Türkmen toplumlarının ekonomik anlamda güçlenmesine olanak tanımıştır. Türkmenlerin yerleştiği bu alanlar, ilerleyen dönemlerde kültürel ve siyasi bakımdan önemli merkezler haline gelerek Anadolu'nun sosyo-ekonomik ve siyasi yapısında belirleyici bir rol üstlenmiştir.

Anadolu'nun Türkleşme sürecinin ilk aşamaları, Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun kurulmasından önce, Abbâsîler döneminde atılmıştır. Abbâsî yönetimi altında görev yapan Türk komutanlar, Anadolu'ya düzenlenen gazâ akınlarında yer alarak Bizans'a karşı önemli saldırılar gerçekleştirmişlerdir.⁴² Oğuzların, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya göçleri, özellikle çolak çocukları ve yanlarında getirdikleri sürülerle başlamıştır. Bu ilk göç hareketi, başlangıçta beklenen başarıyı elde edememiş olsa da, Bizans'ın Türkler karşısındaki direnç

³⁸ Abdullah KAYA, 'Başlangıcından 1071'e Kadar Türklerin Anadolu'ya Akınları Hakkında Bir Değerlendirme, *Akev Akademi Dergisi*, sy: 59, 2014, s: 213.

³⁹ Mustafa ÖZDEMİR, 14-17. Yüzyıllar Arasında Anadolu'ya Gelen Türk Göçleri ve Anadolu'nun Doğusunda Meydana Gelen Demografik Değişiklikler, *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt:5, sy:12, 2017, s:52.

⁴⁰ Mehmet Ali ÜNAL, 'XV. ve XVI. Yüzyılda Teke Sancağında Cemaat ve Aşiretler', *SDÜ. Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Isparta, sy:2, 1996, s:221.

⁴¹ Hasan ERSAVAŞ- Oya ÖZKANLI, '20.yüzyılda Orta Toroslardaki Yörüklerin Mutfak Kültürü,' *Aydın Gastronomiyi*, Cilt:2, sy:1, 2018, s:41.

⁴² Cevdet YAKUPOĞLU, 'Malazgirt Zaferi ve Anadolu'da Yeni Türk Vatanının Yükselişi', *Kamu Yönetimi Enstitüsü sosyal Bilimler Dergisi*, sy:1, 2021, s:4.

kapasitesini zayıflatmış ve ardından gelen Oğuz akınlarını kolaylaştırmıştır.⁴³ 11. yüzyılda Türk yurtlarını ziyaret eden Kaşgarlı Mahmud, Seyhun Nehri çevresinde konargöçer Oğuzlarla karşılaşmış ve o dönemde Horasan ile Maverâünnehir bölgesinin küçükbaş hayvan ihtiyacının Oğuzlar tarafından karşılandığını belirtmiştir. Anadolu'nun Oğuzlar tarafından fethedildiği dönemde, yerleşik hayata geçen Türkmenlerin yanı sıra, yaylak ve kışlak arasında göçebe yaşam tarzını sürdüren konargöçer Türkmen toplulukları da varlık göstermektedir.⁴⁴ Bu durum hem yerleşik hayata geçişin hem de göçebe yaşam biçiminin Anadolu'nun Türkleşme sürecindeki dinamikleri ve kültürel çeşitliliği nasıl şekillendirdiğini göstermektedir.

Anadolu'ya yurt edinme amacıyla en güçlü akınlar Büyük Selçuklu döneminde gerçekleşmiştir. Oğuzlar, XI. yüzyılda Selçuklu Devleti'nin idaresinde İran'da devlet kurduktan sonra 1071 yılında Bizans İmparatorluğu'nu Malazgirt Zaferi'nde kesin bir şekilde yenerek Anadolu'yu Türkleştirmeye başlamıştır.⁴⁵ Malazgirt Zaferi sonrası 1071 yılında, Anadolu'ya doğru büyük bir göç dalgası yaşanmış ve bu dalganın yoğunluğunu konargöçer Yörükler oluşturmaktaydı.⁴⁶ Türkmen ve İran dilli kabileler, kesin yerleşme amacıyla Anadolu'ya girmişlerdir.⁴⁷ Özetle, Yörüklerin Anadolu'ya göçleri, özellikle XI. yüzyıldan itibaren daha yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu dönemde Oğuzlar başta olmak üzere çeşitli Türk boyları, savaşlar, iklim koşulları veya siyasi baskılar gibi faktörlerden dolayı Orta Asya'dan ayrılarak Anadolu'ya yönelmiştir. Özellikle Malazgirt Meydan Muharebesi (1071) sonrası Bizans İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla birlikte Anadolu'ya daha fazla Türkmen ve Yörük göçü yaşanmıştır.

İlk konargöçer Yörük göçü, Malazgirt Zaferi'nin ardından gerçekleşmiştir. İkinci yoğun göç dalgası ise Orta Asya'da Moğol baskısından kaçan konargöçer Yörükler tarafından oluşturulmuştur. Oğuzların ikinci göç dalgası ise 1221-1260 tarihleri arasında, doğudan Moğol ordusundan kaçarak Anadolu'ya sığınan kitlelerle gerçekleşmiştir. Bu grupların çoğunluğunu basit sosyal örgütlenmeye sahip kabilelerden oluşan konargöçerler

⁴³ Mehmet Altay KÖYMEN, 'Selçuklular ve Anadolu'nun Türkleşme Meselesi', *Selçuklu Üniversitesi Selçuklu Araştırma Dergisi*, sy:1, 1986, s:27.

⁴⁴ Tufan GÜNDÜZ, 'Konar Göçer', Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt:26, s:162.

⁴⁵ Faruk SÜMER, Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler Mi Geldi?', *Belleten Dergisi*, Cilt:25, sy:96, 20.10.1960, s:574.

⁴⁷ Sabit MENTEŞ- Daimî CENGİZ, 'Veli-Ocak Kültürlerinin Selçuklu ve Osmanlılarda Din ve Kültür İnşasındaki Öneme İlişkin Kısa Bir Değerlendirme', *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:4, sy:1, 2020, s:85.

oluşturmaktadır.⁴⁸ Dolayısıyla, Yörüklerin Anadolu'ya göçü ve bölgedeki yayılımı, Türklerin geniş çaplı göç hareketlerinin ve bu süreçte benimsedikleri yerleşim stratejilerinin bir sonucudur. Yörükler, Orta Asya'dan başlayarak zamanla Anadolu'ya doğru hareket etmiş ve bölgenin farklı coğrafi bölgelerine yayılmışlardır. Göçebe yaşam tarzını benimseyen bu topluluk, hayvancılıkla geçimlerini sağlayarak yaylak ve kışlak sistemiyle yaşamışlardır. Yörüklerin Anadolu'daki yerleşimleri, bölgenin demografik yapısını dönüştürmüş ve Türk kültürü, dili ile geleneklerinin yayılmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Bunun yanı sıra, Yörüklerin yerleşim alanlarında sosyal ve ekonomik yapının şekillenmesinde de önemli katkılar sağlamışlardır.

1.2.1. Büyük Selçuklu Döneminde Yörükler ve Türkmenler

Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşunda en önemli dayanak, Oğuz Türkleri olmuştur.⁴⁹ Selçuklu Devleti'nin tarihsel anlamdaki en büyük rolü ve Türk tarihine sağladığı en önemli katkı, Anadolu'nun fethedilmesi ve bu toprakların Türkleştirilmesidir.⁵⁰ Orta Asya Türk göçebe yaşam tarzını benimsemiş, özellikle Oğuzlar, Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulmasının ardından ekonomik ihtiyaçlar nedeniyle Batı'ya doğru göç etmişlerdir.⁵¹ Anadolu'da Türk egemenliğini sağlamak için gerekli şartlar zamanla olgunlaşmıştır. 1015-1020 yılları arasında başlayan ilk akınlarla birlikte Oğuzlar, 1047'den itibaren kararlı ilerleyişlerle ve uzun süren savaşlar sonucunda Anadolu'yu fethetmişlerdir.⁵² Bizans'ın son dönemlerindeki siyasi boşluk, Anadolu'ya yapılan Türk göçlerini Selçuklu yönetimi altında daha organize hale getirmiştir.⁵³ Selçuklu Devletinin kuruluşundan Malazgirt Zaferi'ne kadar geçen otuz yıllık süreçteki gazalar ve savaşlar, Bizans'ın Anadolu'daki savunmasını kırmak ve bölgeyi yerleşime uygun hale getirmek açısından büyük önem taşımaktadır.⁵⁴ Dolayısıyla, Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra, Oğuz Türklerinin Anadolu'ya yönelen göçleri, sadece askeri fetihlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda bölgenin sosyo-kültürel yapısının da dönüşümüne yol açmıştır. Bu süreç,

⁴⁸ Sabit MENTEŞ- Daimî CENGİZ, 'Veli-Ocak Kültürlerinin Selçuklu ve Osmanlılarda Din ve Kültür İnşasındaki Önemi İlişkin Kısa Bir Değerlendirme', *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:4, sy:1, 2020, s:85.

⁴⁹ Ayhan Afşın ÜNAL, Büyük Selçuklu Devleti'nin Oğuzlar-Türkmenlere Karşı Takip Ettiği Siyaset, *Türkhis Sutudies Historical Analysis*, sy:14, 2019, s:404.

⁵⁰ Mehmet Altay KÖYMEN, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, 2004, Ankara, s:239.

⁵¹ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991, s: 240.

⁵² Mükrimin Halil YİNANÇ, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul Burhaneddin Matbaası, İstanbul, 1944, s:2.

⁵³ Fatih AKSOY, XII.-XIII Yüzyıllarında Türkiye Selçuklularının Anadolu'nun Türk Yurdu Olmasına Etki Eden İktisadi ve Ticari Faaliyetler, *OTAD*, III, 1, 2019, Haziran, s:193.

⁵⁴ Osman TURAN, *Selçuklular ve İslamiyet*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2021,48.

Türklerin Anadolu'da yerleşik hayat kurmalarını ve bölgenin demografik yapısının önemli ölçüde değişmesini sağlamıştır. Selçuklu yönetiminin sunduğu güvenli ortam ve ekonomik fırsatlar, Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerini hızlandırmış, bu da Anadolu'nun Türkleşmesinde önemli bir adım olmuştur. Malazgirt Zaferi ise, bu sürecin zirve noktası olarak, Türk egemenliğinin kalıcı hale gelmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

Roma İmparatoru IV. Romanos Diogenes, dört yüz bin kişilik dev bir orduyla Irak ve Horasan'ı fethetmek amacıyla sefer düzenlemiştir. Bizans ordusu, Ahlat bölgesine kadar ilerleyerek büyük bir tehdit oluşturmuşken, Alp Arslan, karşısında olağanüstü derecede küçük bir orduyla savunma yapabilmıştır. Ancak Alp Arslan kendi liderliğinde başlattığı karşı saldırı ile Bizans ordusuna büyük bir yenilgi yaşatmış ve bu zafer, Selçuklu Devleti'nin Anadolu'da Türk egemenliğinin temellerini atmıştır.⁵⁵ Bu zafer, Bizans'ın Türkler karşısındaki son ve en güçlü ordusunun yok edilmesiyle sonuçlanmış, Bizans'ın Anadolu'daki savunması çökmüştür. Sultan Alp Arslan'ın bu eşsiz zaferi, İslam ve Batı dünyasında büyük yankı uyandırmış ve Anadolu'nun Türk yurdu olarak kaderini belirlemiştir.⁵⁶

Anadolu'yu Emeviler ve Abbasilerin saldırılarına karşı yüzyıllar boyunca savunan Doğu Roma İmparatorluğu, Oğuzların ilerleyişi ve askeri üstünlüğü karşısında büyük bir yenilgiye uğramıştır. Selçukluların askeri zaferiyle birlikte Türk unsurları, Diyar-ı Rum bölgesine kitlesel olarak göç etmeye başlamıştır.⁵⁷ Malazgirt Zaferi sonrasında ki on yıllık süreçte Türkler, Marmara ve Adalar Denizi'ne kadar olan bölgeleri fethetmişlerdir.⁵⁸ Malazgirt Zaferi sonrasında Anadolu'yu fetih eden Türkmenler Anadolu'nun dört bir yanına 24 Oğuz Boyuna⁵⁹ mensup toplulukları yerleştirmiştir. Anadolu'ya kendilerine ait; Yazır, Bayındır, Çepni, Karaevli, Dodurga, Akevli, Avşar, Kargın, Alanyontlu, Salur, Beğdili, Yüreğir, Kınık, Ayya(Ağba), Bayat gibi kabile veya aşiret isimlerini olmayanlarda yer adlarını taşımışlardır.⁶⁰

1074 yılında, Malazgirt Zaferi'nden iki veya üç yıl sonra, Papa II. Urbanus, Hristiyan dünyasını Bizans İmparatorluğu'nun yanında Türklere karşı silahlanmaya çağırmıştır.⁶¹ XII. yüzyılda Anadolu'ya düzenlenen Haçlı Seferleri sırasında, bölgeyi ziyaret eden seyyahların

⁵⁵ M. Fuat KÖPRÜLÜ, "Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları". Belleten, Cilt:7, sy:27, 1943, s:476.

⁵⁶ İbrahim KAFESOĞLU, *Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine Araştırmalar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2021, s.39.

⁵⁷ Mikail BAYRAM, *Büyük Selçuklu Devletinden Türkiye Selçuklu Devletine Mehmet Altay Köymen Armağanı*, Ed:Mehmet Hacı Gökmen, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Yayınları:5, Konya,2011, s:65.

⁵⁸ Faruk SÜMER, *Oğuzlar*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1935, s:134.

⁵⁹ Bkz: Resim 1.

⁶⁰ Cahit GELEKÇİ, 'Türk Kültüründe Oğuz- Türkmen- Yörük Kavramları', *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, sy:1, 01.12.2004, s:15.

⁶¹ Mükrimin Halil YİNANÇ, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul Burhaneddin Matbaası, İstanbul , 1944 ,s:80.

kaleme aldığı eserler, Anadolu'da yaşayan Türkmen nüfusu ve yerleşim alanları hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu eserler, dönemin sosyal, kültürel ve demografik yapısını anlamak açısından değerli kaynaklar oluşturmıştır.

Avrupa'nın Haçlı Seferi çağrısına kayıtsız kalamayan Keşiş Pierre'in⁶² liderliğindeki disiplinsiz ve düzensiz kalabalık, 1096 yılında İstanbul Boğazı'nı geçerek İzmit'e varmadan önce etkisiz hale getirilmiştir.⁶³ Bu olaylar sonrasında, Anadolu'nun kaderi Türkler lehine önemli ölçüde değişmiştir. Büyük Selçuklu hükümdarı Alp Arslan'ın oğlu Melikşah döneminde, 1072-1092 yılları arasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, diğer Anadolu bölgeleriyle birlikte fethedilmiştir. Bu fetihler, Selçuklu Devleti'nin Anadolu üzerindeki egemenliğini pekiştirmiş ve bölgenin Türkleşme sürecinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.⁶⁴ Doğu'dan Anadolu'ya doğru gelen Türk kütlelerinin iskânı, Melikşah döneminde sistematik bir şekilde gerçekleştirilmiştir.⁶⁵

Bu dönemde, Anadolu, Türk akıncılarının öncülüğünde fethedilmiş ve ardı arkası kesilmeyen göç dalgalarına ev sahipliği yapmıştır.⁶⁶ Anadolu topraklarındaki siyasi yapı hızla değişmeye başlamış, Haçlı Seferleri'nin ardından Bizans'ın egemenliğinin zayıflamasıyla birlikte, Selçuklular bölgede varlıklarını güçlendirerek yerleşik hayata geçiş yapmışlardır.⁶⁷ Abü al-Fida'nın, muhtemelen Moğol istilasından önceki dönemi yansıtan eserine göre, Antalya'nın kuzeybatısında, Denizli dağları ve çevresinde 200.000 çadır Türkmen nüfusunun yaşadığı belirtilmektedir.⁶⁸ Kaydedilen bilgilere göre, Selçuklu döneminde başlayan ve Anadolu'ya doğru sistematik bir şekilde yönlendirilen Türk göçlerinin, Oğuzlar olarak bilinen Yörük veya Türkmen toplulukları tarafından gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır.⁶⁹ Konargöçer Türkmenlerin önemi, Selçuklu döneminde giderek artmış ve bu dönemde Anadolu'ya göç eden Türk boyları arasında bir birlik olmadığı gözlemlenmiştir. Göç eden bu topluluklar, aralarındaki çatışmalarla birlikte hareket etmişlerdir.⁷⁰ Oğuz Türklerinin Anadolu'ya olan göç

⁶²Pierre L'Ermite veya Keşiş Pierre (1050-1115), Amiens'li Fransız bir keşiştir. Hristiyanları Müslümanlara karşı savaşa sürükleyen bir Fransız vaizidir.

⁶³ Muhammet Ali BUDAK, *Orta çağ Seyahatnamelerinde Türkler ve Moğolların Sosyo-Ekonomik Durumları (X-XV Yüzyıllar)*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Programı Doktora Tezi, Manisa-2020, s.85.

⁶⁴ Faruk SÜMER, *Selçuklu Araştırma Dergisi III 1971 Malazgirt Özel Sayısı 900 Yıl*, Güven Matbaası, Ankara, 26 Ağustos 1971, s:395.

⁶⁵ Fatih USLU, *Bozahmetli Yörük Aşireti*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2015, s:22.

⁶⁶ Mehmet ŞEKER, *Anadolu'nun Türkleşmesi ve Kültürel Hayatı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006, s:28.

⁶⁷ Fatih AKSOY, 'XII.-XIII Yüzyıllarında Türkiye Selçuklularının Anadolu'nun Türk Yurdu Olmasına Etki Eden İktisadi ve Ticari Faaliyetler', *OTAD*, III, 1, 2019, s.192.

⁶⁸ M.Fuat KÖPRÜLÜ, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, TTK. Basımevi, Ankara, 1991, s:41.

⁶⁹ Cem ZAFER, 'Türkiye'de Konar-Göçer Kültürü', *Muhakeme Dergisi*, 18.09.2018, s:108.

⁷⁰ Seyfettin KAYA, *Selçuklularda Toplumsal ve Kültürel Hayat*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Elâzığ, 2013, s:13.

dalgası kısa süreli olmayıp, uzun bir süre devam ederek yaklaşık iki asır sürmüştür.⁷¹ Bu uzun süren göç hareketleri, Anadolu'nun demografik, kültürel ve sosyal yapısında önemli değişikliklere yol açmıştır.

Anadolu'ya göç eden Oğuzların bir kısmı, yerli halkın terk ettiği ya da yeni kurulan yerleşim alanlarına yerleşirken, diğer bir kısmı ise geleneksel konargöçer yaşam tarzlarını sürdürmeye devam etmiştir. Bu geleneksel yaşam biçimini benimseyen topluluklar, Yörük veya Türkmen olarak tanımlanmıştır.⁷² Dağlık bölgelerde ve ovalarda yaşayan konargöçerler, zaman zaman yerleşik hayata geçiş yaparak sosyal ve ekonomik yapılarında değişiklikler yaşamışlardır.⁷³

Selçuklu Devleti'nin sağladığı siyasi istikrar, Türkmenlerin Anadolu'da yerleşik hayata geçişini önemli ölçüde hızlandırmıştır. Selçuklu yönetimi, Türkmenlerin askeri ve ekonomik potansiyelini kullanarak bölgedeki güvenliği sağlamış ve yeni yerleşim alanlarının oluşmasına olanak tanımıştır. Bu dönemde kurulan Türkmen beylikleri, Selçuklu Devleti'nin parçalanmasının ardından da varlıklarını sürdürmüş ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna zemin hazırlamıştır.

Türkmenlerin Anadolu'ya göçleri, aynı zamanda İslam dininin yayılmasını hızlandırmış, göç eden Oğuz Türkleri, İslam kültürünü ve medeniyetini beraberlerinde getirerek Anadolu'nun İslamlaşmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu süreçte, cami, medrese ve diğer dini yapılar inşa edilerek, dini ve kültürel zenginlik artmıştır. Ayrıca, Anadolu'nun farklı bölgelerinde tasavvufi akımlar ve tarikatların yayılması, bölgenin dini yapısını derinleştirmiştir. Sonuç olarak, Oğuz Türklerinin uzun süreli ve yoğun göç dalgaları, Anadolu'nun siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısında kalıcı izler bırakmış ve bölgenin tarihsel gelişiminde belirleyici bir rol oynamıştır.

Selçuklu Devleti'nin kurucuları olan Selçuk oğulları Tuğrul ve Çağrı Bey, başlangıçta Türkmen beyleri olarak faaliyet gösterirken, devletin genişlemesiyle birlikte göreve gelen İranlı vezirlerle beraber, devlet giderek bir Türk-İslam Devleti kimliği kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde, Selçuklu hükümdarları, Türkmen beyliğinden sıyrılarak "İslam Sultanı" unvanını almışlardır. Bu gelişme ile birlikte, kuruluş aşamasında devletin temel dayanağını oluşturan Türkmenler, giderek geri planda kalmışlardır.⁷⁴

⁷¹ Faruk SÜMER, 'Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler Mi Geldi'. *Belleten*, Cilt:25, sy:96, 1960, s:574.

⁷² Davut ŞAHBAZ, 'Orta Anadolu'nun Kuzeyinde Bir Konar-Göçer Teşekkül. İnal- Oğulları (Eflak-ı İnallu)' *Otam Dergisi*, sy:43, 2018, s:183.

⁷³ Mikail BAYRAM, *Türkiye Selçuklularında Köy Teşkilatı, Büyük Selçuklu Devletinden Türkiye Selçuklu Devletine Mehmet Altay Köymen Armağanı*, Ed:Mehmet Hacı Gökmen, Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya, 2011 , s:68.

⁷⁴ İbrahim KAFESOĞLU, *Selçuklu Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972, s:132.

Selçuklu Devleti, geri planda kalan Türkmenlere karşı yoğun bir iskân politikası uygulamaya başlamıştır. Bu iskân politikası ile devlet, konargöçerlerin başıboş hareketlerini engellemeyi, onları otorite altına alarak devlet içinde bağımsız bir güç olmalarını önlemeyi ve ordunun yükünü hafifleterek toprağa bağlı bir ordu oluşturmayı hedeflemiştir.⁷⁵ Ancak, mücadeleci, dinamik ve teşkilatçı özelliklere sahip bazı konargöçer Türkmenler, geleneksel yaşam biçimlerinden uzaklaştırılmaya çalışılmalarına karşı sıkça isyan ederek tepkilerini göstermişlerdir.⁷⁶

Türkmenlerin, Selçuklu Devleti'nde özellikle isyancı şehzadelerin yanında yer alması, devletin yönetimine karşı duyulan tepkinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.⁷⁷ Devlete karşı kırgınlık duyan Türkmenler, Tuğrul Bey'in üvey kardeşi İbrahim Yınal'ın taht için Tuğrul Bey'e isyan ettiğinde de Yınal'ın yanında yer almışlardır.⁷⁸ Bu tür tepki ve isyan hareketleri, dönemin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Dönemin önde gelen devlet adamlarından biri olan Nizamü'l Mülk, "Siyasetname" adlı eserinin yirmi altıncı bölümünde bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: "*Sayıları küçümsenemeyecek kadar çok olan Türkmenler, her ne kadar bize sıkıntı vermişlerse de devlet üzerinde hatırı sayılır derecede hakları vardır.*"⁷⁹ Nizamü'l Mülk'ün bu ifadeleri, Türkmenlerin Selçuklu Devleti içerisindeki önemini ve devlet üzerindeki etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Selçuklu Devleti, Türkmenlerin askeri gücünden ve nüfusundan yararlanarak genişlemiş ve güçlenmiştir. Ancak, devletin genişleme süreci ile yerleşik bir düzenin kurulması, Türkmenlerin göçebe yaşam tarzı ve bağımsızlık arzuları nedeniyle yönetimle çatışmalara yol açmıştır.

Bu çatışmalar, özellikle Selçuklu taht kavgalarında belirginleşmiştir. Türkmenler, isyancı şehzadelerin yanında yer alarak mevcut yönetimi zora sokmuşlardır. Tuğrul Bey'in üvey kardeşi İbrahim Yınal'ın isyanı sırasında Türkmenlerin Yınal'ı desteklemeleri, busürecin en dikkat çekici örneklerinden biridir. Selçuklu Devleti, Türkmenlerin desteğini kaybettiğinde iç huzursuzluklar artmış ve merkezi otorite zayıflamıştır. Selçuklu yönetiminin Türkmenlere karşı uyguladığı iskân politikaları ve yerleşik hayata geçiş çabaları, Türkmenler arasında büyük tepkiyle karşılanmıştır. Geleneksel konargöçer yaşam biçimlerinden uzaklaştırılmaya çalışılan Türkmenler, bu durumu reddederek devlete karşı direniş

⁷⁵ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991, s:241.

⁷⁶ Hüseyin KAYHAN, Selçuklulardan Safevilere Türkmen Meselesi, *History Studies*, 2011, s:216.

⁷⁷ Abdolvahid SOOFİZADEH, 'Selçuklu Devletinin Kurucusu Olan Türkmenler' *Oğuz Türkmen Araştırma Dergisi*, Bilecik, 2019, s:406.

⁷⁸ Ayhan Afşın ÜNAL, 'Büyük Selçuklu Devleti'nin Oğuzlar-Türkmenlere Karşı Takip Ettiği siyaset (Başlangıçtan Yıkılışa Kadar)', *Turkish Studies Historical Analysis*, Cilt:14, sy:2, s:406.

⁷⁹ Nizam-ül MÜLK, *Siyaset-Name*, Haz:Mehmet Taha AYAR, İş Bankası Kültür Yayınları, 2009 , s:147.

sergilemişlerdir. Bu tür direniş hareketleri, Selçuklu Devleti'nin iç istikrarını sarsmış ve devletin zayıflamasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.⁸⁰

Selçuklu Devleti, güçlü ve geniş topraklarıyla zirveye ulaştığı dönemde, Türkmenlerle yaşadığı sorunlar neticesinde kendi sonunu hazırlamıştır.⁸¹ Neticede, Selçuklu Devleti'nin yükselişinde önemli bir rol oynayan Türkmenler, aynı zamanda devletin yıkılış sürecine de etki etmişlerdir.⁸² Büyük Selçuklu hükümdarı Sancar'ın Türkmenler üzerine gönderdiği ordunun yenilgiye uğraması ve Sancar'ın esir düşmesi, devletin fiilen son bulmasına yol açmıştır.⁸³ Selçuklu Devleti'nin yükselişinde önemli bir rol oynayan Türkmenler, aynı zamanda devletin çöküş sürecine de etki etmiştir. Sultan Sencer'in esir düşmesiyle birlikte devletin siyasi varlığı büyük ölçüde sona ermiştir. Büyük Selçuklu Devleti'nin, kurucu unsuru olan Türkmenlere karşı ihmalkâr ve ilgisiz tavırları, Türkmenlerin isyan etmelerine neden olmuş⁸⁴ ve bu durum, Selçuklu Devleti'nin iç huzursuzluklarını derinleştirerek, devletin yıkılışını hızlandıran önemli etkenlerden biri olmuştur.

1.2.2. Anadolu Selçuklu Devletinde Yörük ve Türkmenler

Anadolu'nun büyük bir kısmı, Malazgirt Zaferi'ni takip eden üç dört yıl içinde Selçuklular tarafından fethedilmiştir. Osman Turan'a göre, "*Selçuklulardan Aslan Yabgu'nun torunu Kutalmış'ın oğlu Süleyman Şah, Malazgirt Zaferi sonrası Anadolu'nun fethedilmesiyle görevlendirilen şehzade ve Türk beyleri arasında yer almamaktaydı.*"⁸⁵ Faruk Sümer'e göre de, "*Malazgirt Zaferi'nden sonra Kutalmış oğlu Süleyman Şah, zorlu fetihlerle birlikte Anadolu'nun Türkleşmesinde büyük bir rol oynamıştır. Bu zorlu mücadelenin ardından Süleyman Şah, merkez olarak İznik'i seçerek Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurmuştur (1075-1080).*"⁸⁶ Süleyman Şah, Anadolu Selçuklu Devleti'nin temellerini atarken, İznik'i başkent yaparak stratejik bir konum belirlemiştir. İznik, hem Bizans'a karşı savunma açısından hem de Anadolu'da kalıcı bir Türk varlığı oluşturmak açısından önemli bir merkez olmuştur. Süleyman Şah'ın başarılı yönetimi ve Bizans'a karşı kazandığı zaferler, Anadolu Selçuklu Devleti'nin güçlenmesini sağlamış ve bölgedeki etkinliğini artırmıştır.

⁸⁰ Abdolvahid SOOFİZADEH, 'Selçuklu Devletinin Kurucusu Olan Türkmenler', *Oğuz- Türkmen Araştırma Dergisi (OTAD)III*, 2019, s: 165.

⁸¹ Abdolvahid SOOFİZADEH, age, s:165.

⁸² Mehmet Altay KÖYMEN, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2004, s:299.

⁸³ M. Fuat KÖPRÜLÜ, 'Anadolu Selçukluları Tarihi'nin Yerli Kaynakları', *Belleten*, Cilt:7, sy:27, 1943, s:480.

⁸⁴ Abdolvahid SOOFİZADEH, age, s:409.

⁸⁵ Osman TURAN, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2009, s:280.

⁸⁶ Faruk SÜMER, 'Anadolu Selçukluları (1075-1308)- Sosyoekonomik ve Kültürel Hayat', *Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, Cilt:3, s:380.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşu, Büyük Selçuklu Devleti'nin ve sultanlarının uyguladığı siyasetle mümkün olmuştur. İslam hükümdarları ve İranlı devlet adamları, Türk devlet anlayışına ve göçebe feodalizmine aşina olmadıkları için, Türkmenlerin akınları ve yağmalarına karşı şikayetlerde bulunmuşlardır. Bu şikayetler, Türk ve İslam dünyasının önde gelen hükümdarları tarafından Tuğrul Bey'e yönlendirilmiştir.⁸⁷ Alparslan döneminde, 1064 yılında Selçuk'un torunu olan Kutalmış'ın isyan etmesi, büyük bir iç karışıklığa yol açmış; Kutalmış'ın öldürülmesinin ardından Alp Arslan, Kutalmış'ın oğullarını da ortadan kaldırmak istemiştir.⁸⁸ Ancak dönemin önemli devlet adamlarından Nizamü'l-Mülk, böyle bir adımın devlete olumsuz sonuçlar doğuracağı görüşünü savunarak, bu eylemin engellenmesini sağlamıştır.⁸⁹

Bu olayların ardından, Alp Arslan, Kutalmış'ın oğullarının yeniden isyan etmelerini engellemek amacıyla onları Bizans sınırına sürgüne göndermiştir.⁹⁰ Alp Arslan'ın vefatının ardından, taht mücadelelerinin başlamasıyla birlikte, Urfa çevresinde sakin bir yaşam süren şehzadelerin etrafında, daha önce Tuğrul Bey ve Alp Arslan'a karşı isyan etmiş olan Anadolu Türkmenleri yeniden toplanmaya başlamıştır.⁹¹ Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşunda belirleyici olan askeri güç, Selçuklu Devleti'nin kendi kavmi olan Türkmenlerdir.⁹² Anadolu Selçuklu Devleti'nin siyasi bir varlık olarak kabul edilmesi ise ancak Melikşah döneminde mümkün olabilmıştır. Halifenin ısrarı üzerine, Melikşah, bir fermanla Anadolu'nun fethi için Kutalmış'ın oğullarından herhangi birini değil, hepsini görevlendirmiştir.⁹³ Bu fermanla Melikşah, Kutalmış'ın oğullarının tek bir lider etrafında birleşmesini engelleyerek, hem Bizans'tan gelebilecek olası tehditleri bertaraf etmeyi hem de Selçuklu'nun iki kolu arasındaki olası rekabeti önlemeyi hedeflemiştir.

Sultan Melikşah'ın, Kutalmış'ın oğullarının oluşturduğu tehditlere karşı aldığı bir diğer stratejik önlem, Anadolu'nun fethi için Artuk, Afşin, Tutak, Dilmaçoğlu, Davdavoğlu ve Tarankoğlu gibi önde gelen Türkmen beyliklerine görev vermek olmuştur. Bu beylikler, Saltukoğulları, Danişmentogulları ve Mengücekoğulları gibi Anadolu'da yeni kurulan beyler arasında yer almakta olup, Selçuklu Devleti ile Kutalmış'ın oğulları arasında bir perde işlevi

⁸⁷ Osman TURAN, *Selçuklular ve İslamiyet*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2021, s:48.

⁸⁸ Abdullah BAYINDIR, Türkiye Selçukluları Kuruluş Dönemi Kutalmış Oğlu Süleyman-Şah (1075-1308), *Akademik Matbuat*, Cilt:2, sy:2, Kasım 2018, s:20.

⁸⁹ Mehmet Altay KÖYMEN, Süleyman Şah ve Anadolu Selçuklu Devletinin Kuruluşu, *Belleten*, Cilt:57, sy:218, 1993, s:71.

⁹⁰ Mehmet ŞEKER, 'Süleyman-Şah(I) Rukne'd-Din Süleyman-Şah B. Kutalmış(Ö.479/1086)', *Selçuklu Medeniyeti Araştırma Dergisi*, sy:1, 2016, s:41.

⁹¹ Osman TURAN, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2009, s:281.

⁹² Faruk SÜMER, *Oğuzlar (Türkmenler)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972, s:135.

⁹³ Mehmet Altay KÖYMEN, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2004, s:102.

görmüştür.⁹⁴ Melikşah, bu beyliklerin varlığını, devletin iç bütünlüğünü korumak adına bir geçici çözüm olarak benimsemiş, ancak bu beyliklerin ortadan kaldırılması ve Anadolu'da Türk birliğinin sağlanması için büyük çaba sarf etmiştir. Süleyman Şah, Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'a karşı gösterdiği sadakatle, Anadolu Selçuklu Devleti'nin başına geçme hakkını kazanmış⁹⁵ ve bu durum, onun siyasi kariyerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Melikşah'ın vefatının ardından Selçuklu İmparatorluğu'nda yaşanan taht kavgaları ve iç çekişmeler, Anadolu Selçuklu Devleti'nin bağımsız bir yapıya evrilmesine zemin hazırlamıştır. Bu süreçte Anadolu Selçuklu Devleti, Bizans'ın zayıflamasından ve bölgedeki diğer beyliklerin desteğinden faydalanarak askeri ve siyasi gücünü artırmıştır. Süleyman Şah'ın liderliğinde ki Anadolu Selçuklu Devleti, Bizans'a karşı yürütülen mücadelelerde önemli zaferler elde etmiş ve Anadolu'nun büyük bir kısmında Türk hâkimiyetini tesis etmiştir.

Süleyman Şah'ın 1086 yılında vefatının ardından, Anadolu Selçuklu Devleti'nin başına I. Kılıç Arslan geçmiştir. I. Kılıç Arslan döneminde devletin sınırları genişletilmiş ve iç istikrar sağlanmıştır. Ancak, bu dönemde Haçlı Seferleri'nin başlaması, Anadolu Selçuklu Devleti için yeni bir tehdit oluşturmuştur. Haçlılar'a karşı başarılı savunmalar yapılmış ve devletin varlığı korunmuştur.

Anadolu Selçuklu Devleti, bu dönemde hem iç hem de dış tehditlerle başa çıkarken, aynı zamanda kültürel ve ekonomik alanda da önemli gelişmeler kaydetmiştir. Selçuklu sultanları, İslam dünyasında saygın bir yer edinmiş ve medrese, cami gibi yapılar inşa ederek bilim ve sanatın gelişimine katkı sağlamışlardır. Ayrıca, ticaret yollarının kontrolü ve güvenliğinin sağlanması, Anadolu'nun ekonomik olarak güçlenmesini temin etmiştir. Bu süreç, Anadolu Selçuklu Devleti'nin hem bölgesel hem de küresel ölçekteki etkisini artırmıştır.

Süleyman Şah'ın kurmuş olduğu Anadolu Selçuklu Devleti hem Anadolu'ya göç etmiş olan Türkmenleri tek çatı altında birleştirmiştir hem de göçebe Oğuzlara Anadolu'ya kitleler halinde göç etmesi için yol açmıştır.⁹⁶ Bunların bir bölümü Anadolu'daki köy ve kasabalarda iskân edilerek yerleşik hayata geçerken bir bölümü de yaylak ve kışlak arasında konargöçer yaşam biçimini devam ettirmişlerdir.⁹⁷

⁹⁴ Mehmet Altay KÖYMEN, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2004, s:103.

⁹⁵ Mehmet Altay KÖYMEN, 'Süleyman Şah ve Anadolu Selçuklu Devletinin Kuruluşu', *Belleten*, Cilt:57, sy:218, 1993, s:76.

⁹⁶ Osman TURAN, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2009, s:282.

⁹⁷ Hüseyin KAYHAN, 'Kösedağ Savaşına Kadar Türkiye Selçuklu Devletinde Türkmenler', *Tarih ve Gelecek Dergisi*, Cilt:4, sy:1, Nisan 2018, s:101.

Anadolu Selçuklu Devleti, ilk kurulduğu dönemde yönetim yapısına Türkmenleri dahil etmiş olsa da zamanla onları yönetimden dışlamış ve bu durum Türkmenlerin her fırsatta yönetime karşı isyan etmelerine yol açmıştır.⁹⁸ Devletin Türkmenlere yönelik dışlayıcı politikaları, özellikle II. Gıyaseddin Keyhüsrev ve veziri Sadettin Köpek'in Türkmenleri küstüren yönetim anlayışının etkisiyle derinleşmiştir. Bu dönemde, Türkmenlerin Moğol istilasıyla birlikte Anadolu'nun uç bölgelerine yerleştirilmesi ve iskân konusunda yaşanan yetersizlikler, bölgede huzursuzlukların artmasına neden olmuştur. Bu huzursuzluğun en belirgin örneği ise Babai İsyanı'dır.⁹⁹ Babai İsyanı, Türkmenlerin yönetimden dışlanmasına ve artan baskılara karşı duyduğu tepkinin somut bir yansımasıdır. İsyan, Anadolu Selçuklu Devleti'ni derinden sarsmış, bu sarsıntı Moğollar karşısında ağır bir yenilgiye ve devletin Moğol tahakkümü altına girmesine yol açmıştır.¹⁰⁰ Moğol istilaları sırasında Anadolu'da yerleşik hayata geçiş süreci olumsuz etkilenmiş ve Orta Asya'dan daha yoğun Türkmen göçleri yaşanmıştır. Bu siyasi çalkantılar, Anadolu'nun daha yoğun bir şekilde Türkleşmesine neden olmuştur.¹⁰¹

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşuyla birlikte Türk nüfusu artarken, aynı zamanda bölgedeki siyasi birlik de güçlenmiştir. Ancak, Moğol istilaları, bir yandan Anadolu'daki siyasi birliği bozmuş, diğer yandan önüne kattığı Türkmen kitlelerini Anadolu'ya doğru sürükleyerek Türk nüfusunun daha da yoğunlaşmasını sağlamıştır. Anadolu'nun Türkleşme süreci, 1071 Malazgirt Zaferi ile başlayan ilk yoğun Türkmen ve Yörük göçü dalgası ile başlamış, Moğol saldırıları sonrası ikinci bir yoğun göç dalgası yaşanmıştır. Bu süreç, Anadolu'nun demografik yapısında kalıcı değişiklikler meydana getirmiştir.¹⁰²

Sonuç olarak, Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşu ve gelişimi, yalnızca askeri başarılarla değil, aynı zamanda stratejik ve diplomatik hamlelerle de şekillenmiştir. Bu süreçte, Türkmenlerin rolü, devletin temellerinin atılmasında ve güçlenmesinde belirleyici olmuştur. Ancak, Türkmenlerle yaşanan çatışmalar, isyanlar ve iç çekişmeler, zamanla devletin zayıflamasına ve siyasi istikrarın bozulmasına yol açmıştır. Özellikle Türkmenlerin dışlanması ve onlara karşı uygulanan iskân politikalarının yetersizliği, huzursuzlukları artırarak, devletin merkezi otoritesinin zayıflamasına neden olmuştur.

⁹⁸ Kansu EKİCİ, 'Anadolu Selçukluları'nda Türkmen İsyanlarının Nedenlerine İlişkin Tespitler', *SDÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:13, 2005, s:92.

⁹⁹ Turan ŞAKİR, 'Moğolların Anadolu'yu İstilas Sonrası Batı Anadolu'da Türkmen Tarzında Şekillenme', *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:29, 2015, s:186.

¹⁰⁰ Osman Savaş ÇETİNER, Babailer İsyanının Siyasi ve Ekonomik Nedenleri ve Baba İlyas'ın Ahi Evran ve Ahilerle İlişkisi, *Kadim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2022, s:62.

¹⁰¹ Mehmet ERÖZ, 'Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük-Türkmen Köyleri', Ellinci Konferans, s:125.

¹⁰² Halil İNALCIK, 'The Yörüks: Their Origins Expansion And Economic Role', Cedrus, 01.06.2024, Cilt:2, s:468.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin tarih sahnesindeki varlığı, Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinin ve bölgenin Türkleşmesinin hızlandığı bir dönemi simgelemektedir. Malazgirt Zaferi ve sonrasındaki süreç, Türklerin Anadolu'yu fethedip yerleşmeye başlamasıyla önemli bir dönüm noktası oluşturmuş, Selçuklu Devleti bu sürecin hızlanmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte, Moğol istilaları gibi dış tehditler ve içteki yönetsel sorunlar, Anadolu Selçuklu Devleti'nin sonunun yaklaşmasına neden olmuş, ancak yine de devlete ait kültürel, dini ve sosyal miras, Anadolu'nun Türkleşme sürecinde kalıcı bir etki bırakmıştır. Bu bağlamda, Anadolu Selçuklu Devleti hem Türk tarihinde hem de bölgenin demografik ve kültürel yapısında belirleyici bir rol oynamıştır.

1.2.3. Osmanlı Döneminde Yörükler ve Türkmenler

Osmanlı Devleti'ni kuran aile, Oğuzların veya Türkmenlerin Kayı boyuna mensup olup göçebe bir yaşam tarzından gelmektedir.¹⁰³ Kuruluşunda göçebe unsurların etkili olduğu Osmanlı Devleti'nde konargöçer topluluklar, kaza ve sancak sınırları içinde büyük gruplar halinde yerleşmiş ve idari ile mali yapı içinde önemli bir yer edinmişlerdir. Vergi kayıtlarına göre, bu dönemde nüfusun yaklaşık %15'ini konargöçer Yörükler oluşturmakta¹⁰⁴ olup bu oran, Osmanlı toplum yapısındaki göçebe nüfusun önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Osmanlı Devleti'nde Yörüklerin büyük bir kısmı Anadolu'da, küçük bir bölümü ise Rumeli'de yaşamaktaydı.¹⁰⁵ Batı Anadolu'da yerleşik olan bu konargöçer toplulukların bir kısmı, Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde askeri birliklerde yaya ve müsellemler olarak görev almışlardır.¹⁰⁶ Osmanlı Devleti, fethedilen bölgelerde iskan politikasına büyük önem vermiş ve bu politikanın enönemli unsurlarından biri olarak konargöçer Yörük aşiretleri belirlenmiştir.¹⁰⁷ Yörüklerin yaylak ve kışlak arasındaki mesafenin uzun olması nedeniyle ortaya çıkabilecek çeşitli sorunların önlenmesi amacıyla ve iktisadi faaliyetlerinin güvence altına alınması için, Yörükler için özel kanunnameler hazırlanmıştır. Bu kanunlar, devletin Yörük aşiretlerini düzenli bir şekilde nizam ve disiplin altına almayı ve onların göç hareketlerinden faydalanmayı amaçlamıştır. Özellikle Fatih Kanunnamesi ve Sultan Süleyman Kanunnamesi, Yörüklerin iskanına ilişkin maddeler içermektedir.¹⁰⁸ Konargöçer Yörükler,

¹⁰³ İlhan ŞAHİN, ' XVI. Yüzyılda Osmanlı Anadolu'su Göçebelerin İdari ve Sosyal Yapısı', *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy:15, 1997, s:254.

¹⁰⁴ Yaşar BAŞ, *Osmanlı Tarihi I (1299-1774)*, ideal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı: İstanbul, 2019, s 293.

¹⁰⁵ Fatih USLU, *Bozahmetli Yörük Aşireti*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2015, s:23.

¹⁰⁶ İlhan ŞAHİN, age, s:254.

¹⁰⁷ Celal ERDÖNMEZ, 'Kıbrıs Tarihi Ders Kitaplarında Osmanlı Devrinde Kıbrıs'a Yapılan Sürgünlerle İlgili Bazı Tespitler', *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, , sy: 15, Mayıs 2007, s:68.

¹⁰⁸ Fatih USLU, *Bozahmetli Yörük Aşireti*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2015, s:23.

Devlet-i Aliyye sınırları içinde yerleşik unsurlardan farklı bir yaşam tarzı sürmelerine rağmen, devletin belirlediği kanunlara uyarak yaşamlarını devam ettirmişlerdir.¹⁰⁹ Bu düzenlemeler sayesinde, dağınık bir şekilde yaşayan Yörüklerin yaylak ve kışlakları belirlenmiş ve olası çatışmaların önüne geçilmiştir.

Devletler zaman zaman sosyal hayatın değişime uğraması için çeşitli vergi politikaları uygulamaktadır. Osmanlı vergi sistemi içinde, konargöçerlerin göçebe hayat tarzından uzaklaşıp yerleşik hayata geçmesini kolaylaştırmak için birtakım vergiler uygulamıştır. Bu amaç doğrultusunda Yörükler ağnam vergisi¹¹⁰ ve ağıl-otlak vergisi¹¹¹ ödemekle yükümlüydü. Bunun yanı sıra Yörükler, özellikle Rumeli bölgesinde derbent güvenliğini sağlayarak Osmanlı ordusunun ikmal ve lojistik ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir. Osmanlı Devleti, fethedilen bölgelerde uyguladığı iskân politikası kapsamında Yörük aşiretlerini temel bir unsur olarak değerlendirmiştir.¹¹² Yörükler, Osmanlı topraklarında kara nakliyatının ana unsuru olarak görev almış ve aynı zamanda İstanbul'un et ihtiyacını karşılamışlardır. Hayvancılıkla uğraşan bu topluluklar, ürettikleri yün, halı, kilim ve deri ürünleri sayesinde ekonomik faaliyetlerini sürdürmüş ve bu ürünleri yerleşik halka pazarlayarak ticarete katkıda bulunmuşlardır.¹¹³

Yörükler, Anadolu'nun Türkleşmesinde ve kalıcı bir yurt haline gelmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında, Yörük ve Türkmenler hem devletin hem de ordunun temel unsurlarından biri olmuştur. Sefere çıkan Osmanlı ordularının ihtiyaç duyduğu her türlü malzeme ve teçhizatı sağlayan Yörükler, sınır boylarında güvenliği artırmak amacıyla zorunlu iskân politikalarına tabi tutulmuşlardır.¹¹⁴

Ancak, Osmanlı Devleti'nin ilerleyen dönemlerinde merkezi otoritenin güçlenmesi ve sınırların genişlemesiyle birlikte, konargöçer Yörüklerin askeri ve stratejik önemi giderek

¹⁰⁹ Bahaeddin YEDİYILDIZ, 'Klasik Dönem Osmanlı Toplumuna Genel Bir Bakış', *Türkler*, Cilt: IX, Ankara 2002, s. 204.

¹¹⁰ Özellikle konargöçer ve köylülerin sahip oldukları küçükbaş hayvanlar (koyun, keçi gibi) üzerinden alınan bir vergi türüdür. Bu vergi, hayvancılıkla uğraşan çiftçilerden, sahip oldukları küçükbaş hayvanların sayısına göre toplanır ve devletin gelir kaynaklarından biri olarak kullanılırdı. Ağnam vergisi, tarıma dayalı ekonominin yanında hayvancılığın da önemli bir yer tuttuğu Osmanlı toplumunda, özellikle göçebe ve yarı göçebe toplulukların ekonomik faaliyetlerini düzenlemeye yönelik bir mekanizma olarak işlemiştir.

¹¹¹ Konargöçerlerin hayvanlarını barındırmak ve otlatmak için kullandıkları alanlara yönelik alınan bir vergi türüdür.

¹¹² Celal ERDÖNMEZ, 'Kıbrıs Tarihi Ders Kitaplarında Osmanlı Devrinde Kıbrıs'a Yapılan Sürgünlerle İlgili Bazı Tespitler', *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy: 15, Mayıs 2007, s:68.

¹¹³ Osman OKUMUŞ, 'Anadolu Coğrafyasında Ticari Hareketlilik: Osmanlı Devleti'nde Türkmen ve Yörüklerin İktisadi Hayatları', *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt:5, No:2, 2013, s:382.- Cengiz ORHONLU, *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1967, s:21

¹¹⁴ Alpaslan DEMİR, 'Osmanlı Devleti'nde Yörükler ile Yerleşiklerin Kavgası: Kayıp Köyler Meselesi', *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:11, sy: 21, 2021, s:16.

azalmıştır.¹¹⁵ Modernleşme sürecinde tarım ve sanayinin gelişmesi, Yörüklerin geleneksel ekonomik rollerini ve savunma amaçlı iskân politikalarını büyük ölçüde gereksiz hale getirmiştir. Bununla birlikte, Türkmen ve Yörüklerin Osmanlı tarihindeki kültürel ve sosyopolitik önemi devam etmiştir. Geleneksel yaşam tarzları ve yerel ekonomiye katkıları, tarihsel bir miras olarak değerini korurken, askeri stratejik rollerindeki değişim Osmanlı Devleti'nin ihtiyaçlarına ve dönüşüm sürecine bağlı olarak şekillenmiştir.

Konargöçerler, Türklüğün en saf ve dinamik unsurlarından biri olarak kabul edilmekteydi. Ancak, yerleşik nizami düzene uyum sağlamak istemeyen bu gruplar, zaman zaman disiplinsiz hareket ederek devlet otoritesinin zayıf olduğu dönemlerde önemli güvenlik sorunlarına yol açabiliyorlardı. Bu bağlamda, köyler, şehirler ve tüccar kabileleri konargöçer grupların yağma ve saldırılarının hedefi haline gelebiliyordu.¹¹⁶

Bu durum, devletin merkezi idaresinin zayıfladığı dönemlerde özellikle sivil toplum üzerinde ciddi güvenlik tehditleri oluşturmuş, sosyal ve ekonomik istikrarı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu tür sorunlar, devletin konargöçer nüfusu disipline etmek ve kontrol altına almak amacıyla iskân ve asayiş politikalarını daha sıkı bir şekilde uygulama gerekliliğini doğurmuştur.

Osmanlı Devleti, kuruluş döneminde iskân politikalarını öncelikli olarak yeni fethedilen topraklara odaklarken, 17. yüzyılın başlarından itibaren bu politikaları iç bölgelere yönlendirmiştir. Büyük savaşlar sonucunda yaşanan ağır nüfus kayıpları ve ekonomik zorluklar, tarıma elverişli olmayan arazilerin üretime kazandırılmasını ve böylece ekonomik canlanmayı hedefleyen bir yaklaşıma yol açmıştır. Bu doğrultuda, 17. yüzyılın sonlarından itibaren devlet, iskân politikalarına yoğun bir şekilde eğilmiş ve özellikle Yörüklerin yerleşik hayata geçmesi için zaman zaman sert tedbirlere başvurmuştur.

Devletin Yörükleri yerleşik düzene geçirme çabaları kapsamında sürgün gibi cezai tedbirler de uygulanmıştır. Yörüklerin belirlenen iskân bölgelerine uyum sağlamamaları ve yerleşik halka yönelik saldırılar gerçekleştirmeleri, bu tür tedbirlerin alınmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, 1713 yılında Osmanlı yönetimi, Saçı-kara, Kiseli-oğlu, Eski Yörük, Şeyhlü, Gediklü, Kara-Hacılı, Sendil, Solaklı, Toslaklı, Patralı, Cerid ve Şamlu gibi aşiretleri Kıbrıs'a sürgün etme kararı almıştır.¹¹⁷ Ancak bu sürgün süreci planlandığı şekilde uygulanamamış, bazı aşiret grupları isyana kalkışarak gemi kaptanını rehin almış ve Menteşe

¹¹⁵M. Said DOĞAN- Cihangir DOĞAN, 'Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler', *Istanbul Journal of Sociological Studies*, sy: 30, 2011, s:26.

¹¹⁶ Fuat KÖPRÜLÜ, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s:47.

¹¹⁷ Celal ERDÖNMEZ, 'Kıbrıs Tarihi Ders Kitaplarında Osmanlı Devrinde Kıbrıs'a Yapılan Sürgünlerle İlgili Bazı Tespitler', *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:15, 2007, s:70.

sahiline çıkarak iç bölgelere dağılmıştır. Bu gruplar daha sonra Kütahya, Menteşe, Saruhan ve Aydın gibi bölgelere yayılmıştır.¹¹⁸ Bu olay, Osmanlı Devleti'nin iskân politikalarının karşılaştığı zorlukları ve göçer nüfusu yerleşik hayata geçirmenin güçlüklerini gözler önüne sermektedir. II Mahmut döneminde uygulamaya konulan muhtarlık sistemi taşralarda köy ve kaza muhtarlığı olarak da hayata geçirilmiştir. Kısa sürede ülke genelinde yaygınlaşan sistem dahilinde Teke Yöresinde yaşayan konargöçer Yörüklerin ileri gelenleri oymakların başına muhtar olarak görevlendirilmiştir. Bu uygulama doğrultusunda başıboş Yörük oymaklarının nizam altına alınması, oymakların yerleşiklerle olan münasebetlerinden kaynaklı asayiş kontrol altına almayı amaçlanmıştır. Teke yöresinde yaygınlaşan muhtarlık sistemi doğrultusunda birçok Yörük oymakları yerleşik hayata geçerek köy haline gelmiştir.¹¹⁹Uygulanan muhtarlık sistemi ile yerleşik hayata geçen Yörüklerin yanı sıra konargöçer yaşamaya devam edenlerin sayısı da bir hayliydi.

Yörüklerin yerleşik hayata geçirilmesi amacıyla yapılan uygulamalar ve baskılar zaman zaman ciddi gerilimlere ve kanlı çatışmalara yol açmıştır. Bu duruma örnek olarak, 1876 yılında Afşar Yörükleri üzerinde yoğunlaşan yerleşik hayata geçirme baskıları gösterilebilir. Bu süreçte, Afşar Yörükleri ile Osmanlı askerleri arasında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Söz konusu çatışmalar sonucunda Afşar Yörükleri ağır kayıplar vermiş¹²⁰, bu olay yerleşik düzene geçiş sürecinin zorluklarını ve toplumsal etkilerini gözler önüne sermiştir.

Yörükler, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde neredeyse her sancakta varlık göstermekteydi.¹²¹ Geleneksel yaylak ve kışlak döngüsüne dayalı yaşamlarını sürdürmek zorunda olan Yörükler, özellikle kış aylarının sert geçtiği bölgelerde hayvanlarını barınaklarda muhafaza etmek durumundaydılar. Bu durum, kışlık yem ve saman teminini zorunlu kılmış ve Yörükleri, yaşadıkları kışlakların çevresinde tarımsal faaliyetlere yöneltmiştir.

Bu süreçte, birçok Yörük topluluğu, barınak ve ağıllarının çevresinde küçük yerleşim birimleri oluşturmaya başlamış, bu da geleneksel konargöçer yaşam tarzından kademeli bir uzaklaşmaya yol açmıştır.¹²² Böylece, Yörüklerin yerleşik hayata geçişi, Anadolu'da yeni köylerin ve yerleşim birimlerinin oluşumuna önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Bu durum,

¹¹⁸ Mehmet ERÖZ, ' Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük-Türkmen Köyleri', *İstanbul Sosyoloji Araştırma Dergisi*, sy:6, 2011, s132.

¹¹⁹ Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s:94.

¹²⁰ M. Said DOĞAN- Cihangir DOĞAN, 'Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler', *İstanbul Journal of Sociological Studies*, sy: 30, 2011, s:24.

¹²¹ Tufan GÜNDÜZ, 'Konar Göçer', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:26, s162.

¹²² Yaşar BAŞ, *Osmanlı Tarihi I (1299-1774)*, ideal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2019, s 293.

Yörüklerin sosyo-ekonomik dönüşüm sürecini ve Anadolu'nun kırsal yerleşim yapısındaki etkilerini gözler önüne sermektedir.

Konargöçerler arasında geleneksel boy teşkilatı zamanla önemini yitirerek yerini oymak, oba, cemaat ve aşiret gibi kan bağına dayalı yapılara bırakmıştır.¹²³ Yörük aşiretlerinin başında, genellikle aşiretin en yaşlısı bulunmaktaydı ve bu kişi devlet tarafından aşiretin resmi temsilcisi olarak kabul edilmekteydi. Yörük obaları, akrabalık bağı ile bir arada yaşayan beş ila on çadırdan oluşmakta ve genellikle obanın en yaşlısının adıyla anılmaktaydı.¹²⁴ Oba lideri, oba adına kararlar alıp devletle iletişim kurarak hem obanın iç düzenini sağlamakta hem de devlet otoritesinin sürekliliğini desteklemekteydi.

Konargöçer Yörükler, Osmanlı Devleti'nin merkezi idaresi çerçevesinde sancak beyleri veya kadılar tarafından yönetilmekteydi. Yörüklerin temel geçim kaynağı hayvancılık olup, en yaygın şekilde keçi yetiştiriciliği yapılmaktaydı. Bunun yanı sıra, konargöçerlerin ellerindeki deve varlığı, taşımacılık sektöründe tekel oluşturmalarını sağlamış ve ekonomik hayatın önemli bir parçası hâline gelmiştir. Deve kervanları aracılığıyla iskelelerden ve limanlardan iç piyasalara ithal malları taşınırken, üretim bölgelerinden sahil kesimlerine ihraç malları sevk edilmiştir. Bu faaliyetler, Osmanlı ekonomisine önemli bir katkı sunmuş, ayrıca ordunun seferleri sırasında taşımacılık sisteminden faydalanılarak lojistik destek sağlanmıştır.¹²⁵ Lojistik destek sırasında yerleşik hayata uyumlu olmayan yaşam koşulları nedeniyle konargöçer Yörükler barınma amacıyla genellikle kıl çadır kullanmışlardır. Bu çadırlar, hem göçebe yaşam tarzına uygun bir çözüm sunmuş hem de konargöçerlerin çevre koşullarına dayanıklılığını artırmıştır.

16. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde bir dizi ayaklanma meydana gelmiş ve bu isyanlar hem devletin otoritesine hem de taşra yönetimine ciddi meydan okumalar oluşturmuştur. Bu ayaklanmaların ilki, Teke bölgesinde Hasan Halife'nin oğlu Şahkulu tarafından başlatılmıştır. Şahkulu isyanı, II. Bayezid döneminin sonlarına doğru gerçekleşmiş olup Şehzade Korkut isyanı ile bağlantılı olduğu kabul edilmektedir. Şahkulu'nun ayaklanması, II. Bayezid'in hastalanıp yataklara düşmesiyle birlikte şehzadeler, padişahın ölümü sonrasında tahta geçebilmek için İstanbul'a doğru hareket etmeye başlamışlardır. Şehzade Korkut'unda İstanbul'a hareket etmesi, Şahkulu üzerinde padişahın öldüğü ve yönetim boşluğu oluştu algısı oluşturmuştur. İsyân,Şehzade Korkut'un Istanosz'dan ayrılması sonrasında geride

¹²³ Tufan GÜNDÜZ, 'Konar Göçer', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:26, s:162.

¹²⁴ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul, 1991, s:44.

¹²⁵ Ömer DÜZBAKAR, 'Hüdavendigar Sahasında Konar Göçerler', *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:4, sy:4, 2003, s:67.

biraktığı ağırlıklara Şahkulu'nun saldırmasıyla başlamıştır.¹²⁶ İsyan Sivas'ta bastırılmış. Bu isyan sırasında Sadrazam Hadım Ali Paşa şehit olmuş. II. Bayezid'den sonra Osmanlı Devletinin varisi olarak düşünülen Şehzade Ahmet İsyanı bastırması için görevlendirilir fakat yeterli varlık gösteremez. Şehzade Ahmed'in isyanın bastırılmasında ki yeretsizliği Yeniçerilerin desteklediği Şehzade Selim'in taht üzerinde güçlenmesini sağlamıştır. İsyanın temel sebebi, Teke bölgesinde yaşayan konargöçer toplulukların, özellikle Şah İsmail¹²⁷ tarafından desteklenmesidir.¹²⁸ Bu destek, bölgedeki Şii eğilimlerin güçlenmesine ve Osmanlı merkez otoritesine karşı bir tehdit oluşmasına neden olmuştur.

17. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra yönetimi arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan aksaklıklar, konargöçer Yörüklerin yaşamını derinden etkilemiştir. Bu dönemde, konargöçer toplulukların merkezi otoriteye entegre edilmesi ve denetim altına alınması amacıyla iskân politikaları uygulanmıştır. Ancak, konargöçer Yörük aşiretlerini yerleşik hayata geçirme çabaları, çeşitli direnişlerle karşılaşmış ve bu politikalar genellikle tam anlamıyla başarılı olamamıştır. 18. yüzyılın başlarından itibaren, konargöçer Yörükler gerek devletin zorlayıcı politikaları gerekse kendi ekonomik ve sosyal ihtiyaçları doğrultusunda iskân politikalarına uyum sağlayarak yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır.¹²⁹ Bu süreç, Osmanlı Devleti'nin toplumsal ve idari yapısında önemli değişikliklere yol açmış, konargöçer toplulukların yerleşik düzene geçişi hızlanmıştır. Yerleşik hayata geçiş, hem devletin taşra üzerindeki denetimini artırmış hem de tarımsal ve ekonomik faaliyetlerin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak, Osmanlı Devleti'nde Yörükler ve Türkmenler, devletin kuruluşundan itibaren askeri, ekonomik ve sosyokültürel alanlarda önemli roller üstlenmişlerdir. Göçebe yaşam tarzlarını sürdüren bu topluluklar, özellikle fetihlerde askeri destek sağlamış, iskân politikalarının temel unsurlarından biri olmuş ve hayvancılık, taşımacılık gibi alanlarda Osmanlı ekonomisine katkıda bulunmuşlardır. Ancak zamanla, Osmanlı merkezi otoritesinin

¹²⁶ Okan GÜMÜŞDOĞRAYAN, ' Şah Kulu İsyanında Teke Türkmenleri', *I. Teke Yöresi Sempozyumu*, ed: Şevkiye KAZAN NAS, Cilt:2, 2015, s:1112.

¹²⁷ Safevi Devleti'nin kurucusu olan Şah İsmail, Şii İslam'ın On İki İmamcılık mezhebine mensuptu ve bu mezhebi devletin resmi dini olarak benimsetmiştir. Safevi Devleti'nin kuruluşunda ve güçlenmesinde Şah İsmail'in Şii kimliği önemli bir rol oynamıştır. Şii İslam'ı yayma politikası, Osmanlı Devleti gibi Sünni ağırlıklı bir imparatorlukla siyasi ve dini çatışmaların başlıca sebeplerinden biri olmuştur. Şah İsmail, özellikle Anadolu'daki Alevi Türkmen toplulukları arasında geniş bir destek bulmuş ve bu durum Osmanlı Devleti ile Safeviler arasında uzun süren bir mücadeleye yol açmıştır. Bu mücadelelerin en önemli sonuçlarından biri, Osmanlı-Safevi rekabetinin hem askeri hem de ideolojik düzeyde şekillenmesidir.

¹²⁸ Fahrettin TIZLAK, 'Türk Hakimiyetinde Teke Yöresinin Sosyal Tarihi', *Dünden Bugüne Antalya*, Cilt:1, 2010, s:157.

¹²⁹ Yusuf HALLAÇOĞLU, *XVIII. Yüzyılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2023. s:58.

güçlenmesi ve tarım ile sanayinin gelişmesiyle birlikte Yörüklerin geleneksel yaşam tarzı ve stratejik önemleri azalmış, yerleşik hayata geçişleri teşvik edilmiştir.

1.2.4. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Yörükler

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanından önce, Millî Mücadele döneminde Yörükler, Anadolu'nun savunulmasında önemli bir rol üstlenmiş, özellikle Akdeniz ve Ege bölgelerinde işgalci güçlere karşı kararlı bir direniş sergilemişlerdir.¹³⁰ Cumhuriyetin ilk yıllarında, üretim kapasitesinin artırılması ve kullanılmayan tarım arazilerinin ekonomiye kazandırılması, devlet politikalarının temel öncelikleri arasında yer almıştır. Bu çerçevede, Osmanlı Devleti'nin savaşlar sonucunda kaybettiği topraklardan Anadolu'ya yönelen yoğun göç dalgası, konargöçer Yörük topluluklarının iskânıyla birlikte ele alınması gereken önemli bir mesele olarak ortaya çıkmıştır.¹³¹ Göç eden nüfusun yerleşik hayata geçirilmesi ve ekonomik sisteme entegrasyonu, toplumsal ve ekonomik istikrarın sağlanması bakımından büyük çabalar gerektirmiştir. Bu süreçte, devletin iskân politikaları, hem göçmenlerin uyumunu hem de konargöçer toplulukların yerleşik düzene geçişini desteklemeyi hedeflemiştir.

Göç eden nüfusun yerleştirilmesi, mevcut ekonomik ve sosyal yapının yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmıştır. Özellikle sahipsiz arazilerin tarıma kazandırılması ve üretim kapasitesinin artırılması amacıyla göçmenlerin iskânı, dönemin temel devlet politikaları arasında yer almıştır. Ancak, konargöçer Yörüklerin geleneksel yaşam biçimleri ve yerleşik hayata geçiş sürecinde yaşanan zorluklar, bu politikaların uygulanmasını önemli ölçüde güçleştirmiştir. Bu süreç, devlet otoritesinin güçlendirilmesi, tarımsal üretimin artırılması ve ekonomik kalkınmanın sağlanması açısından kritik bir önem taşımaktadır. Ancak, iskân politikalarının uygulanması sırasında karşılaşılan sorunlar ve adaptasyon sürecindeki aksaklıklar, hedeflenen sonuçlara tam anlamıyla ulaşılmasını engellemiştir. Göçmenlerin ve konargöçer Yörüklerin yerleşik hayata entegrasyonu, uzun vadede bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilmiş ve Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumsal ve ekonomik yapının yeniden şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde üretici sınıfın önemli bir kesimini oluşturan aşiretlerin iskân edilmesi sorunu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde de temel meselelerden biri olarak gündemde kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin son döneminde hazırlanan çeşitli komisyon raporları temel alınarak, 3 Mart 1925 tarihinde aşiretlerin yerleşik hayata geçirilmesine yönelik olarak Dahiliye Vekaleti yetkisiyle uygulanacak bir kanun kabul

¹³⁰ Fatih USLU, *Bozahmetli Yörük Aşireti*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2015, s:26.

¹³¹ Cem ZAFER, 'Türkiye'de Konar Göçer Kültürü', *Muhakeme Dergisi*, C:1, sy:2, 2018, s:109.

edilmiştir.¹³²Bu düzenleme hem toplumsal düzenin sağlanması hem de ekonomik kalkınmanın desteklenmesi amacıyla atılmış önemli bir adımı temsil etmektedir.

1926 yılında düzenlenen İskân Muhtırası uyarınca, konargöçer aşiretler başta olmak üzere dağlık ve ormanlık bölgelerde yaşayan köylülerin, daha uygun alanlara yerleştirilerek devlet denetimine alınmasına karar verilmiştir.¹³³Bu düzenlemenin temel amacı, ilgili kanunlar çerçevesinde sürecin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır. Ancak, uygulama aşamasında ortaya çıkan eksiklikler ve aksaklıklar dikkat çekmiştir.Bu eksiklikler, iskân politikalarının beklenen başarı düzeyine ulaşmasını engellemiş ve konargöçer aşiretlerin yerleşik hayata entegrasyon süreçlerini zorlaştırmıştır. Devletin, bu politikalar aracılığıyla toplumsal ve ekonomik düzeni tesis etme hedefi, uygulamadaki yetersizlikler nedeniyle tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir.Söz konusu sorunlar, Cumhuriyet'in ilk yıllarında aşiretlerin iskân edilmesi meselesini daha karmaşık bir hale getirmiş ve çözüm sürecini uzatmıştır.

3 Mart 1925 tarihinde kabul edilen İskân Kanunu'nun uygulanmasında karşılaşılan sorunlar nedeniyle, 1933 yılında kapsamlı bir düzenleme içeren yeni bir yasa yürürlüğe konulmuştur. Bu yeni yasa, yalnızca Anadolu'daki konargöçerleri değil, aynı zamanda Anadolu dışından gelen göçmenleri de iskân kapsamına almıştır.¹³⁴

1927 yılında gerçekleştirilen Türkiye Cumhuriyeti nüfus sayımına göre, nüfusun önemli bir bölümünü konargöçer Yörükler oluşturmaktaydı. Bu topluluklar, geçimlerini büyük ölçüde geleneksel yaşam tarzlarına dayalı olarak sürdürmekteydi. Bu gerçeklik dikkate alınarak, konargöçerlere yönelik iskân çalışmaları sırasında, geleneksel yaşamlarını sürdürebilecekleri alanlara yakın bölgelerin öncelikli olarak tercih edildiği görülmektedir.¹³⁵Bu yaklaşım, konargöçer toplulukların yerleşik hayata geçiş süreçlerinde karşılaşılabilecekleri zorlukları en aza indirmeyi hedeflemiş ve onların sosyo-ekonomik adaptasyonunu kolaylaştırmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, iskân politikalarının hem toplumsal uyum hem de ekonomik kalkınma açısından önemli bir araç olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

1927 nüfus sayımı verilerine dayanarak, 1933 yılında kabul edilen İskân Kanunu çerçevesinde, konargöçer Yörüklerin yerleşik hayata geçiş süreçleri başlatılmıştır. Bu

¹³² İbrahim ERDAL, 'Atatürk Dönemi Nüfus Politikasına Göre, Konar-Göçer Aşiretlerin İç İskân Uygulamaları', *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Cilt:14, sy:21, 2016, s:112.

¹³³ İbrahim ERDAL, 'Atatürk Dönemi Nüfus Politikasına Göre, Konar-Göçer Aşiretlerin İç İskân Uygulamaları', *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Cilt:14, sy:21, 2016, s:112.

¹³⁴ Cem ZAFER, 'Türkiye'de Konar Göçer Kültürü', *Muhakeme Dergisi*, Cilt:1, sy:2, 2018, s:110.

¹³⁵ Mustafa ACIR, *Cumhuriyet Dönemi Manavgat Yörükleri*, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Antalya, 2023, s:36.

dönemde, bazı Yörük aşiretleri kendi iradeleriyle devlete başvurarak yerleşik hayata geçme talebinde bulunmuşlardır.¹³⁶ Ancak, konargöçer yaşam biçimini sürdürenlerin nüfusu da önemli bir oranda varlığını korumaktaydı. Örneğin, 1933 yılı nüfus verilerine göre, Antalya'da yaklaşık üç bin çadırdan oluşan göçer Yörük ailesi bulunmaktaydı.¹³⁷ Bu süreçte, yerleşik hayata geçen Yörükler ile geleneksel yaşam tarzını sürdüren topluluklar yan yana varlıklarını sürdürmüştür.

1948 yılında, Vekiller Heyeti tarafından kabul edilen kanunun 3. maddesi uyarınca, sürekli bir yerde ikamet etmeyen ve ana dili Türkçe olan konargöçerlerin, İçişleri Bakanlığı ile Sosyal Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen alanlarda, iklim ve yaşam koşulları göz önünde bulundurularak, toplu veya dağınık şekilde iskân edilmesi kararı alınmıştır.¹³⁸ 1950 yılına gelindiğinde ise Yörük aşiretlerine ait tüzel kişiliği olan muhtarlıkların iptal edilmesi ve aşiret reislerinin ellerinden mühürlerinin alınmasıyla birlikte, Yörük topluluklarının büyük bir kısmı dağılmıştır. Bu durum, Yörüklerin çeşitli köy ve kasabalara kayıt yaptırmak zorunda kalmalarına yol açmış ve aşiret yapısının çözülme sürecini hızlandırmıştır.¹³⁹

Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleştirilen iskân faaliyetleri sırasında karşılaşılan zorluklara rağmen, 1960'lı yılların ikinci yarısında yapılan araştırmalar, bu sorunun büyük ölçüde çözüldüğünü, ancak tamamen ortadan kalkmadığını ortaya koymuştur. Bu dönemde yapılan incelemeler, yerleşik hayata geçmek istemelerine rağmen bunu gerçekleştiremeyen yaklaşık 50 bin kişilik bir konargöçer nüfusun varlığını tespit etmiştir. Bu sayı, yaklaşık 3 bin ila 4 bin çadırın bulunduğu işaret etmektedir.¹⁴⁰

Günümüzde ise hayvancılıkla geçimini sağlayan ve konargöçer yaşam tarzını sürdüren Yörüklerin sayısının giderek azaldığı gözlemlenmektedir. Köylerde yaşayan nüfusun büyük bir kısmı tarımla uğraşmakta ve geçimlerini tarımsal üretimle sağlamaktadır. Tarım yapma imkânı bulunmayanlar ise genellikle hayvancılıkla geçimlerini sürdürmektedir.¹⁴¹ Özellikle Toroslar'da yaşayan Sarıkeçili, Boynuinceli ve Bahşıli gibi konargöçer Yörük toplulukları, devletin aldığı tedbirler doğrultusunda yerleşik hayata geçiş sürecine dâhil olmuşlardır.¹⁴² Bu süreçte, uygulanan iskân politikaları ve değişen ekonomik koşulların etkisiyle, geleneksel

¹³⁶ İlker YİĞİT, '1925 Yılında Isparta Vilayetinde Konar Göçerlerin İskanı', *Türk Coğrafya Dergisi*, sy:75, 2020, s:36.

¹³⁷ M. Said DOĞAN- Cihangir DOĞAN, 'Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler', *Istanbul Journal of Sociological Studies*, sy:30, 2011, s:24.

¹³⁸ Mehmet ERÖZ, 'Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük-Türkmen Köyleri', *Ellinci Konferans*, s:137.

¹³⁹ Fatih USLU, *Bozahmetli Yörük Aşireti*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2015, s:27.

¹⁴⁰ Cem ZAFER, 'Türkiye'de Konar Göçer Kültürü', *Muhakeme Dergisi*, Cilt:1, sy:2, 2018, s:110.

¹⁴¹ Hasan ERŞAŞ- Oya ÖZKANLI, '20.yy Orta Toroslardaki Yörüklerin Mutfak Kültürü', *Aydın Gastronomiyi*, Cilt:2, sy:1, 2018, s:42.

¹⁴² Tufan GÜNDÜZ, 'Konar Göçer', 'Konar Göçer', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:26, s:163.

göçebe yaşam tarzından uzaklaşarak köylerde daha kalıcı yerleşim alanları oluşturulmuştur. Bu durum, konargöçer toplulukların hem sosyo-ekonomik yapılarında hem de yaşam biçimlerinde önemli değişimlere neden olmuştur.

Yörüklerin geleneksel yaşam tarzından yerleşik hayata geçişinde etkili olan başlıca faktörler arasında, zirai faaliyetlerin genişlemesiyle otlak alanlarının azalması, orman yasalarının sıkı bir şekilde uygulanması ve özellikle keçilere yönelik alınan sınırlayıcı tedbirler bulunmaktadır. Ayrıca, motorlu taşıtların yaygınlaşmasıyla birlikte hayvan sürülerinin taşınması sırasında ortaya çıkan güvenlik sorunları ve Yörüklerin çocuklarını eğitime yönlendirme isteği de bu değişimi hızlandıran önemli unsurlar arasında yer almıştır.¹⁴³ Bu faktörler, Yörükler için geleneksel konargöçer yaşam biçiminin sürdürülebilirliğini giderek zorlaştırmıştır.

Neticede, her ne kadar yerleşik hayata geçiş Yörükler açısından cazip bir seçenek olmasa da 13. yüzyıldan günümüze kadar uygulanan çeşitli iskân politikaları sonucunda, Yörükler zamanla yerleşik hayata geçmek durumunda kalmışlardır. Günümüzde konargöçer Yörüklerin sayısı oldukça azalmış ve yalnızca birkaç yüz kişiyle ifade edilebilecek bir seviyeye gerilemiştir.¹⁴⁴ Bu dönüşüm süreci, Yörüklerin toplumsal ve ekonomik yapılarında köklü değişimlere yol açmış ve onların yeni yaşam koşullarına uyum sağlama sürecinde çeşitli zorluklar yaşamalarına neden olmuştur.

Sonuç olarak, Yörüklerin geleneksel konargöçer yaşam tarzından yerleşik hayata geçişi, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kadar süregelen iskân politikaları ile ekonomik ve sosyal faktörlerin etkisiyle şekillenmiştir. Bu süreç, Yörüklerin geleneksel hayvancılık ve göçebe yaşam biçimlerini sürdürebilmelerini giderek zorlaştırmış, tarıma dayalı ekonomik yapı ve modernleşme talepleriyle entegrasyonlarını gerektirmiştir. Yörüklerin yerleşik hayata geçişi, devletin sağladığı iskân politikalarıyla gerçekleştirilmiş, ancak uygulamada karşılaşılan zorluklar ve adaptasyon güçlükleri bu sürecin zaman almasına neden olmuştur. Bugün, konargöçer Yörük topluluklarının sayısı oldukça azalmış ve bu değişim, hem Yörüklerin sosyal yapılarında hem de yaşam biçimlerinde köklü dönüşümlere yol açmıştır. Yörüklerin yerleşik hayata geçişi, toplumsal ve ekonomik yapılarını yeniden şekillendirirken, tarihsel kültürel miraslarının kaybına da yol açmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Yörüklerin yerleşik hayata entegrasyonu, toplumsal ve ekonomik düzenin sağlanması açısından önemli bir mesele olarak ele alınmıştır. İskân

¹⁴³ Mehmet ERÖZ, Türk Köy Sosyolojisi meseleleri ve Yörük Türkmen Köyleri, *Ellinci Konferans*, s:151.

¹⁴⁴ M. Said DOĞAN- Cihangir DOĞAN, 'Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler', *Istanbul Journal of Sociological Studies*, sy: 30, 2011, s:25.

politikaları, göçebe nüfusun tarımsal üretime katılmasını teşvik etmiş, ancak bu süreçte çeşitli zorluklar yaşanmıştır. Modernleşme ve ekonomik kalkınma süreciyle birlikte, Yörüklerin geleneksel yaşam biçimi giderek değişmiş ve aşiret yapıları çözülmüştür. Günümüzde, konargöçer Yörük hayatını sürdürenlerin sayısı oldukça azalmış; büyük çoğunluk tarım ve yerleşik hayata uyum sağlamıştır. Bu dönüşüm, Anadolu'nun sosyo-ekonomik yapısında önemli değişikliklere yol açarken, Yörüklerin tarihsel ve kültürel mirası toplumsal hafızada değerini korumaya devam etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KORKUTELİ TARİHİ VE KORKUTELİ YÖRÜKLERİ

2.1. Korkuteli Tarihi

Korkuteli, Antalya il merkezine 60 kilometre mesafede, ortalama 1020 metre rakımda konumlanmış olup 2470 km²'lik bir yüzölçümüne sahiptir. İlçenin batısında Fethiye, güneyinde Elmalı ve Kumluca, doğusunda Antalya'ya bağlı Döşemealtı ilçesi, kuzeyinde ise Burdur iline bağlı Tefenni ve Bucak ilçeleri bulunmaktadır.¹⁴⁵ Korkuteli'nin bilinen ilk adı, antik kaynaklarda "İsinda" olarak geçmektedir. İlçenin bu eski ismi, Korkuteli'nin sekiz kilometre güneydoğusunda, Yazır Köyü sınırları içinde yer alan ve ilk yerleşim alanı olarak kabul edilen İsinda şehrine dayanmaktadır.¹⁴⁶ Osmanlı döneminde, İsinda şehrinin adı "İstanoz" olarak değiştirilmiş ve bu isim 1915 yılına kadar kullanımda kalmıştır.

Korkuteli'nin Osmanlı dönemi kaynaklarında "İstanoz" olarak geçmesi, ilçenin Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki idari yapısını yansıtmaktadır. İstanoz kazası, Osmanlı döneminde Antalya sancağına bağlıydı ve Antalya sancağı da Konya vilayetinin beş sancağından biriydi. 20.yy başlarında ise İstanoz kazasına bağlı olarak üç merkez mahalle ve 42 köy bulunmaktaydı.¹⁴⁷ 1893 yılında, Antalya sancağının Konya vilayetinden ayrılması önerisi, özellikle İstanoz nahiyesinin bağlı bulunduğu Konya Vilayeti tarafından gündeme getirilmiştir.¹⁴⁸ Bu gelişme, 26 Mart 1913 tarihli Vilayet Kanunu ile birlikte gerçekleşmiş ve Antalya sancağı, Konya vilayetinden ayrılarak bağımsız bir yönetim birimi haline gelmiştir.¹⁴⁹ 1915 yılında ise, Şehzade Korkut'un anısını yaşatmak amacıyla ilçenin adı "Korkuteli" olarak değiştirilmiştir.

Kaynaklar, İsinda şehrinin ilk sakinlerinin büyük çoğunluğunu İyonların oluşturduğunu ve şehrin bu dönemde iskân edilmiş olduğunu düşündürmektedir.¹⁵⁰ M.Ö. 189 yılında Roma birliklerinin önce İsinda'ya, ardından Antalya'ya ulaşması, bölgedeki Roma etkisinin başlangıcını işaret eder. MS 404-406 yıllarında İsaerialıların Antalya'yı kuşattığı

¹⁴⁵ Bkz: Şema 1

¹⁴⁶ Emine ATMACA- Özlem GÜZEL, 'Antalya Korkuteli İlçesinin Köy Adları', *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, cilt:6, sy:15, Kasım 2018, s:320.

¹⁴⁷ Mehmet AK, 'Antalya'da İdari Yapı ve Nüfus (1915)', *Adalya*, sy:17, 2014, s:319.

¹⁴⁸ Fahrettin TIZLAK, 'İstanoz Nahiyesi'nin Korkudili Kazası'na Dönüştürülmesi', *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, Cilt:4, sy:2, 2014, s:251.

¹⁴⁹ Kerim SARIÇELİK, 'Teke (Antalya) Sancağının Konya Vilayetinden Ayrılarak Bağımsız Hale Getirilmesi ve İdari Yönden Yeniden Düzenlenmesi', *Bilig- Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:93, 2017, s: 85.

¹⁵⁰ Ahmet ÇAYCI, 'Korkuteli (İSTANOZ) Tarihi ve Korkuteli Alaaddin Camii Üzerine Bir Araştırma', *Selçuk Üniversitesi Tarih Araştırma Dergisi*, sy:16, 2004, s:108.

sırada, İsinde önemli zararlar görmüştür. 7. yüzyıla gelindiğinde ise, Pisidya ve Frigya'nın büyük bir kısmı Ermeniler tarafından işgal edilmiştir. 647-648 yılları arasında Arapların gerçekleştirdiği akınlar, bölgenin tarihsel süreçteki istikrarsızlığını artırmıştır. Emevi ve Abbâsî dönemlerinde de Arap akınları devam etmiştir.¹⁵¹

Antalya, 5 Mart 1207 tarihinde Selçuklu Devleti tarafından ele geçirilmiştir. Ancak, Selçuklu hakimiyeti Antalya'da ilk başta kısa sürmüş, ardından 1216 yılında tekrar Selçuklu idaresine geçerek bu bölgedeki yönetim kesinleşmiştir.¹⁵² Böylece, Korkuteli de Antalya ile birlikte Selçuklu hakimiyetine dâhil olmuştur. Antalya ve çevresinin sık sık el değiştirmesinin temel sebeplerinden biri, bölgenin önemli ticaret yolları üzerinde yer almasıdır. Aynı zamanda, Antalya'nın önemli limanlara sahip olması da bu stratejik değişimlerde etkili olmuştur. Selçuklu döneminde Antalya limanı ve tersanesi, bölgenin ekonomik ve ticari açısından önemli merkezlerinden biri olmuştur.¹⁵³

13. yüzyıldan itibaren, özellikle 14. ve 15. yüzyıllarda, Antalya ve çevresine çeşitli boylar ve oymaklar yerleşmeye başlamıştır. Bu yerleşim sürecinde, konargöçer Yörükler, geleneksel yaylak-kışlak yaşam tarzlarını bu bölgelere taşıyarak yerleşik hayata geçmişlerdir. Antalya ve çevresinde yaşayan Sarıkeçili, Honamlı, Karahasanlı, Kaçar, Boynuinceli, Karahacılar, Keşefli, Bolacalı ve Karakoyunlu gibi Yörük aşiretleri ve boylarının kökenleri, Orta Asya'ya kadar uzanmaktadır.¹⁵⁴ Köseadağ Savaşı sonrasında, Moğol istilasının etkisiyle Anadolu Selçuklu Devleti'nin zayıflaması, Yörük aşiretlerinin bulundukları bölgelerde hâkimiyet kurmalarına olanak tanımıştır. Moğol İstilasından sonra, Anadolu'ya ve özellikle Antalya çevresine göç eden yeni Türkmen ve Yörük aşiretleri, bölgenin demografik yapısını değiştirmiş ve yerleşim düzeni üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır.¹⁵⁵

Anadolu Selçuklu Devleti'nin son dönemlerinde, Moğolların egemenliği altına girmesiyle devletin nüfuzu zayıflamış ve siyasi otorite boşluğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, batı uç beylerinin bir araya gelerek beylikler kurmalarına yol açmıştır.¹⁵⁶ Siyasi boşluk ve güç mücadelesi nedeniyle, aşiretler arasında çatışmalar baş göstermiştir. 13. yüzyılın sonlarına

¹⁵¹ Ferudun Emecen, 'Antalya', *Türkiye Diyanet İşleri Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:3, s:233.

¹⁵² Tuncer BAYKARA, 'Selçuklu Dönemi Antalya', *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, 2010, s:106.

¹⁵³ Behset KARACA, 'Osmanlı Dönemi Antalya'sı', *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, 2010, s:117.

¹⁵⁴ Hülya AVCI, *Antalya'nın Korkuteli İlçesinde Yaşayan Honamlı Yörüklerinde İşlemeler*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı El ve Makine Nakışları Eğitimi Bilim Dalı, Konya-2020, s:9.

¹⁵⁵ Mehmet Ali ÜNAL, 'XV. ve XVI. Yüzyılda Teke Sancağında Cema'at ve Aşiretler', *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:2, Isparta, 1996, s:222.

¹⁵⁶ Hasan MOĞOL, 'Beylikler dönemi Antalya'sı Teke Beyliği', *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, 2010, s:113.

doğru, Hamitoğulları Beyliği'nin üçüncü kuşağından Dünder Bey, önce Istanos, ardından Pamfilya(Antalya) bölgesini hâkimiyeti altına almıştır. Dünder Bey, Antalya'nın yönetimini kardeşi Yunus Bey'e devretmiştir.¹⁵⁷ Yunus Bey'in küçük oğlu Sinenaddin Calis Hızır Bey ise Korkuteli'nin yönetimiyle görevlendirilmiştir. Hamidoğulları'nın bölgedeki egemenliği, konargöçer Yörükler için cazip bir yerleşim alanı oluşturmuş, bu göçler özellikle Korkuteli ve çevresinde yoğunlaşmış, Yörükler geldikleri bölgelere kendi adlarını vererek bölgenin sosyo-kültürel yapısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Hamitoğulları Beyliği'nin Antalya Şubesi olan Antalya, Mehmed Bey'in ölümünden sonraki dönemde "Teke Beyliği" olarak anılmaya başlandığı görülmektedir.¹⁵⁸ Bu süreçte, özellikle batıda, Teke İli olarak bilinen bölgede yeni bir beylik yapılanmasının şekillendiği anlaşılmaktadır. Istanos Kazası'nın gelişimi ve imarında, Tekeli Oğulları'nın belirgin bir etkisi olmuştur. Teke Beyliği'nin önde gelen figürlerinden biri olan Hatun Valide Sultan'ın, Istanos'da bir vakfa sahip olması, bu etkinin somut bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.¹⁵⁹

1386 yılında Teke Beyliği ile Karamanoğlu Beyliği'nin, Osmanlı Sultanı I. Murad'a karşı bir ittifak kurduğu bilinmektedir. Ancak bu ittifak, savaş meydanında başarıya ulaşamamış ve neticede her iki beylik de I. Murad'dan af dilemek zorunda kalmıştır. Sultan I. Murad'ın af kararının ardından, Teke Beyliği, Antalya ve Korkuteli bölgelerinde varlığını sürdürerek siyasi ve idari faaliyetlerine devam etmiştir.¹⁶⁰

Yıldırım Bayezid döneminde, halk arasında artan hoşnutsuzluk neticesinde Osmanlı ordusu önce Teke Bölgesi'ne, ardından Karaman Bölgesi'ne yürüyerek bölgedeki yönetimi değiştirmiştir. Ancak, Ankara Savaşı'nın ardından Timur'un ordusu Korkuteli'ni istila etmiş ve bir süre boyunca bölgede egemenlik kurmuştur. Timur'un çekilmesinin ardından, 1402-1415 yılları arasında Antalya ve Alanya dışında kalan tüm Teke Bölgesi, Karamanoğlu Beyliği'nin hâkimiyetine girmiştir.

II. Murad döneminde, 1423 yılında Teke Beyliği ve Karamanoğlu Beyliği Osmanlı Devleti'ne karşı bir saldırı düzenlemiş, ancak bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

¹⁵⁷ Mehmet AK, 'Teke Adı ve Yöresi Üzerine', Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:10, sy:30, 2018, s: 1021.-İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2024, s:62.

¹⁵⁸ Sait KOFOĞLU, *Hamidoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s:287.

¹⁵⁹ Behset KARACA, *XV. ve XVI. Yüzyıllarında Teke Sancağı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Samsun, 1997, s:111.

¹⁶⁰ Ahmet ÇAYCI, 'Korkuteli (Istanos) Tarihi ve Korkuteli Alaaddin Camii Üzerine Araştırma', *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Dergisi*, 2014, Sy:16, s:113.

Saldırının ardından Osmanlı birliklerinin düzenlediği gece baskını sonucunda Korkuteli ele geçirilmiş ve Teke Beyliği, Osmanlı hâkimiyeti altına girerek tarih sahnesinden silinmiştir.¹⁶¹

Istanoz, Osmanlı döneminde II. Bayezid'in ortanca oğlu Şehzade Korkut'a ev sahipliği yapmıştır. Daha önce "Istanoz" olarak bilinen bu yerleşim yeri, Şehzade Korkut'un anısını yaşatmak amacıyla "Korkuteli" olarak adlandırılmıştır. Bugün kullanılan "Korkuteli" adı, Osmanlı Padişahı II. Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut'un anısına verilmiştir.¹⁶²

Sonuç olarak, Korkuteli'nin tarihi, farklı kültür ve medeniyetlerin etkisiyle şekillenmiş, zengin bir geçmişe sahiptir. İlk yerleşimlerinden Osmanlı dönemine kadar, bölge sürekli olarak el değiştiren stratejik bir coğrafya olarak dikkat çekmiştir. Antik dönemde İsinda adıyla bilinen yerleşim, Roma, Bizans, Arap ve Selçuklu gibi uygarlıkların izlerini taşımış, bu süreçte bölgenin coğrafi konumu, ticaret yolları ve limanlara yakınlığı gibi faktörler tarihsel gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Hamidoğulları Beyliği döneminde bölgeye yerleşen Yörükler ve onların konargöçer yaşam tarzı, Korkuteli'nin sosyo-kültürel yapısını derinden etkilemiştir. Osmanlı Devleti'nin sonlarına gelindiğinde ise, bölgenin adı değiştirilerek Korkuteli olarak anılmaya başlanmış ve bu isim, II. Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut'un anısını yaşatmak amacıyla verilmiştir. Bu değişim, yalnızca idari yapıyı değil, aynı zamanda bölgenin sosyal ve kültürel kimliğini de dönüştürmüştür. Korkuteli'nin tarihî serüveni, coğrafi değişimlerin yanı sıra kültürel ve idari etkileşimlerle şekillenmiş, bu da bölgenin tarihsel önemini artırmıştır. Bugün Korkuteli'nin geçmişi, yerel halkın kültürel mirası ve kimliği üzerinde güçlü bir etki bırakmaya devam etmektedir. Bu miras, bölgenin tarihî ve kültürel zenginliğini gelecek nesillere aktarmada önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

2.1.1. Korkuteli'de Şahkulu İsyanı ve Türkmenler

Safevi Devleti'nin kurucusu ve hükümdarı Şah İsmail, Osmanlı Devleti'ne karşı içeriden bir etki yaratmayı amaçlayarak, birçok müridini Osmanlı topraklarına sızdırmıştır. Bu müridler arasında yer alan önemli bir figür, Teke Sancağı'na bağlı Istanoz (bugünkü Korkuteli) kazasında yaşayan Türkmen şeyhi Şahkulu'dur.¹⁶³ Şahkulu, özellikle Şiilik propagandası yaparak, Osmanlı Devleti'nin yönetiminden memnun olmayan geniş bir kitleyi etrafında toplamıştır. Bölgede yaşayan Yörükler, geleneksel olarak konargöçer bir yaşam

¹⁶¹ Şehabettin TEKİNDAG, 'Teke-Eli ve Teke-Oğulları', *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, say: 7-8, İstanbul, 1977, s:58.

¹⁶² Emine ATMACA, 'Korkuteli ve Elmalı (Antalya) İlçelerinin Standart Türkiye Türkçesinden farklı Ses ve Şekil Bilgisi Özellikleri', *Yörük Araştırmaları-2*, eds: Fatih Uslu- Canan Kökus, Palet Yayınları, Konya, Aralık 2020, s168.

¹⁶³ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, 'II'nci Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut', *Belleten*, Cilt:30, sy. 120, 1966, s:565.

sürmelerinin yanı sıra, sufi inançlara olan yakınlıklarıyla da bilinirler. Bu bağlamda, Şahkulu'nun bölgedeki konargöçer Türkmenler arasında oldukça etkili bir figür haline gelmesi anlaşılabilir.

Şahkulu'nun Teke bölgesinde Şiilik yönelimli fikirlerini yaymaya başladığı dönemde, Osmanlı tahtında dikkat çekici bir siyasal geçiş süreci yaşanmaktaydı. II. Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut, 1502–1512 yılları arasında Antalya Sancakbeyliği görevinde bulunmaktaydı. Şehzade Korkut, daha önce Manisa Sancağı'nda görev yaparken, kardeşi Şehzade Ahmed'in girişimiyle Antalya'ya atanmış; bu görevlendirme sonucunda Manisa Sancağı, Kastamonu Sancakbeyi olan diğer kardeşi Şehzade Mahmud'a bırakılmıştır. Ancak Mahmud'un vefatının ardından, Korkut'un Manisa'ya yeniden atanma yönündeki arzusu, Şehzade Ahmed tarafından engellenmiştir. Bu gelişmeler karşısında hayal kırıklığına uğrayan Şehzade Korkut, durumu babası II. Bayezid'e iletmek üzere çeşitli mektuplar kaleme almış; fakat talepleri karşılık bulmamıştır. Bu siyasi yalnızlık ve dışlanmışlık hissi neticesinde, Şehzade Korkut bir süre sonra Mısır'a iltica etmeyi düşünmeye başlamıştır¹⁶⁴, ancak 1509 yılında gizlice hacca gitme niyetini öne sürerek Antalya limanından İskenderiye'ye geçmiş ve burada yaklaşık 14 ay ikamet etmiştir. Hacca gitmeden Antalya'ya geri dönmüştür. Bu hareketi, Osmanlı merkezi yönetimi tarafından dikkatle izlenmiş; özellikle II. Bayezid devrinde yaşanan Cem Sultan hadisesinin benzerinin yeniden vuku bulabileceği yönünde ciddi endişelere yol açmıştır.¹⁶⁵

Antalya'ya geri dönen Şehzade Korkut, Saruhan Sancağı'na geçmek için harekete geçmiş ve bu hareketi sırasında Istanos üzerinden geçmiştir. Şehzade Korkut'un bu hareketi, bölgede isyan hazırlığı içinde olan gruplarda "Padişah öldü" algısını uyandırmış ve bu da isyanın patlak vermesine yol açmıştır. Şahkulu isyanının başlama noktası ise Korkuteliye bağlı Kargın Köyü, karşısında bulunan Yalınlı Köyü, Yalınlı Köyü'nün üst tarafında ki Yalınlı Gediği ve Kızılkaya mevki olmuştur.¹⁶⁶ Şahkulu'nun liderliğindeki bu isyan hareketine, Tirkemiş Yörükleri gibi bazı Yörük gruplarının katılmadığı görülürken, Teke Türkmenleri arasında ise Dede Alisi, Kara Mahmud, Çakıroğulları ve Ulama gibi önemli şahsiyetler yer almıştır. Bu isyancılar, Elmalı ve Istanos kazalarını talan etmiş, yağmalamış ve ardından Hamit İli'ne yönelerek Kütahya üzerine doğru bir yürüyüş başlatmışlardır.¹⁶⁷ Bu isyan, Osmanlı yönetiminin yerel nüfuzunu ve Türkmenler arasındaki sosyal ve dini etkilerini

¹⁶⁴ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, 'II'nci Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut', *Belleten*, Cilt: 30, sy. 120, 1966, s:550.

¹⁶⁵ Orhan GÜRSU, 'Melankoli ve İktidar Arasında Bir Şehzade.Şehzade Korkut'un Psikobiyoğrafisi', *Atatürk Akademik Araştırmaları Dergisi*, 2020, s:271.

¹⁶⁶ Ali AKSÜT, 'Antalya Korkuteli Kargın Köyü', *1240 Babai Hareketi ve Dede Gargın*, eds: Ahmet TAŞĞIN-Mehmet Salih ERDOĞAN-Sadullah GÜLTEN, Önsöz Yayıncılık, İstanbul, 2018, s:295.

¹⁶⁷ Serkan SARI, 'Şehzade Korkut'un Siyasi Faaliyetleri ve Yörük Taifesiyle Münasebetleri', *Mediterranean Journal of Humanities*, XIV (2024) , s:6.

doğrudan tehdit eden önemli bir olay olarak kaydedilmiştir. Şahkulu İsyanı, sadece siyasi bir isyan değil, aynı zamanda bölgedeki dini ve sosyal yapıların da değişim geçirdiğini gösteren bir dönüm noktasıdır.¹⁶⁸

2.1.2. Şahkulu İsyanı ve Osmanlı'nın Karşı Hareketi

Şahkulu'nun önderliğindeki isyan, Safevi Devleti'nin halifelerinden biri olan Şahkulu tarafından başlatılmıştır. İsyanın temel amacı, II. Bayezid'in oğlu Şehzade Korkut'u ele geçirerek Osmanlı yönetimine el koymaktır. Şahkulu, bölgedeki Türkmenler arasında etkili bir lider olarak hem dini hem de sosyal bağlarla güç kazandı. İsyanın bastırılması için Osmanlı hükümeti tarafından Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa görevlendirilmiştir. Bu süreçte, Osmanlı ordusu ile isyancılar arasında kanlı bir çatışma yaşanmıştır. Ancak, Şahkulu, kurnaz bir strateji izleyerek savaş alanında yenilmiş gibi davranmış ve bütün malzemelerini bırakarak geri çekilmiştir. Karagöz Paşa'nın emrindeki Osmanlı kuvvetleri, düşmanı dağıttıklarını düşünerek ganimet toplamaya başlamışlardır. Bu sırada, Şahkulu arkadan saldırarak Karagöz Paşa'yı esir almış ve Osmanlı komutanını kazığa oturtmuştur. Osmanlı kuvvetlerinin bu hezimet, Şahkulu'nun taraftarlarının toplanmasını ve güçlenmesini sağlamıştır.

Şahkulu, Osmanlı güçlerinin bu başarısızlığından cesaret alarak, Kütahya'yı geçtikten sonra Şehzade Korkut'u ele geçirmek için Manisa'ya yönelmiştir. Ancak II. Bayezid'in sağ olduğunu öğrenince, yönetimi ele geçiremeyeceğini anlayarak Teke Sancağı'na geri dönmüştür. Teke Bölgesi'ne dönen Şahkulu, Kızılkaya'da hakimiyet kurmak için bölgeye beylerbeyi ve subaşılar atamıştır. İsyanı bastırmak amacıyla, Osmanlı hükümeti Sadrazam Hadım Ali Paşa'yı ve sipahi birliklerini harekete geçirmiştir. Şahkulu, Sadrazam Paşa ve Şehzade Ahmed'e ait kuvvetlerin yaklaşmakta olduğunu öğrenince, Kızılkaya'dan Karaman'a doğru hareket etmiştir. İsyanı bastırmak için Sadrazam Hadım Ali Paşa ve Şehzade Ahmed'in kuvvetleri birleşerek Şah Kulu ve taraftarlarıyla yoğun çatışmalara girmiştir. Bu sırada, Karaman üzerinden kaçan Şahkulu'nun peşinden gitmek amacıyla Karaman Valisi Haydar Paşa görevlendirilmiştir. Ancak Şahkulu, Haydar Paşa'yı katlederek Karaman üzerinden Sivas'a doğru kaçmıştır. Sadrazam Hadım Ali Paşa'nın 14 gün süren takibinin ardından, Sivas'ta Şah Kulu ve Osmanlı kuvvetleri arasında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışma

¹⁶⁸ Mihriban ARTAN, 'Osmanlı Kaynakları Çerçevesinde Şahkulu Ayaklanması'nın Sebepleri', *Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 2019, s: 306.

sonunda, Şahkulu'ndan bir daha haber alınamamış, Sadrazam Hadım Ali Paşa şehit düşmüş ve Şehzade Ahmed'in oğlu yaralanmıştır.¹⁶⁹

İsyanın sonuçları, Osmanlı tahtındaki mücadelenin yeni bir evresine işaret etmiştir. Yavuz Sultan Selim, taht mücadelesinde üstünlük kurarak, Şehzade Korkut'a karşı harekete geçmiştir. Şehzade Korkut, İstanos'a kaçarak bir mağaraya saklanmıştır. Ancak, sonunda Şehzade Korkut bulunduğu mağarada yakalanmış¹⁷⁰ ve Osmanlı yönetimi, isyanı bastırarak bölgedeki kontrolünü yeniden sağlamıştır.

Şah Kulu isyanının bu kadar büyük olmasında; Türkmenler arasında Şahkulu'nun dini etkisinin yanı sıra, topraklarını kaybeden eski sipahiler ile Osmanlı yönetiminden memnun olmayan Türkmen beylerinin isyanı desteklemesi önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, Karamanoğulları'na mensup hanedan üyelerinin bölgede Osmanlı'ya karşı tavır sergileyerek kendi etraflarında destekçi toplaması, isyanın büyümesini tetiklemiştir. Bu unsurlara ek olarak, bölgedeki Türkmenlerin, daha önce Memlükler ile Osmanlı arasında yaşanan savaşlarda Osmanlı karşıtı hareketlerde yer almış olmaları ve sahip oldukları savaş tecrübesi, isyanın geniş çaplı ve etkili olmasına zemin hazırlamıştır.¹⁷¹ Bu faktörler, Şahkulu'nun isyanının gücünü artırmış ve Osmanlı yönetimine karşı önemli bir tehdit oluşturmuştur.

Şahkulu İsyanı, Osmanlı Devleti için önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir. yeniçeriler tarafından desteklenen Şehzade Ahmed'in isyan karşısında başarılı olamaması, onun taht yolundaki şansını kaybetmesine ve yeniçerilerin, tahtın varisi olarak Şehzade Yavuz Selim'i desteklemeye başlamasına yol açmıştır. Ayrıca, Osmanlı Devleti ile Kızılbaş¹⁷² Türkmenler arasındaki ilişkiler, bu isyan sonucunda onarılamaz bir biçimde kopmuş, Kızılbaşların katli için verilen fetvaların önü açılmıştır. Şahkulu İsyanı, binlerce insanın ölümüne neden olmuştur. İsyanın bastırılmasının ardından, yaklaşık 15.000 Türkmen Safevi Devleti'ne göç etmiş ve bunların önemli bir kısmı, Safevi ordusuna katılarak devletin askeri gücünde yer almışlardır.¹⁷³

¹⁶⁹ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, "II'nci Bayezid'in Oğullarından Sultan Korkut". *Belleten*, Cilt: 30, sy. 120, 1966, s:568.

¹⁷⁰ Fahrettin TIZLAK, 'Teke Sancağı Türkmenlerine Osmanlıların Bakış Açısı', *XIV Türk Tarih Kongresi*, 2002, s:491.

¹⁷¹ Ferudun EMECEN, "İhtilalci bir Mehdilik' Hareketi Mi? Şahkulu Baba Tekeli İsyanı Üzerine Yeni Yaklaşımlar', haz: Mehmet Öz- Fatih Yeşil, *Ötekilerin Peşinde Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan*, Timaş Yayınları, 2015, İstanbul, s:530.

¹⁷² Kızılbaş: X. yy'dan itibaren İslamiyet'i kabul eden konargöçer Türkmenlerin kabul ettiği yeni din ile daha önce benimsemiş olduğu inancı harmanlaması sonrası verilen isimlerden biridir. Bu ismin eski Türklerde kullanılan kızıl baş giysisinden geldiği düşünülmektedir.(Kaynak: İlyas Üzümlü, ' Kızılbaş', *TDK İslam Ansiklopedisi*, Cilt:25, s:546.)

¹⁷³ Mehmet HERKİLOĞLU, '16. Yüzyıl Başlarında Ramazanoğlu Piri Mehmet Paşa Döneminde Anadolu ve Çukurova Bölgesinde Meydana Gelen İsyanlar', *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30. Yıl Özel Sayısı, 2022, s:118.

Safevi Devleti'ne göç eden Teke Türkmenleri, bu yeni devlette önemli siyasi olaylarda yer almış ve kültürel hayatta etkili olan oymaklar arasında kendilerine yer edinmişlerdir.¹⁷⁴ Teke Bölgesi'nde bulunan Yörük ve Türkmen nüfusunun büyük bir kısmı dağıtılmış, bazıları ise Modon ve Koron gibi adalara sürgün edilmiştir. Birçok köy ve yerleşim alanı terkedilmiş ya da birleştirilerek merkezi otoritenin güçlendirilmesine çalışılmıştır. Osmanlı Devleti, isyanın çıkış noktalarında yaşanan sorunların temeline inmek yerine, göç ve sürgün yöntemlerini kullanarak tebaasını yeniden otorite altına almayı amaçlamıştır.

Şahkulu isyanına katılanlar arasında eski tımar sahipleri, Teke Türkmen beyleri ve yoksul halk kitlesi yer almakta olup, bu durum isyanın yalnızca dini bir boyut taşımadığını, aynı zamanda halkın karşılaştığı ekonomik zorlukların da isyanın temel sebeplerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu unsurlar, isyanın daha geniş bir toplumsal hareket haline gelmesine yol açmış ve Osmanlı yönetimi için ciddi bir tehdit oluşturmuştur.

Sonuç olarak, Şahkulu İsyanı, Osmanlı Devleti'nin iç yapısını ve toplumla olan ilişkilerini derinden etkilemiş bir hadise olmuştur. İsyanın, yalnızca dini bir kalkışma olmaktan öte, toplumsal ve ekonomik adaletsizliklere karşı bir tepki olarak ortaya çıkması, dönemin sosyo-politik yapısının zayıf noktalarını gözler önüne sermektedir. Türkmenlerin ve Yörüklerin hem dinî hem de ekonomik sıkıntılarını dile getirdiği bu isyan, Osmanlı'nın köylü ve asker arasındaki ilişkilerini de sorgulatmış, devletin uyguladığı baskıcı yönetim anlayışının sonuçlarını somut bir şekilde göstermiştir. Ayrıca, isyanın bastırılmasının ardından gerçekleşen göç ve sürgünler, Osmanlı'nın yerel otoritelerini güçlendirmeye yönelik çabalarının yanı sıra, Safevi Devleti'nin bölgedeki nüfuzunu artırmasına da zemin hazırlamıştır. Bu süreç, Osmanlı ve Safevi Devletleri arasındaki ilişkilerde önemli bir dönüm noktası olarak tarihe geçmiştir.

2.2. Korkuteli Yörükleri: Demografik Yapı ve Toplumsal Özellikler

Selçuklu Hükümdarlarının Anadolu'nun kapılarını Türklere açmasının ardından, uç bölgeler olarak bilinen yerlerde birçok Yörük ve Türkmen aşireti iskân edilmiştir. Bu strateji doğrultusunda, özellikle Antalya ve çevresinde Teke Yörüklerinin yerleşimi hız kazanmış ve bölgeye çeşitli Türkmen boyları yerleştirilmiştir. XIV. ve XV. yüzyıllarda, Üç Oklara mensup bazı aşiretler, yer değiştirme sonucunda Teke Bölgesi'ne gelerek burada yerleşmişlerdir.

¹⁷⁴ Faruk SÜMER, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişiminde Anadolu Türklerinin Rolü*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2024, s165.

Türkmenlerin bu bölgedeki yerleşik hayata geçişi, sonraki dönemlerde de devam etmiştir.¹⁷⁵ Özellikle Karamanoğulları, Menteşeoğulları ve Saruhanoğulları gibi beyliklerin zayıflaması ve dağılması, Teke Bölgesi'ne göç eden Yörük aşiretlerinin sayısını artırmış, bu da bölgenin sosyo-kültürel yapısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Örneğin, bu göçler sırasında Teke Bölgesi'ne gelen Ali Fahrettin Yörükleri, Korkuteli bölgesinde yerleşik hayata geçerek, isimleri günümüze kadar ulaşan Büyük Ali Fahrettin ve Küçük Ali Fahrettin köylerini kurmuşlardır.¹⁷⁶ Bu köylerin kuruluşu, bölgedeki Türkmen yerleşimlerinin artan etkisini ve yerleşik hayatın şekillenmesini simgelemektedir.

Antalya'nın Korkuteli ilçesi, Teke Yörüklerinin yoğun olarak bulunduğu önemli bir yerleşim bölgesidir. Osmanlı döneminde "il" ya da "ulus" adı altında gruplandırılan Yörükler, bölgede boy, oymak ve oba şeklinde teşkilatlanmışlardır. Bu topluluklar, yaylak ve kışlak arasında konar-göçer bir yaşam sürdürerek keçi, koyun, sığır, at ve deve gibi hayvanların yetiştiriciliği ile geçimlerini sağlamışlardır.

Korkuteli ve çevresinde yaşayan Yörük aşiretleri arasında Sarıkeçili Yörükleri, Honamlı Yörükleri, Yeni Osmanlı Yörükleri, Saçı Karalı Yörükleri, Kurşunlu Yörükleri ve Karatekeli Yörükleri yer almaktadır. Özellikle Sarıkeçili Yörüklerinin yoğun olarak yaşadığı bölgede, tamamıyla bu aşiretin kurduğu ve nüfusunu Sarıkeçili Yörüklerinin oluşturduğu Karadığın Köyü, IX. yüzyılda Orta Asya'da Pamir'in kuzeybatısındaki Türk şehirlerinde yaşayan Oğuzların torunları tarafından oluşturulmuştur. Günümüzde bu köyün adı Esenyurt olarak değiştirilmiştir.¹⁷⁷

Korkuteli'nde kurulan Yazır, Bayat, Yuva ve Kargın köyleri, 24 Oğuz boyuna ait isimleri taşıyarak, Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi, Türk kültürünün sürekliliğini simgeleyen yerleşimler olarak günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.¹⁷⁸ Bu yerleşim yerleri, Oğuz-Türkmen geleneğinin ve Yörük kültürünün bölgedeki tarihsel ve kültürel mirasını yansıtmaktadır.

Akdeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerinde kışlayan konargöçer Yörükler, baharın gelmesiyle birlikte daha yüksek rakımlı ve iç kesimlere doğru göç etmektedir. Teke Bölgesi, coğrafi yapısı ve iklim özellikleri itibarıyla Yörüklerin mevsimsel hareketlerini kolaylaştıran bir bölge olarak dikkat çekmektedir. Kıyı şeridinde kışlayan Yörükler, yaz aylarında iç

¹⁷⁵ Fahrettin TIZLAK, 'Türk Hakimiyetinde Teke Yöresinin Sosyal Tarihi (XX Yüzyıla kadar)', *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, 2010, s:154.

¹⁷⁶ Behset KARACA, *XV. ve XVI. Yüzyıllarında Teke Sancağı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Samsun, 1997, s:140.

¹⁷⁷ Emine ATMACA- Özlem GÜZEL, 'Antalya Korkuteli İlçesinin Köy Adları', *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, cilt:6, sy:15, Kasım 2018, s:318.

¹⁷⁸ Tuba Meryem YILDIZ, *1839-1917 Arası İstanaz (Korkuteli)'un İdari, Sosyal ve Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Antalya, 2018, s:76.

kesimlerde ve yüksek yaylalarda konaklarken, iç kesimlerde kışlayan Yörükler ise daha yüksek ve iç bölgelerdeki yaylaları tercih etmektedir. Bu mevsimsel hareketlilik, Teke Bölgesi'nde Yörüklerin göç yollarını açıkça ortaya koymaktadır¹⁷⁹.

Sahil şeridindeki Yörüklerin yaylak için tercih ettiği bölgeler arasında Korkuteli ve çevresi ön plana çıkmaktadır. Aynı şekilde, Korkuteli'nde kışlayan Yörükler de daha yüksek rakımlı ve iç kesimlere doğru göç etmektedir. Bu göçler, belirli dönemlerde ve belirli güzergâhlar üzerinde, düzenli bir şekilde gerçekleştirilmekte olup, sürekli bir döngü şeklinde devam etmektedir.

Yörüklerin göç yolları, aynı zamanda tarih boyunca ticaret kervanlarının ve ulaşımın sağlandığı önemli geçitlerle örtüşmektedir. Kesikbeli Yolu, Döşeme Boğazı ve Yenice Boğazı, bu bağlamda Yörüklerin mevsimsel göç güzergâhında yer alan önemli geçitler arasında bulunmaktadır.¹⁸⁰ Bu geçitler, hem Yörüklerin hareketliliğini hem de bölgenin tarihsel ticaret ve ulaşım ağını destekleyen stratejik noktalar olarak dikkat çekmektedir.

Antalya'nın Döşemealtı bölgesinde kış aylarını geçiren Yeniosmanlı ve Varsak Yörükleri, yaylak yurdu olarak Korkuteli'ndeki Söbüce ve Kızılcadağ yaylalarını tercih etmektedir. Döşemealtı'ndan hareket eden Yeniosmanlı Yörükleri, sırasıyla Yenice, Elmalı Bel, Söğütçük Köyü, Yazır Köyü ve Korkuteli güzergâhını izleyerek, Dereköy üzerinden Sülekler ve Taşkesiği bölgelerini geçtikten sonra Söbüce Yaylası'na ulaşmaktadır. Yeniosmanlı Yörüklerinin önemli bir kısmı, Söbüce Yaylası'nda yerleşik olarak yaşamını sürdürmekte olsa da büyük çoğunluğu için burası bir yaylak yurdu niteliğindedir. Söbüce Yaylası, aynı zamanda az sayıda Varsaklı, Honamlı ve Karakoyunlu Yörükleri tarafından da yaylak olarak kullanılmaktadır.

Kepez çevresinde kışlayan Varsaklı Yörükleri ise yayla göçü sırasında Döşemealtı, Döşemedibi ve Döşemebaşı güzergâhını izleyerek, Bademağacı üzerinden Yalınlı Geçidi'ni geçmekte ve Zivint bölgesinden Söbüce Yaylası'na ulaşmaktadır.¹⁸¹ Korkuteli sınırları içerisinde kışlayan Sarıkeçili Yörüklerinin 1980'li yıllardaki göç güzergâhı ise farklı bir yol izlemekte olup, bu dönemlerdeki hareketlilik, Yörüklerin geleneksel yaşam biçimlerini ve yaylak-kışlak düzenini yansıtmaktadır.

Sarıkeçili Yörüklerinin Korkuteli bölgesindeki geleneksel göç güzergâhı, kışlak ve yaylak arasında yapılan uzun ve zorlu bir yolculuğu içermektedir. Örneğin:

¹⁷⁹ Bkz: Harita 2

¹⁸⁰ Muhammet GÜÇLÜ, 'Antalya(pamphylia) Bölgesinde Yollar: Kesikbeli Yolu ve Son Yüzyıldaki Durumu', *Adalya*, Suna- İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma enstitüsü, 2001-2002, s:238-239.

¹⁸¹ Musa SEYİRCİ, *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s:20.

“Biz kışı Söğütçük Köyü’nün üst tarafında, Taşboynu’nda geçirirdik. Bahar gelince oradan göç ederek, konarak, develeri yükleyip indirerek, çadırları kurup tekrar yıkarak yola çıkardık. Gök Gediği’ne varır, ardından Sülekler’e geçerdik. Daha sonra Alibeli Mezarlığı’na, oradan Ket Deresi’ne ulaşırdık. Ket Deresi’nden yola çıkarak Tefenni’nin sırtındaki Yuvalak Dağı’na varmamız 4-5 gün sürerdi. Baharın başlangıcını Yuvalak Dağı’nda geçirirdik. Daha sonra Yuvalak Dağı’nın alt kısmına, Kara Kuzu Gediği’ne kadar iner, hayvanlarımızı otlatırdık.” (A6)

“Eskiden Karadeğın’de yaşayan Sarıkeçililer, yaz aylarında bir kısmı Yeşilova Gebrem Yaylası’na, bir kısmı Anamas Yaylası’na, bir kısmı da Beydağı’na göç ederdi. Günümüzde çoğu yerleşik hayata geçti; konup göçen 3-5 Sarıkeçili kaldı, onlar da Kızılcadağ ve Kayabaşı taraflarına çıkıyorlar. Yaklaşık 50-60 yıl önce develerle göç edilirdi. Ancak traktörlerin devreye girmesiyle Yörüklüğün de tadı kaçtı. Yörüklerin çoğu, mera sorunları nedeniyle konup göçmekten, yaylalara çıkmaktan çekinir oldu.” (A12)

Teke Bölgesinde Sarıkeçili Yörüklerinin yoğun yaşadığı yer olan Korkuteli’de konar göçerlerin çoğunluğu yerleşik hayata geçmiş bulunmaktadır. Halen konar göçer olarak yaşayan Sarıkeçili Yörük sayısı sınırlı düzeydedir. Bu bölgede yaşayan Sarıkeçililerin yerleşik hayata geçmesindeki en büyük etmenler köylülerle yaşadıkları mera sorunu, gençlerin bu geleneksel yaşam tarzını devam ettirmemek istemesi ve orman kanunlarıdır. Sarıkeçili Yörüklerinin sınırlı bir kısmı hâlâ konargöçer yaşam tarzını sürdürmekte, Kızılcadağ ve Kayabaşı gibi yaylak alanlarını kullanmaktadır.

Geçmişte Sarıkeçililerin yaz aylarında yaylak olarak tercih ettikleri bölgeler arasında Yeşilova Gebrem Yaylası, Anamas Yaylası ve Beydağları önemli bir yer tutmuştur. Günümüzde ise Beydağları, Yazır Ovası’nda kışlayan Sarıkeçili ve Karatekeli Yörükleri tarafından yaylak olarak kullanılmaktadır. Beydağları, bu grupların yazlık yurdu olarak işlev görmüş ve geleneksel göç güzergâhlarında yer almıştır. Ancak, modernleşme süreci ve ekonomik koşulların değişmesiyle birlikte, göçebe yaşamın yerini büyük ölçüde yerleşik düzene bıraktığı görülmektedir. Bu durum, bölgedeki Yörük kültürünün dönüşümünü ve değişen sosyo-ekonomik dinamikleri yansıtmaktadır.

Neticede, Sarıkeçili Yörüklerinin geleneksel göç güzergahı, bölgenin coğrafi yapısına ve yaşam tarzına bağlı olarak uzun yıllardır sürdürülen bir gelenek olmuştur. Ancak, yerleşik hayata geçiş, mera sorunları ve modern tarım yöntemlerinin etkisiyle bu göç yolları giderek azalmış ve zamanla değişmiştir. Yörüklerin büyük bir kısmı yerleşik yaşama geçmişken, hâlâ geleneksel göçebe yaşam tarzını sürdüren az sayıda Yörük bulunmaktadır. Bu değişim, Yörük kültürünün ve yaşam biçiminin de dönüşümünü beraberinde getirmiştir.

Sonuç olarak, Korkuteli Yörükleri, tarihsel olarak Teke Bölgesi'nin önemli bir parçası olmuş ve geleneksel göçebe yaşam tarzını uzun yıllar boyunca sürdürmüştür. Ancak, modernleşme, yerleşik hayata geçiş ve sosyal değişimlerle birlikte, Yörüklerin büyük bir kısmı köylerde yerleşik hayata geçmiş, konargöçer yaşam biçimi azalmıştır. Yine de, Korkuteli'nin bazı bölgelerinde hâlâ göçebe yaşamı sürdüren Yörükler bulunmaktadır. Bu süreç hem kültürel hem de ekonomik açıdan önemli dönüşümleri beraberinde getirmiştir ve Yörük kültürünün varlığını sürdürme mücadelesini yansıtmaktadır.

2.2.1. Honamlı Yörükleri: Gelenekler ve Yaşam Tarzı

Bölgede yaşayan Honamlı Yörüklerinin kökeni, Orta Asya'da Oğuzlar'a kadar uzanmaktadır. Honamlı Yörükleri, yirmi dört Oğuz boyundan biri olan Avşar boyuna mensuptur. "Honamlı" isminin kökeni hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bunlardan birine göre, Oğuzlar Anadolu'ya göç ederken bir savaş esnasında, yenilmekte olan tarafa yardım ederler ve savaşı kazanmasını sağlarlar. Savaşın ardından kazanan tarafın beyi, yardım edenlerin kim olduğunu sorar ve onlar da kendilerine yardım eden kişinin "Ho güzel beydi" diyerek namılı bir şahsiyeti işaret ederler. Bu olaydan sonra, bu şahsiyete "Güzelbey" veya "Honamlı" denilmeye başlanmıştır. Diğer bir rivayete göre ise, bu Yörük grubu bir yerden başka bir yere göç ederken, konaklama yerine vardıklarında erkekler atış talimine başlarlar. Bu atış eğlenceleri, çevredeki diğer Yörük grupları tarafından "başladı yine Hun yapıları" şeklinde yorumlanmış ve zamanla "Hun-namlı" ifadesi "Honamlı"ya dönüşmüştür.¹⁸²

Honamlı Yörükleri, Anadolu'ya geldikten sonra batı bölgelerine yerleşmişlerdir. Beylikler dönemi ve Osmanlı Devleti süresince varlıklarını sürdüren Honamlı Yörükleri, Osmanlı döneminde de çeşitli görev ve sorumluluklar üstlenmişlerdir. Devletin çeşitli işlerinde yer alan Yörükler arasında, Honamlı Yörükleri de önemli bir yer tutmaktadır. Honamlı Yörükleri, zamanla farklı kollara ayrılmıştır. Bu kollardan en büyüğü Recepli olup, diğer kolları ise Ötgünlü, Çoşlu, Karevli, Garsavundanlı, Hacı İbrahimli, Hacı Mehmetli, Eski Yörük-Eskiler, Telliler, Elekli (Adıgüzelli-Karaçalı), Hacı Celiller, Kötekliler ve Akkeçililer olarak sıralanabilir.¹⁸³

Teke Bölgesi'nde, XIX. yüzyılın başından itibaren varlık gösteren Honamlı Yörükleri, Saçıkara Yörükleri ile birlikte anılmaktadır. Bu iki grup arasında akrabalık ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Honamlı Yörükleri, Antalya çevresinde, özellikle Dutlubahçe, Mandırla,

¹⁸² Ali TANYILDIZ, *Orta Asya'dan Gedikli Köyüne Honamlı Yörükleri*, Takoğlu Ofset, Isparta, 1990, s:26.

¹⁸³ Yakup YILMAZ, *Tarihi Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye'deki Honamlı Yörükleri*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Samsun, 2012, s:90.

Zeytinköy, Kundu, Serik ve Istanoz'un Manay köyünde yerleşik hayata geçmişlerdir. XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde, Honamlı Yörükleri'ne bağlı Recepli Obası'nın bir kısmı Manavgat'ın Arapbeleni, Taşağıl ve Güvercinlik bölgelerinde, diğer bir kısmı ise Antalya'nın Kepez ilçesinin üst taraflarında konargöçer olarak yaşamaktaydılar. Antalya'da yaşayan Honamlı Yörüklerinin Ötğünlü Obası'nın bir kısmı Karaöz'de, diğer kısmı ise Mandırla Köyü'nün Diştaşlar çevresi ile Manavgat'ın Taşağıl çevresinde konargöçer yaşamını sürdürmekteydi. Adıgüzel Obası, Manavgat'ın Çardak, Niğit ve Hocalar bölgelerinde, Karaevliler Obası ise Döşemealtı çevresinde benzer bir yaşam tarzı benimsemiştir. Korkuteli çevresinde ise Honamlı Yörükleri, Manay Köyü ve İmrahor Mahallesi'nde yerleşik durumdadırlar.¹⁸⁴

Honamlı Yörüklerinin Teke Bölgesi'nde farklı alanlara yayılmalarının ve dağılmalarının birden fazla nedeni bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında, yeni yaylak ve kışlak arayışı, yerleşik hayata geçiş için uygun yerleşim alanları arayışı ve en önemlisi, bulundukları bölgelerde karşılaştıkları çeşitli çatışmalar yer almaktadır. Bu faktörler, Honamlı Yörüklerinin coğrafi olarak farklı bölgelere dağılmasına ve yerleşim alanlarını değiştirmelerine neden olmuştur.¹⁸⁵

2.2.2. Karatekeli Yörükleri: Coğrafi ve Kültürel Özellikler

Türkmenler arasında "kara" rengi, bereket, kuvvet ve devletin simgesi olarak kabul edilmektedir. 24 Oğuz boyundan ikisi olan Karaevli ve Akevli, Günhan'ın oğullarıdır. Akevli, devlet kuran ve inşa eden anlamına gelir; bu, aileden ayrılan her oğulun ayrı bir devlet kurduğu inancını yansıtır. Buna göre, Oğuzlar arasında her erkek, evlenip kendi yuvasını kurduğunda, bir nevi devlet kurmuş sayılmaktadır. Karaevli ise, baba evinde kalan ve aile ocağını devam ettiren küçük oğul anlamına gelir.¹⁸⁶ Bu anlayışa göre, her erkek evlenip kendi yuvasını kurduğunda, baba ocağının dumanını tütüren kişi olarak kabul edilir. Günhan'ın dört kolundan biri olan ve 24 Oğuz boyunun en büyüğü olarak bilinen Kayı boyuna bağlı Karakeçili aşireti ise, Karatekeli, Alibayramoğlu ve Saritekeli olmak üzere üç kola ayrılmaktadır.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Tuba Meryem YILDIZ, *1839-1917 Arası Istanoz (Korkuteli)'un İdari, Sosyal ve Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Antalya, 2018, s:77.

¹⁸⁵ Yakup YILMAZ, *Tarihi Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye'deki Honamlı Yörükleri*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Samsun, 2012, s:69.

¹⁸⁶ Abdulhaluk Mehmet ÇAY- Elif ÖZTÜRK, ' Karakeçili Aşireti Hakkında Kısa Bir Değerlendirme', *Ulakbilge*, 2019, s:537.

¹⁸⁷ Mehmet Nuri ŞANDA, *19. Yüzyılda Siverek ve Çevresinde Aşiretler*, Serüven Yayınevi, Ankara, 2024, s:66.

Karateli Yörükleri, Osmanlı Devleti döneminde Teke Sancağı, Kütahya Sancağı, Alaiye Sancağı ve Aydın Sancağı bölgelerinde yerleşik olan konargöçer Yörük topluluklarından biridir.¹⁸⁸ Bu Yörüklerin, XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarında Teke Sancağı'na yerleşmeye başladıkları düşünülmektedir. Karateli Yörükleri, özellikle Antalya çevresi, Kemer köyleri, Tekirova, Çakırlar ve Yazır gibi yerleşim alanlarında XX. başlarına kadar konargöçer yaşam biçimlerini sürdürmüşlerdir. Ayrıca, Yukarıkaraman, Duraliler, Yazır ve Çıglık gibi yerleşimlerde de bu topluluğa ait konargöçer yerleşimlerin varlığı gözlemlenmiştir.¹⁸⁹

Sonuç olarak, Karateli Yörükleri, Osmanlı dönemi boyunca Teke Sancağı ve çevresinde, özellikle Antalya bölgesinde konargöçer yaşam biçimlerini sürdürmüş ve XX. yüzyılın başlarına kadar bu geleneksel yaşam tarzını devam ettirmişlerdir.

2.2.3. Saçıkara Yörükleri: Sosyal Yapı ve Gelenekler

Teke bölgesinde "Hayta" olarak bilinen Saçıkara Yörükleri, fiziksel özellikleri bakımından diğer Yörük topluluklarından belirgin şekilde ayrılmaktadır. Görünüş olarak, bu topluluk, diğer Yörüklerden daha zarif ve nazik bir yapıya sahiptir. Genel olarak beyaz tenli olup, yüz hatları daha düzgün, kaşları ise daha kavisli, bacakları ve bel yapıları daha ince, ayrıca gür bıyıklıdırlar. Kadınları da, güzellik açısından daha hoş bir görünüm sergilemektedir. Hayta Yörükleri arasında hırsızlık ve eşkıyalık gibi olgular yaygın bir şekilde görülmekte olup, bu topluluk, cesur, atak ve geçmişte oldukça gezgin olmalarıyla tanınmaktadır. Bununla birlikte, bu Yörük aşireti, haydutluk ve yıkıcılık gibi olumsuz bir ünden kaçınmak amacıyla genellikle "Saçıkara" ismini kullanmayı tercih etmektedir.¹⁹⁰

Saçıkara Yörükleri, Oğuzların Bozok kolunun Kayı boyuna mensup bir Yörük topluluğudur. XVII. yüzyılın sonlarına doğru, İçil Sancağı'ndan Alaiye Sancağı'na göç eden bu topluluk, Alaiye Sancağı'nda huzursuzluk yaratmış ve eşkıyalık faaliyetlerine başlamıştır. Bunun üzerine, Osmanlı yönetimi, Saçıkara Yörüklerinin geldikleri bölgeye gönderilmelerini emretmiştir. Ancak, bu Yörük taifesi, Hamit, Konya ve Teke sancağı bölgelerine dağılmıştır. Osmanlı Devleti, Saçıkara Yörüklerinin eşkıyalık faaliyetlerinden kurtulmak amacıyla, bu topluluğun Kıbrıs'a sürgün edilmesini istemiştir. Gemiye bindirilen Yörüklerin bir kısmı, gemi kaptanını öldürerek Alaiye ve Menteşe bölgelerine kaçmışlardır. Kıbrıs'a ulaşanlar ise kısa süre sonra kaçarak Menteşe, Aydın ve Kütahya bölgelerine

¹⁸⁸ İbrahim BAKIR, *Batı Toroslarda Göçerlerin Yerleşme ve Mekân Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Konya, 1995, s:78.

¹⁸⁹ Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s:53-54.

¹⁹⁰ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:45.

sığınmışlardır. Osmanlı Devleti, bu Yörüklerle başa çıkamayacağını anlayınca, etraflarına zarar vermemeleri şartıyla bulundukları bölgelerde yaşamalarına izin vermiştir.¹⁹¹

XIX. yüzyılda Teke bölgesinde yaşayan Saçıkıralı Yörüklerinin büyük bir kısmı, Mustafa Bey'in yönetimi altında bulunurken, daha dağınık olan bir grup ise Taşgın Bey'in idaresi altındaydılar. Taşgın Bey'in liderliğindeki Saçıkıralılar, Antalya, Aydın ve Isparta illeri arasında konargöçer bir yaşam sürmekteydiler.¹⁹² Aynı dönemde ve XX. yüzyılda, Teke bölgesinde Saçıkıralılar ile birlikte Tülüler, Arabiler, Hacıaliler, Bacaklar, Hacısüleymanlı, Neneli, Kerimli, Hacıgaralı, Gosathı, Hacınasuhlu, Karacaklı ve Küçüklü gibi diğer Yörük toplulukları da büyük bir oymak oluşturmuşlardır. Bu topluluklar, Teke bölgesinin çeşitli yerleşimlerinde, özellikle Antalya çevresinde, Serik ilçesi yakınlarında, Abdurramanlar, Kocayatak, Solak köyleri çevresinde, Gürcü Mahallesi, İstavroz ve İstanoz'a bağlı Garipçe ve Çıvgalar köylerinde yerleşik yaşam sürmüşlerdir.¹⁹³

Sonuç olarak, Hayta Yörükleri, Teke bölgesinde fiziksel özellikleriyle diğer Yörük topluluklarından farklılık gösterirken, aynı zamanda tarihsel olarak eşkıyalık ve hırsızlık gibi olgularla ilişkilendirilmiş ve olumsuz bir ünden kaçınmak için Saçıkıralı ismini kullanmışlardır. Saçıkıralı Yörükleri, Osmanlı dönemi ve sonrasında Teke bölgesinde konargöçer yaşam tarzlarını sürdürmüş, çeşitli yerleşim alanlarında önemli bir topluluk oluşturmuş ve hem sosyal hem de kültürel olarak bölgeye özgün katkılarda bulunmuşlardır.

2.2.4. Sarıkeçili Yörükleri: Ekonomik Faaliyetler ve Kültürel Özellikler

Sarıkeçili Yörükleri, Oğuzların 24 kolundan biri olan Kayı Boyu'nun alt kollarından birini oluşturur ve Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türk aşiretlerinden biridir.¹⁹⁴ 1483 yılına ait kayıtlarda, Sarıkeçili Yörükleri, Kayseri Sancağı'na bağlı Köstere Yörükleri Taifesi, Kabaklı Karyesi Yörükleri ve Sarıkeçili Cemaati olarak yer almaktadır.¹⁹⁵ Osmanlı dönemine ait kayıtlarda ise, Aydın, İçel, Konya, Akşehir, Saruhan, Teke, Hamit Sancakları gibi geniş bir alanda yerleşik oldukları görülmekle birlikte, asıl yerleşim yerlerinin Aydın Sancağı olduğu belirtilmektedir. 1737-38 yıllarındaki kayıtlarda Konya çevresinde, 1756 yılına ait kayıtlarda ise Adana çevresinde varlıklarına rastlanmaktadır.¹⁹⁶

¹⁹¹ Ahmet REFİK, *Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200)*, İstanbul Devlet Matbaası, 1930, s:148-153.

¹⁹² Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s:66-67.

¹⁹³ Mehmet AK, *19.Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo-Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Antalya, 1012, s:53-54.

¹⁹⁴ Ferhat BÜYÜKŞAHİN, 'Kaybolan Çocuk Oyunlarının Kültür ve Çevre Bağlamında İncelenmesi: Sarıkeçili Yörük Örneği', *Journal Of Human Sciences*, sy:15, 2018, s:884.

¹⁹⁵ Mehmet AK, age, s:55.

¹⁹⁶ İbrahim BAKIR, *Batı Toroslarda Göçerlerin Yerleşme ve Mekân Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Konya, 1995, s:74.

Sarıkeçili Yörükleri, hayvanlarının en iyi şekilde beslenmesine dayalı olarak yaylak ve kışlak arasında sürekli hareket halinde olan bir yaşam biçimi sürdürmektedirler. Bu konargöçer yaşam tarzının, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türkler tarafından taşındığı ve nesilden nesile aktarıldığı düşünülmektedir. İslamiyet'i kabul etmiş olmalarına rağmen kültürel, düşünsel ve inanç sistemlerini koruyarak, bunları yeni bir sentezle birleştirmişlerdir.¹⁹⁷ Sarıkeçili Yörükleri, pratik zekâları, çalışkanlıkları, işlerini bilmeleri ve hoş sohbet olmalarıyla tanınan bir topluluktur.¹⁹⁸

Cumhuriyet'in ilanından sonra, Sarıkeçili Yörüklerinin bir kısmı kendi istekleriyle yerleşik hayata geçmişken, diğer bir kısmı ise zaman zaman devletin müdahalesiyle yerleşik hayata geçirilmiştir.¹⁹⁹ Günümüzde, Sarıkeçili Yörüklerinin büyük çoğunluğu, Mersin, Adana, Kayseri, Afyon, Hatay, Karaman, Aydın, Denizli, Isparta, Burdur ve Antalya gibi Anadolu'nun birçok bölgesine dağılmış ve yerleşik hayata geçmiştir.²⁰⁰ Örneğin, Korkuteli ilçesinin Karadığın köyünde yaşayan Sarıkeçili Yörüklerinin bir kısmına Konya'nın Çumra ve Bozkır ilçelerinde de rastlanmaktadır.²⁰¹

Türkiye'nin güneyinde, Akdeniz ve Toros Dağları arasında yerleşik olan Sarıkeçili Yörükleri, konargöçer yaşam tarzını günümüzde de sürdürmektedir.²⁰² Aşiretin en önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. Günlük yaşamlarının büyük bir kısmını hayvan otlatarak geçiren bu topluluk, sağdıkları sütle yoğurt, peynir ve yağ üretir; fazla sütü ise satarak değerlendirirler.²⁰³ Ekonomik yapıları büyük ölçüde hayvancılığa dayalı olan Sarıkeçili Yörükleri, hayvan sayısına bağlı olarak ailelerinin kalabalık olmasını gerektirir. Ailenin reisi, genellikle en büyük erkek, yani baba olup, babanın vefat etmesi durumunda çadırın yönetimi anneye geçer. Aileye yeni katılan gelin, kayınpederinin çadırında yaşamak ve onlara hizmet

¹⁹⁷ Kazım KARTAL- Mustafa Ali UYSAL, ' Sarıkeçili Aşireti Yörüklerinin Sosyo- Demografik Yapısı (1843 Tarihli Ağlasun Örneği', *İnsan ve Toplum Bilimleri İnsan Dergisi*, 9(3), 2020, s:2372.

¹⁹⁸ Ali Rıza YALMAN(YALKIN), *Cenupta Türk Oymakları II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977, s:43.

¹⁹⁹ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo- Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:20.

²⁰⁰ Songül KARAGÖL, *Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde Çuvallar*, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı-Kilim ve eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, Antalya, 2009, s:27.

²⁰¹ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1991. s:49.

²⁰² Hüseyin AKSOY-Mustafa DUMAN, ' Bir Varoluş Serüveni:Geçiş Dönemlerinde Sarıkeçili Yörük Kadınının Rolü', *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, 5(2), 2020, s:120.

²⁰³ Mehmet Ali EROĞLU, ' Sarıkeçili Yörüklerinin Çuval Dokumacılığı ve Doğal Boyacılığın Son Temsilcisi: Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi Ödüllü Emine Karadayn', *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:22, sy:88, 2023, s:1495.

etmekle yükümlüdür. Ancak, geçimsizlik durumunda veya kayınpederin izniyle gelin, ayrılarak kendi düzenini kurabilir.²⁰⁴

Edinilen bilgiler doğrultusunda, Sarıkeçili Yörükleri, yetiştirdikleri hayvanlardan elde ettikleri et, süt ve süt ürünleriyle hem günlük ihtiyaçlarını karşılamakta hem de bu ürünleri satarak gelir elde etmektedirler. Ayrıca, keçilerinin kılından dokuma ürünleri üreterek dışarıdan halı ve kilim almak zorunda kalmadıkları gibi, barınma ihtiyaçlarını da kendileri karşılamaktadırlar. Bu durum, Sarıkeçili Yörüklerinin kendi kendilerine yeten ve sürdürülebilir bir ekonomiye sahip olduklarını göstermektedir. Sarıkeçili Yörüklerinin günlük yaşamında, hayvanların otlatılmasından sulanmasına, yemlenmesinden tuzlanmasına, yeni doğumların yaptırılıp beslenmesine kadar olan her iş, kadın ve erkek ayrımı gözetilmeksizin ortaklaşa yürütülmektedir.²⁰⁵

Manavgat'ın Taşagıl, Korkuteli'nin Kemer, Karataş ve Yazır köyleri, Teke yöresinde Sarıkeçili Yörüklerinin yayılım alanları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca, Antalya iline bağlı Dağ beldesinin Akkoç, Korkuteli ilçesinin Karadeğın ve Köşeler köyleri de tamamen Sarıkeçili Yörüklerinden oluşmaktadır.²⁰⁶ Bu bölgeye yerleşen Sarıkeçili Yörüklerinin Anadolu'daki varlıkları oldukça eskilere dayanmaktadır. Örneğın, Korkuteli ilçesine bağlı eski adıyla Karadeğın, günümüzdeki adıyla Esenyurt Köyü'nü kuranlar da Sarıkeçili Yörükleridir. IX. yüzyılda Orta Asya'nın Pamir'in kuzeybatı bölgesinde yaşayan Oğuz Türklerinin torunları olan Sarıkeçili Yörükleri, Şeytanlar Obası, Demirci Obası, Dağlı Obası, Odabaşıoğlu Obası ve Üsemoglu Obası gibi farklı obalardan oluşmaktadır.²⁰⁷ Korkuteli'ne bağlı Karadeğın Köyü'ndeki konargöçer Sarıkeçili Yörükleri, özellikle Şeytanlar Obası'ndan gelmektedir.²⁰⁸ Günümüzde Türkiye'deki birçok konargöçer Yörük aşireti yerleşik hayata geçmişken, geleneksel konargöçer yaşam tarzını sürdüren Sarıkeçili Yörükleri, bu yaşam biçiminin son temsilcilerinden biridir.²⁰⁹

Sonuç olarak, Sarıkeçili Yörükleri, Orta Asya'dan Anadolu'ya göç ederek konargöçer yaşam tarzını sürdüren ve bu geleneksel yaşam biçimini günümüze kadar koruyan bir

²⁰⁴ Ayşe Hilal TUZTAŞ HORZUMLU, *Konup- Göçmek, Yerleşmek ve Yaşamak: Sarıkeçili'lerde Mekân ve Anlatı*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, s:109.

²⁰⁵ Songül KARAGÖL, *Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde Çuvallar*, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı, Antalya, 2019.

²⁰⁶ Mehmet AK, 'Antalya'da Yörükler ve Yörük Kültürü', *Dünden Bugüne Antalya*, T.C. Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Cilt:2, 2010, s:336.

²⁰⁷ Emine ATMACA- Özlem GÜZEL, 'Antalya Korkuteli İlçesinin Köy Adları', *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, cilt:6, sy:15, Kasım 2018, s:318.

²⁰⁸ Mehmet AK, age, s:336.

²⁰⁹ Cahit GELEKÇİ, 'Türk Kültüründe Oğuz- Türkmen- Yörük Kavramları', *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, sy:1, 01.12.2004, s:16.

topluluktur. Hem kültürel hem de ekonomik açıdan kendi kendine yeten bir yapıya sahip olan bu topluluk, Türkiye'nin güney bölgelerinde yayılım göstermekte ve geleneksel yaşam tarzını devam ettiren son Yörük aşiretlerinden biri olarak önemli bir yer tutmaktadır.

2.2.5. Varsak Yörükleri: Göçebe Yaşam ve Kültürel Özellikler

Korkuteli'de yaşayan bir diğer Yörük aşireti, Varsak Yörükleridir. Karaman vilayetinden göç ederek bu bölgeye yerleşen Varsaklıların bir kısmı, Antalya vilayetindeki Varsak köyüne yerleşmiş, diğer bir kısmı ise yaylak olarak Korkuteli'ye bağlı Varsak Yaylası'na yerleşmiştir.²¹⁰ Varsak Yörüklerin önemli bir bölümü Adana'nın Kozan ve Saimbeyli taraflarında bulunmaktadır.²¹¹ Varsak Yörükleri, Üçok ve Bozok Oğuz boylarının birçok aşiretini bünyesinde barındırmaktadır.

Varsak isminin, bir Türkmen beyinden alındığı düşünülen Varsak Yörükleri, 15. ve 16. yüzyıllarda Silifke ve çevresinde yaşamalarına rağmen. 16. yüzyıl itibariyle büyük çoğunluğu Konya ve Adana taraflarına göç etmişlerdir.²¹² Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girmeden önce, zaman zaman Safevi Devleti'nin yanında yer alan Varsak Yörükleri²¹³, Osmanlı döneminde de Karamanoğlu Devleti'nin yanında savaşmışlardır. Karamanlı Devleti'nin desteğini alarak Osmanlı Devleti'ni uzun bir süre uğraştıran Varsak Aşireti, Fatih Sultan Mehmet'in bölgeyi fethetmesine rağmen tam anlamıyla Osmanlı hakimiyetine girmemiştir. Ancak, II. Bayezid döneminde yaşanan Cem Sultan olaylarına karışarak, Cem Sultan'ın yanında yer alan Varsak Yörükleri ve Karamanoğlu Beyliği, Osmanlı tarafından kesin bir şekilde kontrol altına alınmıştır.²¹⁴ Bu zaferin ardından, Varsak Yörükleri Karaman'dan farklı bölgelere göç etmiş, bir kısmı ise Antalya vilayetine yerleşmiştir. Teke Sancağı'nda 15. yüzyıldan bu yana varlık gösteren Varsaklar, 1831 yılına ait kayıtlara göre merkeze bağlı köy olarak yer almaktadır. Kepez bölgesindeki Varsak Köyü ve Isparta'nın Istanos ilçesindeki Varsak Yaylası arasında yarı yerleşik bir yaşam sürmektedirler.²¹⁵

Sonuç olarak, Varsak Yörükleri, tarihsel süreçte Osmanlı ve Safevi Devletleri ile Karamanoğlu Beyliği arasında sıkça yer değiştirerek önemli bir rol oynamış, Osmanlı'nın

²¹⁰ Tuba Meryem YILDIZ, *1839-1917 Arası Istanos (Korkuteli)'un İdari, Sosyal ve Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Antalya, 2018, s:76.

²¹¹ Ali ÇELİK, *Yörüklerin Dünyası*, Gelişim Sanat, Antalya, 2016, s:70.

²¹² Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s:75.

²¹³ Ahmet GÖKBEL, 'Varsak Türkmenleri ve Sosyo Kültürel Yapıları', *Yörükler Orta Asya'dan Anadolu'ya*, ed: İlhan ŞAHİN, Osman Gazi Belediyesi, İstanbul, 2019, s:271.

²¹⁴ Behset KARACA, *XV. ve XVI. Yüzyıllarında Teke Sancağı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Samsun, 1997, s:163.

²¹⁵ Muhammet GÜÇLÜ, 'Varsaklar'ın Yerleşim Bölgeleri: Antalya Yöresinde Varsaklar', Adalya, no:III, 1998, s:200.

kesin hakimiyetini kazanmasından sonra ise Karaman'dan Antalya'ya göç etmiştir. Bugün, Teke Sancağı'nda yerleşik hayata geçmiş olan Varsak Yörükleri, yarı yerleşik yaşam biçimini sürdürmekte ve bölgesel olarak kültürel miraslarını devam ettirmektedirler.

2.2.6. Yeni Osmanlı Yörükleri: Modernleşme Süreci ve Değişim

Yeni Osmanlı Yörükleri, Osmanlı Devleti döneminde Teke Sancağı, Alaiye Sancağı ve Hamit Sancağı bölgelerinde dağınık ve yoğun bir şekilde konargöçer yaşam tarzını sürdürmüşlerdir. Teke Sancağı'nda, Antalya çevresi, Istanos, Çıvgalar, Taşkesiği Köyü yaylası, Garipçe, Yuva, Döşemealtı düzlüğü, Akkilise, Aşağıoba, Gödepınarı, Ellezalanı, Bahçe, Kızıllı, Karataş ve Yelten gibi yerleşim alanlarında Yeniosmanlı Yörükleri meskûn olmuştur.²¹⁶ Bu Yörük taifesine, 1896 yılında Korkuteli'nin Söbüce Yaylası'nda iki hektar toprak yurt olarak tapulanmıştır. Ağırlıklı olarak koyun, keçi ve sığır besleyen bu Yörükler, 1945 yılına kadar konargöçer yaşam biçimini sürdürmüşlerdir.²¹⁷ Yeniosmanlı Yörüklerinin, Korkuteli çevresinde Akkilise Köyü, Çıvgalar Köyü, Söbüce Yaylası ve Garipçe Köyü'nde mahalleler kurdukları gözlemlenmektedir.²¹⁸

Yeniosmanlı Yörüklerinin isminin kökeni hakkında Mehmet Eröz, "*Bu ismi Orta Asya'dan en son geldikleri için almışlardır*" şeklinde bir görüş ileri sürmektedir. Mehmet Ak'a göre ise, Yeniosmanlı Yörükleri, Karahacılı Yörüklerinin bir obasıdır ve zamanla nüfuslarının artmasıyla farklı bir oymak statüsü kazanmışlardır. Ayrıca, oymak ve mahalle kaydının hemen altında yer alan hane reisi ve hayvan varlığı kaydının ilk sırasında "Yeniosman" adında bir şahıs bulunmaktadır ve bu oymak adı, söz konusu şahıstan alınmıştır.²¹⁹

Sonuç olarak, Yeniosmanlı Yörükleri, Orta Asya'dan gelen ve zamanla kendi kimliklerini oluşturan bir Yörük topluluğudur. Karahacılı Yörüklerinin bir obası olarak başlayan bu topluluk, nüfuslarının artması ve farklı bir oymak statüsü kazanmasıyla tarihsel süreçte kendine özgü bir yer edinmiştir. Oymak adı, ilk hane reisi olan Yeniosman'dan alınarak bu Yörüklerin kimliğini pekiştirmiştir. Yeniosmanlı Yörükleri, Osmanlı döneminde Teke Sancağı ve çevresinde önemli bir yerleşim oluşturmuş ve geleneksel konargöçer yaşam biçimlerini sürdürmüşlerdir.

²¹⁶ Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s:79.

²¹⁷ İbrahim BAKIR, *Batı Toroslarda Göçerlerin Yerleşme ve Mekân Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Konya, 1995, s:81.

²¹⁸ Tuba Meryem YILDIZ, *1839-1917 Arası Istanos (Korkuteli)'un İdari, Sosyal ve Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Antalya, 2018, s:77.

²¹⁹ Mehmet AK, age, s:77.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KORKUTELİ YÖRÜKLERİNİN SOSYAL VE EKONOMİK YAŞAMI

3.1. Günlük Yaşam ve Sosyal Yapı

Merkezi idare tarafından mahalle, oymak ve aşiret olarak nitelendirilen Yörükler, kendi aralarında boy, oba ve oymak yapısını korumaktadır. Devletin gözünde, yakın akraba veya ailelerin birleşmesiyle obalar, obaların ve cemaatlerin bir araya gelmesiyle oymaklar, oymak ve cemaatlerin birleşmesiyle ise boylar oluşmaktadır.²²⁰ Yerleşik hayata geçenlerden farklı olarak, konargöçer yaşam tarzında birey değil, aile ve aşiret ön planda yer almaktadır. Konar göçerliğin getirdiği yaşam koşulları gereği, bireyler topluca hareket etmek zorunda olduklarından, sosyal çevrelerinin bir parçası olmak durumundadırlar.²²¹ Bu toplumda genellikle geniş aile yapısı söz konusu olup, çekirdek aileye nadiren rastlanmaktadır. Aile içerisinde, kız çocukları evlenene kadar aileye bağlı kalır, ancak evlendikten sonra aileden ayrılır. Erkek çocuk ise evlendikten sonra da babasıyla yaşamaya devam eder; ancak çocuk sahibi olduktan sonra aile içinde herhangi bir anlaşmazlık çıkması durumunda, babasından ayrılabilir. Bu tür ayrılmalar genellikle gelin ve kaynana arasındaki anlaşmazlıklardan kaynaklanmaktadır. Erkek çocuğunun aileden ayrılmasına genellikle engel olunmamakla birlikte, buna engel olunmaz. Bunun temel nedeni, erkek çocuğunun ayrılırken yanına en az 50-60 keçi veya koyun alarak gitmesinin ekonomik açıdan zorluklar yaratmasıdır. Ayrıca, keçi güdülmesi, oğlak bakımı, yoğurt ve peynir yapımı gibi günlük işler için fazla insan gücüne ihtiyaç duyulması, aile içindeki iş gücünün azalmasına yol açmaktadır. Günümüzde ise geniş aile yapısına rastlanması giderek azalmaktadır.

Kaynak kişiler, geleneksel yaşam biçimindeki değişimi şu şekilde ifade etmektedir: *"Geçmişte kalabalık bir topluluk halinde yaşıydık, ancak günümüzde çocuklarımızı bu yaşam tarzına bağlı tutamıyoruz. Bizim sürdürdüğümüz çobanlık ve çadırda yaşam gibi faaliyetleri kabul etmiyorlar. Örneğin, iki oğlum var; büyük oğlum devlet memuru olarak atanıp bu yaşamdan uzaklaştı, küçük oğlum ise sanayide çalışmayı tercih ediyor. Zaten bu hayatı ancak sevdiğiniz takdirde sürdürebilirsiniz. Çocuklarımız bu yaşam tarzını sevmeyişi için devam*

²²⁰ Mehmet AK, *19. Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo- Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih An Bilim Dalı, Antalya, 2012, s:82.

²²¹ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo- Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:43.

ettirmiyorlar. Şimdi burada sadece üç kişi kaldık: eşim, ben ve amcamın kızı olan baldızım. Bu durum, yaşam şeklimizi de büyük ölçüde değiştirdi" (A1).

Yörük toplulukları, hayvancılığa dayalı yaşam tarzları nedeniyle kendi kendine yeterli bir ekonomik yapıya sahiptir. Bu durum, günlük hayatta sosyal ilişkilerin sınırlı olmasına yol açmaktadır. Ancak özel günlerde dayanışma ve yardımlaşma oldukça yüksek bir düzeye ulaşmaktadır. Özellikle göç dönemlerinde, düğünlerde, asker uğurlamalarında ve kırkım zamanlarında imece usulü yardımlaşma önemli bir rol oynamaktadır.

Yörüklerin hayvancılığa dayalı ekonomik yapıları, topluluk içindeki dayanışma ve yardımlaşma kültürünü güçlü bir şekilde korumalarını sağlamıştır. Bu durum, geleneksel yaşam tarzlarının önemli bir parçası olarak, özel günlerde ve kritik dönemlerde toplumsal bağların güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Özetle, Yörüklerin günlük yaşam ve sosyal yapısı, geleneksel değerler etrafında şekillenmiş olup, dayanışma, yardımlaşma ve aile bağlarının güçlü olduğu bir toplumsal düzeni yansıtmaktadır.

3.1.1. Aile Yapısı ve Toplumsal Rollerin Dağılımı

Toplumun temel yapı taşı olan aile²²², genellikle çekirdek aile olarak tanımlansa da, geleneksel Türk aile yapısında geniş aile modelinin baskın olduğu görülmektedir. Yörüklerde de sosyal yapı incelendiğinde, çekirdek aileden ziyade geniş aile yapısının hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Faruk Sümer'e göre, "*Türk göçebelerinde aile müessesesi tam anlamıyla pederşahi değildir; kadın, yuvada söz sahibi olup toplumsal hayatta da önemli bir rol üstlenir.*"²²³ Mehmet Ak ise, "*Türklerin eski aile yapısını korudukları gibi, toplumun temelini oluşturan ailenin ana taşıyıcısı Yörük kadınıdır. Türk sosyal hayatında ayrı bir yeri bulunan Yörük kadını, hem anne hem de gelin olarak ailenin temel direği ve eşinin en önemli destekçisidir,*" şeklinde değerlendirmelerde bulunmaktadır.²²⁴ Bu bağlamda, Yörük aile yapısının ataerkil bir özellik taşımasına rağmen, kadının sadece ikinci planda kalan bir figür olmadığı; aksine fikirlerine başvurulana, saygı duyulana ve erkeğin en büyük destekçisi olduğu görülmektedir. Kadınlar, aile içindeki karar alma süreçlerinde etkili oldukları gibi ekonomik faaliyetlere de erkeklerle eşit derecede katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla, ataerkil bir yapı söz konusu olsa da Yörük kadınlarının pasif değil, aktif bir rol oynadığı açıkça anlaşılmaktadır.

²²² Aile: Türk Dil Kurumuna göre, Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir.

²²³ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:51.

²²⁴ Mehmet AK, 'Yörüklerde Kadın', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, 2017, s:308.

Bir kaynak kişi, Yörüklerde iş bölümü ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin şu ifadeleri kullanmaktadır: “Bizde işin kadını erkeğı olmaz. Sabah kalktık mı herkes bir işin ucundan tutar. Bazen kadınlar erkeklerle birlikte çalışır, bazen de erkekler kadınlarla birlikte çalışır. Örneğın, erkek yerine göre kadın ekmek yapıyorsa, erkeğın başka işi yoksa ve elinden geliyorsa ekmek çevirebilir. Erkek keçi gütmeye gidiyorsa, kadın da onunla birlikte keçi gütmeye gider. Bizde bir taraf çadırda oturup keyif yaparken diğeri çalışmaz; herkesin kendine göre yapacağı bir iş olur. Kadın bizde değerlidir. ‘Evi dışı kuş yapar’ derler ya, kadın olmadan çadır çekip çevrilmez. Herhangi bir iş yapılacaksa da birbirimize danışarak hep birlikte yaparız. Bizim kadınlarımız da erkeklerimiz de güçlüdür; yapamayacakları iş yoktur.” (A1) Bu ifadeler, Yörük topluluklarında cinsiyet eşitliğine dayalı bir iş paylaşımının olduğunu ve kadınların toplumsal ve ekonomik hayatta önemli bir yere sahip olduğunu açıkça göstermektedir.

Yörüklerin geniş aile yapısı, baba merkezli bir hiyerarşıyle şekillenmektedir. Ailede evli ve bekar çocuklar baba otoritesi altında toplanır. Çocuklar, evlenip birkaç çocuk sahibi olup aileden ayrılana kadar babanın yönetimi altındadır.²²⁵ Yörük ailelerinde genellikle çok çocuk, özellikle erkek çocuk sahibi olmak arzu edilir. Bunun temel nedenleri arasında, günlük yaşamda keçi ve oğlak güdülmesi, yoğurt ve peynir yapımı, dokuma gibi işlerin gerçekleştirilmesi için iş gücüne duyulan ihtiyaç, soyun devamı ve ailenin büyüyerek güçlenmesi yer almaktadır.

Aile içerisinde erkek evladın, özellikle evin büyük oğlunun, geniş aileden ayrılmasına sıcak bakılmaz. Ayrılma, iş gücünün azalmasına ve götürülecek olan 50-60 küçükbaş hayvan nedeniyle sürüde kayıp yaşanmasına yol açar. Bununla birlikte, ayrılma nedenleri arasında gelin ve kayınvalide anlaşmazlığı gibi basit sebepler de yer alabilir. Bu tür durumlarda, geride kalan aile büyüklerine bakma sorumluluğı genellikle en küçük erkek çocuğına kalır. Büyük oğul haklarını alıp ayrıldığında, çadır ve hayvan sürüsü gibi miras unsurları küçük çocuğına devredilir. Kız çocukları, evlenene kadar anne ve babalarının himayesinde bulunurken, evlendikten sonra kendi kararlarını alma özgürlüğüne sahiptir. Erkek çocuklar aileden ayrılmış olsalar da aynı yaylayı, kışlağı ve göç yolunu kullanmaya devam ettiklerinden tam anlamıyla kopuş yaşanmaz. Bu durum, yalnızca ekonomik bağımsızlık ve alışveriş düzeyinde bir ayrılığı ifade eder.

²²⁵ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo- Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:44.

Son yıllarda modern çağın getirdiği yenilikler, Yörüklerin geleneksel konar göçer yaşam tarzını sürdürmelerini zorlaştırmıştır. Ulaşım ağlarının gelişimiyle birlikte yeni yollar, köprüler ve otobanlar, göç hareketlerini daha zahmetli hale getirmiştir. Bunun yanı sıra köylerdeki tarımsal alanlar ve orman kanunları, hayvan otlatma konusunda ciddi kısıtlamalar yaratmıştır. Eğitim olarak farklı yaşam tarzlarına yönelen genç nesil, konargöçer hayatı benimsememekte ve yerleşik hayata geçmeyi tercih etmektedir. Tüm bu etkenler, Yörük toplumunda geleneksel geniş aile yapısının giderek azalarak çekirdek aile modeline dönüşmesine yol açmıştır.

Özetle, Yörüklerde aile yapısı, tarih boyunca geniş aile modeli etrafında şekillenmiş, sosyal ve ekonomik yapının temel taşı olmuştur. Ancak modernleşme, eğitim olanaklarının artışı ve yerleşik hayata geçiş süreci, bu geleneksel yapıyı giderek değiştirmiştir. Geniş aile modelinin yerini, daha bireysel ve çekirdek aile yapısına bıraktığı gözlemlenmektedir. Buna rağmen, aile içindeki dayanışma ve iş bölümü geleneği, Yörük toplumunun karakteristik bir özelliği olarak varlığını sürdürmektedir.

3.1.1.1. Yörüklerde Erkek: Sosyal ve Ekonomik Roller

Yörük erkeklerin çoğu genellikle düzgün bir fiziki görünüme sahip olup, uzuna yakın orta boylu, buğday tenli, kızıl yüzlü, siyah gözlü ve belirgin kaşlı bir yapıya sahiptir.²²⁶ Günlük yaşam koşulları nedeniyle genellikle sakallı oldukları gözlemlenmektedir. Mizaçları sert olup güçlü bir bünyeye sahiptirler; haksızlık karşısında sinirli ve öfkeli bir tutum sergileyebilirler.²²⁷ Yörük toplumu, geniş aile yapısına dayanmakta ve aile yapısı baba soylu bir özellik göstermektedir. Aile bireyleri, babanın etrafında toplanarak toplumsal düzeni sürdürmektedir.²²⁸

Yörüklerin günlük yaşamında, kadınlar ev işlerini yapmak, süt sağlamak, yağ ve peynir yapmak, kıl ve yünden dokuma işlerini yürütmek gibi geleneksel rolleri üstlenirken, erkekler keçi, koyun ve deve gibi hayvanları güder, para karşılığı develerle taşımacılık yapar ve kadınların ürettiklerini satar.²²⁹ Ayrıca, evin güvenliğini sağlamak ve yakın bölgelerde develerle yük taşımak da erkeklerin sorumluluğundadır.²³⁰ Bununla birlikte, kadınlar bazen

²²⁶ Bkz: Resim 18.

²²⁷ Âdem ÖTER- Muammer AKGÜL- Çağrı ÇALIŞKAN, 'Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Adet ve Gelenekleri (1927-1928)', *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:58, 2023, s:4.

²²⁸ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo- Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:44.

²²⁹ Âdem ÖTER- Muammer AKGÜL- Çağrı ÇALIŞKAN, age, s:5.

²³⁰ Musa SEYİRCİ, 'Batı Akdeniz'de Yörükler', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan 1994, Antalya, s:199.

erkeklerin sorumluluğunda olan işlerde de yardımcı olurlar, örneğin keçi güdülmesi veya yük taşınması gibi. Bu durum, Yörük toplumunda kadınların etkin bir rol oynadığını gösterse de ailenin başı her zaman ailenin en büyük erkeğidir. Aile yapısı, baba etrafında geniş bir aile biçiminde şekillenir. Kız çocukları, evlenene kadar anne ve babalarının söz hakkına sahiptir. Evlendikten sonra ise, eşinin ailesine katılırlar ve ilerleyen yıllarda mirastan haklarını alırlar; ancak erkek çocuklar, kız çocuklara göre daha fazla kayırılmaktadır. Erkek evlatlar, aileyi genişletmeleri ve babadan sonra soyun devam etmesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

Günlük işlerin yürütülmesinde kadınlar daha etkili bir rol oynasa da, erkekler, kadınların yapamayacağı işlerde üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirirken, aynı zamanda kadınların sorumluluğundaki işlerde de onlara yardımcı olmaktadır. Örneğin, kadınların geleneksel olarak üstlendikleri dokuma işlerinde, zaman zaman erkekler de yardımcı olurlar. Ayrıca, hayvan otlatma sırasında, evin büyüğü olan erkeklerin, çorap gibi eşyalar ördüğü de bilinmektedir. Yörük erkekleri, göç zamanı geldiğinde, hangi gün yola çıkılacağına dair kararları diğer Yörüklerle istişare ederek alır ve belirlenen gün öncesinde evin eksikliklerini tamamlamak için alışveriş gibi basit görevleri yerine getirirler.²³¹

Sonuç olarak, Yörük toplumunda erkekler, aile yapısının ve toplumun düzeninin temel taşlarındandır. Ailedeki liderlik rolünü üstlenen erkekler, evin güvenliğini sağlar, hayvanları güder ve taşımacılık gibi önemli sorumlulukları yerine getirirler. Aynı zamanda, göç zamanlarında aynı zamanda, göç zamanlarında düzenleyici kararlar alarak ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için alışveriş yapar ve diğer Yörüklerle istişarede bulunurlar. Erkeklerin rolü, hem aileyi genişletmek hem de soyun devamını sağlamak açısından büyük bir öneme sahiptir.

3.1.1.2. Yörüklerde Kadın: Ailedeki Yeri ve Çalışma Hayatı

Yörük kadınları, yaşlandıklarını belli etmeyecek şekilde taze bir görünüme sahip olurlar. Başlarını yazma ile bağlasalar da, yüzleri açık olup, saçlarının ön kısımları da genellikle açıktır.²³² Misafir ağırlarken sergiledikleri kibarlık ve titizlik, karakterlerinin hayranlık uyandıran yönlerindendir.²³³ Eski Türk devlet teşkilatlarında olduğu gibi, Yörüklerde de kadınlar söz sahibidir.²³⁴ İslamiyet öncesi Orta Asya Türk kültüründe olduğu gibi, Yörük kadınları da ev işlerinin yanı sıra sürü sahibi olabilir, kurultayda yer alabilir ve

²³¹ Erman ARTUN, ' Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Göreneği', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan 1994, Antalya, s:28.

²³² Bkz: Resim 17.

²³³ Âdem ÖTER- Muammer AKGÜL- Çağrı ÇALIŞKAN, 'Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Adet ve Gelenekleri (1927-1928)', *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:58, 2023, s:4.

²³⁴ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:51.

askerlik gibi alanlarda aktif bir rol üstlenebilirler.²³⁵Yörükler, özgür yaşam tarzlarını benimsemiş bir toplum olarak, kadınlarının da erkekleri kadar özgür oldukları bir yapıya sahiptir. Bu nedenle, Yörük kadınları peçe veya çarşaf gibi örtünme ürünlerini kullanmamışlardır.²³⁶ Hem kadınlar hem de erkekler, giyim kuşam ve yaşam biçimleri açısından, karakterlerinden asla taviz vermez ve hayatlarını bu yaşam biçimine göre şekillendirirler.

Yörük toplumunda, erkekler bir iş yapmadan veya alım satım işlemleri gerçekleştirmeden önce mutlaka eşlerinden izin alırlar. Kadın, çadırdaki adeta karar organı gibi bir rol üstlenir.²³⁷Bu durum, Yörüklerin sosyal yaşamında kadının geri planda olmadığını, aksine erkeklerle eşit bir şekilde toplumsal hayatta söz sahibi olduğunu gösterir. Eski Türk aile yapısını sürdüren Yörüklerde, kadın ve erkek birbirini tamamlayan bir yapıya sahiptir. Kadın, evlilik kurumunda erkeğe itaat ederken, erkek de kadının haklarına müdahale etmez. Kadın, erkeği asaleti ve özgüveniyle yüceltirken, kendisini de güçlendirir.²³⁸Yörük aile yapısında kadının güçlü bir duruşu vardır ve kadına büyük bir değer verilir. Yayla göçü sırasında, evin deve katarlarını çeken kişi genellikle ya yeni gelin ya da genç kızdır. Hatta deve katarını çeken kadının önünden, oba beyi bile geçmemiştir.²³⁹ Yörükler, kadınlarına ve kızlarına saygı duyarak, onların fikirlerini alarak hayatlarını düzenlerler. Ayrıca, ata erkinin hâkim olduğu Yörük toplumunda, babanın ölümünden sonra yerine annelerin geçerek aileyi yönetmesine izin verilir.

Yörük kadını, konargöçer yaşam biçiminin temelini oluşturan göç sürecinde aktif bir rol üstlenerek, geleneksel yaşam tarzının korunması ve aktarılmasında belirleyici bir unsur olmuştur.²⁴⁰Kadınlar, sadece gelenek ve görenekleri yaşatmakla kalmaz, aynı zamanda bilgi ve becerilerini kızlarına aktararak bu kültürün nesilden nesile devam etmesini sağlarlar. Yörük ekonomisinde önemli bir yer tutan kadınlar, özellikle dokuma işlerinde büyük bir beceriye sahiptir.²⁴¹Her fırsatta ıstarın başına geçerek, ailesinin ihtiyaç duyduğu her türlü

²³⁵ Ziya GÖKALP, *Türk Medeniyet Tarihi*, Güneş Matbaacılık T.A.Ş., İstanbul, 1976, s:143.

²³⁶ Aslı Bali, 'Erdemli Yörük Kadınlarında El Dokumacılığı ve Bu Geleneğin Turizme Kazandırılması', *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 2018, Cilt:11, sy:24, s:60.

²³⁷ Ali Rıza YALMAN(YALKIN), *Cenupta Türkmen Oymakları II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977, s:114.

²³⁸ Mehmet AK, 'Yörüklerde Kadın', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, 2017, s:308.

²³⁹ Hale YAMANER OKTAN, *Batı Anadolu'da Yörük Müziği ve Kadın İcraları*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, İzmir, 2012, s:104.

²⁴⁰ Hüseyin AKSOY- Mustafa DUMAN, 'Bir Varoluş Serüveni: Geçiş Döneminde Sarıkeçili Yörük Kadının Rolü', *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys*, 5(2), 2020, s:121.

²⁴¹ Mehmet AK, '20.Yüzyılda Serik'te Yörükler', ed: Mustafa Oral, *20.Yüzyılda Antalya Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi araştırma ve Uygulama Merkezi, Cilt:1, Antalya, 2001, s:289.

dokuma ürününü üretirler.²⁴² Bu durum, Yörük kadınının aile içindeki kültürel ve ekonomik rolünü pekiştirir. Orta Asya'dan gelen kültürün nesiller boyu aktarılmasında kadınların rolü, en temel etkenlerden biridir.

Günümüz koşullarında, göç olgusunun değişmesi ve sentetik ürünlerin ortaya çıkmasıyla dokuma ürünlerine duyulan ihtiyaç azalmış olsa da, Yörük kadını, kültürünün taşıyıcısı olarak hala önemli bir yer tutmaktadır. Özgür yaşamın etkisiyle, Yörük kadınları, eşlerine akıl ve fikir konusunda yardımcı olurken, günlük işlerin yürütülmesinde de büyük rol oynarlar. Yörük ailelerinde kadının konumu son derece önemlidir; kadın, çadırı çekip çevirirken eşlerinin en büyük yardımcıları ve danıştıkları kişilerdir. Kadın ve erkek, aile içinde birbirini tamamlayan ve bütünleyen bir yapıda konumlanmışlardır. Zorlu yaşam koşulları altında Yörük kadınları, güçlü karakterleriyle her türlü zorluğun üstesinden gelirken, aile bireyleri tarafından saygı ve itibar görmektedirler. Bugün de Yörük kadınının aile içindeki rolü devam etmekte ve günlük yaşamda güçlü karakteriyle birçok sorumluluğu üstlenmektedir.

Bir kaynak kişi, Yörük yaşamını ve kadınların bu yaşam biçimindeki rollerini şöyle ifade etmektedir: *"Burada hayatı sürdürmek kolay değil, özellikle kadınlar için. Dünyanın neresinde kadınlar için hayat kolay ki? Ama burada bu hayatı sevdiğin sürece, yaşamak o kadar da zor değil. Çadırdaki çoğu iş kadınların sırtında olur. Ancak sabırlı olup, sahip olduğunla yetinirsen mutlu olursun. Biz şehirdeki kadınlar gibi çantalara para koyup, akşama kadar alışveriş yapmayı bilmeyiz. Sürekli alışveriş yaparak, harcama yaparak birikim yapılamaz ve mutluluk bulunmaz. Şehirdeki kadın, para bittiğinde tencerenin nasıl kaynayacağını düşünür. Bizim içinse, çadırın köşesinde bir un çuvalı ve bulgurla tarhana varsa, aç kalmayız. Dışarıdan bakıldığında yaşamımız rezillik gibi görünebilir, ama aslında öyle değil; hem stressiz hem de sağlıklıyız. Erkek ya da kadın olmak fark etmez, üretmek güzel bir şeydir. Evde oturup, erkeklerin getireceği parayı bekleyip, biz de pişirip yiyeceğiz demek bizim anlayışımıza göre değildir. Bu hayatın güzel yanları da var; en önemlisi insanlarla muhatap olup, stres yaşamıyoruz. Sabah kalkınca keçileri gütmeye gideriz. Keçi güderken, bir yandan spor yapmış oluruz, bir yandan da hayvanlarımızla konuşup dertleşiriz. Hem spor yaparak hem de terapi yaparak sağlıklı kalırız."* (A2)

Sonuç olarak, Yörük toplumunda kadınlar, geleneksel yaşam biçiminin korunmasında ve aktarılmasında merkezi bir rol üstlenmişlerdir. Hem aile içindeki görevleri hem de toplumsal hayattaki etkin rolleriyle Yörük kadınları, kültürel mirası yaşatan ve sürdüren

²⁴² Erman ARTUN, ' Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan 1994, Antalya, s:29.

önemli bireylerdir. Özgür yaşam tarzını benimseyen Yörükler, kadınlarına saygı duyarak onların fikirlerine değer verir ve aile yapısında kadın ile erkek birbirini tamamlayan bir rol üstlenir. Zorlu yaşam koşullarına rağmen, Yörük kadını güçlü bir duruş sergileyerek hem aile içindeki hem de toplumsal hayattaki yerini sağlamlaştırmıştır. Bu denge, Yörüklerin kültürel kimliğini ve yaşam biçimini sürdürülebilir kılmaktadır.

3.1.1.3. Yörüklerde Çocuk: Eğitim, Rol ve Sorumluluklar

Konargöçer Yörük topluluklarında çocuk, toplumsal ve ekonomik yapı açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu durumun temel nedeni, soyun devamlılığını sağlama arzusudur. Bunun yanı sıra, güçlü bir aile yapısına sahip olma düşüncesi ve kalabalık ailelerin günlük iş bölümü ve ekonomik faaliyetlere sağladığı katkı da bu önemi artırmaktadır. Bu bağlamda, Yörük aileleri genellikle çocuk sayısının fazla olmasını arzu etmektedir. Özellikle erkek çocuk sahibi olmanın itibarı artırdığı görülmekte, buna karşılık, doğurganlık kapasitesinden yoksun olan kadınlar toplumda olumsuz bir şekilde değerlendirilebilmektedir.²⁴³

Yörük kadınları, doğumlarını genellikle dağda koyun veya keçi güderken tek başlarına gerçekleştirmektedir. Doğum çadırda gerçekleşecekse, çadırın iki direği arasına gerilen kolandan destek alınarak doğum yapılır.²⁴⁴Yörük kültüründe doğumla ilgili çeşitli inançlar bulunmaktadır. Örneğin, erkek çocuğun ocak başında doğması durumunda şanslı, annesi odun toplarken doğması durumunda şanslı, davar güderken doğması durumunda ise kutlu olacağına inanılmaktadır.²⁴⁵

Doğum sırasında belirli ritüeller uygulanmaktadır. Eğer doğum çadırda gerçekleşiyorsa, ailenin en yaşlı kadınları doğuma yardımcı olur. Yeni doğan bebek, bez ile kundaklanır ve üzerine keçe veya yorgan sarılır. Ayrıca, bebeğin başı, alnından ve çene altından geçen bir bezle bağlanır. Bu uygulamanın, Orta Asya Türk kültüründe de yaygın olduğu ve çocuğun kafa yapısının düzgün olacağına inanıldığı bilinmektedir.²⁴⁶Bebeğin göbek bağı düştükten sonra tuzlanarak uyutulur ve uyandıktan sonra yıkanır. Doğumdan 40 gün sonra ise "kırklama" adı verilen bir ritüel gerçekleştirilir. Bu ritüelde, evdeki herkes yıkanır, temiz giysiler giyer, bebeğin kirli eşyaları temizlenir ve hazırlanan su, ev eşyalarına,

²⁴³ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1991. s:54.

²⁴⁴ Mehmet AK, ' Yörüklerde Halk Hekimliği', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:57, 2017, s:402.

²⁴⁵ Erman ARTUN, ' Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan 1994, Antalya, s:44.

²⁴⁶ Mehmet ERÖZ,age, s:58.

hayvanlara ve komşu çadırlarına serpilir. Bu uygulama, kırklama işlemini tamamlamaktadır.²⁴⁷

Doğan tüm çocuklara, cinsiyet fark etmeksizin, doğumdan itibaren tuzlama, kırklama ve diş töreni gibi ritüeller, çadır yaşamının imkanları doğrultusunda eksiksiz bir şekilde uygulanmaktadır. Ancak kız ve erkek çocuklarının toplumsal rollerine yönelik farklılıklar dikkat çekmektedir. Kız çocuklarına küçük yaşlardan itibaren annelerine yardım etme ve kendilerinden sonra doğan kardeşlerine bakma görevleri verilerek yönlendirme yapılmaktadır.²⁴⁸ Erkek çocukları ise çocukluk dönemlerinde daha fazla oyun oynama imkânı bulmakla birlikte, 7-8 yaşlarına geldiklerinde annelerinden uzaklaşarak babalarının yanında görevleri öğrenmekte ve hayata hazırlanmaktadır.²⁴⁹ Konargöçer yaşam biçiminin devamlılığı açısından Yörükler için çocuk sahibi olmak ve çocuk sayısının fazla olması önemli bir avantaj olarak görülmektedir. Ailenin devamlılığını ve ocağın tütürülmesini sağlama noktasında erkek çocuk sahibi olmanın daha öncelikli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kız çocukları, küçük yaşlardan itibaren annelerinden eğitim alırken, erkek çocukları belirli bir yaştan sonra babalarından eğitim almaya başlamaktadır.

Sonuç olarak, konargöçer Yörük toplumunda çocuk sahibi olmak, yalnızca ailenin devamlılığını sağlamakla sınırlı kalmayıp, toplumsal ve ekonomik yapının sürdürülebilirliği açısından da hayati bir öneme sahiptir. Çocuklara yönelik uygulanan ritüeller ve toplumsal roller, Yörüklerin geleneksel yaşam biçimini yansıttığı gibi, bireylerin erken yaşlardan itibaren bu yapıya uyum sağlamasına katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, kız ve erkek çocuklarına atfedilen farklı roller, toplumsal cinsiyetin bu yapıdaki belirgin etkisini ortaya koymaktadır. Yörük kültüründe çocuk, sadece bireysel bir varlık değil, aynı zamanda ailenin, topluluğun ve kültürel mirasın geleceğe taşınmasında temel bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

3.1.2. Evlenme ve Düğün Adetleri: Ritüeller ve Gelenekler

Yörük toplumunda evlilik, yalnızca bireysel bir birliktelik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel sürekliliğin sağlanması açısından büyük bir öneme sahiptir. Evlilik, bir yandan soyun devamını garanti altına alırken, diğer yandan topluluğun şanına yaraşır

²⁴⁷ Hüseyin AKSOY- Mustafa DUMAN, 'Bir Varoluş Serüveni: Geçiş Dönemlerinde Sarıkeçili Yörük Kadınının Rolü', *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys*, 2020, 5(2), s:124.

²⁴⁸ Bkz: Resim 20.

²⁴⁹ Ulla JOHANSEN, *50 Yıl Önce Türkiye'de Yörüklerin Yayla Hayatı*, Çev: Mualla Poyraz, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s:106.

düğünlerin düzenlenmesine vesile olmaktadır.²⁵⁰ Ancak, Yörükler arasında dışarıdan kız alıp verme uygulamasına genellikle sıcak bakılmamaktadır.²⁵¹ Bunun temel nedeni, dış evliliklerin soyun saflığını bozacağına dair endişedir.

Evliliklerde zenginlik veya fiziksel güzellik gibi kriterler öncelikli olarak değerlendirilmemektedir. Bunun yerine, asil bir soya mensubiyet önem taşımaktadır. Bu yaklaşım, asil bir soydan gelen bireylerin karakter ve davranış açısından üstün olacağı inancına dayanmaktadır. Bu nedenle, Yörükler arasında evlilikler genellikle akraba evliliği şeklinde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte bu tercihin bir diğer nedeni de Yörüklerin zorlu yaşam koşullarıdır. Yerleşik hayattan gelen bireylerin, konargöçer yaşamın getirdiği fiziksel ve sosyal zorluklara uyum sağlamakta güçlük çekeceği düşünülmektedir.²⁵² Yörük yaşam tarzını benimsemiş bir genç kızın, bu zorlu yaşam koşullarını anlayabileceği ve bu yaşam biçimine daha kolay adapte olabileceği inancı yaygındır. Bu durum, Yörük topluluğunda evlilik tercihlerini belirleyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Yörük yaşam biçiminde aile reisi her ne kadar erkek olsa da evlilik süreçlerinde, özellikle kız isteme aşamasında, belirleyici rol genellikle evlenecek erkeğin annesine aittir. Bunun temel nedeni, çadıra gelecek olan gelinin, ağırlıklı olarak kayınvalidesiyle yaşayacak olmasıdır. Bu bağlamda, kayınvalidenin onayı, evlilik sürecinin en önemli unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Görücü usulüyle gerçekleşen evlilikler belirli aşamalar halinde ilerlemektedir. İlk olarak, evlenecek gencin ailesinden, akrabalarından ve komşularından oluşan bir grup kadın, istenecek kızın evine gider. Bu ziyaret sırasında hem kız yakından gözlemlenir hem de karşı tarafa evlilik niyeti ifade edilir.²⁵³ Daha sonraki aşamada, babalar ve aile büyükleri devreye girerek resmi isteme süreci gerçekleştirilir. Kız isteme süreci genellikle hemen sonuçlanmaz. Kız tarafı, bu konuda düşünmek ve değerlendirme yapmak için zaman talep eder. Bu süre zarfında, kızın aile büyükleri erkek tarafını araştırır, ailelerin birbirine uygunluğunu değerlendirir ve aynı zamanda kızlarının fikrini alır. Eğer erkek tarafı uygun görülürse, ikinci isteme sırasında kız verme kararı alınır. Uygun bulunmaması durumunda ise, ikinci isteme

²⁵⁰ M. Said DOĞAN-Cihangir DOĞAN, 'Yörüklerin Hayat Tarzı', *Journal of Social Policy Conferences*, sy: 49, 2010, s:685.

²⁵¹ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:53.

²⁵² Gökhan V. KÖKTÜRK, 'Sarıkeçili Yörüklerinde Geçiş Dönemi', eds: Cihat Özender- Erdal Aksoy- Gökhan Köktürk, *Son Konar-Göçerlerin (Sarıkeçili Yörüklerinin) Sosyo- Kültürel Yapısı*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2005, s:52.

²⁵³ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo- Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:157.

sırasında ya da öncesinde karşı tarafa uygun bir dille olumsuz yanıt iletilir.²⁵⁴ Kız isteme sürecinin ardından, evlilik tarihi mümkün olduğunca kısa bir süre içinde belirlenerek sürecin tamamlanması sağlanır. Bu uygulama, Yörük topluluğunda evliliklerin hem toplumsal normlara uygun bir şekilde hem de pratik bir yaklaşımla gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Yörük topluluğunda, kız isteme sürecinde oğlan annesi belirleyici bir rol oynasa da evlilik kararında en önemli unsur, kızın rızasının bulunmasıdır. Evlilikler çoğunlukla görücü usulüyle gerçekleşmekle birlikte, kaçarak evlenme de yaygın bir uygulamadır.²⁵⁵ Kız kaçırma olaylarının yaygın olmasının temel nedenleri arasında gençlerin karşılıklı anlaşmaları ve evlilik sırasında yaşanan ekonomik zorluklarla başa çıkamama durumu yer almaktadır. Ancak, kaçarak evlenme durumunda dahi erkek tarafı, toplumsal ve geleneksel yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumlu tutulmaktadır.²⁵⁶

Yörük topluluğunda berdel uygulamasına rastlanmamakla birlikte, kaçarak evlenme ya da görücü usulü evlilik sonrasında, birbirine denk ailelerde uygun gençler bulunması durumunda "denişik" adı verilen bir yöntemle yeni bir evlilik yapılması yaygın bir uygulamadır.²⁵⁷ Evlilik sonrasında genç çiftler, genellikle iki veya üç çocuk sahibi olana kadar aileleriyle birlikte yaşamaya devam ederler.²⁵⁸ Bu durum, Yörük topluluklarında aile bağlarının güçlü olduğunu ve genç çiftlerin ekonomik ve sosyal anlamda desteklendiğini göstermektedir.

Yörüklerde evlilik, çoğunlukla görücü usulüyle gerçekleşmekle birlikte, gençlerin fikirlerinin tamamen göz ardı edilmediği bir süreçtir. Kız kaçırma olaylarının yaygınlığı, gençlerin genellikle zorla evlendirilmediğini ortaya koymaktadır. Ancak, nadiren de olsa zorla kız kaçırma vakaları görülebilmektedir. Bu tür durumlarda, taraflar arasında genellikle uzlaşma yoluna gidilmekte, aksi takdirde kız ailesine geri teslim edilmektedir. Uzlaşma, bu tür olaylarda daha sık karşılaşılan bir çözüm yolu olarak öne çıkmaktadır. Zaman zaman Yörüklerde evlilik kurumunun yürümemesinden dolayı boşanmalar da gerçekleşmektedir. Fakat Yörükler arasında en son çare olarak başvuru boşanma durumları pek de hoş karşılanmaz. Genellikle de erkeğin boşanmak için mahkemelere başvurma durumları

²⁵⁴ Nurdan KILIÇ, *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Isparta, 2010, s:31.

²⁵⁵ Mehmet AK, 'Yörüklerde Kadın', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, 2017, s:309.

²⁵⁶ Songül KARAGÖL, *Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde Çuvallar*, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı-Kilim ve eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, Antalya, 2009, s:36.

²⁵⁷ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo- Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:159.

²⁵⁸ Nurdan KILIÇ, age, s:28.

yaşanmaktadır.²⁵⁹ Nadiren de olsa Yörük kadınları mahkemeye başvurarak dava açabilmektedirler. Dava neticesinde nafaka ve mehr-i müccel haklarını alırlar. Yine eşlerinin ölmesi durumunda mahkemeye müracaat ederek sahip oldukları miras haklarını elde ederler.²⁶⁰

Sonuç olarak, Yörüklerde evlenme ve düğün, yalnızca bireysel bir birliktelik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel sürekliliğin önemli bir parçası olarak görülmektedir. Evlilik süreçlerinde hem geleneksel ritüeller hem de gençlerin rızası dikkate alınmakta, böylece bireysel ve toplumsal dengeler gözetilmektedir. Görücü usulü evlilikler yaygın olmakla birlikte, kaçarak evlenme gibi farklı uygulamalar da toplum içinde kabul görmektedir. Bununla birlikte, evlilik sonrasında genç çiftlerin aileyle birlikte yaşamaya devam etmesi, topluluk içinde dayanışmayı ve ekonomik iş birliğini güçlendiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Düğünler ise, Yörüklerin geleneksel yaşam biçimini ve toplumsal değerlerini yansıtan önemli bir sosyal etkinlik olarak, hem bireylerin hem de topluluğun kimliğini pekiştiren bir araç işlevi görmektedir. Nadiren de olsa aile kurumu işlevini yerine getirememektedir. Böyle bir durum vukuu bulduğu zaman boşanma olayları da kaçınılmaz olmaktadır. Her ne kadar zaruretten dolayı boşanma gerçekleşse de Yörükler arasında çok da hoş karşılanmamaktadır.

3.1.2.1. Düğün Adetleri ve Törenler

Evlilik, Yörük topluluğu için hem soyun devamlılığı ve ailenin genişlemesi hem de ailenin itibarını yansıtan şanlı bir düğün düzenlenmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Kız isteme, söz alma ve nişan gibi aşamaların ardından düğün tarihinin belirlenmesiyle birlikte düğün hazırlıkları hız kazanmaktadır. Geleneksel olarak, düğünlerin başlangıç ve bitiş tarihleri zamanla değişiklik göstermiştir. Önceki dönemlerde salı günü başlayıp perşembe günü sona eren düğünler, zamanla cuma namazının ardından başlayıp pazar günü biten bir düzene evrilmiştir. Günümüzde ise düğünler genellikle cumartesi günü başlayıp pazar günü sona ermektedir. Ancak, ailenin ekonomik durumuna bağlı olarak cuma akşamı başlayıp pazar öğleden sonra tamamlanan düğünler de düzenlenmektedir.

Yörük düğünleri, gelen misafirlerin yoğun katılımı nedeniyle oldukça kalabalık geçmektedir.²⁶¹ Gelenek ve göreneklerin en güçlü şekilde yaşatıldığı bu törenler, toplumsal

²⁵⁹ Mehmet AK, Teke Yörükleri (1800-1900), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2022, s:316.

²⁶⁰ Mehmet AK, 'Yörüklerde Kadın', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, 2017, s:311.

²⁶¹ M. Said DOĞAN-Cihangir DOĞAN, 'Yörüklerin Hayat Tarzı', *Journal of Social Policy Conferences*, sy: 49, 2010, s:686.

kimliğin ve kültürel değerlerin en belirgin şekilde yansıtıldığı etkinliklerdir. Geleneksel düğünlerde, törenler dua ile başlamakta, ardından davul ve zurna eşliğinde coşkulu bir şekilde devam etmektedir. Düğünün başladığını simgelemek üzere, bir bayrak oğlan evine asılırken, bir diğer bayrak uzun bir sırtığın ucuna yerleştirilir.²⁶² Bayrağın korunması, "bayraktar" olarak adlandırılan bir genç tarafından üstlenilmektedir. Düğün boyunca bayraktar, bayrağı koruma sorumluluğunu taşır. Ancak, bayraktarın dalgınlık ya da yorgunluk anında bayrağın çalınması durumunda düğün törenleri durdurulur ve başka bir bayrak kullanılmaz. Bu durumda, bayrağı çalan gençler ile damadın babası arasında sıkı bir pazarlık süreci başlar. Genellikle bu pazarlık, damadın babasının gençlere oğlak veya kuzu vermesiyle sonuçlanmaktadır.²⁶³ Bu gelenek, Yörük düğünlerinin toplumsal dayanışma ve mizahi unsurlarla zenginleşmiş kültürel bir etkinlik olduğunu göstermektedir.

Bir kaynak kişi, Yörük düğünlerinin geçmişteki geleneklerini şu şekilde anlatmaktadır: *"Eskiden düğünler perşembe günü başlardı, ancak ben o dönemi pek hatırlamam. Bizim zamanımızda düğünler cuma günü başlayıp pazar günü sona ererdi. Düğün evi haftalar öncesinden okular gönderir, ayrıca ekmekçilere özel ekmek okusu da dağıtırdı. Konu komşu bir araya gelip düğün ekmeği pişirirdi. Cuma günü düğün başlar; ilk olarak oğlan evi, kız evine, kız evi de oğlan evine karşılıklı hediyelerle dolu kofalar gönderir. Kofacılar, karşı tarafın haberi olmadan bardak ve kaşık alıp, bunları damada teslim ederek bahşiş alırlardı. Misafirler düğüne oku adı verilen davetiyeler ile çağrılır ve bu misafirler arasından ağır okulu olanlar silah sıkarak gelir, davulcu ve ev sahibi onları yolda karşılar. Kısa mesafedeki misafirler ise ufak tefek hediyelerle gelirler. Her iki taraf da kendi evlerinde eğlenceler düzenler. Cumartesi günü, oğlan tarafı kız evine gider ve orada düğün kurulur. Akşam, oğlan evinden birkaç kişi kız evine kına yakmaya gider, kalanlar ise eğlencelere devam eder. Oğlan evinde gençler, Arap oyunu²⁶⁴ ve deve bortlatması²⁶⁵ gibi oyunlar oynar, bu oyunlar herkes tarafından izlenir.*

Pazar günü, gelin alımı sırasında çadırın önünde iki ağaç arasına ip gerilir ve gelinin çeyizi sergilenir. Gelinin yengeleri çeyizi toparlayıp oğlan evine getirir ve orada serip geri dönerler. Gelin, üçetek giydirilip başına 5-6 yazmanın ucundan pullu bir fes bağlanır, üstüne ise grap geçirilip al duvak takılır. Kız tarafı, içinde dikenli pamuk bulunan bir yastığı

²⁶² Erman ARTUN, ' Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenepleri', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, Antalya, 25-26 Nisan 1994, s:32.

²⁶³ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:181.

²⁶⁴ Arap Oyunu: Korkuteli ve çevresinde yaşayan Yörüklerin düğün ve özel günlerde eğlenme amacıyla bir kişinin gözle görünen uzuvlarını siyaha boyayarak yapmış olduğu seyirlik oyundur.

²⁶⁵ Deve Bortlatması: Korkuteli ve çevresinde yaşayan Yörüklerin düğün ve özel günlerde eğlenme amacıyla devenin yavrulamasını konu alan seyirlik oyundur.

gençlere doğru atar. Gençler, yastık kapmaca oyunu oynar ve yastık kimin elinde kalırsa, damattan bahşiş alır. Gelin, ata bindirilip oğlan evine getirilir. Attan inmeden önce, çığrıcı, gelinin indirmeliklerini toplamaya başlar. İndirmelikler toplandıktan sonra, gelinin ayağının önüne bir keçi ya da koyun kesilir. Gelin çadıra girmeden önce kayınvalidesi, tüm misafirlerin üzerine buğday ve bozuk paralar serper. Geline, çadırın önünde yağ sürdürülür ve içeri girdiğinde koyun postuna oturtulup, kucağına oğlan çocuğu verilir. Bu uygulama, gelinin evde bereketli ve tatlı dilli olmasını dilemek amacıyla yapılır. Düğün bittikten sonra, gelinin saçının ön kısmından zülüf²⁶⁶ kesilir, böylece herkes onun yeni gelin olduğunu bilir. Birkaç gün sonra, gelin ve damat, kayınvalidesi ve kayınpederiyle birlikte akrabalarını ziyaret eder ve karşılığında geline hediyeler verilir.

Ancak, günümüzde bu geleneklerin çoğu terk edilmiştir. Köylerde ve çadırdaki yapılan düğünler, eskiden olduğu gibi uzun süren ve geleneksel ritüellerle yapılan törenler yerine, daha kısa süreli ve modern şekilde, bir veya iki gün içinde tamamlanmaktadır. Eskiden yapılan birçok adet ise artık uygulanmamaktadır.” (A7)

Bu kaynak kişinin sözleri, Yörük düğünlerinin geleneksel yapılarını ve toplumsal bağlamda taşıdığı önemi ortaya koymaktadır. Düğünlerin geçmişteki uzun süreli ve ritüel dolu yapısı, toplumsal dayanışma, aile bağları ve kültürel kimlik oluşturma sürecinin bir parçası olarak işlev görmüştür. Düğünler, sadece bireysel bir birleşme değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin pekiştiği, kültürel değerlerin aktarıldığı bir etkinliktir. Misafirlerin davet edilmesi, hediyelerin verilmesi, oyunların oynanması ve geleneksel ritüellerin yerine getirilmesi, Yörüklerin toplumsal yapısının ve kültürel normlarının bir yansımasıdır. Ancak, günümüzde bu geleneklerin büyük bir kısmının terk edilmesi, modernleşme ve toplumsal değişimle ilişkilidir. Kaynak kişi, eski düğün geleneklerinin kaybolduğuna ve daha hızlı, daha kısa süreli düğünlerin yapıldığından bahsetmektedir. Bu durum, toplumsal değerlerin zamanla değiştiğini ve geleneksel uygulamaların yerini daha pratik ve çağdaş yöntemlerin aldığını göstermektedir. Ayrıca, geleneksel düğünlerin, bireysel ve toplumsal kimlik inşasında önemli bir rol oynarken modern düğün anlayışının bu işlevi tam anlamıyla yerine getiremeyebileceği de vurgulanabilir.

Konargöçer Yörüklerin düğün adetlerinde, Orta Asya'dan gelen kültürel mirasın etkisi uzun süre devam etmiştir. Ancak son yıllarda toplumsal ve kültürel değişimlerin etkisiyle bu geleneklerde belirgin bir dönüşüm gözlemlenmektedir. Geçmişte Yörük düğünleri büyük ölçüde toplumsal dayanışma ve yardımlaşma üzerine kuruluyken, zamanla bu özellikler yerini

²⁶⁶ Zülüf: Türk Dil Kurumu'na göre, şakaklardan sarkan saç lülesi.

daha bireysel bir düğün anlayışına bırakmıştır. Eskiden düğünler, toplumsal bağları güçlendiren, ortaklaşa eğlenceler ve oyunlarla zenginleşen etkinliklerken, günümüzde bu tür kolektif katılımı yansıtan uygulamalardan vazgeçilmiş, daha tekdüze ve kültürel değerlerden uzaklaşmış düğün eğlenceleri ön plana çıkmıştır. Ayrıca geçmişte düğünlerde sergilenen batıl inançlara dayalı davranışlar da zamanla terk edilmiştir. Bu değişim, düğünlerin daha modern ve çağdaş bir görünüme bürünmesine yol açmış, geleneksel ritüellerin yerini daha sade ve pragmatik kutlamalar almıştır. Bu durum, Yörük toplumunun kültürel kimliğinde yaşanan dönüşümün bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

3.1.2.2. Düğün Eğlenceleri ve Toplumsal Katılım

Yörüklerde kız isteme süreci olumlu sonuçlandıktan sonra, düğün tarihine kadar hem kızın hem de erkeğin çeyizleri hazırlanır. Düğün hazırlıkları, düğün tarihinden bir hafta önce başlar ve bu süreçte yemeklerin malzemeleri temin edilir. Gençler, düğün için kullanılacak odunları eğlenceli bir şekilde dağdan toplarlar. Düğüne katılacak misafirlere ikram edilecek düğün ekmeği için un temin edilir ve imece usulüyle ekmek yapılır. Keşkeklik buğday hazırlandıktan sonra hem kız evi hem de erkek evi, davetli misafirlerine davetiyelerini göndermek için "oku" adı verilen küçük paketler gönderir. Bu okular, çorap, mendil, yazma gibi malzemelerden oluşur ve misafirin yakınlığına ve toplumsal statüsüne göre içeriği değişkenlik gösterir.²⁶⁷ Önemli ve yakın misafirler için gömlek, şalvarlık kumaş gibi daha değerli eşyalar gönderilirken, daha uzak misafirler için ise havlu ve mendil gibi daha basit hediyeler gönderilir. Oku dağıtma işlemi, düğün öncesindeki bir hafta içinde imece usulüyle gerçekleştirilir. Bu süreç, Yörükler arasında yardımlaşma ve dayanışmanın en üst seviyeye çıktığı bir dönemdir, toplumsal bağların güçlendiği ve birlikte çalışmanın teşvik edildiği önemli bir aşamadır.

Yörükler arasında geleneksel düğünler, geçmişte salı günü başlayıp perşembe günü sona ererken, zamanla düğünlerin takvimi değişmiş ve günümüzde genellikle cuma namazından sonra başlayıp pazar öğleden sonra sona ermektedir.²⁶⁸ Bu değişim, toplumsal ve kültürel dönüşümlerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir; düğünlerin daha kısa sürede tamamlanması, modernleşme ve zamanla değişen yaşam biçimlerinin etkisiyle ilişkilendirilebilir.

²⁶⁷ Nurdan KILIÇ, *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Isparta, 2010, s:32.

²⁶⁸ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo-Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:170.

Düğünlerde sergilenen çeşitli halk oyunları ve seyirlik oyunlar, Yörüklerin kültürel kimliğini pekiştiren önemli ritüellerdir. Deve bortlaması, kız kaçırma oyunu, yüssük oyunu ve deve oyunu gibi geleneksel oyunlar, düğünlerin eğlenceli ve renkli geçmesini sağlar.²⁶⁹ Bu oyunlar hem toplumsal bağları güçlendiren hem de eğlenceli bir atmosfer yaratan etkinliklerdir. Halk oyunları, aynı zamanda Yörüklerin geçmişten gelen kültürel mirasını ve toplumsal değerlerini yansıtan unsurlardır. Özellikle deve bortlaması gibi oyunlar, geleneksel Yörük yaşamının simgeleri olan develerle ilişkilidir ve bu tür oyunlar, Yörüklerin hayvancılıkla iç içe geçmiş yaşam tarzını ve geleneksel değerlerini vurgular. Düğünlerde bu tür oyunların sergilenmesi, toplumsal birlikteliği pekiştiren, kültürel hafızayı canlı tutan ve nesilden nesile aktarılan önemli bir gelenektir.

3.2. Ekonomik Faaliyetler ve Geçim Kaynakları

Yörüklerin konargöçer yaşam biçimi, yaylak ve kışlak arasında sürekli bir göç hareketiyle şekillenir ve bu yaşam tarzının temel geçim kaynağını hayvancılık oluşturur.²⁷⁰ Yörükler, hayvancılık sayesinde kendi kendine yeten, döngüsel bir ekonomiye sahiptir. Yaşam alanları olan çadırdan beslenmelerine, giyimlerine ve hatta ayaklarındaki çoraba kadar pek çok ihtiyacını hayvanlardan temin ederler.²⁷¹ Besledikleri hayvanlardan elde ettikleri ürünlerin, özellikle et, süt ve yün gibi kaynakların yanı sıra, bu ürünleri işleyerek ürettikleri dokuma ürünlerinin satışı da ekonomik gelirlerini oluşturur.²⁷² Yörükler, öncelikle kendi ihtiyaçlarını karşılayıp, geriye kalan ürünlerini çevrelerine satarak gelir elde ederler. Kış aylarında, özellikle hayvanların doğum dönemine bağlı olarak daha yoğun bir iş temposuna girerken, yaz aylarında ise ekonomik faaliyetleri artar. Ürettikleri ürünleri, kışın kışlak bölgesindeki pazarlarda ve yazın yaylak bölgesindeki pazarlarda satarak yerel ekonomiye katkıda bulunurlar. Bu durum, Yörüklerin ekonomik sisteminin temelde hayvancılığa dayandığını ve hayvanların etinden, sütünden, yününden hatta gübresinden bile döngüsel bir ekonomik model oluşturduklarını göstermektedir.

Böylelikle, Yörüklerin konargöçer yaşam tarzı, hayvancılıkla şekillenen ve döngüsel bir ekonomi üzerine kuruludur. Hayvanlardan temin ettikleri et, süt, yün gibi ürünlerle hem kendi ihtiyaçlarını karşılamakta hem de bu ürünleri satarak gelir elde etmektedirler. Yörüklerin yaşam biçimi, doğayla uyum içinde, sürdürülebilir bir ekonomik model yaratırken,

²⁶⁹ Erman ARTUN, ' Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, Antalya, 25-26 Nisan 1994, s:48.

²⁷⁰ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:131.

²⁷¹ Işın SOYSAL, *Antalya'daki Yörüklerin Yerel Siyasetteki Yeri ve Önemi*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Antalya, 2010, s:38.

²⁷² Hüseyin AKSOY, age, s:55.

bu modelin her aşaması, hayvancılıkla ilgili üretim ve ticaret üzerine yoğunlaşmıştır. Yaz ve kış mevsimlerinde farklı ekonomik faaliyetlerle yerel pazarlara katkıda bulunan Yörükler, geleneksel yaşam biçimlerini koruyarak hem kendi toplumlarının hem de çevrelerinin ekonomik canlılığını desteklemektedirler. Bu döngüsel ekonomi, Yörüklerin yaşam tarzının temel yapı taşlarından biri olarak, tarihsel olarak sürekliliğini sağlamaktadır.

3.2.1. Hayvancılık ve Yörüklerin Ekonomik Yaşamı

Yörüklerin konargöçer yaşam biçimi, hayvancılıkla iç içe geçmiş bir ekonomik yapıyı benimsemiştir. Yaylak ve kışlak arasında göç eden Yörükler, bölgenin coğrafi yapısı ve iklim koşullarına bağlı olarak besledikleri hayvanları seçer ve bu hayvanlar, geleneksel yaşam tarzlarının devamı için temel bir unsurdur.²⁷³ Yörükler, kışın sert hava koşullarından korunmak amacıyla kışlaklara, yazın ise sıcak hava ve otlak bulmak için yaylaklara göç ederler. Bu göç, hayvancılıkla ilişkili olarak hem ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlar hem de yaşam biçimlerinin temelini oluşturur. Yörüklerin yaşamlarının her alanı, hayvanlarına dayalıdır; giyim, barınma ve diğer günlük ihtiyaçlar, büyük ölçüde hayvancılıkla sağlanan ürünlere bağlıdır.²⁷⁴ Ayrıca, Yörüklerin aşiret isimleri de genellikle besledikleri hayvan türlerine göre belirlenir. Örneğin, Sarıkeçili, Sarıtekeli, Akkoyunlu, Karakoyunlu, Karakeçili gibi adlar, hayvancılıkla olan güçlü bağlarını ve hayvanların yaşamlarındaki önemini yansıtmaktadır. Bu durum, Yörüklerin kültürel kimliğinin ve ekonomik yapısının hayvancılık etrafında şekillendiğini göstermektedir.²⁷⁵

Yörükler, konargöçer yaşam biçimlerini sürdürebilmek için hayvancılıkla ilişkili olarak yaylak ve kışlak arasında altı aylık aralıklarla göç etmektedirler. Bu göç sırasında, barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla çadırlarını ve günlük yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli olan araç gereç ve eşyalarını da yanlarında taşımak zorundadırlar. Bu taşımacılık için, yük taşıma kapasitesinin yüksekliği nedeniyle öncelikle deve, ardından ise pratik kullanımı ve bakımı kolaylığı sebebiyle eşek tercih edilmektedir. XIX. yüzyılda, Teke Bölgesi'nde deveyi yük hayvanı olarak birinci sırada tercih eden Yörükler, eşiği ise hem yük taşıma hem de binek hayvanı olarak kullanmışlardır. Bununla birlikte, at da binek hayvanı olarak kullanılsa

²⁷³ Hasan ERSAVAŞ- Oya ÖZKANLI, '20. Yüzyılda Orta Toroslardaki Yörüklerin Mutfak Kültürü', *Aydın Gastronomy*, sy.2, 2018, s:41.

²⁷⁴ Ayşe Hilal TUZTAŞ, *Günümüzde Isparta'da Yaşayan Yörüklerin Siyasi ve Kültür Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2005, s:127.

²⁷⁵ Levent ERGUN, 'Konargöçer Yaşam Müzik İlişkisi: Yörük Müziği ' ed: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, 2023, s:26.

da bakımının zorluğu nedeniyle eşek kadar yaygın bir şekilde tercih edilmemektedir.²⁷⁶ Yörüklerin yaşam tarzı, hayvanlar ile iç içe geçmiş bir yapıya sahip olup, deve, eşek ve at gibi hayvanlar, konargöçer yaşamlarının temel taşlarını oluşturmuştur.

XIX. yüzyılda, bölge Yörükleri, yetiştirdikleri hayvanlarla ülkenin et ihtiyacını karşılamış, ürettikleri süt ve süt ürünlerini çevre pazarlarında satarak ekonomik canlılık sağlamışlardır. Aynı zamanda, sahip oldukları binek hayvanlarıyla sadece kendi taşımacılık ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış, devlet adına da orduya mühimmat, silah ve iâşe taşıyarak önemli bir lojistik hizmet sunmuşlardır.²⁷⁷

Yörüklerin bu dönemdeki ekonomik ve stratejik rolleri, onların sadece yerel ekonomiye katkı sağlamakla kalmadığını, aynı zamanda ulusal düzeyde de önemli bir işlev üstlendiklerini göstermektedir. Hayvancılıkla ilgili becerileri ve taşımacılık alanındaki deneyimleri, Yörüklerin toplumdaki ve devletin ihtiyaçlarındaki kritik rollerini pekiştirmiştir. Bu durum, konargöçer yaşam biçimlerinin sadece geleneksel geçim kaynaklarını değil, aynı zamanda devletin askeri ve lojistik altyapısına da katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

Yörüklerin ekonomik faaliyetleri, büyük ölçüde hayvancılıkla şekillenmiş ve bu faaliyetler, onların konargöçer yaşam biçimlerinin temel unsurlarından biri olmuştur. Yörükler, hayvancılık sayesinde sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamış, aynı zamanda çevre pazarlarında ticaret yaparak ekonomik hareketlilik sağlamışlardır. Besledikleri hayvanlardan elde ettikleri et, süt, yün ve deri gibi ürünler, Yörüklerin hem geçim kaynaklarını hem de bölge ekonomisini canlandıran unsurlar olmuştur. Ayrıca hayvanları taşımacılık ve lojistik hizmetlerinde kullanarak devletin askeri ihtiyaçlarına da katkı sağlamışlardır. Sonuç olarak, Yörüklerin hayvancılık faaliyetleri, onların ekonomik bağımsızlıklarını sürdürebilmeleri ve toplumsal rolleri açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu faaliyetler, Yörüklerin geleneksel yaşam biçimlerinin devamını sağlamış ve onları bölgesel ekonomilerde önemli bir aktör haline getirmiştir.

3.2.1.1. Binek ve Taşımacılık: Deve, At ve Eşek

Yörüklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan konargöçer yaşam tarzının temel unsuru ve geçim kaynağı hayvancılıktır. Anadolu'nun iklimi ve coğrafi yapısı, Yörüklerin göçebe yaşam biçimine uygun koşullar sunmaktadır. Özellikle yüksek rakımların ve buna bağlı olarak hava koşullarının hızla değişmesi, konargöçer yaşam tarzı için elverişli bir ortam

²⁷⁶ Mehmet AK, *19. Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo- Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih An Bilim Dalı, Antalya, 2012, s:195.

²⁷⁷ Mehmet AK, age, s:194.

yaratmaktadır.²⁷⁸Yörükler, hayvanlarına daha verimli otlaklar ve uygun iklim koşulları sağlamak amacıyla, belirli zaman dilimlerinde ve mekanlarda yaylak ve kışlak arasında sürekli bir göç hareketi gerçekleştirirler. Barınma ihtiyaçlarını karşılamak için konargöçer yaşam tarzına uygun, kurulum ve taşınması kolay olan kara çadırlar tercih edilmektedir. Göç sırasında, çadır ve içindeki eşyaların taşınabilmesi için deve ve eşek gibi hayvanlar kullanılmaktadır. Bu hayvanlar, Yörüklerin taşımacılık ve nakliye ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynamaktadır.

Bir kaynak kişi, çocukluğunda sahip oldukları hayvanları şu şekilde anlatmaktadır: *"Çocukluğumda develerimiz ve eşeğimiz vardı, ancak atımız yoktu ve çevremizde de atı olan çok az kişi bulunuyordu. Atın beslenmesi hem zorlu olduğu için hem de deve kadar fazla yük taşıyamadığı için beslenmezdi. Eşeğimiz ise bir tane olurdu, çok fazla olmazdı. Onunla günlük su ve odun taşırdık, babam pazara giderdi. Sonraları traktörümüz oldu ve develere olan ihtiyaç kalmadı, bu nedenle develeri beslemeyi bıraktık."* (A6)

Teknolojik gelişmelerin ve motorlu taşıtların yaygınlaşmasından önce, Yörükler arasında en fazla tercih edilen binek hayvanları sırasıyla deve ve eşek olmuştur. Bu tercihin en önemli nedeni, deve ve eşeğin ata göre taşıma kapasitesinin daha yüksek olması ve bakımının daha kolay olmasıdır. Deve, özellikle yük taşıma kapasitesi açısından, Yörüklerin göçebe yaşam tarzına daha uygun bir hayvan olmuştur. Ayrıca, deve, dayanıklılığı ve düşük bakım gereksinimleriyle, zorlu iklim koşullarında ve göç yollarında avantaj sağlamıştır. Eşek ise, deveye göre daha küçük ve daha pratik bir taşıma aracı olarak kullanılmıştır, özellikle günlük işler için tercih edilmiştir. Bu durum, Yörüklerin yaşam tarzını ve ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmesi için gerekli olan taşımacılık ve lojistik ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynamıştır.

Deve

Deve, zorlu koşullara karşı gösterdiği dayanıklılık, sabır, inatçılık, kindarlık ve sahibine olan bağlılık gibi karakteristik özellikleriyle tanınan bir hayvandır.²⁷⁹ Fizyolojik açıdan da diğer hayvanlardan farklılık gösteren develer, uzun süre açlık ve susuzluk gibi zorlu koşullara dayanabilme kapasitesine sahiptir.²⁸⁰ Bu hayvanlar, gerektiğinde idrar üretimini yavaşlatarak vücutta protein birikimini sağlamakta, kötü beslenme koşullarında ise

²⁷⁸ Ayşegül KOYUNCU OKÇA- Mustafa GENÇ, 'Yörük Göçlerinde Deve', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, 30.08.2017, s:225.

²⁷⁹ Bkz: Resim 27.

²⁸⁰ Fatih AKSOY- Fatma Tülin ÖZBAŞER, 'Anadolu'da Deve Yetiştiriciliği ve Deve Güreşleri', *Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 2014, 54 (2), s:85.

hörgücünde depoladıkları yağları enerji ve su kaynağı olarak kullanmaktadırlar. Bu özellikleri, Yörüklerin hayvancılıkla geçimlerini sağladığı konargöçer yaşam tarzında, yük taşıma konusunda deveyi en uygun hayvan olarak ön plana çıkarmaktadır. Yörükler, yaylak ve kışlak arasında sürekli olarak göç etmek zorunda olduklarından, bu süreçte asıl yükü taşıyan hayvanlar develer olmaktadır. Yörüklerin günlük yaşamlarında en fazla zorluğu çeken ve büyük fedakârlık gösteren hayvanlar da yine develerdir.²⁸¹

Develer, genellikle iki ana grupta sınıflandırılır: iki hörgüçlü tülü deve ve tek hörgüçlü yoz deve. Yoz develerin çiftleşmesinden doğan yavru, erkek yavru "dorumluk" vaktinden sonra "kirinci," dişi yavru ise "kayalık" adı verilir. Kirinci, iğdiş edildikten sonra "hadım" olarak adlandırılır; ancak enenmezse, beş yaşına ulaştığında "lök" adını alır ve tulum çıkarır. Tulum çıkarma, çiftleşme öncesinde devenin ağız ve avurtlarından köpüklerle dışarıya çıkan keseciklerin varlığına işaret eder. Türkler, Orta Asya'dan bu yana, çift hörgüçlü erkek buhur deve ile yoz devenin çiftleşmesinden doğan tülü cins köşek yavrularını da kullanmışlardır. Erkek köşek, beş yaşına kadar "daylak," beş yaşından sonra ise "beserek" olarak adlandırılırken, dişi yavruya "maya" denir.²⁸² Develere verilen çeşitli isimler dışında, develerle ilgili uygulamalara da özgü terimler kullanılmaktadır. Örneğin, develerin ön ayaklarını gövdesinin altına alarak yatmalarına "çökme" denir. Bu durumda, develerin bulundukları yerden ayrılmamaları için başlarından bağlanmayıp, bükülü olan ön ayakları ayrı ayrı sıkıca bağlanır. Ayrıca, develer sürüsünden veya yavrusundan ayrıldığında, "bozlama" adı verilen yanık bir ses çıkararak ağlarlar.²⁸³

Yörüklerin konargöçer yaşam tarzında, sahip oldukları eşya miktarı, develerinin sayısı ve taşıma kapasitesine bağlı olarak belirlenmiştir. Yaylak ve kışlak arasında yapılan göçlerde, develer, özellikle uzun göç yollarında suyun bulunamaması durumunda, diğer taşıma hayvanlarına göre daha dayanıklıdır.²⁸⁴ Develere yük yüklenmeden önce, özel ustalar tarafından yapılan ve devenin semeri olan "havut" yerleştirilir. Havut, dört ağaçtan yapılan çatısı olan bir yapıdır ve bu çatıya "hatap" denir. Havut, deveye üç ana kolanla bağlanır: kasık, döş ve gövde. Kasık ve döş kolanlarının birbirine bağlanmasıyla, havutun deve üzerindeki hareketini engelleyen "şeker ipi" adı verilen bir ip kullanılır. Yük sarıldıktan sonra, develerin yükünü taşımaya hazır hale gelmesi için yular ve dizgin arasına ince bir tel ipi

²⁸¹ Nurdan KILIÇ, *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Isparta, 2010, s:42.

²⁸² Hayati Beşirli, 'Sarıkeçili Yörüklerinde Hayvancılık', *Anadolu'da Yörükler Tarihi ve Sosyolojik incelemeler*, ed. Hayati Beşirli- İbrahim Erdal, Ankara 2007, s. 115.

²⁸³ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:75.

²⁸⁴ Ayşe KOYUNCU OKTAY- Mustafa GENÇ, ' Yörük Göçlerinde Deve', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy: 58, 2017, s:229.

bağlanır. Yükleme işlemi tamamlandıktan sonra, çadır, kıyafetler, yorgan ve yastıklar gibi eşyalar, yürüyemeyecek durumdaki çocuklar ve ihtiyarlar develere yüklenir. Göç yolculuğu, develerin belirli bir sırayla başlatılır. Katarın en önünde, "ön deve" olarak bilinen buhur tohumunun erkek bireyi olan "beserek" yer alır; eğer buhur tohumunun erkeği yoksa, boz devenin erkek yavrusu "kirinci" öncülük eder. Katarın en arkasında ise, dişi buhur tohumunun "maya" adını verdiği birey bulunur. Develerin aynalı döş ve yüz süsleri, yüklerinin daha estetik görünmesini sağlar. Ayrıca, develerin karın altından sarkan büyük "karın altı çanı," çıkardığı melodik ahenkle katarın ritmine eşlik eder.²⁸⁵

Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle, Yörüklerin geleneksel konar göçer yaşam tarzında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Eskiden bayram havasında gerçekleşen göçler, develerin süslenerek yola çıkmasıyla simgelenirken, bu yerini motorlu taşıtlara, özellikle arabalar ve traktörlere bırakmıştır.²⁸⁶ Motorlu araçların sağladığı kolaylıklar, aynı zamanda birçok geleneksel uygulamanın kaybolmasına yol açmıştır. Konargöçer Yörükler açısından, bu değişimlerin etkileri oldukça belirgindir. Göç yolları üzerinde ekili ve dikili alanların artması, Yörüklerin göç sırasında köy korucuları ve ormancılarla sıkça karşı karşıya gelmelerine neden olmuş, bu durum göçü daha da zorlaştırmıştır. Ayrıca, yeni yollar, köprüler ve geçitlerin inşa edilmesiyle, yol üzerindeki araç trafiği artmış ve bu da göç esnasında ciddi zorluklar yaratmıştır. Ancak, traktörlerin yaygınlaşması ve motorlu taşıma araçlarının kullanılmaya başlanması, develere olan bağımlılığı ortadan kaldırmış ve göçün daha hızlı ve pratik bir şekilde yapılabilmesini sağlamıştır.

Bir kaynak kişi, Yörüklerin hayatında develerin önemli bir yer tuttuğunu şu şekilde anlatmaktadır: *"Develer, son derece akıllı ve hisli hayvanlardır. Yavrusu veya sahibi öldüğünde yas tutarlar. Ben çocukken, develerimizden birinin yavrusu ölmüştü ve deve çok üzüliyordu. O dönemde annem ve babam beni deveyi sakinleştirmesi için ona emzirmişlerdi. O zamanlar bana 'hamalisin' derlerdi; ne demek olduğunu anlamasam da, hamali olduğumu söylerlerdi. Bizim hayatımız, devenin sırtında, davarın peşinde geçerdi. Çocukken abimle birlikte deve çobanlığı yapardık. Göç zamanı, kara çadırımızı develerin sırtına yükler, dura kalka 15 günde yaylamıza ulaşırdık. Kışın ise annemle biz davarın başında kalır, babam develerle yola çıkar, Derbent Deresi'ni geçip Konya'dan tuz getirirdi. Babam, aldığı tuzdan bir kısmını davara verir, geri kalanını ise satardı. Ancak zamanla traktör alındı ve develere*

²⁸⁵ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:88.- Bkz: Resim 26.

²⁸⁶ Songül KARAGÖL, *Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde Çuvallar*, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı-Kilim ve eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, Antalya, 2009, s:43.

olan ihtiyaç sona erdi. Artık develerin yaptığı her işi traktörlerle yapar olduk. Göç zamanında da traktörler sayesinde hem işimiz kolaylaştı hem de yaylaya çok daha hızlı ulaşabildik." (A6)

Bu anlatım, Yörüklerin geleneksel yaşam biçiminde develerin nasıl merkezi bir rol oynadığını ve teknolojinin etkisiyle bu geleneksel uygulamaların nasıl değiştiğini ortaya koymaktadır. Develerin yük taşıma ve taşıma işlevinin yanı sıra, Yörüklerin göç ve ekonomik faaliyetlerinde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Ancak teknolojinin gelişmesiyle birlikte, traktörlerin devreye girmesidevelerin bu işlevi ortadan kalkmış ve göç süreçleri daha hızlı ve pratik hale gelmiştir.

Neticede, konargöçer Yörüklerin yaşamında, yıl boyunca düzenli olarak hareket halinde olmalarını sağlayan develer, zamanla teknolojik gelişmelerin etkisiyle motorlu araçlarla yer değiştirmiştir. Bu dönüşüm, Yörükler için pratiklik ve hız sağlamış olsa da aynı zamanda kültürel değişimlere yol açmıştır. Develerin yerini motorlu araçların alması, Yörüklerin geleneksel yaşam biçimlerini, göç süreçlerini ve ekonomik faaliyetlerini doğrudan etkilemiştir. Eski yöntemlerle yapılan göçler, develerin taşıma kapasitesi ve dayanıklılığı sayesinde zorlu coğrafi koşullarda sürdürülebilirken, motorlu araçlar bu süreci hızlandırmış ve kolaylaştırmıştır. Ancak bu pratik değişiklik, Yörüklerin kültürel pratiklerinde de bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Göç sırasında develerle taşınan eşyaların ve yaşam biçimlerinin, motorlu araçlarla taşınması, geleneksel değerlerin ve yaşam tarzının zayıflamasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra, develerin taşıdığı kültürel anlam ve sembolik değer de motorlu araçların egemenliğiyle birlikte azalmıştır. Bu dönüşüm, pratikte kolaylık sağlasa da Yörüklerin kültürel kimlikleri üzerinde uzun vadeli etkiler yaratmış olabilir.

At

M.Ö. 4.000-3.500 yılları arasında Türkler tarafından Asya'nın iç bölgelerinde evcilleştirilen at, Türk tarihinin en önemli binek ve savaş aracı haline gelmiştir. At, Türklerin siyasi, ekonomik, dini ve sosyal yaşamında merkezi bir rol oynamıştır. Evcilleştirilen at sayesinde Türkler, Orta Asya'daki en verimli otlakları ve sulak alanları kontrol edebilmiş, bu da onların coğrafi ve ekonomik üstünlüklerini pekiştirmiştir.²⁸⁷ Bozkır iklimi ve atlı yaşam tarzı, atlı göçebe kültürünün gelişmesinde belirleyici bir etken olmuştur. Türkler, atı sadece bir ulaşım aracı olarak değil, aynı zamanda kavimler arası taşımacılık, siyasi ilişkiler ve

²⁸⁷ 1- Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s:230.- İlhami DURMUŞ, ' Türk Kültür Çevresinde At', *Asya Araştırmaları Dergisi*, Sy:1, Cilt:5, 2021, s:2.

ekonomik faaliyetlerde önemli bir araç olarak kullanmışlardır.²⁸⁸ Bu süreç, atın Türk toplumunun kültürel ve ekonomik yapısında nasıl vazgeçilmez bir unsur haline geldiğini göstermektedir.

At sürüsüne "öğrek", döllere ise "göllük" denir. Yavru at, altı aylık oluncaya kadar "kulun", altı aylıktan üç yaşına kadar ise "tay" olarak adlandırılır. Üç yaşından sonra erkek at "beygir", dişi at ise "kısırak" olarak isimlendirilir.²⁸⁹ Kısırığın doğum yapmasına ise "kulunlama" denir. Atlar, doğası gereği hırçın bir yapıya sahip hayvanlardır. Bu özellikleri nedeniyle ata binerken ağzına gem vurulur ve binen kişi, gemin ipini tutarak fren işlevi görür. Atın sırtında rahat ulaşım sağlamak için de eğri kullanılır.²⁹⁰ Yaylaya çıkıldığında, dişi atlara genellikle çocuklar ve hafif yapılı kişiler binerken, erkek atlara yaşlılar biner. Yaylada atlar başboş bırakılarak otlatılır, bu süreçte başlarında bir çoban bulunmaz. At sürüsünün lideri, erkek beygir olup, sürüyü yönlendirir ve korur. Lider beygir, sürüye yabancı bir atın girmesini engeller ve dışarıdan gelen atları sürüden uzaklaştırır.²⁹¹ Bu düzen, sürünün güvenliğini ve birlikteliğini sağlamak için önemlidir.

Türk kültüründe at, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan geniş coğrafyada, hem günlük yaşam hem de askeri stratejiler açısından önemli bir yer tutmuştur. Yörükler, konargöçer yaşam tarzlarını sürdürebilmek için atı, sadece bir ulaşım aracı olarak değil, aynı zamanda ekonomik ve kültürel bir araç olarak da kullanmışlardır. Orta Asya'dan gelen bu gelenek, Yörüklerin yaşam biçiminde derin izler bırakmış ve at, onların hayvancılık faaliyetlerinde, göç ettikleri yollar boyunca en önemli taşıma aracını oluşturmuştur.

Yörüklerin at kültürü, Türklerin bozkırda geliştirdikleri atlı göçebe kültürünün bir uzantısıdır. At, sadece savaşta değil, aynı zamanda günlük yaşamda da önemli bir rol oynamıştır. Yörükler, yaylak ve kışlak arasında göç ederken, atlar sürüleri taşımak, yük taşımak ve yolculuk esnasında onları yönlendirmek için kullanılmıştır. Atların sürü liderliği yaptığı, özellikle erkek beygirlerin sürüyü yönlendirdiği bir yapı, Yörüklerin sosyal yapısında da önemli bir yer tutmuştur. Atlar, Yörüklerin yaşamlarının merkezinde yer almış, onları sadece taşımakla kalmamış, aynı zamanda sosyal dayanışmayı pekiştiren bir bağ oluşturmuştur.

Yörüklerin atlarla olan ilişkisi, onların göçebe yaşam tarzına ve hayvancılık faaliyetlerine olan bağlılıklarıyla da ilişkilidir. Yörükler, hayvancılık yaparak geçimlerini

²⁸⁸ Osman ESİN, 'Orta Asya Ön Asya ve Anadolu Ekseninde Eski Türklerin Hayatında Önemli Bir Figür: At', *Ulkabilge*, Cilt 5, sy: 14, 2017, s:1317.

²⁸⁹ Ali Rıza YALMAN(YALKIN), *Cenupta Türk Oymakları II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977, s:428.

²⁹⁰ Bkz: Resim 24.

²⁹¹ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:92.

sağlarken, atlar sadece taşımacılıkta değil, aynı zamanda hayvanlarını otlatmak ve göç yollarında onlara eşlik etmek için de kullanılmıştır. Atlar, Yörüklerin göç yollarında güvenli bir şekilde ilerlemelerini sağlarken, aynı zamanda toplumsal yapılarında da önemli bir sembol olmuştur. Yörükler için at, sadece bir taşıma aracı değil, aynı zamanda bir kimlik ve kültür simgesidir. Atların, Yörüklerin göçebe kültüründe taşıdığı bu anlam, Türklerin tarihsel sürecinde de benzer bir şekilde evrilmiştir. Türkler, Orta Asya'dan Anadolu'ya göç ederken atı, sadece bir ulaşım aracı olarak kullanmamış, aynı zamanda toplumsal yapıyı, ekonomik faaliyetleri ve askeri stratejileri şekillendiren bir öge olarak kabul etmiştir. Yörüklerin yaşamındaki at, onların hayvancılıkla olan bağlarını ve göçebe kültürün sürekliliğini simgelemiştir.

Sonuç olarak; Yörüklerin atla olan ilişkisi, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar süregelen göçebe kültürünün bir parçası olarak, onların hayvancılık faaliyetleri, göç yolları ve toplumsal yapılarıyla iç içe geçmiş bir olgudur. At, hem bir taşıma aracı hem de kültürel bir sembol olarak Yörüklerin yaşamını şekillendirmiş ve Türklerin tarihsel kimliğinin bir parçası olmuştur. Bu kültürel bağ, Yörüklerin atlara olan derin saygısını ve onları yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmelerini sağlamıştır.

Eşek

Konargöçer Yörük yaşam tarzında, yaylak ve kışlak arasında yapılan göçlerde deveden sonra en çok tercih edilen ulaşım aracı eşektir. Eşeğin tercih edilmesinin başlıca sebepleri arasında pratikliği ve bakımının kolay olması öne çıkmaktadır.²⁹² Bölge Yörükleri arasında eşeğe genellikle "merkep" denir ve bu hayvan, rengine göre boz, kır, ger, ak ve kara merkep gibi farklı adlarla anılmaktadır. Ayrıca, doğum yapacak eşek "kunnacı" olarak adlandırılırken, doğan yavrusu "sıpa" veya "koduk" ismini alır.²⁹³

Eşek, at gibi hırçın ve asabi bir hayvan değildir; bu nedenle, ata binmek her birey için mümkün olmayabilirken, eşeğe binmek daha yaygın ve kolaydır. Göç sırasında eşeğin sırtında çocuklar, yeni doğmuş oğlaklar ve kuzular heybe içerisinde taşınabilmektedir. Bunun yanı sıra, kışlakta soğuk havalarda yakılacak günlük odunlar da eşekler aracılığıyla taşınmaktadır.²⁹⁴ Eşeğin bu pratik kullanımı, Yörüklerin göçebe yaşam tarzında önemli bir yer tutmakta ve günlük işlerin kolaylaştırılmasında büyük rol oynamaktadır.

²⁹² Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:131.

²⁹³ Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s:233.

²⁹⁴ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:93.

Neticede, Yörükler, konargöçer yaşam tarzlarının bir gereği olarak, eşekleri günlük yaşamda oldukça fonksiyonel bir araç olarak kullanmışlardır. Eşeğin, Yörüklerin yaşamında önemli bir yer tutmasının sebepleri arasında pratikliği, dayanıklılığı ve bakımının kolay olması sayılabilir. Yörüklerin hayvancılık, tarım ve göç faaliyetlerinde eşek, çok yönlü bir taşıma aracı olarak öne çıkmıştır. Bu bağlamda eşeklerin kullanımını şu şekilde değerlendirebiliriz:

Pratiklik ve Dayanıklılık: Eşek, zor koşullara dayanıklı bir hayvandır ve dağlık, engebeli arazilerde, uzun yolculuklarda kolayca hareket edebilir. Bu özellik, Yörüklerin yaylak ve kışlak arasında yaptıkları göçlerde önemli bir avantaj sağlamıştır. Eşekler, yük taşıma kapasitesiyle göç sırasında çadır, yiyecek, su ve diğer günlük ihtiyaçların taşınmasında etkin bir rol oynamıştır.

Bakım Kolaylığı: Eşeklerin bakımı, diğer büyük baş hayvanlara kıyasla daha kolaydır. Yörükler, hayvancılıkla uğraşan bir toplum olarak, pratik ve az bakım gerektiren bir taşıma aracı olan eşiği tercih etmişlerdir. Eşeklerin beslenmesi de daha basit ve ekonomik olup, bu da Yörüklerin yaşam tarzına uygun bir çözüm sunmuştur.

Çocuklar ve Yük Taşıma: Eşekler, sadece yetişkinler tarafından değil, çocuklar tarafından da rahatça kullanılabilir. Bu özellik, Yörük çocuklarının, özellikle göç sırasında ve çobanlık görevlerinde önemli bir rol üstlenmelerine olanak tanımıştır. Ayrıca, eşeklerin sırtında taşınabilen yavru hayvanlar (örneğin kuzular, oğlaklar) da bu taşıma aracının çok yönlü kullanımını desteklemektedir.

Sosyal ve Ekonomik İşlev: Eşeklerin günlük yaşamda taşıma işlevinin yanı sıra, kışlık odun taşımada ve pazar yerlerine mal taşımada da kullanılması, Yörüklerin ekonomisine katkı sağlamıştır. Özellikle kışlakta, soğuk havalarda yakılacak odunların taşınması, Yörüklerin hayatta kalabilmesi için kritik bir öneme sahiptir. Eşeklerin taşıdığı bu malzemeler, hem hayvancılıkla ilgili ihtiyaçları karşılamak hem de ticaret yapmak için kullanılmıştır.

Kültürel ve Geleneksel Önemi: Eşeklerin kullanımı, sadece pratik bir gereklilik değil, aynı zamanda Yörüklerin kültüründe de yer edinmiştir. Eşeklerin taşıma kapasitesinin yanı sıra, adları ve doğum süreçleri gibi özellikleri de Yörüklerin geleneksel yaşam biçiminin bir parçası olmuştur. Ayrıca, eşeklerin göç sırasında ailelerin ve sürülerin önemli bir parçası olarak yer alması, Yörük toplumunun dayanışma ve işbirliği kültürünü de yansıtmaktadır.

Sonuç olarak; Yörükler için eşek, sadece bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel bir sembol olmuştur. Eşeklerin taşımacılıkta sağladığı kolaylıklar, Yörüklerin zorlu göç yollarında yaşamlarını sürdürebilmeleri için büyük bir avantaj sağlamıştır. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle eşeklerin yerini motorlu taşıma araçları

alsa da geçmişteki rolü, Yörüklerin yaşam biçiminin önemli bir parçası olarak kültürel hafızada yer etmeye devam etmektedir.

3.2.1.2. Geçim Kaynağı Hayvanlar: Keçi, Koyun, Sığır

Orta Asya bozkırlarından Anadolu'ya göç eden Türkler, konargöçer yaşam biçimlerini sürdüren Yörükler, kültürel ve ekonomik açıdan geleneksel yaşamlarını en iyi şekilde koruyabilmişlerdir. Bu yaşam tarzı, hayvancılıkla doğrudan bağlantılı olup, Yörüklerin hayvanlarını daha verimli ve sağlıklı bir şekilde yetiştirebilmek için yaylak ve kışlak arasında gerçekleştirdikleri sürekli göç hareketi, onların kültürel miraslarını yaşatmalarına olanak tanımıştır. Yörüklerin hayvancılık faaliyetleri, aynı zamanda sosyal yapılarının da temelini oluşturmuştur.

Teke Yöresi'nde, özellikle Korkuteli bölgesinde keçi yetiştiriciliği önemli bir yer tutmaktadır. Bu bölgedeki Yörükler için keçi, sadece beslenme kaynağı değil, aynı zamanda kültürel bir değer taşımaktadır. Keçiden elde edilen süt, peynir, yoğurt, tereyağı gibi beslenme unsurları, Yörüklerin günlük yaşamında temel gıda maddeleri olarak yer alırken, keçinin diğer yan ürünleri de yaşamlarını sürdürebilmeleri için büyük bir işlevsellik sunmaktadır. Keçinin kılından üretilen kara çadırlar, ala çuvallar, yem çuvalları, heybe ve torbalar, Yörüklerin göçebe yaşamında ihtiyaç duydukları temel eşyalar arasında yer alır. Ayrıca, keçi derisinden yapılan su tulukları, peynir derisi ve çarıklar, Yörüklerin pratik ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, onların geleneksel el sanatlarını da yansıtmaktadır.²⁹⁵

Bu durum, Yörüklerin hayvancılıkla olan güçlü bağlarını ve bu bağların onların kültürlerinin şekillenmesindeki rolünü açıkça gözler önüne sermektedir. Keçi, sadece bir ekonomik araç değil, aynı zamanda Yörüklerin kültürel kimliğinin ve geleneksel yaşam biçimlerinin bir sembolüdür. Keçinin sunduğu malzemeler, Yörüklerin göçebe yaşam tarzının gereklerini yerine getirebilmesi için büyük önem taşırken, aynı zamanda bu malzemelerin üretimi, Yörüklerin el becerilerini ve geleneksel zanaatlarını da sürdürebilmelerini sağlamıştır.

Neticede, Yörüklerin keçi yetiştiriciliği, sadece ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda onların kültürel değerlerini ve geleneksel yaşam biçimlerini yaşatmalarına olanak tanıyan bir yaşam tarzıdır. Bu geleneksel yaşam biçimi, Yörüklerin kültürel kimliğinin korunmasında önemli bir rol oynamış ve Türk kültürünün Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan sürecinde önemli bir miras bırakmıştır.

²⁹⁵ Mustafa GENÇ, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:225.

Keçi Yetiştiriciliği ve Yörük Kültüründe Önemi

Bölgedeki konargöçer Yörükler için keçi, vazgeçilmez bir gelir kaynağıdır ve hayvancılık faaliyetlerinin temel unsurlarından biridir. Dağlık ve engebeli alanlarda yaşayabilme özelliğiyle dikkat çeken keçi, zorlu koşullara dayanıklı, ormanlık alanlarda kolayca beslenebilen, kendi yiyeceğini bulma konusunda oldukça becerikli ve yüksek üreme kapasitesine sahip bir hayvandır.²⁹⁶ Koyuna kıyasla bakım masraflarının daha düşük olması ve yavrularının doğumdan kısa bir süre sonra ayağa kalkabilmesi, keçiyi Yörükler arasında yaygın bir şekilde yetiştirilen bir hayvan haline getirmiştir.²⁹⁷

Keçiler, koyunların aksine düz alanlarda değil, genellikle kayalık, yüksek tepelerde ve ayak basılmamış yerlerde bulunur. Bu bölgelerde çalı yaprakları ve çeşitli otlarla beslenerek yaşamlarını sürdürürler. Keçi sütü, içerdiği besin değerleri bakımından anne sütünden sonra en faydalı sütlerden biri olarak kabul edilmektedir ve özellikle çocukların beslenmesi için oldukça önemlidir. Ayrıca keçi sütü, dondurma yapımında da kullanılmakta ve yüksek besin değerine sahip peynirlere dönüştürülmektedir.²⁹⁸ Keçi sütünden elde edilen peynirler, bölge halkının temel beslenme kaynaklarından biri olup, aynı zamanda pazarlarda satılarak ekonomik gelir sağlanmasına da katkıda bulunmaktadır.

Keçi sadece süt ve süt ürünleriyle değil, aynı zamanda kılı ve derisiyle de Yörüklerin günlük yaşamında önemli bir rol oynamaktadır. Keçi kılından üretilen kara çadırlar, Yörüklerin göçebe yaşamında barınma ihtiyacını karşılamaktadır. Bunun yanı sıra, kıl ve deriden yapılan ala çuval, heybe, torba, çorap gibi eşyalar, Yörüklerin geleneksel yaşam tarzının bir parçası olarak hem işlevsel hem de kültürel bir değer taşımaktadır. Keçi derisi ise su tulumu, peynir derisi ve çarık gibi ürünlerin yapımında kullanılmaktadır.²⁹⁹

Bu bağlamda, keçi yetiştiriciliği, konargöçer Yörük kültürünün sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel hayatında da vazgeçilmez bir yere sahiptir. Keçinin sağladığı çok yönlü faydalar, Yörüklerin doğayla uyumlu ve kendine yeten yaşam tarzını sürdürmelerine önemli katkılar sağlamaktadır.

Keçilerin yaş, cinsiyet ve fiziksel özelliklerine göre farklı isimlendirmeler yapılmaktadır. Yavrulama dönemine giren keçilere "kuzulayıcı" adı verilirken, doğan yavrular

²⁹⁶ Bkz: Resim 28-Resim:29.

²⁹⁷ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:140.

²⁹⁸ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:89.

²⁹⁹ İlbey DÖLEK, *Konar- Göçer Türk Topluluklarında Halk İnançlarının İncelenmesi: Sarıkeçililer Örneği*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş, 2013, s:32.

bir yaşına kadar cinsiyet ayrımı yapılmaksızın "oğlak" olarak adlandırılmaktadır. Oğlaklar bir yaşını tamamladıktan sonra iki yaşına kadar "çebiç" olarak isimlendirilir. İki yaşını dolduran keçilerden erkek olanlara "öveç," dişi olanlara ise "yazmış" denir. Doğurganlık özelliğini kaybetmiş dişi keçilere "kısır," kısırlaştırılmış erkek keçilere ise "erkeç" tabiri kullanılmaktadır. Üreme amaçlı seçilen erkek keçiler ise "teke" olarak adlandırılır.³⁰⁰

Konargöçer Yörükler, keçilere yalnızca yaş ve cinsiyetlerine göre değil, aynı zamanda fiziksel özelliklerine göre de çeşitli isimler vermektedir. Keçilerin rengi, kulak yapısı, boynuz şekli, kuyruk biçimi ve boyun altındaki küpeler gibi ayırt edici özellikler, bu isimlendirme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu detaylı sınıflandırma, Yörüklerin keçi yetiştiriciliğindeki bilgi birikimini ve hayvanlarla kurdukları yakın ilişkiyi göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Bir kaynak kişi keçilere isim verme geleneğini şu şekilde anlatmaktadır: *“Biz keçilerimize isim verirken yalnızca yaşına ve cinsine değil, desenine, rengine, boynuzuna, kulağına, her özelliğine bakar, ona göre ad veriz. Örneğin, sırtı kara, bacakları ve karın altı beyaz olan keçilere “gerkeçi” deriz. Eğer ger keçinin boynuzu yoksa “akgergabaş”, kulağı küçük ve dikse “akgerdoğuş” adını alır. Sırtı kara değil de sarıysa “sarıger”, griyse “gökger”, bacak kısmı ya da karın altının rengi kırmızımsıysa “alager” deriz. Boynuzunun dikliği, yamukluğu, büyüklüğü, küçüklüğü ya da yatıklığına göre ise keçilere “akyumuk”, “gerdikmen”, “karadoğuş”, “dikiş”, “dikmen”, “sarıdoğuşdikmen” gibi adlar veriz. Boynuzu kırık olan keçilere “çelek” deriz. Kulak yapısına göre enli kulaklı olanlara “yabır”, uzun kulaklı olanlara “doğuş”, küçük kulaklı olanlara “çomak” adını veriz. Ayrıca, kulak ve renk özelliklerini birleştirerek “akger yabır”, “bozdoğuş”, “gökçomak”, “aladoğuş gökçomak” gibi isimler kullanırız.*

Boyun altındaki küpelere göre keçilere “küveli”, “tekküveli”, “akküveli”, “gökküveli” gibi adlar veriz. Renklerine göre keçilere “çilli”, “göküş”, “alaca”, “akkız” gibi isimler koyarız. Sakal yapısına göre “aksakal”, “göksakal”, kuyruğuna göre ise “topkuyruk”, “uzunkuyruk” adlarını kullanırız. Alnında bulunan beyaz lekelere göre keçiler “alasakar”, “çillisakar”, “göksakar” gibi adlar alır. Bunun dışında keçilere menekşe, nazlı gibi özel isimler de veriz. Oğlaklara ise babalarının değil, annelerinin ismiyle sesleniriz.”(A3)

Bu detaylı anlatım, Yörüklerin keçilere duyduğu sevgi ve bağlılığın yanı sıra hayvanlarla olan yakın ilişkilerinin kültürel bir yansımasıdır. Keçilere verilen bu isimler,

³⁰⁰ Hayati Beşirli, 'Sarıkçili Yörüklerinde Hayvancılık', *Anadolu'da Yörükler Tarihi ve Sosyolojik incelemeler*, ed. Hayati Beşirli- İbrahim Erdal, Ankara 2007, s:126.

yalnızca bir tanımlama aracı değil, aynı zamanda Yörüklerin doğaya ve hayvanlara olan gözlem yeteneğini ve yaşamsal değerlerini ortaya koymaktadır.

Ulla Johansen, (50 Yıl Önce Türkiye'de Yörüklerin Yayla Hayatı) kitabında bu konuyu şu şekilde anlatmaktadır: "*Bir körpe, annesini bulamadığında onu yukarı kaldırır ve annesinin adını seslenirler. Anne, pes bir sesle azarlarcasına meleyerek yaklaşır ve yavrusunu teslim alır. Böylelikle küçükler, annelerinin adlarını öğrenirler ve bu adı, kendileri ve kendi yavruları için bir çeşit soyadı gibi belleklerine yerleştirirler.*"³⁰¹

Buradan da anlaşılabacağı üzere, Yörüklerde aile yapısı ataerkil bir yapıya sahip olup baba etrafında şekillenirken, besledikleri hayvanlarda soy takibi anaerkil bir düzene dayanmakta ve soyun devamı anne üzerinden izlenmektedir. Bu durum, Yörük kültürünün hem insan ilişkilerinde hem de hayvanlarla olan bağlarında farklı toplumsal dinamiklerin bir arada var olduğunu göstermektedir.

Yörük ailelerinde keçilerin güdülmesiyle ilgili belirgin bir iş bölümü bulunmaktadır. Genç erkekler genellikle keçileri güderken, çocuklar oğlakların bakımını üstlenir. Sabahın erken saatlerinde genç erkekler tarafından yaylıma götürülen sürü, kuşluk vakti çadırın yanına geri döner. Evdeki kadınlar, keçilerin sütünü üçte iki oranında sağır ve kalan sütü körpe oğlaklara bırakır. Sağım işleminin ardından, çadırın yakınında çocuklar tarafından güdülen oğlaklar analarına salınır ve emzirilir.³⁰² Konargöçer Yörüklerde, hayvanların bakımı konusunda aile bireyleri arasında tam bir iş bölümü mevcuttur. Herkes, yaşına ve fiziksel gücüne uygun şekilde görev alır ve bu iş birliği, Yörük yaşamının düzenli bir şekilde sürdürülmesine olanak tanır.

Bu durumları bir kaynak kişi şu şekilde ifade etmektedir: "*Bizim burada herkese bir iş düşer; boşta duran kimse olmaz. Çocuklar genelde oğlak güder, getir-götür işlerini yaparlar, adeta bizim elimiz ayağımızdır. Kadınlar çoğunlukla evde olurlar, ancak önümüzde 600-650 kadar davar olduğundan, tek başıma güderken kadınlardan biri de bana yardıma gelir. Sabah erkenden davarları yaylıma götürürüz; öğleye doğru çadıra döneriz. Öğleden sonra tekrar yaylıma giden davar, akşamüstü çadırın yanına gelir.*

*Geceleri kadınlar evde kalır; ben keçileri örüme çıkarırım. Keçilerin örüme*³⁰³ *çıkarılması kolay olmadığından kadınlar gelmez. Bazen dik dağlara, kayalıklara çıkarız. Örüm zor bir iştir, ancak hayvan için çok faydalıdır. Davar gece örüme çıktığında, gündüz*

³⁰¹ Ulla JOHANSEN, 50 Yıl Önce Türkiye'de Yörüklerin Yayla Hayatı, Çev: Mualla Poyraz, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s:53.

³⁰² Musa SEYİRCİ, Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri, Der Yayınları, İstanbul, 2020, s:104.

³⁰³ Örüm: Hayvanların genellikle gece olmak üzere sabahın ilk saatlerinde otlatılmasıdır. Yaz aylarında havanın gündüze göre serin olmasından ve hayvanların gece beslenmesinde seçici olmamasından dolayı örüme çıkılır.

beğenmeyip yemediği çalıyı, otu gece iştahla yer. Örümünden davarın tokluğuna göre döneriz; bazen gece 12'de, bazen de gece 2-3 gibi çadıra geri geliriz." (A1)

Bu ifadeler, Yörüklerin yaşamında hayvan bakımı ve güdümü konusundaki iş bölümünün ne kadar sistemli ve düzenli olduğunu gözler önüne sermektedir. Yörük yaşamında her birey, yaşına ve gücüne uygun bir görev üstlenirken, hayvanların ihtiyaçlarına göre şekillenen bu düzen, konar göçer yaşamın sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

Hayvanların beslenmesi konusunda kadın-erkek fark etmeksizin çalışan Yörükler, gece tehlikeli bölgelerde ve zamanlarda keçilerin otlatılması görevini yalnızca erkeklere bırakmaktadır. Görüşme gerçekleştirdiğimiz kişiler, gece örümünün hayvanlara daha fazla yarar sağladığını ifade etmektedir. Bunun sebebini, gündüz vakti insanın bile yemek seçtiğini ve yemeğin görünüşüne göre hareket ettiğini, ancak gece ise bulunan her şeyin tüketildiğini belirterek açıklamaktadırlar. Hayvanların da insanlar gibi gece vakti önüne ne gelirse yediğini ve bu nedenle gece örümünün hayvanların beslenmesi açısından oldukça faydalı olduğunu vurgulamaktadırlar.

Sonuç olarak;Yörüklerin yaşamında hayvan bakımı ve beslenmesi, hem kültürel birikimlerini hem de doğa ile uyumlu yaşam biçimlerini yansıtmaktadır. Gece örümü gibi geleneksel yöntemler, hayvanların doğal davranışlarını ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak oluşturulmuş uygulamalardır. Bu yöntemler, Yörüklerin doğadan en verimli şekilde yararlanma becerisini ve hayvanlarla kurdukları karşılıklı bağı göstermektedir. Bu bağlamda Yörük kültürü, sadece ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda doğa ile insan arasındaki uyumun bir yansımasıdır.

Koyun Yetiştiriciliği ve Yörük Kültüründe Önemi

Koyunun ilk ana vatanı Asya kıtası olup, evcilleştirilmesinin ardından tüm dünyaya buradan yayıldığı bilinmektedir. Türkler, Orta Asya'da en fazla yetiştirdikleri hayvanlardan biri olarak koyunu tercih etmişlerdir. Koyunun eti, sütü ve yünü gibi ürünlerinden etkin bir şekilde faydalanılmış, Anadolu'da kullanılan keçenin tarihi de Orta Asya'ya dayanmaktadır.³⁰⁴

Koyun, sıcak ve yağışlı bölgeler dışında hemen her türlü iklim koşuluna uyum sağlayabilen bir hayvan türüdür.³⁰⁵ Bu özelliği, göçebe hayatı sürdüren topluluklar ve aşiretler arasında koyunun tercih edilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Anadolu'da, özellikle

³⁰⁴ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:83.

³⁰⁵ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:132.

Yörükler arasında koyun yetiştiriciliği, coğrafi ve iklim koşullarına bağlı olarak keçi kadar yaygın olmasa da önemli bir yere sahiptir.

Koyunlar, yaşları ve cinsiyetlerine bağlı olarak çeşitli adlarla anılmaktadır. Doğum yapacak koyuna "kuzulacı", doğum yapan koyunun yavrusuna "emmik" adı verilir. Doğan yavru, bir yaşına kadar erkek ya da dişi ayrımı yapılmaksızın "kuzu", iki yaşına kadar ise "toklu" olarak adlandırılır. İki yaşını dolduran koyunlarda, dişi olanlara "şişek", erkek olanlara ise "koç" denir. Üreme yetisini kaybetmiş ya da yavru lamayan dişi koyunlar "kısır", erkek koyunlar ise "enek koç" olarak adlandırılmaktadır.³⁰⁶

Bu terminoloji, Yörüklerin hayvancılık faaliyetlerindeki bilgi birikimini ve hayvanlarla kurdukları ilişkinin derinliğini yansıtmaktadır. Koyun, sadece bir geçim kaynağı değil, aynı zamanda Yörüklerin kültürel mirasının önemli bir parçasıdır.

Sığır Yetiştiriciliği

Bölgede, daha çok yerleşik ve yarı yerleşik Yörükler tarafından beslenen sığır, koyun ve keçi kadar yaygın bir şekilde tercih edilmemektedir. Yörükler arasında sığır yetiştiriciliği, özellikle kara sığır cinsine yönelmekte olup, bu tercih iklim koşullarına uygunluk ve düşük yem tüketimi gibi avantajlara dayanmaktadır. Kara sığırının et ve süt verimi, diğer cinslere göre daha düşük olmasına rağmen, dayanıklı yapısı ve masrafsız olması nedeniyle bu cins sığırlar özellikle yerleşik hayata geçmiş Yörükler arasında daha fazla tercih edilmektedir.³⁰⁷ Sığır yetiştiriciliği, konargöçer yaşam tarzını terk eden ve yerleşik hayata geçmiş Yörükler için önemli bir geçim kaynağı olmuştur.

Yörüklerin sığır yetiştiriciliği, özellikle yerleşik hayata geçişle birlikte artan bir önem kazanmıştır. Konargöçer yaşam biçiminden yerleşik hayata geçiş, Yörüklerin hayvancılık faaliyetlerinde çeşitlenmeye yol açmıştır. Yerleşik yaşamda, hayvanların bakımı ve beslenmesi daha düzenli hale gelirken, sığır yetiştiriciliği de bu dönüşümün bir parçası olmuştur.

Kara sığır, et ve süt verimi açısından diğer hayvan türleriyle karşılaştırıldığında daha düşük verim sunsa da iklim koşullarına ve yerel çevre şartlarına yüksek uyum sağlayabilen bir türdür. Sığırların bakımı, özellikle kışın sert iklim şartlarına dayanıklı olmaları açısından önemli bir avantaj sunar. Yörükler, sığırları genellikle et ve süt üretimi için yetiştirse de bu hayvanlar aynı zamanda bölgedeki tarım faaliyetlerinde de kullanılmaktadır. Bu bağlamda,

³⁰⁶ Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s:241.

³⁰⁷ Mehmet AK, age, s:249.

sığır yetiştiriciliği, Yörüklerin geçim kaynaklarını çeşitlendirmeleri açısından önemli bir rol oynamaktadır.

Yerleşik hayata geçişle birlikte, sığırların bakım ve beslenme süreçleri daha sistematik hale gelmiş, hayvanların üretkenliği arttırılmıştır. Ancak, sığır yetiştiriciliği, koyun ve keçi gibi diğer hayvan türlerine göre daha fazla bakım ve alan gerektirdiği için, yerleşik Yörüklerin bu hayvanları tercih etmeleri, yaşam tarzlarındaki değişimin bir yansımasıdır. Sığırların daha büyük alanlara ihtiyaç duyması ve daha fazla yem tüketmesi, yerleşik hayata geçişle birlikte, bu hayvanların beslenmesi ve bakımı için daha fazla emek ve zaman harcanmasını gerektirmiştir. Sonuç olarak, Yörüklerin sığır yetiştiriciliği, özellikle yerleşik hayata geçişle birlikte önemli bir ekonomik faaliyet haline gelmiştir. Kara sığır cinsi, dayanıklılığı ve düşük bakım gereksinimleri ile Yörüklerin ekonomik yapısında önemli bir yer tutarken, bu hayvanların beslenmesi ve bakımı da yerleşik hayata geçişin bir parçası olarak şekillenmiştir.

Neticede, Yörükler, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan göçebe yaşam biçimlerinde, hayvancılığı kültürel ve ekonomik hayatlarının temel unsuru olarak kabul etmişlerdir. Yörüklerin hayvancılıkla olan ilişkisi, sadece geçim kaynaklarını sağlamakla kalmamış, aynı zamanda onların sosyal yapısını, geleneklerini ve dilini de şekillendirmiştir. Yörüklerin kullandığı başlıca hayvanlar arasında deve, koyun, keçi ve eşek yer almakta olup her birinin kültürel ve ekonomik işlevi farklıdır. Özellikle göçebe yaşamı sürdüren Yörükler için develer, uzun göç yollarında taşıma aracı olarak büyük önem taşımaktadır. Teknolojik gelişmelerle birlikte yerini motorlu araçlara bıraksa da develer Yörüklerin geleneksel yaşam biçiminin simgesi olmuştur. Keçiler ise dayanıklı yapıları ve hızlı üreme özellikleriyle, Yörüklerin en önemli hayvanlarından biridir. Keçi sütü ve etinden yapılan ürünler, Yörüklerin beslenme düzeninde önemli bir yer tutmaktadır. Koyun, özellikle Türklerin Orta Asya'dan itibaren beslediği ve büyük ölçüde faydalandığı bir diğer hayvandır. Koyunun etinden, sütünden ve yününden faydalanmanın yanı sıra, koyun yetiştiriciliği de Yörüklerin geleneksel yaşam tarzının bir parçasıdır. Koyunun cinsine ve yaşına göre verilen isimler, Yörüklerin hayvancılıkla ilgili derin bilgi birikimini ve hayvanlarla olan bağlarını göstermektedir.

Son olarak, Yörüklerin hayvancılıkla olan ilişkisi sadece geçim kaynağı oluşturmakla kalmamış, aynı zamanda onların kültürel kimliklerinin ve geleneklerinin önemli bir parçası olmuştur. Hayvanlara verdikleri isimler, onlara duydukları saygıyı ve yaşam biçimlerinin doğayla olan uyumunu yansıtmaktadır. Yörük kültürünün sürdürülebilirliği, bu hayvancılık geleneğinin korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına bağlıdır.

3.2.1.3.Köpeklerin Önemi ve Yetiştirilmesi

Konar göçer yaşam tarzını benimseyen Yörükler için hayvanlar, ekonomik ve sosyal yaşamın temel unsurlarını oluşturur. Yaylak ve kışlaklarda genellikle تنها ve tehlikeye açık bölgelerde yaşamlarını sürdüren Yörükler, hayvanlarını hırsızlık ve vahşi hayvan saldırılarından koruma gereksinimi duymaktadır. Bu bağlamda, Yörüklerin en önemli yardımcılarında biri çoban köpekleridir. Yörük kültüründe, bir köpeğe zarar vermek veya öldürmek, toplumsal açıdan ciddi bir kötülük olarak değerlendirilmektedir.³⁰⁸

Köpeklerin beslenmesi, genellikle kadınlar tarafından hazırlanan özel yiyeceklerle sağlanmaktadır. Bu yiyecekler arasında, çoğunlukla arpa veya arpa unundan yapılan "yal" ve "tepit" adı verilen karışımlar yer alır.³⁰⁹Yörüklerin, işlevsel bir çoban köpeğine sahip olabilmesi için iki temel koşul bulunmaktadır. İlk olarak, köpeğin soyu itibarıyla kaliteli bir cins olması gereklidir. İkinci olarak, köpeğin uygun yöntemlerle eğitilmesi ve yetiştirilmesi büyük önem taşır.Köpekler genellikle yavru iken alınır ve bir yıl boyunca insanlarla ve diğer hayvanlarla fazla temas kurmaları engellenir. Bu süreçte köpekler, karanlık ve kapalı bir alanda tutulur; beslenmeleri "süt" ve "yal" ile sağlanır. Bir yılın ardından, köpekler sürünün yanında yaşamaya ve beslenmeye başlar. Bu uygulama, köpeğin sürüye alışmasını sağlamak amacıyla yapılır. Ayrıca, yavru köpeklerin korkak bir karakter geliştirmemesi için diğer köpeklerle karşı karşıya gelmesi de önlenir.³¹⁰

Yörüklerin çoban köpekleri, sahiplerine karşı sadık ve duyarlı olmaları ile bilinir. Köpekler, sahibinin komutlarını anlayarak ve hareketlerini takip ederek sürü yönetiminde önemli bir rol oynar. Bu köpeklerin boyunlarına, "tasma" adı verilen metal bir kanca takılır. Tasma, köpeğin başka bir köpekle boğuşması ya da kurt sürüsünün saldırısı sırasında boynuna alabileceği ölümcül darbeleri önlemek amacıyla tasarlanmıştır.³¹¹ Tasma üzerinde bulunan metal çiviler, köpeğin hayatta kalma şansını artıran önemli bir koruma mekanizmasıdır.

Yörüklerin çoban köpekleri, sürüyle sürekli etkileşim halinde olup, hayvanların korunmasında ve yönlendirilmesinde önemli bir görev üstlenir. Sürü otlama alanına yöneldiğinde ya da göç sırasında hareket ettiğinde, çoban sürünün bir tarafında yer alırken köpek, çobandan uzak bir noktada, sürünün diğer tarafında pozisyon alır. Bu yerleşim, köpeğin sürüyü daha etkin bir şekilde kontrol etmesini sağlar.Tehlike durumlarında çoban

³⁰⁸ Adem ÖTER- Muammer Akgül- Çağrı Çalışkan, 'Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Adet ve Gelenekleri (1927-1928)', *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:58, 2023, s:12.

³⁰⁹ Mehmet AK, 'Yörüklerde Kadın', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, 2017, s:314.- Bkz: Resim 19.

³¹⁰ Muhtar KUTLU, *Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1987, s:97.

³¹¹ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:97.

köpeği, sürünün çevresinde dairesel bir hareketle dolaşarak hayvanları bir araya toplar ve dış tehditlere karşı koruma sağlar.³¹² Bu davranış, sürünün düzenini korumak ve vahşi hayvan saldırılarına karşı bir savunma mekanizması oluşturmak açısından büyük bir öneme sahiptir.

Yörük kültüründe çoban köpekleri, yalnızca hayvanların korunması ve sürü yönetimi açısından değil, aynı zamanda sahiplerinin can ve mal güvenliğini sağlama noktasında da hayati bir role sahiptir. Bu durum, bir kaynak kişinin şu ifadeleriyle açıkça ortaya konulmaktadır: "*Yörükler için köpek son derece değerlidir. Denir ki, Yörük, köpeği için can alır, can verir. Günümüzde evlerin anahtarı ve malın sigortası nasıl önemliyse, Yörük için de köpeği, canının, malının ve evinin anahtarıdır. Babamdan dinlediğim bir olayı aktarayım: Göçmen Köyü'nün üst tarafındaki kış yurdundayken babam, davarı yol kenarında güdüyormuş. Bu sırada Korkuteli'den Antalya'ya giden bir avukat, şoförüyle birlikte yolun kenarındaki köpeğimize bilerek çarpmış. Babam hemen Maarif'teki radara gidip plakanın sahibini sormuş ve avukatın adını öğrenmiş. Ardından yaralı köpeği alıp, belden aşağısı kırık olan hayvanı keçi samrasına gömmüş. Bir hafta sonra Korkuteli'de çarşamba pazarına indiğinde, avukatla karşılaşmış. Ona, 'Seni iki kaşının ortasından vursam bana hak,' demiş. Avukat bu sözlere tepki gösterince, babam şu yanıtı vermiş: 'Sen şu gün, şu yerde benim köpeğimi arabanla ezdin. Köpeğimi ezerek hazinemin anahtarını kırdın. Yörüğün hazinesinin anahtarı köpeğidir.' Bu açıklama üzerine avukat, babama hak vermiş. Zamanla köpeğimiz de samranın içinde iyileşmiş.*"(A6)

Bu anlatı, çoban köpeklerinin Yörükler için yalnızca bir hayvan olmadığını, aynı zamanda ekonomik ve kültürel bir değer taşıyan vazgeçilmez bir unsur olduğunu göstermektedir. Köpek, Yörük hayatında hem koruyucu hem de sembolik bir rol üstlenerek, sahip olduğu önemle ailelerin günlük yaşamında derin bir yer edinmiştir.

Köpek, Yörük yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. Yörüklerin yaylak ve kışlak yurtlarında, çadırlar arasındaki mesafelerin uzaklığı ve bu durumun yarattığı savunmasızlık, köpeği vazgeçilmez bir koruyucu haline getirmiştir. Hayvan sürülerini yırtıcı hayvanlara ve hırsızlara karşı koruma görevini üstlenen köpek, Yörükler için güvenlik ve yaşamın sürdürülebilirliği açısından en etkili çözüm olmuştur.

Teknolojinin gelişimiyle birlikte Yörüklerin yaşam tarzında önemli değişiklikler yaşansa da köpeklerin üstlendiği görevler ve bu görevlerin önemi değişmemiştir. Günümüzde dahi konargöçer hayat süren Yörükler için köpek hem ekonomik hem de sosyal anlamda önemli bir role sahiptir.³¹³

³¹² Ali Rıza YALGIN, 'Hayvancılık' *Türk Etnografya Dergisi*, Marif Basımevi, sy:III, Ankara, 1959, s: 93.

³¹³ Bkz: Resim

Yörük kültüründe köpek, yalnızca bir yardımcı hayvan değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yaşamın temel unsurlarından biridir. Bu durum, köpeğin Yörükler arasında güvenlik, sadakat ve dayanışmanın sembolü olarak görülmesiyle daha da belirginleşmektedir.

3.2.1.4.En Vurma Geleneği ve Mülkiyet Anlayışı

Türk toplumlarında eski dönemlerden günümüze kadar uzanan mülkiyet anlayışı çerçevesinde, hayvanların sahiplik işaretini belirtmek amacıyla gerçekleştirilen damgalama işlemine "en vurma" denilmektedir.³¹⁴Bu işlem, deve, sığır, keçi, koyun ve at gibi hayvanların kulağına yapılan özel bir işaretleme yöntemiyle uygulanır. Her aileye özgü olan bu işaret, tüm sürüde aynıdır ve başka bir kişi tarafından kullanılması kesinlikle yasaktır.³¹⁵En vurma geleneği, bir Yörük ailesinin kimliğini yansıtan bir sembol niteliğindedir ve nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu işaret sayesinde, hayvanların hangi aileye ait olduğu kolayca anlaşılmakta ve sürülerde karışıklık yaşanmasının önüne geçilmektedir. İşlem, hayvanın kulağına ailenin belirlediği işareti oluşturacak şekilde makas veya bıçak yardımıyla yapılır.³¹⁶Genellikle hayvan yavruyken, yaklaşık on ila on beş günlükken, annesinden ayrılarak en vurma işlemi gerçekleştirilir.³¹⁷Bazı durumlarda bir sürüde iki farklı en işareti görülebilir. Bu durum, evlilik yoluyla aileye katılan gelinin beraberinde getirdiği hayvanların, kendi ailesine ait işareti taşımasından kaynaklanmaktadır. Böylece her iki ailenin mülkiyet sembolleri sürüde bir arada bulunabilir. En vurma geleneği, Türk kültüründe mülkiyetin korunması ve düzenin sağlanması açısından önemli bir uygulamadır.Bir kaynak kişi bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *"Biz küçükken davar almaya Burdur'dan bir tüccar gelmişti. Davarlara bakarken iki farklı "en" fark etmiş ve birini hemen tanımış. Babama, enlerden birinin Burdur Kürt (Kocapınar) köyünden Karakulakların eni olduğunu söylemiş. Babam da annemin Karakulakların kızı olduğunu ve o davarların anneme oradan geldiğini açıklamış."* (A6)

Görüldüğü üzere, her ailenin kendine özgü bir "en" işareti bulunmaktaydı ve bu işaret, diğer Yörükler ve tüccarlar tarafından hayvanların sahiplerini tanımlamak için kullanılmaktaydı. Bu uygulama, hayvanların mülkiyetinin belirlenmesi ve karışıklıkların önlenmesi açısından önemli bir işlev görmekteydi. Ancak, günümüzde "en vurma" geleneği yerini modern teknolojik yöntemlere bırakmış durumdadır.Bir kaynak kişi bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *"Eskiden herkes kendi davarına, ailesine ait "en"i vururdu. Kimsenin*

³¹⁴ Mehmet AK, *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s:260.

³¹⁵ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:99.

³¹⁶ Muhtar KUTLU, *Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1987, s:108.

³¹⁷ Hilmi DULKADİR, *İçel'de Son Yörükler Sarıkeçililer*, İçel Valiliği Yayınları, Mersin, 1997, s:99.

davarı kimseye karışmaz, karışsa bile hemen bulunurdu. Şimdi "en vurma" işi bitti. Onun yerine Tarım İlçe Müdürlüğü'nden görevliler geliyor. Herkesin kendine ait numaralı küpesi var. Oğlak körpeleşince o küpeyi oğlağın kulağına takıyorlar. Bizim ailenin bir numarası var, bütün sürümde aynı numaralı küpe takılı. Başka biri alıp da bu numarayı kullanamıyor. "En vurma" devri bitti, şimdi bu yöredeki çobanların hepsi bu küpeleri kullanıyor" (A1).

Korkuteli Yörükleri'nin hayvancılıkla iç içe geçmiş yaşamları, geçmişten günümüze kadar süregelen gelenek ve uygulamalarla şekillenmiştir. Yörükler için hayvanlar, yalnızca ekonomik bir kaynak değil, aynı zamanda kültürel kimliklerinin, sosyal yapılarının ve toplumsal ilişkilerinin temel unsurlarıdır. Yörüklerin hayvanlara olan bağlılıkları, onların yaşam biçimlerini, değerlerini ve toplumsal yapısını derinden etkilemiştir. Bu bağlamda, hayvanların korunması, tanımlanması ve yönetilmesi gibi işlemler, Yörüklerin kültürel mirasının önemli bir parçasını oluşturur.

Geçmişte kullanılan geleneksel yöntemlerden biri olan "en vurma" uygulaması, Yörüklerin sahiplik anlayışını ve toplumsal düzenini yansıtan bir gelenektir. Ancak, teknolojinin ilerlemesiyle birlikte bu geleneksel uygulamanın yerini modern yöntemler almıştır. Küpe takma gibi uygulamalar, hayvanların sahipliğini belirlemek için günümüzde yaygın olarak kullanılmakta olup, geleneksel uygulamaların yerini almıştır. Bununla birlikte, Yörüklerin hayvanlara duyduğu bağlılık ve onların yaşamlarındaki rolü, zamanla değişmiş olsa da kültürel miraslarının önemli bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir.

Sonuç olarak; Korkuteli Yörüklerinin yaşam biçimi, tarihsel süreçler ve kültürel değerlerle şekillenmiş, hayvancılık ve köpeğin rolü gibi unsurlar, Yörüklerin sosyal yapısını ve kültürel kimliğini oluşturmuştur. Gelecekte bu kültürün korunması, modernleşme sürecinde geleneksel değerlerin kaybolmaması adına büyük önem taşımaktadır.

3.2.1.5. Tarım ve Diğer Ekonomik Faaliyetler

Konargöçer yaşam süren Yörükler, hayvanlarına daha verimli otlaklar bulabilmek amacıyla yaylak ve kışlak arasında göç etmektedirler. Yörüklerin temel geçim kaynağı hayvancılık olmakla birlikte, kışlaklarında küçük ölçekli tarımsal faaliyetlere de rastlanabilmektedir. Ancak bu tarımsal faaliyetler, genellikle ekonomik kaygılarla değil, daha çok kendi beslenme ihtiyaçlarını karşılamak ve hayvanlarının kış aylarında yiyecek bulamaması durumunda onları beslemek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, Yörüklerin tarımsal üretimi, hayvancılıkla paralel olarak, yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli olan temel gıda maddelerinin temin edilmesine yönelik bir strateji olarak ortaya çıkmaktadır.

Yörüklerin tarımsal faaliyetleri, esasen kışlak yerlerinde yoğunlaşmaktadır. Kışlaklarda, özellikle hayvanların yiyecek bulamadığı dönemlerde, Yörükler kendi gıda ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tarım yapmaktadırlar. Bu faaliyetler, ekim alanlarının dar olması ve sınırlı su kaynaklarının bulunması nedeniyle genellikle tahıl, bakliyat ve kök bitkileri gibi temel gıda maddelerinin üretimiyle sınırlıdır. Tarımda kullanılan teknikler geleneksel olup, modern tarım makinelerinin yerine daha çok el emeği ve basit araç gereçler kullanılmaktadır.

Bunun dışında, Yörüklerin ekonomisinde önemli bir yer tutan diğer faaliyetler arasında *el sanatları*, *dokuma* ve *odun kömürü* üretimi gibi geleneksel işler yer almaktadır. Yörükler, özellikle hayvancılıkla bağlantılı olarak, yün, deri ve süt ürünleri üretimiyle de geçimlerini sağlamaktadırlar. Yün, geleneksel el dokumacılığında kullanılırken, deri işçiliği de Yörüklerin kültürel mirasında önemli bir yer tutmaktadır. Yörüklerin göçebe yaşam biçiminin bir sonucu olarak, *ticaret* de önemli bir ekonomik faaliyet olarak öne çıkmaktadır. Yörükler, göç ettikleri bölgelerde, özellikle hayvancılık ürünleri ve el yapımı ürünler üzerinden ticaret yaparak, diğer yerleşik topluluklarla ekonomik bağlar kurmaktadırlar. Bu ticaret, Yörüklerin geçimlerini sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda *kültürel alışverişin* de bir aracı olmuştur.

Sonuç olarak, Yörüklerin ekonomik faaliyetleri, hayvancılık ve tarım gibi geleneksel sektörlerin yanı sıra, ticaret ve el sanatları gibi yan faaliyetlerle desteklenmektedir. Bu faaliyetler, Yörüklerin yaşamlarını sürdürebilmesi için önemli birer kaynak oluşturmakta ve onların sosyal yapılarıyla da doğrudan ilişkili bir biçimde gelişmektedir.

3.3.Mesken Seçimi ve Barınma Düzenlemeleri

Yörükler, hayvanlarına daha iyi otlaklar bulabilmek amacıyla yaylak ve kışlak arasında sürekli bir göç hareketi sürdürmektedirler. Bu göç esnasında, yaşam alanlarını da taşımak zorunda oldukları için taşınması kolay, yer kaplamayan ve kurulumu pratik olan mesken tiplerini tercih etmektedirler. Yörüklerin göçebe yaşam biçimine uygun olarak, üç ana mesken türü kullanılmaktadır. Bunlar sırasıyla kara çadır, alacık ve toprak evdir.³¹⁸ En yaygın ve tercih edilen mesken tipi kara çadır olup bu çadırlar, Yörüklerin hareketli yaşamına uygun olarak kolayca kurulup sökülebilen, üretimi kendilerine ait çeşitli boyutlarda ve özelliklerde

³¹⁸ İlber DÖLEK, *Konar- Göçer Türk Topluluklarında Halk İnançlarının İncelenmesi: Sarıkıçili Örneği*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş, 2013, s:26.

tasarlanmaktadır. Kara çadırlar, Yörüklerin yaşam alanlarını oluştururken, aynı zamanda onların sosyal yapılarıyla da uyumlu bir düzende şekillenmektedir.

Yörükler, günümüzde yerleşik hayata geçmiş ve bağlı bulundukları köylerde ev sahibi olmuşlardır. Bununla birlikte, kara çadırlarının yanı sıra, köy evlerinde de ara ara barınma ihtiyacını karşılamaktadırlar.³¹⁹Bu durum, Yörüklerin hem geleneksel yaşam biçimlerini sürdürme çabalarını hem de yerleşik hayata uyum sağlama sürecini göstermektedir.

3.3.1. Kara Çadır

Çadır, Yörüklerin konargöçer yaşam tarzının en belirgin ve vazgeçilmez unsurlarından biridir. "Çat" kökünden türeyen bu terim, taşınabilir dokumadan yapılmış mesken anlamına gelmektedir. Yörüklerle özdeşleşmiş olan çadır, Orta Asya kültürünün izlerini taşıyan bir yapı türüdür. Günümüzde, özellikle Sarıkeçili Yörükleri arasında yaygın olarak kullanılan kara çadır, taşınabilirliği ve kolay kurulumu nedeniyle tercih edilmektedir. Kara çadır, beş direkli olup bu sayının İslam'ın beş şartını simgelediğine inanılmaktadır.³²⁰Dış kısmı, ağaçtan yapılmış sitiller³²¹ kullanılarak, ıstarlarda dokunmuş çulların birleştirilmesiyle inşa edilmektedir.³²² Yörük kültürünün ayrılmaz bir parçası olan kara çadır, yapım tarzı ve işlevselliği ile dokuz asır boyunca değişmeden günümüze ulaşmış bir kültürel mirastır. Orta Asya'daki konargöçer yaşam tarzında keçeden yapılan çadırlar kullanılırken Anadolu'ya gelindiğinde ise kıldan üretilen çadırlar tercih edilmiştir. Çadırın büyüklüğü veya küçüklüğü, genellikle hane içerisindeki kişi sayısına bağlı olarak belirlenmektedir.

Orta Asya'da kullanılan keçe çadırlar, Anadolu'ya gelindiğinde yerini kıl çadırlara bırakmıştır. Bunun başlıca nedeni, Anadolu'nun coğrafi şartlarının koyun yetiştiriciliği için daha uygun olmamasından kaynaklanmaktadır.³²³Ayrıca, kara çadırın keçe çadırlara göre kurulumu ve taşınması daha kolay olup, dayanıklılığı açısından da avantajlıdır. Bu özellikleri

³¹⁹ Mustafa GENÇ, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:225.

³²⁰ Mehmet Ali EROĞLU, ' Sarıkeçili Yörüklerinin Çuval Dokumacılığı ve Doğal Boyacılığın Son Temsilcisi: Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi Ödüllü Emine Karadayı', *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:22, sy:88, 2023, s:1494.

³²¹ Bkz: Resim 3.

³²² Marcel BAZIN, 'Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Yörükleri', çev: Hamdi Kara, A. Ü. *Türkiye Coğrafya Araştırma ve Uygulama Merkezi*, s:329.- Bkz: Resim 1.

³²³ M. Said DOĞAN-Cihangir DOĞAN, 'Yörüklerin Hayat Tarzı', *Journal of Social Policy Conferences*, sy: 49, 2010, s:705.

nedeniyle kara çadırın kullanımı yaygınlaşmıştır.³²⁴Kıl çadırlar ise yapılarının sunduğu avantajlar nedeniyle tercih edilmiştir; yazın serin tutması, kışın ise sıcak tutarak kullanıcıya konfor sağlaması, aynı zamanda yağmur ve rüzgârdan daha az etkilenmesi, bu çadırların kullanımını yaygınlaştıran unsurlar arasında yer almaktadır.³²⁵

Yün yerine kılın daha fazla olması nedeniyle keçe çadırlar terk edilerek kıl çadırlarının kullanımı yaygınlaşmıştır. Eröz, konargöçer Yörüklerin kıl çadırını, Kürt ve Arap aşiretlerinden öğrendiklerini ileri sürmektedir.³²⁶Yörükler, kara çadırın yapımında kullanılan çulu çeşitli aşamalardan geçirerek dokumaktadırlar. Tiftiksiz keçi kılı, kıl tıraşında taranarak burma haline getirilir. Bu burma haline getirilen kıl, “kirman” veya “tengerek” adı verilen araçlarla ip haline dönüştürülür. İpe dönüştürülen kıllar, tekrar iki kat halinde aynı araçlarla veya çıkırık kullanılarak bükülür ve ıstarda donması sağlanarak çul kanatları elde edilir.³²⁷ Çulların ıstarda dokunarak tamamlanmasının ardından, bir ucu yere kazıklarla sabitlenir, diğer uçları ise kuvvetlice asılarak ve dövülerek eşitlenir. Son olarak çuvaldız ile özel bir dikim işlemi uygulanarak çul kanatları birleştirilir.³²⁸ Çadırın kurulumu sırasında, tüm köy halkı bir araya gelir; yemekler hazırlanır, hep birlikte hayır duaları okunur ve çadır dikimi yapılır.³²⁹ Çulların birleştirilmesi ve çadır yapımı için imece usulü yardımlaşmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Kara çadırlar, kış döneminde rüzgârın az etkileyeceği kuytu ve çukur alanlara kurulması tercih edilen barınma yapılarıdır. Çadırın içine yağışlı havalarda suyun girmemesi için çevresine ark kazılarak suyun dışarıya yönlendirilmesi sağlanır. Ayrıca, rüzgârın çadırın içine girmemesi için etekleri toprakla bastırılır.³³⁰ Kara çadır, iç mekânında normal bir evde bulunabilecek tüm bölümleri barındırır; oturma, yatma ve mutfak bölümleri çadırın içinde yer alır.³³¹Kara çadırın kurulumu kadar sökülmesi de oldukça basit ve kısa sürelidir; yaklaşık 10-15 dakikada sökülebilir. Sökülme işlemine, yan kazıkların ve bağların çözülmesiyle başlanır. Ardından ön ve arka direkler sökülerek çadır yere indirilir ve kanatlar üst üste gelecek şekilde

³²⁴ Mehmet AK, '20.Yüzyılda Serik'te Yörükler', ed: Mustafa Oral, *20.Yüzyılda Antalya Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi araştırma ve Uygulama Merkezi, Cilt:1, Antalya, 2001, s:285.

³²⁵ Songül KARAGÖL, *Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde Çuvallar*, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı-Kilim ve eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, Antalya, 2009, s:30.

³²⁶ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:93.

³²⁷ Mehmet AK, *19. Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo- Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih An Bilim Dalı, Antalya, 2012, s:85.

³²⁸ Nurdan KILIÇ, *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Isparta, 2010, s:39.

³²⁹ Erman ARTUN, ' Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan 1994, Antalya, 25-62, s:26.

³³⁰ Macit SELEKLER, *Yarım Asrın Arkasından Antalya'da Kemer, Melli, İbradı ve Serik*, haz: Ali Yıldız- Resul Kaya, Kutlu Avcı Ofset Ltd. Şti, Antalya, 2011, s: 171.

³³¹ Ela TAŞ, 'Yörüklerde Kap Kacak Kültürü', *Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:61, 2022, s:146.

dürülür.³³²Sökülmesi ve kurulumu pratik olan kara çadır, Anadolu'da konargöçer Yörükler tarafından en çok tercih edilen barınma türüdür. Bu tercihin başlıca nedenlerinden biri, çadırın taşınmasının kolay olmasıdır. Ayrıca, kara çadırın malzemesi olan çul için gerekli ham maddelerin Yörükler tarafından bolca temin edilebilmesi, bu yapının yaygın kullanılmasında önemli bir etken olmuştur.

Günümüzde kara çadırlar Korkuteli İlçesi'nde bulunan Sarıkeçili Yörükleri arasında nadiren gözlemlenmektedir. Korkuteli'ne bağlı Yazır Ovası'nda bulunan bazı kara çadırlar, üst kısımlarından birbirine bağlanarak yere çakılmış üç direk üzerine oturtulmuş ve dış cephesi, sitillerle birbirine bağlanmış çullar ile kapatılarak kurulmuştur.³³³Teke yöresinde yer alan Korkuteli çevresinde yaşayan konargöçer Yörüklerin barınma ihtiyacını karşılayan kara çadırların yanı sıra, alternatif barınma çeşitleri de kullanılmaktadır. Bir kaynak kişi bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: "*Şimdilerde buralarda yaşayan Yörüklerin çoğunda kara çadırın yanında, altında tekerleği olan konteynerler var; bazılarında ise sadece konteynerler bulunuyor. Eskiden, imkanlar doğrultusunda kurması ve taşınması kolay olduğu için kara çadır kullanılıyordu. Şimdi ise neredeyse her Yörüğün bir konteyneri var. Göç zamanı gelince eşya toplama derdi yok, çadırı yıkıp tekrar kurma derdi yok. Araçlarımıza takıyoruz, yaz yurduysa yaz yurduna, kış yurduysa kış yurduna hemen ulaşıyoruz. Üstelik kadınlar için konteynerler çok kullanışlı; içinde banyosu, ocağı var, ateş yakıp yemek yapma derdi yok, lavabosu var, bulaşığı dışarı çıkarıp yıkamak zorunda değiller. Üzerine elektrik panelleri taktırıyoruz; dinlenirken televizyon izliyoruz, telefonları şarj ediyoruz. Her anlamda daha rahat. Ama yine de yanında kara çadırı kuruyoruz. Kadınlar konteynerde kalıyor, ben ise akşamları kara çadırda kalıyorum. Gece davara bir şey olsa, konteynerde duymak zor. Kara çadırda ise daha rahat ediyorum. Gece gündüz malın başına bir şey gelse, kara çadırda hemen duyup müdahale edebiliyorum.*" (A1)

Konargöçer yaşamın simgesi haline gelen kara çadır, günümüzde bu bölgede yaşayan Yörükler tarafından ya tamamen terk edilmiş ya da alternatif barınma seçenekleriyle birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Geçmişte yaygın olarak kullanılan kara çadırın yerini konteyner³³⁴ ve benzeri modern barınma seçeneklerine bırakmasında pek çok etken rol oynamaktadır. Bu etkenlerden en önemlisi, teknolojik gelişmelerin konargöçer yaşamı kolaylaştırması ve iş yükünü azaltmasıdır. Özellikle motorlu taşıma araçları ve modern barınma türleri, Yörüklerin hayatını kolaylaştıran unsurlar arasında öne çıkmaktadır.

³³² Muhtar KUTLU, *Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1987, s:70.

³³³ Mehmet AK, 'Batılı Gezginlerin Gözlemlerinde Yörük/Türkmen Çadırları', *Türkiyat Mecmuası*, sy:29,2019 , s:354.

³³⁴ Bkz: Resim 32- Resim 33.

Bunun yanı sıra geniş aile yapısından uzaklaşarak çekirdek aile yapısına geçen Yörükler, artan bireysel iş yükünü hafifletmek amacıyla teknolojik imkanlardan daha fazla yararlanmaya başlamıştır. Bu durum konteyner gibi taşınması kolay, kurulumu zahmetsiz ve modern ihtiyaçlara cevap verebilen barınma türlerinin tercih edilmesine yol açmıştır. Konteynerlerin iç donanımının banyo, mutfak, lavabo gibi temel ihtiyaçları karşılaması ve elektrik panelleri sayesinde enerji ihtiyacını karşılayabilmesi, bu tür barınma seçeneklerini cazip hale getirmiştir. Ancak kara çadır tamamen terk edilmiş değildir. Geleneksel yaşamın ve kültürel kimliğin bir simgesi olarak bazı Yörük aileleri, konteynerlerin yanında kara çadır kurmaya devam etmektedir. Kara çadır, özellikle gece hayvanların korunması ve çevresel olaylara hızlı müdahale açısından hâlâ önemli bir işlev görmektedir. Bu durum, Yörüklerin geleneksel ile modern arasında bir denge kurarak yaşamlarını sürdürdüğünü göstermektedir.

Sonuç olarak; Yörüklerin geleneksel yaşam biçimi ve kültürel unsurları, modernleşme ve teknolojik gelişmelerle dönüşüm geçirmiş olsa da tamamen kaybolmuş değildir. Kara çadır gibi geleneksel barınma biçimleri, Yörüklerin kültürel kimliğinin bir simgesi olarak varlığını sürdürmekte, ancak teknolojik yeniliklerin sunduğu kolaylıklar sayesinde konteyner gibi modern barınma türleriyle birlikte kullanılmaktadır. Bu durum, Yörüklerin kültürel miraslarını koruma çabası ile yaşam koşullarını iyileştirme gereksinimleri arasında bir denge kurduklarını göstermektedir. Konar göçer yaşamın zorluklarını hafifletmek amacıyla modern araç ve gereçlerin benimsenmesi, Yörüklerin çevreye uyum sağlama becerilerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak bu dönüşüm sürecinde geleneksel bilgi ve uygulamaların gelecek kuşaklara aktarılmasının önemi büyüktür. Bu bağlamda, Yörüklerin kültürel değerlerini koruyarak modernleşme süreçlerine uyum sağlamaları hem geçmişle bağlarını sürdürmelerini hem de çağın gerekliliklerine yanıt vermelerini mümkün kılmaktadır. Bu denge, Yörük kültürünün sürekliliği açısından kritik bir rol oynamaktadır.

3.3.2. Alacık: Pratik ve Güvenli Barınma Çözümü

Türk toplumlarında yaygın bir şekilde kullanılan "alacık", "alacuk" ve "alaçuk" terimleri, konargöçer yaşam tarzına özgü yapıları ifade etmektedir. Bu kelime, Uygurcada "alacu", Çağataycada "alacuk" ve Yakutçada "alaca" olarak geçmekte olup Anadolu'da genellikle "alacık" şeklinde adlandırılmaktadır.³³⁵ Alacık, çam, ardıç veya alacık ağacının dallarının yay biçiminde karşılıklı olarak birbirine bağlanıp kubbe formu oluşturmasıyla inşa edilmektedir. Tünel benzeri bir görünüme sahip olan bu yapı, dışarıdan gelen soğuğu

³³⁵ Taciser ONUK, *Osmanlı çadır Sanatı (XVII-XIX.yüzyıl)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s:19.

engellemek amacıyla etrafı 1 ile 1,5 metre yüksekliğinde örülmekte, üzerine ise çul, keçe gibi örtüler serilerek oda haline getirilmektedir.³³⁶ Bu özellikleriyle alacık, konargöçer yaşamın ihtiyaçlarına uygun bir barınma çözümü sunmaktadır.

Alacık, özellikle Teke yöresinde yaşayan Yörük aşiretleri tarafından kullanılan çadır türlerinden biridir. Bu yapılar, ağaçtan elde edilen 2 ile 3 metre uzunluğundaki çubukların kalın uçlarının yaklaşık yarım metre aralıklarla yere saplanması ve ince uçlarının üstte karşılıklı gelecek şekilde bağlanmasıyla oluşturulur. Bu işlemin ardından çubuklar tünel şekline getirilir ve üzeri çul, kilim gibi örtülerle kaplanarak alacık tamamlanır.³³⁷

Alacıkların kurulumu hızlı ve basit olmasının yanı sıra kara çadıra kıyasla daha düşük maliyetlidir.³³⁸ Yörükler için alacıklar, kara çadır kadar kullanışlı ve pratik bir barınma seçeneğidir. Örneğin, alacık kurulan yerden memnun kalınmadığında, yapı hızlıca toplanarak başka bir yere kolaylıkla kurulabilir. Ayrıca, alacıklar, deprem gibi yıkıcı doğal afetlerden minimum düzeyde etkilenmeleri nedeniyle güvenli bir barınak olarak da öne çıkmaktadır.³³⁹

Neticede Alacık, Yörüklerin pratik yaşam tarzını ve doğayla uyumlu barınma anlayışını yansıtan önemli bir kültürel unsurdur. Kurulumu ve taşınması kolay olan bu yapı, hem ekonomik hem de işlevsel özellikleriyle dikkat çeker. Alacık, özellikle hareketliliğin ve çevikliğin önem kazandığı konargöçer yaşamda, düşük maliyeti ve hızlı kurulumu sayesinde Yörükler için ideal bir barınma çözümü sunmaktadır.

Deprem gibi doğal afetlere karşı dayanıklılığı ve güvenli bir barınak olması, alacığın sadece ekonomik bir tercih olmadığını, aynı zamanda bir yaşam güvenliği unsuru olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu yönüyle alacık, Yörüklerin doğayla iç içe yaşam tarzına uygun, fonksiyonel bir yapı olmasının yanı sıra kültürel mirasın önemli bir parçası olarak da öne çıkmaktadır.

Günümüzde teknolojik gelişmelerin ve modern barınma seçeneklerinin yaygınlaşmasıyla alacıkların kullanımı azalmış olsa da bu yapılar Yörük kültürünün ve tarihsel yaşam biçiminin bir sembolü olarak değerini korumaktadır.

3.3.4.Kışlak ve Yaylak

³³⁶ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:106.

³³⁷ Mehmet AK, 'Batılı Gezinlerin Gözlemlerinde Yörük/Türkmen Çadırları', *Türkiyat Mecmuası*, sy:29,2019, s:357.

³³⁸ M. Said DOĞAN-Cihangir DOĞAN, 'Yörüklerin Hayat Tarzı', *Journal of Social Policy Conferences*, sy: 49, 2010, s:706.

³³⁹ Abdulvahid SOOFİZADEH, 'Konar Göçer Hazarötesi(İran) Türkmenlerinde Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Hayat', *Altaylardan Toroslara Konar Göçer Türkler*, Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla, 2018, s:101.

Yörüklerin temel geçim kaynağı olan hayvancılık, yaşam biçimlerini doğrudan şekillendirmektedir. Kış aylarında hayvanlarını daha ılıman kışlaklara, yaz aylarında ise serin ve bitki örtüsü açısından zengin yaylalara götürmek, tarihsel bir gelenek olarak süregelmiştir. Yaz mevsiminde, Akdeniz'in alçak, sıcak ve kurak bölgeleri terk edilerek daha serin yaylalara göç edilmektedir. Bu yıllık göç planı, iklim koşulları ve bitki örtüsüne bağlı olarak belirli göç yolları üzerinde dönüşümlü bir yer değiştirme sürecini içermektedir.³⁴⁰

Göç süreci, her aşiretin erkeklerinin göç tarihini belirlemek üzere bir araya gelmesiyle başlar. Belirlenen tarihe göre her aile, göç hazırlıklarına başlar.³⁴¹ Göç öncesinde tüm eksiklikler giderilir; çadırların söküklükleri dikilir, çullar gözden geçirilir ve gerekirse yenilenir. Develerin havutları, çanları, kolanları, yuları, aynalı alın süsleri ve döş süsleri eskimişse ya tamir edilir ya da yenileri temin edilir.³⁴² Göç öncesi, eş-dost bir araya gelerek kurban kesilir ve birlikte yemek yenir. Farklı yaylalara göç edecek ailelerle vedalaşılıp helalleşilir, bu süreç geleneksel sosyal bağların güçlenmesine de katkı sağlar.

Göç hazırlıklarının son aşaması olan yükleme işlemi, ailenin ileri gelen kadınları tarafından yönetilir ve onların yönlendirmesi olmadan çuvallara herhangi bir eşya yerleştirilmez. Göç günü seçimi de geleneksel inançlara dayanmaktadır; özellikle salı ve cuma günleri yola çıkmaktan kaçınılır.³⁴³ Salı günü yola çıkmanın, göçün sıkıntılı geçeceğine dair bir inanç bulunmaktadır. Bu nedenle uğurlu kabul edilen perşembe günü yola çıkmaya özen gösterilir.

Yörük ailelerinin göç yolları ve göç yerleri, genellikle aile büyüklerinin tecrübelerine dayanılarak belirlenmiştir ve bu yollar ile yerler kuşaklar boyunca değişmeden kullanılmaya devam etmektedir.³⁴⁴ Bu gelenek hem geçmişin bilgi birikimini yansıtmakta hem de topluluk içindeki bağların sürekliliğini sağlamaktadır.

Göç süreci, zahmetli gibi görünse de Yörükler için alışılmış bir yaşam biçimi olup bu durum onlar için bir yük olmaktan ziyade bir yaşam gerekliliğidir. Bahar aylarının gelmesiyle birlikte hem Yörükler hem de sürüleri göç için sabırsızlanır. Hatta sürüdeki yaşlı hayvanlar,

³⁴⁰ Marcel BAZIN, 'Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Yörükleri', çev: Hamdi Kara, A.Ü. *Türkiye Coğrafya Araştırma ve Uygulama Merkezi*, s:326.- Mehmet AK, 'Konargöçerlikten Yerleşikliğe Göç Olgusu ve Göç Yolları ile Yayla ve Kışla Yerlerinde Manavgat Yörükleri', *Yörük Araştırmaları II*, ed: Fatih Uslu-Canan Kökus, Palet Yayınları, Konya, 2020, s:47

³⁴¹ Adem ÖTER- Metin ÖZKUL, 'Batı Akdeniz Bölgesi Yörüklerinin Bitkisel ve Hayvansal Üretim faaliyetleri', *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, sy:11, 2018, s:16.

³⁴² Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991. s:87.

³⁴³ Erman ARTUN, 'Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Göreneği', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan 1994, Antalya, s:28.

³⁴⁴ Mehmet Ali EROĞLU, 'Sarıkeçili Yörüklerinin Çuval Dokumacılığı ve Doğal Boyacılığın Son Temsilcisi: Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi Ödüllü Emine Karadayı', *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:22, sy:88, 2023, s:1494.

doğal bir içgüdüyle göç yollarına dizilmeye başlar. Bu nedenle, yaylalara göç etmek hem insanlar hem de hayvanlar için yaşamsal bir zorunluluktur. Göç kervanı yola çıktıktan sonra hiçbir engel bu süreci durduramaz. Göç sırasında, hasta, yaşlı ya da hamile aile bireyleri dahi kervana katılır. Bazı durumlarda, hamile kadınlar yolculuk esnasında doğum yapar ve yolculuğa devam ederken yaşlı veya hasta bireylerin vefatı durumunda, defin işlemleri konaklama yerine en yakın köy mezarlığında ya da Yörük mezarlığında gerçekleştirilir. Ardından, göç yolculuğuna kaldığı yerden devam edilir. Göç sırasında, bir yanda keçi, koyun ve sığır gibi sürü hayvanları, diğer yanda ise yük taşıyan deve, eşek ve at gibi hayvanlar düzenli bir şekilde hareket eder. Bazı durumlarda yük taşıyan hayvanlar önden, sürü hayvanları ise arkadan ilerler. Konaklama yerine ulaşıldığında, öncelikle develerin yükleri indirilir ve hayvanlar otlamaya bırakılır. Obanın kadınları bir yandan ekmek pişirirken diğer yandan yemek hazırlıklarına başlar. Hava şartları elverişli olduğu sürece çadır kurulmaz; geceyi keçe ve kilim arasında geçirerek sabahın erken saatlerinde yeniden yola çıkılır.³⁴⁵ Göç süreci, Yörüklerin doğayla uyumlu yaşam tarzını ve dayanıklılığını yansıtan önemli bir gelenektir.

Bir kaynak kişi, Yörüklerin göç sürecini şu şekilde ifade etmektedir: *"Bizim yaylaya varışımız yaklaşık on beş gün sürerdi. Sabah gün doğmadan develeri yükler, grubun bir kısmı develerle çadırı taşıırken diğer kısmı da davarı sürerdi. Öğlene doğru her zamanki yurda ulaşır, develerden yükleri indirir ve hemen çadırı kurardık. Kara çadırı kurmadığımız takdirde sürüyü kontrol altında tutmamız mümkün olmazdı. Çadırımızı gören davarımız, buranın kendi yurdu olduğunu anlar ve çadırın yanına toplanırdı."*(A7)

Bu anlatım, Yörüklerin göç ve konaklama süreçlerinde çadırın hem sembolik hem de işlevsel bir unsur olarak ne denli önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Göç sürecinde günlük konaklama planları, farklı ailelerin tercih ve ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermektedir. Bazı aileler geceyi açık alanda geçirerek dinlenmekte ve sabahın erken saatlerinde yeniden yola çıkmaktadır. Diğer aileler ise her konaklama noktasında kara çadırlarını kurarak geceyi çadır içerisinde dinlenerek geçirmektedir.

Zorlu ve uzun bir yolculuğun ardından yaylaya ulaşılır. Yaylalara yapılan göç genellikle daha uzun sürmektedir, çünkü sürü içerisinde yer alan yaşlı hayvanlar ve körpe oğlaklar nedeniyle günlük kat edilen mesafe kısa tutulmaktadır. Ancak yaylada geçirilen süre boyunca körpe oğlaklar büyüyüp güçlenmekte, yaşlı hayvanlar ise satılarak sürü daha dinamik bir hale gelmektedir. Bu durum, güz göçünde günlük mesafelerin daha uzun tutulmasını

³⁴⁵ Âdem ÖTER- Muammer AKGÜL- Çağrı ÇALIŞKAN, 'Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Âdet ve Gelenekleri (1927-1928)', *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2023, Sy: 58, s:11.

sağlamakta ve kışlak alanlarına dönüş sürecinin daha kısa sürede tamamlanmasına olanak tanımaktadır.³⁴⁶ Bir kaynak kişi bu durumu şu şekilde anlatmaktadır: *"Ah ah, eskiden bir yayla göçümüz olurdu, görülmeye değerdı. Develerimizi süslerdik, ön devenin üzerine ala çuvallarımızı atar, çanlarını takardık; gelin gibi olurlardı. Yörüğün göçü yola çıktığında içimiz kıpır kıpır olur, yerimizde duramazdık. Yol boyunca ıslık çala çala yol alırdık. Deve katarlarımız ve sürülerimiz, dağları taşları inlete inlete aşar giderdi. Köylerin içinden geçerken, köylüler evlerinin damlarına çıkar, bizi izlerdi. Onlar izlerken bizim başımız dik, göğsümüz kabarırdı. Yaylaya çıkışımız yaklaşık on beş gün sürerdi.*

Son zamanlarda göç ederken sorunlar yaşanmaya başladı. Sürülerimiz köylerden geçerken ekili dikili alanlara zarar veriyor diye muhtarıyla ayrı, bekçisiyle ayrı, ormancısıyla ayrı uğraşmak zorunda kalıyorduk. Onları gönüllendirmek için davar kesip ziyafet çekmek hem yorucu hem de maliyetli oluyordu. Tabi yollar çoğalıp araçlar artınca bu da ayrı bir sıkıntı haline geldi. Göç vakti gelince bu sorunların hepsini ayrı ayrı düşünür olduk. Ancak zamanla biz de bu düzene uymaya başladık. Bu sebeplerden ötürü, tam olarak 1980 yılından itibaren altı yüzü aşkın davarımı kamyonlar kiralayarak yaylalara çıkar olduk. Göçümüz eski neşesini yitirdi; sessiz sedasız yaylalara çıkıyorduk. Şimdi artık yaşlandım, önümde 25-30 davarla yine de yaylaya çıkmaya çalışıyoruz." (A5)

Yörükler için konargöçer yaşamın bir parçası olan göç süreci, başlangıçta oldukça kolayken sonraki dönemlerde nüfus artışı, yerleşim yerlerinin çoğalması ve ekili-dikili arazilerin yaygınlaşması gibi faktörler nedeniyle giderek zorlaşmıştır. Bu durum, Yörüklerin göç güzergâhlarını daha yakın coğrafyalara kaydırmalarına yol açmıştır.³⁴⁷ Günümüzde ise teknolojinin yaşamımıza getirdiği yenilikler, Yörüklerin geleneksel yaşam biçimini derinden etkilemiştir. Yeni yolların ve köprülerin inşası ile taşıtların artışı, göç olgusunu daha karmaşık hale getirmiştir. Özellikle orman yollarının trafiğe açılması, yerleşim birimlerinin yaygınlaşması ve ceza yaptırımlarının uygulanması, önce develerin ardından da sürülerin göçünü giderek azaltmıştır.³⁴⁸

Bir kaynak kişi bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *"Abim anlatırdı, eskiden ailelerin büyükleri bir araya gelir ve yayla göçü için bir gün belirlerlermiş. Şimdi ise bu uygulama kalktı; onun yerine Tarım İlçe Müdürlüğü belirli bir gün tayin ediyor ve biz de o gün doğrultusunda yola çıkıyoruz. Eskiden develerle 10-15 günde yaylaya çıkılırmış. Şimdi ise çoğunluğun kara çadırın yanında konteynerden evi var. Kara çadırı traktöre yüklüyorsun,*

³⁴⁶ Musa SEYİRCİ, *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s:8.

³⁴⁷ Sezai SEVİM, 'Karacalar Cemaati', *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2006, sy:28, s:163.

³⁴⁸ Ayşe Hilal TUZTAŞ, *Günümüzde Isparta'da Yaşayan Yörüklerin Siyasi ve Kültür Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2005, s:93.

konteyneri de çektiğin zaman bir gün içinde yaylaya göç edebiliyorsun. Eskiden davar nerede rahat ederse oraya göç edilirdi; şimdi ise traktör nereye çıkabilirse oraya göç ediliyor." (A1)

Bölgede yaşayan konargöçer Yörüklerin, Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıdığı ve yaylaktan kışlağa, kışlaktan yaylaya doğru belirli dönemlerde düzenli bir şekilde gerçekleştirdikleri göç eylemi, son dönemlerde önemli ölçüde değişime uğramıştır. Bu değişimin başlıca sebeplerinden biri, teknolojik gelişmeler doğrultusunda göç güzergâhları üzerinde yeni yolların ve köprülerin inşa edilmesi, motorlu taşıma araçlarının artışı ve ekilidikili alanların çoğalmasındır. Bu faktörler, geleneksel göç eylemini daha zahmetli bir hâle getirmiştir. Ayrıca, develerle taşımacılığın yerini motorlu taşıma araçlarının alması hem göç süresini kısaltmış hem de göç etme biçiminde önemli değişikliklere neden olmuştur. Bunun yanı sıra asırlardır geniş aile yapısı içinde yaşayan konargöçer Yörüklerin, son dönemlerde çekirdek aile modeline geçiş yapmaları da bir diğer etkenidir. Bu dönüşüm, daha pratik, düşük maliyetli ve modern yöntemlerin tercih edilmesini beraberinde getirmiştir.

Yörükler, kış döneminde yani kasım ayının başından mayıs ayının başına kadar geçen sürede, iklimin ılıman olduğu, korunaklı, güvenli, odun ve ot bakımından zengin kışlaklarda yaşamlarını sürdürmektedir. Mayıs ayının başından eylül ayının ortasına kadar ise özgürlük hissinin yoğun olduğu, serin ve bereketli, geniş otlaklara sahip yaylalara göç ederek yaşamlarını burada devam ettirirler.³⁴⁹ Yörüklerin hareketli bir yaşam tarzını benimsemelerinin temelinde, hayvanlarına sürekli olarak taze ve verimli otlaklar sağlama gereksinimi yatmaktadır. Bunun yanı sıra hem hayvanları hem de kendileri için daha uygun iklim koşullarına sahip yaşam alanları arayışı, bu yaşam biçiminin sürekliliğini sağlamaktadır.

Kışlak Yeri

Yörük topluluklarında, hayvanların en iyi şekilde beslenebilmesi amacıyla yıllık bir ritüel haline gelen yaylak ve kışlak arasındaki göç, nesiller boyunca devam eden bir gelenek olarak aktarılmıştır. Göç, Yörükler için yalnızca bir hareketlilik değil, aynı zamanda bir yaşam biçimi haline gelmiştir. Kış aylarında yaklaşık altı ay boyunca kışlakta konaklayan Yörükler, bu süreçte daha yerleşik bir düzen benimserler.³⁵⁰ Kışlak alanlarının seçimi, doğanın sunduğu olanaklara bağlı olarak dikkatle yapılır. Kara çadır kurulumunda, genellikle yüksek

³⁴⁹ Musa SEYİRCİ, 'Batı Akdeniz'de Yörükler' *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan 1994, Antalya, s:194.

³⁵⁰ Marcel BAZIN, 'Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Yörükleri', çev: Hamdi Kara, A.Ü. *Türkiye Coğrafya Araştırma ve Uygulama Merkezi*, s:332.

ve rüzgârlı alanlardan kaçınılarak alçak ve korunaklı bölgeler tercih edilir.³⁵¹ Bu tercihlerin, uzun yıllara dayanan tecrübelerin bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır.

Yörüklerin Kış döneminde, özellikle şubat ayından itibaren cemrelerin düşmesiyle birlikte iş yoğunluğu artar. Bu dönem, "döl alma" olarak adlandırılan keçi ve koyunların yavrulama sürecine denk gelir. Döl alma süreci öncesinde un öğütme, keçelerin hazırlanması, hayvanların yemliklerinin düzenlenmesi, giysilerin yıkanıp hazırlanması gibi çeşitli hazırlıklar yapılır.³⁵² Yörükler için döl alma dönemi, oldukça yoğun bir süreçtir; hayvanların gece ve gündüz fark etmeksizin doğum yapmaları nedeniyle aile bireylerinin tamamı bu döneme aktif olarak katılır. Bu yoğunluk nedeniyle aileler, döl alma dönemi boyunca başka herhangi bir faaliyet planlamaz ve tüm programlarını bu dönemin öncesine ya da sonrasına göre düzenlerler.

Yörükler kışlak alanına yerleştiklerinde, çocuklarını genellikle yakında bulunan köy okullarına gönderirler. Ancak, çocukların eğitime düzenli olarak devam edebilmesi, Yörük toplulukları için her zaman bir sorun teşkil etmiştir. Köy okullarının uzak olması durumunda, çocuklar zaman zaman köydeki akraba ya da tanıdıkların yanına bırakılmak zorunda kalınır. Eğitimle ilgili bu zorluklar bir şekilde çözülebilse de Yörüklerin sabit bir yerleşim düzenine sahip olmamaları, seçimlerde oy kullanmalarını genellikle engellemektedir. Buna karşın, askerlik çağına gelen her genç erkek mutlaka askerlik görevini yerine getirir. Askerlik, Yörük kültüründe bir vatan borcu olarak görülür ve bu görevi yerine getirmeyen erkek, toplumda erkek olarak kabul edilmez.³⁵³

Kış mevsiminin yoğun geçmesinin ardından baharın yaklaşmasıyla birlikte, kışlaklardaki otlakların kuruma süreci başlarken yüksek yaylalardaki otlaklar yeşermeye başlar.³⁵⁴ Baharın gelişi, Yörük topluluklarında mutluluk ve heyecanla karşılanır; bu dönem, yaylaya göç hazırlıklarının telaşıyla geçer.

Neticede Yörüklerin kışlak alanlarını seçme süreçleri, doğayla uyumlu bir yaşam biçiminin ve kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi birikiminin bir yansımasıdır. Kışlak yerlerinin seçimi, yalnızca hayvanların ve insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik değil, aynı zamanda zorlu kış koşullarına karşı korunma amacıyla da şekillenmiştir. Alçak ve korunaklı alanların tercih edilmesi, bu toplulukların uzun yıllara dayanan deneyimlerinin bir sonucudur.

³⁵¹ Songül KARAGÖL, *Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde Çuvallar*, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı-Kilim ve eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, Antalya, 2009, s:31.

³⁵² Mustafa GENÇ, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:225.

³⁵³ Musa SEYİRCİ, *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s:9.

³⁵⁴ Nurdan KILIÇ, *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Isparta, 2010, s:23.

Kışlak döneminde gerçekleşen yoğun faaliyetler, Yörüklerin mevsimsel yaşam döngüsüne olan uyumunu ve dayanıklılığını göstermektedir. Bu süreç, Yörük kültürünün sürdürülebilirliğini sağlayan önemli bir unsurdur.

Yaylak Yeri

Yörükler, belirli bir mekâna bağlı kalmaksızın, yılın altı ayını yaylakta, diğer altı ayını ise kışlakta geçirerek sürekli bir hareketlilik içinde yaşamlarını sürdürmektedir. Hayvanlarına daha iyi otlaklar ve uygun yaşam koşulları sunma amacı, bu hareketli yaşam tarzının temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Yörük kültüründe yaylak dönemi, hem en hareketli hem de en verimli zaman dilimi olarak kabul edilmektedir. Kışlak döneminde "döl alma" olarak adlandırılan, sürülerin doğum yaptığı süreç yaşanır. Bu dönemin ilk aylarında, yavruların daha iyi beslenebilmesi için süt sağımı yapılmaz. Yaylak dönemine geçildiğinde ise yavrular büyüdüğünden, süt sağımı başlar ve elde edilen süt, süt ürünlerinin üretiminde değerlendirilir. Sütün bir kısmı kışlık peynir üretiminde, diğer kısmı ise kışlık yoğurt ve yağ yapımında kullanılarak, Yörüklerin mevsimsel ihtiyaçlarına uygun bir şekilde değerlendirilir.

Bir kaynak kişi, süreci şu şekilde ifade etmektedir: *"Yazın yaylada keçileri sağırız, sütümüz bol olur. Bu süttten, kışın yiyeceğimiz yoğurdu ve peyniri yaparız. Peynirin bir kısmını tuzlu suya salamura olarak basarız, bir kısmını da deriye koyarız. Sağdığımız süttten cam kavanozlara yoğurt yaparız. Cam kavanozlara bolca yaptığımız yoğurtlar bozulmadan durur. Kışın süt olmadığı zamanlarda bu yoğurtları çıkarıp çıkarıp yeriz."* (A4)

Bir diğer kaynak kişi ise şu şekilde açıklama yapmaktadır: *"Kışın yemek için yaylada yaptığımız peynirleri güzün deriye basarız. Daha önce kesilip güzelce yüzülen deri, tuzlanıp kurutulur. Bu derinin herhangi bir kesiği ya da yırtığı olmaması gerekir. Güz mevsiminde bu deriyi yoğurtla iyice 'corlarız' (boca ederiz). Sonra bu yoğurdu deriden sıyrırız. Bu işlem hem deriyi yumuşatır hem de içini temizler. Derinin arka ayak kısmını sağlamca bağlarız, çuvaldızla da arka tarafını dikeriz. Toprağa az bir çukur kazar, deriyi içine oturturuz. Yaylada yaptığımız peynirleri önce taşla bastırarak iyice suyunu aldırırız. Kuruyan peyniri ufalayıp içine biraz tuz ve çörek otu ekleriz. Daha sonra yavaş yavaş deriye basarız. Bu işlem için bir ağaç sopamız olur, güçlü kuvvetli biri bu sopayla peyniri deriye iyice sıkıştırır. Deri tamamen peynirle dolduğunda boyun kısmı sağlamca bağlanır. Toprağın içinde, yarı beline kadar gömülen deri birkaç gün bekletilir ki peynirin suyunu toprak çeksin. Birkaç gün sonra çukurdan çıkarılan deri,³⁵⁵ çadırın kuru bir köşesinde saklanır. Kış geldiğinde derinin ağzını*

³⁵⁵ Bkz: Resim 14.

açar, yiyeceğimiz kadarını alırız, geri kalanını yine deride bırakırız. Çoğu zaman derinin içindeki peynir küflenmiş gibi görünür, ancak bu küf gibi görünen kısmı çok faydalıdır." (A6)

Yayla döneminde, süt üretiminin artmasıyla birlikte kadınlar, kış mevsiminde tüketilecek yoğurt ve peynir gibi temel gıda maddelerini hazırlamaktadır. Erkekler hayvanların güdülmesi ve bakımıyla ilgilenirken kadınlar hem kışlık erzak hazırlıklarını yapmakta hem de günlük yaşamın gerektirdiği diğer sorumlulukları yerine getirmektedir. Yayla dönemi, Yörük toplulukları için üretimin ve yoğun çalışmanın en yoğun yaşandığı dönemdir. Bu süreçte, tüm aile bireyleri iş bölümü çerçevesinde kendilerine düşen görevleri yerine getirirler.³⁵⁶ Her ne kadar iş yükü ağırlıklı olarak kadınların üzerinde olsa da konargöçer Yörük yaşamında kadın ve erkek, uyum içinde çalışarak bu zorlu yaşam biçimini sürdürmektedir.

Yaylada taze otlar ve temiz su kaynaklarıyla beslenen hayvanlar, yüksek miktarda süt üretimi sağlar. Bu süt, kışlık yağ ve peynir gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında kullanılırken artan miktar ise satılarak ekonomik gelir elde edilir. Yayla ortamı, yalnızca hayvanlar için değil insanlar için de sağlık ve refah kaynağıdır. Çocuklar yaylada daha sağlıklı ve güçlü bir şekilde büyürken hastalar temiz hava, su ve manzaranın etkisiyle iyileşme gösterir. Yaylanın serin ve ferahlatıcı iklimi, tüm bireyler üzerinde olumlu etkiler bırakır. Yayla sezonunun sonunda, iyi beslenmiş hayvanların bir kısmı satılarak ekonomik kazanç elde edilir ve bu durum, bolluk ve bereketin bir göstergesi olarak görülür.³⁵⁷

Özetle yayla dönemi, Yörük yaşamının en verimli ve yoğun geçirildiği zaman dilimidir. Bu dönemde, hayvanların bol süt üretmesi, Yörüklerin kışlık gıda ihtiyaçlarını karşılamalarına olanak sağlar ve artan ürünler, ekonomik kazanç elde edilmesine yardımcı olur. Yayla, yalnızca hayvanların ve insanların sağlığına katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda topluluğun sosyal ve ekonomik yaşamını da destekler. Çocukların sağlıklı büyümesi, hastaların iyileşmesi ve genel olarak tüm bireylerin yaşam kalitesinin artması, yaylanın sunduğu doğal koşulların bir sonucudur. Yayla sürecinin sonunda, beslenen hayvanların satılması, Yörüklerin ekonomik refahını artıran önemli bir faktördür. Bu nedenle, yayla dönemi hem tarımsal üretim hem de toplumsal yaşam açısından büyük bir öneme sahiptir.

Sonuç olarak; Yörüklerin yaylak ve kışlak arasındaki göçü, yalnızca hayvanlarının beslenmesi amacıyla değil, aynı zamanda toplumsal refah ve ekonomik kazanç sağlamak için sürdürülen, doğayla uyumlu bir yaşam biçiminin önemli bir parçasıdır. Bu hipoteze göre,

³⁵⁶ Mehmet AK, 'Yörüklerde Kadın', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, 2017, s:314.

³⁵⁷ Sevilay GÖK, 'Teke Yöresi Yörük Türkmen Kültüründe Yayla- Göç' ed: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, 2023, s:14.

yayla dönemi, Yörükler için sağlık ve ekonomik açıdan büyük bir öneme sahiptir; bu süreç, toplumsal dayanışma ve iş bölümü sayesinde verimli bir şekilde işler.

Bu bölümde, Yörüklerin yaylak ve kışlak arasındaki göç süreci ve bu sürecin toplumsal ve ekonomik yansımaları ele alınmaktadır. Yörükler, belirli bir mekâna bağlı kalmadan, yılın altı ayını yaylakta, diğer altı ayını ise kışlakta geçirerek sürekli bir hareketlilik içinde yaşamaktadırlar. Bu göç, yalnızca hayvanların beslenmesi için değil, aynı zamanda Yörüklerin ekonomik refahını artırmak amacıyla da devam ettirilmektedir. Yayla dönemi, Yörükler için verimli bir üretim dönemi olup bu süreçte kadınlar kışlık gıda hazırlıklarını yaparken erkekler hayvanları güder. Elde edilen süt hem kışlık gıda ihtiyaçlarını karşılamakta hem de artan miktar ekonomik kazanç sağlamaktadır.

Yayla, Yörükler için sadece bir üretim alanı değil, aynı zamanda sağlık açısından da önemli faydalar sunan bir ortamdır. Yayla havası, suyu ve doğası, çocukların sağlıklı büyümesini desteklerken hastaların iyileşmesine de katkı sağlar. Bu doğal koşullar, Yörüklerin fiziksel ve toplumsal sağlıklarını olumlu yönde etkiler. Ayrıca yayla döneminde elde edilen ürünlerin satılması, Yörüklerin ekonomik döngüsünü destekler ve toplumsal refahı artırır.

Yörüklerin yaylak ve kışlak arasındaki göç süreci, doğayla uyumlu, sürdürülebilir ve verimli bir yaşam biçimi olarak devam etmektedir. Yayla dönemi, yalnızca üretim açısından değil aynı zamanda toplumsal dayanışma ve ekonomik gelişim açısından da büyük bir öneme sahiptir. Bu dönemde, aile bireyleri arasında iş bölümü sağlanarak, toplumsal iş birliği ve refah güçlendirilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KORKUTELİ YÖRÜKLERİNİN KÜLTÜREL GELENEKLERİ VE TOPLUMSAL YAPI

4.1 Kültürel Yapı ve Toplumsal Normlar

Anadolu'da Yörük kültürünün temelleri, Orta Asya'da yaşayan göçer topluluklarının yaşam biçimlerine dayanmaktadır. Bu yaşam biçimi, bulundukları coğrafya ve iklime bağlı olarak hayvancılıkla şekillenen bir ekonomik yapıya sahiptir.³⁵⁸ Anadolu'da konargöçer kültürünün temelleri, aşiret yapısı altında örgütlenen ve Anadolu'nun Batı bölgesinde yoğunlaşan Yörüklerde bulunabilir. Yörükler, kendi içlerinde boy, oymak ve aşiret gibi sosyal yapılar altında, kan bağıyla birbirine bağlı bir toplumsal düzen kurmuşlardır.³⁵⁹ Bu geleneksel ve kapalı yapıları, Yörüklerin geçmişten günümüze kadar konargöçer kültürlerini sürdürebilmelerini sağlamıştır.

Orta Asya Türk kültürüne ait bazı gelenek ve görenekler, Yörükler arasında hala canlı bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Bu gelenekler arasında, göçün hayırlı geçmesi için kurban kesme, eğlencelerde seyirlik oyunlar düzenleme, düğün evine bayrak asma, cenaze ateşinin söndürülmemesi, nazardan korunmak amacıyla yapılan ritüeller, gelinin aileye uğurlu gelmesi için başından saçı saçma ve cenaze ile düğün gibi önemli günlerde toplu yemek organizasyonları yer almaktadır.³⁶⁰ Bu gelenekler, Yörüklerin tarihsel kökenlerini ve kültürel sürekliliklerini yansıtan önemli unsurlar olarak günümüze kadar ulaşmıştır.

4.1.1. Yeme İçme Kültürü

Yörüklerin yeme-içme kültürü, köylü topluluklara kıyasla daha zengin ve besleyici bir yapıya sahiptir. Bunun temel nedeni, süt, yoğurt, peynir gibi hayvansal gıdaların sürekli erişilebilir olmasıdır. Ayrıca ayağı kırılan, hastalanan veya yaralanan hayvanlar kesilerek değerlendirildiği için et tüketimi de düzenli bir şekilde sağlanmaktadır.³⁶¹

Yörük mutfağı, genel olarak sade ve pratik bir yapıya sahiptir. Misafir geldiğinde, kısa sürede keçi ya da koyun gibi hayvanlar kesilerek genellikle saç kavurması veya haşlama gibi

³⁵⁸ Muhtar KUTLU, ' Yaşayan Bir Alt Kültür Geleneği: Anadolu Göçer Kültürü', *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Feryal Matbaası, Ankara, Cilt:1, 1992, s:60.

³⁵⁹ Muhtar KUTLU, age, s:61.

³⁶⁰ Erman ARTUN, ' Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, Antalya, 25-26 Nisan 1994, s:54.

³⁶¹ Âdem ÖTER- Muammer AKGÜL- Çağrı ÇALIŞKAN, 'Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Adet ve Gelenekleri (1927-1928)', *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:58, 2023, s:14.

yemekler hazırlanır.³⁶²Günlük beslenme alışkanlıklarında sebze yemekleri nadiren yer alır; bunun nedeni, sebzelerin temin edilmesinin zorluğudur. Sebze yemekleri yerine kuru bakliyat yemekleri tercih edilir. Ancak Yörüklerin en çok tükettikleri gıdalar süt ürünleridir.

Sabah kahvaltılarında, süttten elde edilen peynir, yağ, çökelek ve kaymak gibi ürünler sıklıkla tüketilir. Kahvaltılarda ayrıca çorba da önemli bir yer tutar ve genellikle tarhana çorbası tercih edilir.³⁶³Bu beslenme biçimi, Yörüklerin yaşam tarzına ve doğal kaynaklarla uyumlu ekonomik faaliyetlerine uygun bir yapı sergiler.Yörüklerin yemek kültürü, doğayla uyumlu yaşam biçimlerinin bir yansıması olarak sade, besleyici ve pratik tariflerden oluşmaktadır. Aşağıda bu kültüre özgü bazı geleneksel yemekler ve hazırlama yöntemleri açıklanmıştır:

Ağız ve Yepinti

Keçi, koyun ve sığır gibi hayvanların doğumdan sonraki ilk günlerde ürettikleri süte "ağız" denir. Bu süt, bir miktar normal sütle karıştırılarak pişirilir. Yaz sonlarında keçi ve koyunların kıvamlı sütünden yapılan ve süt ile yoğurt arasında bir kıvama sahip olan bir yiyeceğe ise "yepinti" adı verilir.³⁶⁴Bu ürünler hem besin değeri yüksek hem de geleneksel üretim yöntemleriyle hazırlanan önemli gıdalardır.

Çileme (Ovmaç) Çorbası

Bu çorba, un ve suyun karıştırılarak hamur haline getirilmesiyle hazırlanır. Hamur, ovalanarak şehriye büyüklüğünde parçalara ayrılır. Tencerede yağ ve soğan kavrulup kırmızı biber eklenir; ardından su eklenerek kaynatılır. Kaynayan suya hamurlar ilave edilip kısa bir süre pişirilir. Tuz ve karabiberle tatlandırılarak servise hazır hale getirilir.³⁶⁵

Yufka Ekmeği

Un, su ve az miktarda tuzla hazırlanan hamur, oklava yardımıyla ince yufkalar haline getirilir. Yufkalar, odun ateşi üzerinde kızdırılmış sacda pişirilir ve yığınlar halinde saklanır.

³⁶² Âdem ÖTER- Muammer AKGÜL- Çağrı ÇALIŞKAN, 'Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Adet ve Gelenekleri (1927-1928)', *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:58, 2023, s:13.

³⁶³ Erman ARTUN, ' Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, Antalya, 25-26 Nisan 1994, s:52.

³⁶⁴ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:164.

³⁶⁵ Erman ARTUN, age, s:52.

Tüketim sırasında, ihtiyaç duyulan miktar suyla ıslatılarak yenir.³⁶⁶Bu yöntem hem uzun süreli saklama hem de pratik tüketim açısından oldukça işlevseldir.

Yoğurt

Keçi veya koyun sütü süzülerek tencereye alınır ve ateşte pişirilir. Pişirilen süt, yoğurt yapılacak kaplara bölüştürülür ve ılımaya beklenir. Ilık süte, damızlık yoğurt ilave edilerek üzeri örtülür ve mayalanmaya bırakılır.³⁶⁷Geleneksel yöntemlerle yapılan yoğurt, Yörük mutfağında temel bir besin kaynağıdır.

Yağ Üretimi

Yağ yapımı, "yoğurttan yağ yapma" ve "kaymaktan yağ yapma" olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilir. Yoğurt, içine su eklenerek tuluğa konur ve odun aletiyle dövülür. Bu işlem sonucunda yağ yüzeye çıkar ve toplanır. Kaymaktan yağ yapımında ise pişirilen süt soğutulur, kaymağı toplanır ve yoğurtla mayalanır. Tuluğa alınarak dövülür ve yağ elde edilir.³⁶⁸

Bulamaç Çorbası

Un veya mısır unu, sütle karıştırılarak ateşte sürekli karıştırılarak pişirilir. Pişirildikten sonra üzerine tereyağında kavrulmuş kuru soğan ve toz biber eklenerek servis edilir.³⁶⁹

Yörüklerin yemek kültürü, doğrudan hayvancılıkla bağlantılıdır ve doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanıldığı bir mutfak anlayışını yansıtır. Süt ürünleri, yemeklerin temelini oluştururken; un, bakliyat ve et gibi malzemelerle çeşitlilik sağlanmaktadır. Tariflerin çoğu, uzun süre saklanabilir gıdalar üretmeye yönelik olup, göçebe yaşam tarzına uyum sağlamaktadır. Bu geleneksel yemekler, yalnızca beslenme ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı ve iş birliğini de teşvik eder. Yörük mutfağı, kültürel mirasın bir parçası olarak korunması gereken zengin bir gastronomik birikimi temsil etmektedir.

³⁶⁶ Muharrem BAYAR, ' Arşiv Vesikalarına Göre: Bolvadin ve Civarında İskân Edilmiş Türk Aşiretlerinden Karabağlı Aşiretinin İskanı', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, Antalya, 25-26 Nisan 1994, s:86.

³⁶⁷ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:165.

³⁶⁸ Ali Rıza YALMAN(YALKIN), *Cenupta Türkmen Oymakları II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977, s:442.

³⁶⁹ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:157.

4.1.1.1. Misafir Ağırılama

Yörük kültüründe misafirperverlik, toplumsal yaşamın önemli bir parçasıdır. Bazı Yörük aileleri, çadırlarının yanında misafirler için özel bir çadır bulundururken böyle bir imkân olmadığında misafir için özel bir çadır kurulur. Yörük kadınları, misafir geldiğinde evde erkek bulunmasa dahi misafiri ağırlamakta tereddüt etmez ve çadırda erkeğin yokluğunu hissettirmez.³⁷⁰ Eğer misafir yatılı kalacaksa ve ek bir çadır kurulamayacak durumdaysa aynı çadır içinde konaklama sağlanır. Ancak bu konaklama düzeni belirli kurallara tabidir. Çadırın orta direği bir sınır oluşturur; bu sınırın bir tarafında kadınlar ve çocuklar, diğer tarafında ise erkek misafir ve ailenin erkekleri uyur.³⁷¹ Bu düzen, hem misafirin rahatını sağlama hem de mahremiyeti koruma amacı taşır. Bu uygulamalar, Yörüklerin misafir ağırlama konusunda ne denli özenli ve geleneklerine bağlı olduğunu göstermektedir.

Yörük kültüründe misafire gösterilen hürmet, toplumsal yaşamın temel değerlerinden biridir. Yörük kadınları, misafirin geldiğini fark ettikleri anda, misafire olan saygılarını göstermek amacıyla kara çadırın içini hızlıca düzenler ve temizler. Her kara çadırda, misafire ikram edilmek üzere muhafaza edilen kahve bulunur. Misafir çadıra davet edildikten sonra, sohbet esnasında kahve hazırlıklarına başlanır. Kahve çekirdekleri ateşte özenle kavrulur ve ardından değirmende öğütülür. Öğütülen kahve közde yavaşça pişirilir ve misafire ikram edilir. Kahve ikramı sırasında evin kadını, çadırda mevcut olan malzemelerle hemen bir yemek hazırlar ve misafirin önüne sofra kurar. Eğer gelen misafir, özel bir öneme sahipse veya misafirin ağırlığına uygun görülürse, hayvanlardan biri kesilir ve hızlıca saç kavurması hazırlanarak misafire sunulur. Bu gelenek, Yörüklerin misafire verdikleri değeri ve misafir ağırlama konusundaki titizliklerini yansıtan önemli bir kültürel unsurdur.

Burada, Yörüklerin misafir ağırlama konusundaki hassasiyetini ve misafirperverlik kültürlerini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Yörüklerde misafire gösterilen hürmet, yalnızca sözle değil, somut eylemlerle de kendini göstermektedir. Çadırın derlenip toparlanmasından kahvenin özenle hazırlanmasına, sofranın kurulmasından misafirin ağırlığına göre hayvan kesilmesine kadar her adım, misafire verilen değer bir ifadesidir. Kahvenin hazırlanışındaki özen ve közde ağır ağır pişirilmesi, sadece bir içecek sunumu değil, aynı zamanda misafire vakit ayrıldığını ve ona değer verildiğini simgeler. Bu ritüel, misafirle ev sahibi arasında samimi bir bağ kurulmasına olanak tanır. Ayrıca,

³⁷⁰ Âdem ÖTER- Muammer AKGÜL- Çağrı ÇALIŞKAN, 'Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Adet ve Gelenekleri (1927-1928)', *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:58, 2023, s:4.

³⁷¹ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo- Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:63.

sofrada sunulan yemeklerin çadırdaki mevcut malzemelerle hızlıca hazırlanması, Yörük kadınlarının pratikliğini ve misafir ağırlamaya olan hazırlıklarını göstermektedir. Hayvan kesimi gibi özel bir uygulama ise misafirin önemine ve toplumsal statüsüne göre değişiklik göstermektedir. Bu durum, Yörüklerin misafir ağırlama ritüellerinde hem maddi hem de manevi bir fedakârlık yaptıklarını ortaya koyar.

Genel olarak Yörüklerin misafirperverliği, toplumsal dayanışmanın, cömertliğin ve geleneksel değerlerin bir arada yaşandığı bir kültür örneği sunmaktadır. Bu uygulamalar, Yörük toplumunun misafiri kutsal bir emanet olarak gördüğünü ve ona en iyi şekilde hizmet etmeyi bir sorumluluk olarak benimsediğini göstermektedir.

4.1.1.2. Özel Günlerde Yapılan Yemekler: Bayramlar ve Kutlamalar

Konargöçer Yörüklerde tüketilen gıdalar çeşitlilik açısından sınırlı olmakla birlikte, besin değerleri oldukça yüksektir. Beslenme düzenleri temel olarak et, kuru bakliyat ve tahıl ürünleri üzerine inşa edilmiştir. Sebze ve meyveye düzenli olarak ulaşmanın güçlüğü ve bu tür gıdaların uzun süre saklanamaması, beslenme alışkanlıklarının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Düğünler ve özel günlerde hazırlanan yemeklerde de et ürünleri ön plandadır. Et yemekleri, genellikle kuru bakliyat ve tahıl ürünleriyle desteklenerek zenginleştirilir. Bu durum, hem mevcut kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamakta hem de Yörük kültürünün doğayla uyumlu yaşam biçimini yansıtmaktadır. Özel günlerdeki yemek hazırlıkları, Yörüklerin sınırlı kaynaklara rağmen besin değeri yüksek, doyurucu ve geleneksel tatlara dayalı bir mutfak kültürü geliştirdiklerini göstermektedir.

Bir kaynak kişi, "Topça" adlı geleneksel yemeği şu şekilde anlatmaktadır:

"Eskiden düğünlerde Yörükler kazanlarla topça yapardı. Şimdilerde bu yemek çok masraflı ve zahmetli olduğu için pek yapılmıyor, ancak ağır misafir gelirse yine bu yemeği hazırlarız. Düğün sahibi, düğünden bir gün önce davarlarını keser ve etlerini ayırır. Etin yağsız, sinirsiz ve 'kara doğram' denilen kısmı topça yapımı için ayrılır. Sabah erkenden bir araya gelen komşular, ayrılan kara doğram eti çift bıçakla doğrar. Daha sonra erkekler, bu eti tokmak ya da taşla iyice ezer. Ezilen etin içine bulgur, tuz, karabiber ve doğranmış soğan eklenir. Malzemelerle birlikte tekrar dövülerek et iyice ezilir ve homojen bir karışım elde edilir. Kadınlar, dövülen eti küçük miktarlarda ellerine alıp sıkarak şekillendirir. Bu sırada davarın kemikli kısmı satırla parçalanır ve kazanlarda kavrulur. İyice kavrulan kemiklerin üzerine doğranmış soğan eklenip bir süre daha kavrulur. Ardından salça ve kırmızı toz biber eklenir ve karışım tekrar kavrulur. Kavrulan kemiklerin üzerine kaynar su eklenir ve iyice pişmesi beklenir. Bu yemeğe 'yahni' denir. Pişen yahninin içine hazırlanan topçalar yavaşça

eklenir. Topçalar yahninin içinde kısa bir süre kaynadıktan sonra yemek ateşten indirilir."(A7)

Bu tarif, Yörüklerin geleneksel yemek kültürünü ve topluluk içinde iş birliğine dayalı yemek hazırlama süreçlerini gözler önüne sermektedir. Topça hem özel günlerin hem de misafir ağırlamanın önemli bir parçası olarak, kültürel bir miras niteliği taşımaktadır.

Bir kaynak kişi, “Kavurma” yapımını şu şekilde anlatmaktadır: “Kestiğimiz keçinin etini kemiklerinden ayırırız; yahni yapmak için kemiklerin üzerinde biraz et bırakırız. Etin kemiksiz kısmını kuşbaşı doğrarız. Ayrı bir tarafta da keçinin iç yağın doğrarız. Ekmek pişirdiğimiz sacı ters çevirip yanan ateşin üzerine koyar, önce doğradığımız iç yağı ekleyerek eritiriz. Eriyen yağın 'kakırmağını' (katı kalan kısmını) bir kaba alır, ardından erimiş yağın içine etleri koyar ve yavaş yavaş pişiririz. Et pişmeye yakinken içine tuz ve kuru soğan ekleriz. Misafir geldiğinde bu kavurmayı sacda yaparız, ancak düğünlerde kara kazanlarda ateşin üzerinde hazırlarız. Eğer düğünlerde kavurma yapıyorsak içine soğan koymayız. Bayramlarda hazırladığımız kavurmayı da soğan eklemeyen pişirir, ardından dondururuz. Serin bir yerde sakladığımız bu kavurmayı daha sonra azar azar ısıtarak tüketiriz.” (A8)

Bu anlatım, Yörüklerin kavurma yapımında izledikleri geleneksel yöntemleri ve farklı durumlara göre uyarladıkları pişirme tekniklerini ortaya koymaktadır. Misafir ağırlamadan düğün ve bayram hazırlıklarına kadar kavurma, Yörük mutfağında önemli bir yere sahiptir ve uzun süre saklanabilmesi nedeniyle pratik bir gıda olarak öne çıkmaktadır.

Bir diğer kaynak kişi “Yahni” yapımını şu şekilde anlatmaktadır: “Biz yahniye 'sulu et' deriz. Düğünlerde, bayramlarda ve misafir geldiğinde sıklıkla yaparız. Kemikli eti parçalara ayırıp kara tencerede iyice kavururuz. Kavrulan etin içine soğan doğrayıp biraz daha kavurduktan sonra salça ve kırmızı biber ekleriz. Tüm malzemeleri bir süre daha kavurduktan sonra üzerine kaynar su ilave ederiz. Kara ateşte yavaş yavaş uzun süre kaynatırız. Yemeğin pişmesine yakın tuzunu ekleriz; çünkü tuzu önceden koyarsak etler sert kalır. Tuzunu ekledikten sonra biraz daha kaynatıp yemeği ateşten indiririz.”(A9)

Bu anlatım, Yörüklerin geleneksel yahni yapımındaki yöntemlerini ve pişirme tekniklerini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Özellikle etin yumuşak olması için tuzun pişme sürecinin sonlarına doğru eklenmesi gibi bilgiler, bu yemeğin hazırlanmasında uygulanan incelikleri göstermektedir. Yahni, Yörük mutfağında özel günlerin vazgeçilmez yemeklerinden biridir.

Keşkek

Keşkek, Yörüklerin düğünlerinde ve özel günlerinde vazgeçilmez yemeklerinden biridir. Hazırlık süreci, buğdayın kaynatılmasıyla başlar. Kaynatılan buğday, büyük tokmaklarla ezilerek kıvamlı bir hale getirilir. Servis sırasında üzerine eritilmiş tereyağı dökülerek ikram edilir.³⁷²Bu geleneksel yemek, Yörük kültüründe toplumsal dayanışmayı ve paylaşımı simgeler. Özellikle düğünlerde toplu bir şekilde hazırlanması hem emeğin hem de birlikteliğin bir göstergesidir. Keşkek hem besleyici hem de lezzetli yapısıyla Yörük mutfağının önemli bir unsurudur.

Bulgur Pilavı:

Bir diğer kaynak kişi şöyle anlatır: *"Eskiden nişan ve düğün zamanlarında aşçı bilmezdi. Konu komşu bir araya gelip yemekleri hep beraber yapardı. Yörüğün elinde bol olan ne varsa, düğünde de onu yapardı. Yemeklerimiz genellikle etli olurdu; bulgur pilavını da etli yapardı. Kemikli eti kara kazanlarda iyice pişiririz. Sonrasında kemikleri sudan çıkarıp didikleriz, tekrar suya karıştırırız. Üstüne bulguru serpip tuz koyarız. Bulgur suyunu çekince, üstüne eritilmiş tereyağı dökeriz. Eskiden tabak ve çanak çok olmadığından yere mendil açıp, üstüne yufka ekmeklerini sererdik. Üstüne bulgur pilavını döküp, yufkanın kenarından dikip, hep birlikte yeriz."*(A8)

Bu anlatım, Yörüklerin düğünlerde ve özel günlerde geleneksel yemek hazırlama yöntemlerine dair önemli bir örnek sunmaktadır. Bulgur pilavının etli yapılması, Yörüklerin misafirperverliğini ve geleneksel yemek kültürünü yansıtır. Yemeklerin topluca hazırlanması ve paylaşılması, toplumsal dayanışmayı ve bir arada yaşamının önemini vurgular.

Tutmaç Çorbası: Kaynak kişi şöyle ifade eder: *"Tutmaç çorbasını her zaman yaparız ama eskiden düğünlerde yapılan tek çorbaydı. Düğünden birkaç gün önce konu komşu toplanırız. Unu, yumurtayı, tuzu ve suyu sertçe yoğururuz. Yoğurduğumuz hamurları beze yapıp açarız. Açtığımız hamurları küçük küçük kesip içine et koyarız. En son kalan 5-6 beze açıldıktan sonra küçük küçük kesilip kurutulur. Düğün günü kazanlarda nohut haşlarız, başka bir kazanda yağda kırmızı biberi kavurup haşlanmış nohudu katıp biraz daha kavurduktan sonra suyunu koyarız. Salçalı su kaynayınca, kuruttuğumuz hamurları katıp içine sarımsak ezip koyarız. Çorba piştikten sonra kuru nane katılır. Şimdi bu yemeklerin çoğu kalktı, düğünlerde aşçı tutuluyor. Aşçı ne yapacaksa onun malzemesi alınıp köy meydanlarında, varsa düğün*

³⁷²Âdem ÖTER- Muammer AĞÜL- Çağrı ÇALIŞKAN, 'Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Adet ve Gelenekleri (1927-1928)', *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:58, 2023, s:14.

salonlarında, pazaryerlerinde hem düğün yapılıp hem yemek veriliyor. Genelde yemeklerde tavuk çorbası, nohut ya da kuru fasulye, pilav ve salata oluyor." (A10)

Bu anlatım, Yörüklerin geleneksel düğün yemekleri ve topluca yemek hazırlama süreçlerine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Tutmaç çorbası hem düğünlerde hem de günlük yaşamda sıklıkla hazırlanan bir yemek olup toplumsal dayanışmanın ve ortak emeğin bir göstergesidir. Zamanla değişen yemek hazırlama alışkanlıkları, modernleşme süreciyle birlikte geleneksel yöntemlerin yerini daha pratik ve ticari çözümlere bırakmıştır.

Konargöçer Yörüklere ait yemek kültürü, yerini modern çağına getirdiği tekdüzeliğe bırakmıştır. Bunun başlıca sebepleri, eskiye göre yemek yapımının çok daha kolay ve daha az masraflı hale gelmesidir. Yörük kültürüne ait yemeklerin yapımı, imece usulüyle gerçekleştirildiğinden dayanışma, birlik ve beraberlik duyguları oldukça güçlüydü. Ancak günümüzde, bireyselleşmenin artması ve geleneksel üretim yöntemlerinin yerini daha pratik ve ticarileşmiş çözümlerin almasıyla bu toplumsal bağlar zayıflamıştır. Modern yaşamın getirdiği kolaylıklar, geleneksel yemeklerin hazırlanışını ve toplumsal paylaşımını azaltmış, bireysel tüketim alışkanlıkları ön plana çıkmıştır. Bu dönüşüm, sadece yemek kültürünü değil, aynı zamanda Yörüklerin yaşam biçimlerini ve toplumsal ilişkilerini de etkilemiştir.

4.1.2. Geleneksel Giyim, Müzik ve Halk Oyunları

Konargöçer Yörüklerin yaşam kültürü, giyim-kuşam, müzik ve halk oyunları gibi çeşitli alanlara yansımaktadır. Hayvancılığa dayalı bir yaşam sürdüren Yörükler, geleneksel giyim kuşamlarında da ait oldukları kültürü yansıtacak kıyafetler tercih etmişlerdir. Günlük yaşamda özellikle kadınlar, vücut hatlarını belirginleştirmeyen, hareketlerini kısıtlamayan ve doğa koşullarına uyum sağlayan giysiler giymiştir. Deri işçiliği ve dokuma sanatında yetkin olan Yörük kadınları, geçmiş dönemlerde kendi kıyafet ihtiyaçlarını, hayvanlarının yününü, kılını ve derisini kullanarak kendileri üretmiştir.³⁷³ Günlük yaşamda kıyafetlerinde canlı renkleri tercih eden Yörük kadınları, zamanla geleneksel dokuma kumaşlar yerine hazır kumaşları kullanarak kıyafet dikmeye başlamışlardır. Günümüzde ise geleneksel kıyafetlerin yerini büyük ölçüde hazır giyim almış olup Yörük kadınları yalnızca şalvarlarının kumaşını satın alarak kendileri dikmeye devam etmektedir. Bu dönüşüm, kültürel değişimin ve modernleşme sürecinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

³⁷³ Fatih Uslu, Yörük Kadın ve Erkeklerinin Giyim Tarzının Sosyo- Kültürel Açıdan Değerlendirilmesi: Bozahmetli Aşireti Örneği', *Altaylardan Toroslara Konar Göçer Türkler*, Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla, 2018, s:174.

Konargöçer Yörüklerin müzik kültürü, içinde bulundukları yaşam biçimini ve duygusal dünyalarını yansıtan önemli bir unsurdur. Yayla göçü sırasında hissedilen coşku, doğanın güzelliği ve yaylada bulunmanın verdiği mutluluk, "teke zortlaması" olarak bilinen hareketli müziklerle ifade edilmiştir. Buna karşın, yaşamın getirdiği zorluklar ve acılar ise uzun hava formundaki ezgilerle dile getirilmiştir. Yörükler, müzik icrasında kullanılan çalgıları genellikle kendileri üretmiş olup bu enstrümanların taşınabilir, pratik ve hafif olmasına özen göstermişlerdir.

Yörüklerin halk oyunları da müzikleri gibi iki temel türe ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, ağır ve görkemli figürlere sahip olan zeybek oyunları, diğeri ise daha hareketli halk oyunlarıdır. Özel günlerde icra edilen bu oyunlarda belirli bir lider bulunmamakta, oyunlar bireysel, eşli ya da toplu olarak oynanmaktadır. Geleneksel eğlencelerde kadınlar ve erkekler genellikle birlikte yer alırken, bazı durumlarda eğlenceler cinsiyete özel olarak düzenlenmektedir. Bu danslar ve müzikler, Yörük kültürünün sosyal yapısını, dayanışmasını ve ortak yaşam anlayışını yansıtan önemli kültürel unsurlar arasında yer almaktadır.

4.1.2.1. Giyim ve Kuşam: Yörük Giysileri ve Süslemeleri

Geçmiş dönemlerde Yörükler, kendi kendine yeten bir üretim sistemine sahip olup günlük yaşamlarında ihtiyaç duydukları giyim eşyalarını kendileri üretmekteydi. Çoraplarını el örgüsüyle hazırlarken satın aldıkları kumaşlardan şalvar ve gömlek dikmekte, yazma kenarlarını ise oyalayarak süslemekteydiler. Ancak geleneksel kıyafetler söz konusu olduğunda, kadınlar genellikle üç etek entari, kuşak ve başlarına fes üzerine bağladıkları yazma ile giyinmekte, ayaklarına ise keçi derisinden ürettikleri çarıkları giymekteydiler.³⁷⁴ Üç etek entariler genellikle kendi üretimleri olup bu kıyafetler daha çok özel günlerde tercih edilmekteydi. Günlük yaşamda ise hareket alanlarını kısıtlamayacak, rahat ve pratik kıyafetler giymeyi tercih etmişlerdir.

Özel günlerde erkekler, geleneksel Yörük kıyafeti olan zeybek kıyafetini giymekteydi. Üst giyimde çitari, mintan ve kutniden üretilmiş gömlekler tercih edilirken, bel bölgesine kuşak sarılmakta, yelek olarak ise çuhadan üretilmiş kolsuz yelek veya "kebe" olarak adlandırılan cepken kullanılmaktaydı. Alt giyimde çakşır, şalvar veya yedi parçalı potur tercih

³⁷⁴ Nurdan KILIÇ, *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Isparta, 2010, s:28.-Fatih USLU, 'Yörük Çobanları ve Kişisel Eşyaları', *Yörük Araştırmaları II*, ed: Fatih Uslu- Canan Kökus, Palet Yayınları, Konya, 2020, s:103.

edilmekteydi.³⁷⁵ Ayaklarına ise kendi üretimleri olan çarıkları giyerken, çoraplarını genellikle beş şiş kullanarak örmekteydiler. Çorap üretimi yalnızca kadınlara özgü olmayıp, erkekler de özellikle hayvanlarını otlatırken aynı zamanda çorap örerek üretime katkı sağlamaktaydılar.

Yörükler için önemli bir giyim unsuru da kepenektir.³⁷⁶ Özellikle soğuk ve yağışlı havalarda hayvan otlatan bireyleri olumsuz hava koşullarından koruma işlevi gören kepenek, çobanların ıslanmasını ve üşümesini engelleyen temel bir giysi olarak öne çıkmaktadır.³⁷⁷ Keçeden üretilen kepenek, koyun yünü liflerinin nemli ortamda sıcak su ve sabun yardımıyla sıkıştırılmasıyla elde edilmektedir. Çözümsüz ve katkısız yapısıyla bilinen en eski tekstil ürünlerinden biri olan keçe, Yörük kültüründe geniş bir kullanım alanına sahiptir.³⁷⁸ Hayvan otlatırken koruyucu bir giysi olarak kullanılan keçe, aynı zamanda çadır içerisinde yere serilerek örtü görevi görmektedir. Keçeler, zamanla üzerine desenler işlenerek estetik bir görünüme kavuşturulmuş ve keçe üzerine desen işleme geleneğin Orta Asya kökenli olduğu bilinmektedir. Keçenin, Büyük Hun Devleti'nden itibaren Göktürkler ve Uygurlar tarafından da bölgesel koşullar doğrultusunda üretildiği görülmektedir.³⁷⁹

Yörüklerin zorlu hava koşulları içinde büyük bir öneme sahip olan keçeden üretilmiş kepenegin yanı sıra, günlük hayatta tercih ettikleri kıyafetler de işlevselliğe dayanmaktadır. Kadınlar, vücut hatlarını belli etmeyen, bol, rahat ve iklim şartlarına uygun giysiler tercih etmişlerdir.³⁸⁰ Konargöçer yaşam tarzının etkisiyle, Yörüklerin günlük kıyafetleri sade, pratik ve büyük ölçüde kendi üretimlerine dayanırken özel günlerde kullanılan kıyafetler ise kültürel zenginliği yansıtacak şekilde daha gösterişli olmuştur. Ancak teknolojik gelişmeler ve modernleşme süreciyle birlikte Yörükler de geleneksel üretimden uzaklaşarak hazır giyime yönelmiştir. Geleneksel kıyafetler günümüzde daha çok düğün ve özel günlerde sergilenmek amacıyla saklanmaktadır. Benzer şekilde, bir zamanlar çobanlar için vazgeçilmez bir giysi olan kepenek de günümüzde neredeyse tamamen kullanım dışı kalmıştır.

³⁷⁵ Mehmet AK, *19. Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo- Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih An Bilim Dalı, Antalya, 2012, s:280.

³⁷⁶ Bkz: Resim 7.

³⁷⁷ Nurdan KILIÇ, age, s:29.

³⁷⁸ H. Nurgül BEGÜÇ, 'Orta Asya'dan Küçük Asya'ya Geleneksel Bir Sembol 'Kepenek', ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, sy:2, 2016, s: 44.

³⁷⁹ Özge KILIÇ-H. Feriha AKPINARLI, 'Tepme Keçe Üretimi Yapan Atölyelerde Uygulanan Bitim (Apre) İşlemleri', *İdil Dergisi*, Cilt:6, sy:32, 2017, s:1429.

³⁸⁰ Fatih USLU, ' Yörük Kadın ve Erkeklerinin Giyim Tarzının Sosyo- Kültürel Açından Değerlendirilmesi: Bozahmetli Aşireti Örneği', *Altaylardan Toroslara Konar Göçer Türkler*, Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla, 2018, s:177.

4.1.2.2. Halk Müziği ve Oyunları: Sosyal İletişim ve Eğlenceler

Teke Bölgesi'nde yaşayan Yörüklerin kültürü, yaşam tarzı, duygu ve düşünceleri ile gelenek ve görenekleri, bir bütün olarak türkülerine yansımaktadır. Yayla göçü sırasında hissedilen coşku, hareketli ezgilerle ifade edilirken, karşılaşılan zorluklar ve yaşanan acılar ise uzun hava formunda dile getirilmiştir.³⁸¹ Göç olgusunun türkülere yansımada, mutluluk ve sevinç kıvrak melodilerle, sıkıntı ve hüznün ise uzun hava formuyla kendini göstermektedir. Bunun yanı sıra, aşk ve sevdâ temalarının ön planda olduğu türkülere, yaylaların doğal güzellikleri de betimleyici bir anlatımla dahil edilmiştir.

Yörük müziğinde kullanılan çalgılar ise genellikle erkekler tarafından icra edilmektedir. Kaval, sipsi ve düdük gibi üflemeli çalgılar, yaygın olarak tercih edilen enstrümanlardır. Bu müzik aletleri, özellikle hayvan otlatma sürecinde, hayvanlarla daha iyi iletişim kurabilmek amacıyla kullanılmaktadır.³⁸² Konargöçer yaşam biçimine uygun olarak, Yörükler tarafından tercih edilen çalgılar taşınması kolay, hafif ve pratik enstrümanlardır. Ayrıca, kullanılan müzik aletlerinin büyük bir kısmı Yörükler tarafından üretilmiş olup işlevsellik ve taşınabilirlik açısından konargöçer hayatın gerekliliklerine uygun şekilde tasarlanmıştır.

Yörük müzik kültüründe önemli bir yere sahip olan boğaz çalma tekniği, sözlü türkü söylemeksizin boğazdan çıkarılan seslerin kullanılmasıyla oluşturulan bir vokal müzik türüdür. Bu teknik, özellikle kadınlar tarafından icra edilmekte olup, parmağın boğaza bastırılması veya belirli aralıklarla vurulmasıyla ortaya çıkan "boğaz havası" olarak adlandırılan bir ses formunu içermektedir. Boğaz havası, kaval sesini taklit etme yoluyla oluşturulmakta³⁸³ ve Yörük yaşamında karşılaşılan çeşitli olaylar ile inanışları yansıtan bir müzikal ifade biçimi olarak kullanılmaktadır.

Yörük topluluğunda kadınların müzik aleti kullanımı genellikle hoş karşılanmadığından, kadınlar kendilerini müzikal olarak ifade etmek için boğaz havasına yönelmişlerdir. Boğaz havası çalabilmek için güçlü bir ses gerekmekte olup bu nedenle bireyler küçük yaşlardan itibaren bu tekniği öğrenmeye başlamaktadır. Kadınlar, özellikle hayvan otlatma sırasında hem kaval sesine eşlik etmek hem de duygu ve düşüncelerini ifade

³⁸¹ Sevilay GÖK, 'Teke Yöresi Yörük Türkmen Kültüründe Yayla- Göç' ed.: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, 2023, s:15.

³⁸² Levent ERGUN, 'Konargöçer Yaşam Müzik İlişkisi: Yörük Müziği ' ed.: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, 2023, s:28.

³⁸³ Levent ERGUN, 'Konargöçer Yaşam Müzik İlişkisi: Yörük Müziği ' ed: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, 2023, s:21.

edebilmek amacıyla boğaz havası icra etmişlerdir.³⁸⁴ Boğaz havası, Yörüklerin kültürel mirasının önemli bir unsuru olarak, geçmişten günümüze sözlü ve işitsel bir aktarım aracı işlevi görmektedir.

Teke yöresinde düğünler ve özel günlerde icra edilen bazı halk oyunları arasında *Al Yazma, Gabardıç, Haymanalı, Gökte Yıldız Yüz Altmış, Sektirme, Teke Zortlatması, Yayla Yolları, Kaşık Oyunu* ve *Kırık Zeybeği* yer almaktadır.³⁸⁵ Bu halk oyunları, bölgenin kültürel yapısını ve sosyal dinamiklerini yansıtan önemli unsurlardır.

Düğünlerde sergilenen kalabalık halk oyunları genellikle daire formunda ya da karşılıklı eşli olarak oynanmaktadır. Oyun esnasında çökmeli, dönmeli ve karşılıklı gitmeli-gelmeli figürler sıklıkla kullanılır. Bu oyunların icrasında belirli bir lider bulunmamakta, katılımcılar oyunun ritmine ve figürlerine uyum sağlayarak kolektif bir performans sergilemektedir.³⁸⁶

Teke yöresi halk oyunları hem müzikal yapısı hem de ritmik özellikleri bakımından bölgenin konargöçer yaşam tarzını, doğayla iç içe geçmişliğini ve sosyal yapısını yansıtmaktadır. Hareketli ve coşkulu figürlerin yanı sıra, zaman zaman hüznü ve ağır tempolu oyunlara da yer verilerek Yörüklerin yaşamındaki farklı duygusal deneyimler sahneye taşınmaktadır. Günümüzde bu halk oyunları, geleneksel düğün ve özel günlerde icra edilmeye devam etmekte olup aynı zamanda kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemli bir rol üstlenmektedir.

4.1.3. Dini Günler ve Ritüeller: İnançlar ve İbadetler

İslam dinini kabul eden Türkmen aşiretleri, dini inançlarını benimserken kendi kültürel kimliklerini de korumuş ve bu iki unsuru sentezleyerek *Türk-İslam* kültürünü oluşturmuşlardır.³⁸⁷ İslamiyet'i yaşam biçimlerine entegre ederken Orta Asya'dan miras kalan gelenek ve göreneklerini tamamen terk etmemiş, aksine bu unsurları dini pratikleriyle harmanlamışlardır.

Teke yöresinde yaşayan Yörüklerin dini anlayışı, genel Anadolu halkının dini yaşantısıyla benzerlik göstermektedir. Cuma namazları ve bayram günlerinde camiye gitme geleneği yaygın olmakla birlikte, bireysel ibadetlerin düzenli olarak yerine getirilmesi daha

³⁸⁴ Erdal ULUDAĞ, 'Teke Yöresi Yörük- Türkmen Müzik Kültüründe Boğaz Havaları ' ed: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, 2023, s:128

³⁸⁵ Şerif BAYKURT, ' Yörük Kültüründe Oyunlar ve Danslar', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan 1994, Antalya, s:128.

³⁸⁶ Hale YAMANER OKTAN, 'Batı Anadolu Yörük Kültüründe Geleneksel Kadın Dansları' ed: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, 2023, s:41.

³⁸⁷ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1991. s:27.

çok yaşlı bireyler tarafından sürdürülmektedir. Hac ibadeti toplumda yaygın olmamakla birlikte, zaman zaman bazı yaşlı bireylerin bu ibadeti yerine getirdiği gözlemlenmektedir.³⁸⁸

Yörükler, dine karşı saygılı bir tutum sergilemekle birlikte, katı bir dindarlık anlayışına sahip değildirler. Erkeklerin camiye düzenli olarak gitmemesi ve kadınların dini baskıdan uzak, sade ve özgürlükçü bir giyim tarzını benimsemesi, bu anlayışın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Günlük yaşam içerisinde dini pratikler bireysel tercih çerçevesinde yerine getirilmekte olup özellikle yaşlı nesil ibadetlere daha fazla önem vermektedir. Bu durum, Yörüklerin İslamiyet'i kültürel miraslarıyla birlikte sentezleyerek yaşadıklarını ve dini inançlarını toplumsal yapılarıyla uyumlu bir şekilde sürdürdüklerini göstermektedir.

Orta Asya Türk kültürünün ve İslam dininin birleşimi, bazı dini ritüellerin günümüze kadar taşınmasını sağlamıştır. Bu ritüeller hem geleneksel inançları hem de dini öğretileri bir arada barındıran bir yapıya sahiptir. Örneğin, Korkuteli ilçesine bağlı Yelten köyünün üst tarafında yer alan ulu pınar başında, çocuk sahibi olmayan kadınlar ve ölen aile üyeleri için Yörükler ve köylüler, kurban kesip dua ederek bir geceyi burada geçirirler. Bu ritüel, kesilen kurbanların ardından, katılımcıların çocuk sahibi olacağına dair bir inancı yansıtmaktadır.³⁸⁹

Bu tür uygulamalar, İslam'ın kabulüyle birlikte şekillenen Türk halk kültürünün, geleneksel inançlarla nasıl iç içe geçtiğini ve toplumsal yaşamda dini ve kültürel unsurların nasıl birleştirildiğini göstermektedir. Yörükler ve köylüler arasında, dini ritüellerin yanı sıra, toplumsal dayanışma ve birlikte ibadet etme gibi unsurlar da bu tür uygulamalarla sürdürülmektedir. Böylece, geleneksel Türk inançları ve İslami değerler arasında bir sentez oluşturulmuş ve bu ritüeller kuşaktan kuşağa aktarılmaya devam edilmiştir.

4.1.3.1. Dini Bayramlar

İslamiyet'in kabulüyle birlikte, konargöçer Yörükler, İslam dininin getirdiği kültürel öğeleri benimsemekle birlikte, Orta Asya'dan bu yana taşıdıkları geleneksel kültürle bir sentez oluşturarak, kendilerine özgü bir kültür geliştirmişlerdir. Bu sentez, Yörüklerin günlük yaşamlarında ve dini ibadetlerinde belirgin bir şekilde görülmektedir. Orta Asya konargöçer kültürünün izleri, batıl inançlar ve geleneksel uygulamalarla kendini göstermekte, Yörükler İslam dinini gereği kadar yaşarken muhafazakâr bir tutum sergilemektense dini ve kültürel unsurları bir arada harmanlamaktadırlar.

³⁸⁸ M. Said DOĞAN- Cihangir DOĞAN, 'Yörüklerin Hayat Tarzı', *Journal of Social Policy Conferences*, sy: 49, 2010, s:684.

³⁸⁹ Mehmet ERÖZ, age, s:30.

Yörüklerin dini ibadetleri, Ramazan ayı, mübarek geceler ve dini bayramlar gibi özel dönemlerde yaşam koşullarına bağlı olarak şekillenmektedir. Ramazan ayında, yaşlılar ve çocuklar oruç tutmazken yaşlılar bunun karşılığı olarak, genellikle fakir fukaraya diyet ödemektedirler. Gençler ise zorlu iş koşulları nedeniyle bazı günler oruç tutamayabilmekte ve bu durumda, oruçlarını telafi etmeye yönelik bir çaba göstermemektedirler. Ramazan ayı boyunca Yörük aileleri, günlük hayatlarında tükettikleri basit yiyeceklerle sahur yaparken uzun ve özel sahur sofraları hazırlamaktan kaçınmaktadırlar. İftar vakitlerinde, birbirlerini davet ederek birlikte yenilip içildikten sonra sohbetler yapılmaktadır.³⁹⁰ Ramazan ve Kurban bayramları için hazırlıklar genellikle bir hafta öncesinden başlamaktadır. Kadınlar çadırın içini ve dışını temizler, çamaşırları yıkar ve bayram boyunca tüketecekleri ekmekleri pişirir.³⁹¹ Bu hazırlıklar, Yörüklerin hem dini hem de kültürel değerleriyle uyumlu bir şekilde, toplumsal dayanışma ve paylaşım anlayışını pekiştiren bir süreci yansıtmaktadır. Yörükler, dini ibadetleri ve bayram kutlamalarını, geleneksel yaşam biçimlerine uygun olarak sade ve pratik bir şekilde yerine getirirken toplumsal birlikteliği de sürdürmeye özen göstermektedirler.

4.1.3.2. Batıl Davranışlar ve İnançlar

Yörükler arasında en yaygın görülen batıl inançlardan biri, nazar inancıdır. Nazar, bir kişi ya da hayvan üzerinde kötü enerjilerin veya bakışların etkisiyle oluştuğu düşünülen olumsuz bir durumdur. Nazarın etkisinin gerçekleştiği inancıyla, bu durumu engellemek amacıyla çeşitli geleneksel yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemlerden en yaygını, kurşun dökme ritüelidir. Kurşun döküldüğünde, suyun içinde "kelle" adı verilen parçacıkların oluşması nazarın etkisini belirlemek için kullanılır. Bu işlem, genellikle üç veya yedi kez tekrarlanır ve kelle görünmeye devam ediyorsa işlem başka bir gün tekrar yapılır.³⁹² Bu ritüel, nazarın etkisini belirlemenin yanı sıra, nazar değmişse bozulması amacıyla da kullanılmaktadır.

Bunun dışında, nazarın etkisini engellemeye yönelik başka batıl davranışlar da mevcuttur. Örneğin, birine hayvanlardan sağdıkları süt verileceği zaman, sütün içerisine bir yeşil yaprak ya da bir çöp atılır. Bu şekilde, sütün içindeki nesne alıcı kişinin gözüne çarpacak

³⁹⁰ Ayşe Hilal TUZTAŞ, *Günümüzde Isparta'da Yaşayan Yörüklerin Siyasi ve Kültürel Tarihleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul, 2005, s:269.

³⁹¹ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo-Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:85.

³⁹² Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo-Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:81.

şekilde görünür ve böylece nazarın etkisi önlenmiş olur. Nazar önleyici davranışlar genellikle hayvanlar, yeni alınan eşyalar ve çocuklar için uygulanır. Çocuklara karşı nazar önlemi almak için, çocukların kıyafetleri ters giydirilebilir ya da başlarına allı yeşilli bereler geçirilir. Bu uygulama, dikkatlerin çocuklardan uzaklaştırılmasını ve nazarın etkisinden korunmasını amaçlar. Ayrıca bazen çocuğun kulağının arkasına kömürle leke bırakılarak nazar önlenmeye çalışılır. Zayıf veya gelişmemiş çocuklar, dört yol ortasında yıkanır, bu uygulamanın amacı ise kötü ruhların defedilmesidir.³⁹³ Yine lohusa kadınlar ile ilgili birçok batıl inanışa sahip olan Yörükler, lohusa kadınların mezarının 40 gün açık olduğuna inanarak onları korumak için ellerinden geleni yapmaktadır. Lohusanın yanında kalan kadının tüm kişilik özelliğinin yeni doğan bebeğe geçeceğine inanılmaktadır.³⁹⁴

Günümüzde de bazı aileler, geçmişte uygulanan bu geleneksel yöntemleri hâlâ kullanmaktadırlar. Nazarın etkisinden korunmak amacıyla yapılan bir diğer uygulama ise tuz kavurma işlemidir. Bu yöntemde, iri tuzlar bir tava içerisine konularak ateşte ısıtılır. Nazar değen kişi, yere oturur ve üzerine sıcak tuz gelmemesi için bir örtüyle korunur. Isıtılan tuz, örtünün altındaki kişinin üstüne dökülür ve suya dökülen tuz etrafa patlar. Bu işlem sonrasında nazarın bozulacağına inanılır.³⁹⁵ Bu tür uygulamalar, Yörüklerin inanç sistemlerinde nazara karşı geliştirdikleri geleneksel ve kültürel bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır.

Yörükler arasında hayvanlar ile ilgili de batıl inançlar mevcuttur. Bu sergilenen batıl inançlardan biri, doğum yapan keçi veya koyunun ilk sütünün zehirli olduğuna inanılmasıdır. Bu inanç doğrultusunda, doğum yapan hayvanın ilk sütü yere sağılır ve yavruya verilmez.³⁹⁶ Bu uygulama, hayvanın sağladığı ilk sütün sağlık açısından zararlı olacağına dair bir inançtan kaynaklanmaktadır. Yörükler, bu tür geleneksel inançları, hayvanların sağlığına zarar vermemek amacıyla ve eski tecrübelerle şekillendirilmiş bir davranış olarak sürdürmüşlerdir.

Bir kaynak kişi durumu şu şekilde ifade etmiştir: *"Bizim kendimize göre uğrasalarımız³⁹⁷ vardır. Çoluğumuz, çocuğumuz, gelinimiz, kızımız ve hayvanlarımız nazar olmasın diye bunları yaparız. Eğer davarın içine biri gelip gitmişse, onun izini belli ederiz. Sonra yanımızda biri varsa onunla, yoksa kendi başımıza bıçakla keseriz. Bıçağı alıp, izin*

³⁹³ Atilla ERDEN, 'Günümüz Toros Yörüklerinden İzlenimler', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan 1994, Antalya, s:146

³⁹⁴ Ekrem RAŞİT, 'Antalya Notları', *Halk Bilgisi Haberleri*, sy: 48, 9 Mayıs 1935, İstanbul, s: 313.

³⁹⁵ Ayşe Hilal TUZTAŞ, *Günümüzde Isparta'da Yaşayan Yörüklerin Siyasi ve Kültür Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul, 2005, s: 277.

³⁹⁶ Mustafa GENÇ, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:229.

³⁹⁷ Uğrasa:Nazara, hastalığa, cine, periye ve kötü enerjiye karşı okuyup üfleme, efsunlama, anlamına gelen batıl davranış biçimidir.

olduğu yerde seslice üç kere 'Ben bu izi kesebilir miyim?' diye sorarım. Yanımdaki varsa 'Kesersin' der, kimse yoksa da kendim cevap verip izin üzerine bıçakla çarpı atarım. Bu uğrasayı ne zaman yapsam işe yarar. Yine malın içine alıcı girerse, satılmayacak malın fiyatını sorarsa, olmayacak kadar yüksek para isterim ki gelenin gözü malda değil, parasında kalsın. Çadıra misafir gelip gittiğinde, çocuklarımız ve hayvanlarımız nazar olursa, gelenin kıyafetinden bir parça alıp habersizce ateşte yakarız, sonra dumanını çocuğun ve hayvanların üzerinde gezdiririz. Dolu yağdığında ya da kar yağdığında, çadırımızın ve ağılımızın göçmemesi için dolu tanesini bıçakla keseriz ya da silahla havaya sıkarız ki kesilsin. Şimdi aklıma gelmeyen, herkesin kendine göre yaptığı daha çok uğrasalar vardır." (A5)

Bölgede yaşayan Yörükler, ailelerini ve tek geçim kaynağı olan hayvanlarını korumak amacıyla birçok batıl davranış sergilemektedirler. Bu davranışların temelinde, Orta Asya'da kabul edilen Gök Tanrı inancının etkisi büyük bir rol oynamaktadır. Gök Tanrı inancı, doğa ile iç içe bir yaşam sürdürmeye ve evrenin düzenine dair derin bir saygıya dayanır. Yörüklerin batıl inançları, bu eski inanç sisteminden beslenerek, doğanın gücüne ve koruyucu güçlere olan inançlarını sürdürmelerine yardımcı olmuştur. Örneğin, nazar gibi batıl inançlar, kötü ruhların ve göz değmesinin aileyi, hayvanları ya da malı etkilemesini engellemeye yönelik davranışlardır. Bu tür uygulamalar, geçmişteki inançların, doğa olaylarının ve günlük yaşamın bir araya geldiği bir sentez olarak günümüze kadar taşınmıştır.

Yörükler, bu batıl davranışlarla sadece doğanın ve çevrelerinin gücünden korunmayı amaçlamakla kalmaz, aynı zamanda kültürel kimliklerini ve geleneklerini de yaşatmaya çalışırlar. Dolayısıyla, bu inançlar sadece pratik birer araç değil, aynı zamanda Yörüklerin yaşam tarzının ve dünya görüşünün bir parçasıdır. Günümüzde bu tür batıl davranışlar, toplumsal belleğin bir yansıması olarak, geleneksel kültürün sürekliliğini sağlamak için varlıklarını sürdürmektedir.

4.1.3.3. Yörüklerde Ölüm Ritüeli ve Yörük Mezarları

İnsan hayatında doğum kadar ölüm de önemli bir yer tutar. İslamiyet öncesi Türklerde de İslamiyet sonrası Türklerde de doğum gibi ölümden kabul edilen inancın buyruklarına göre yaşanmaktadır. İslam öncesi Türk kültüründe kabul edilen inanç doğrultusunda ölüm ile ilgili çeşitli ritüeller gerçekleştirilmekteydi. Dini inanç doğrultusunda ölen kişinin ardından yaslar düzenlenir, saçlar kesilir, vücut bıçakla çizilerek kan akıtılır, yemekler verilir ve ölen kişinin çadırının etrafında dönülerek tören yapılır.³⁹⁸ Türklerin İslam'a geçişi sonrasında kültürel

³⁹⁸İbrahim KAFESOĞLU, *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2014, s: 303.

hayatta yaşanan değişimler gibi ölüm sonrasında yapılan ritüellerde de değişimler ortaya çıkmıştır. Fakat Anadolu da ölüm sürecinde gerçekleştirilen ritüellerde Orta Asya dan bu günlere taşınan kültürün etkisi de görünmektedir. Ölen kişinin ardından yas tutulması, ölüm haberinin etrafa duyurulması, ölünün yıkanıp gömülecek alana taşınması ve ölen kişinin ardından belli aralıklarla yemekler verilmesi geleneği Orta Asya'da başlamış göç esnasında çeşitli kültürleri de etkileyerek günümüze kadar gelmiştir.³⁹⁹ Buradan anlaşılabacağı üzere; Türklerde İslam öncesi kabul edilen inanç doğrultusunda gerçekleştirilen ölüm ritüellerinin bir kısmı İslam'ın kabulünden sonra da şekil değiştirerek süregelmiştir.

Yörük yaşam biçimi içerisinde, Orta Asya kültürünün etkisi ölüm ritüellerinde daha fazla hissedilmektedir. Yörüklerde cenazenin üzerine bıçak konuluk ki şişme olayı gerçekleşmesin diyecenaze çok bekletilmeden defin edilir, cenaze haneden çıkarken yaşarken yapmış olduğu iyilikler üzerine "yas" edilir, ölü evinde 40 gün yas kuralları geçerlidir, ilk 3 gün yemekler yapılır, ölen kişinin yıkanması sırasında kullanılan malzemeler uğursuzluk getireceği düşüncesiyle günlük hayatta kullanılmaz, ölü evinde ateş yakılır bazen de mezar başında da ateş yakılır, cenaze yakınları renkli kıyafet giymezler.⁴⁰⁰

Konargöçer Yörüklerde cenaze işlemleri biraz daha farklı gelişmektedir. Kaynak kişinin anlatımına göre cenaze ritüelleri " *Eskiden göç hazırlığı yapıp yola çıktığımız zaman bizi yoldan hiçbir şey alıkoyamazdı. Göç yolunda bir cenazemiz olduğu vakit konaklama yerinde durur hemen hazırlıklara başladık. Bir taraftan tahta parçaları bulunup sal yapılır bir tarafta da hep çuvalın bir kenarında olan kefenlik çıkarılırdı. Beraber yola çıktığımız diğer aileler hemen toplanır içlerinde hoca varsa cenaze yıkanır eğer yoksa da en yakın köyden bir hoca getirilirdi. Cenazemizi defin etmek için kendi yurdumuzu gitmezdik en yakın Yörük mezarlığında mezar kazılıp bekletmeden aynı gün 3-5 kişi ile defin edip o gün yasımızı yapardık. Ertesi gün tekrar yola koyulurduk çünkü "mal"⁴⁰¹ insanın acısını da bilmez açlığını da bilmez. Göçümüz eğer kış yurduysa kış yurduna, yaz yurduysa yaz yurduna varınca 40 gün boyunca baş sağlığına gelinir diğer ailelerde cenaze evini boş bırakmazdı. Şimdilerde her şey daha kolay. Yörüğün göçü zaten bir gün yaylada da olsan cenazeyi arabalarla köye getirilip köy mezarlığına defin ediliyor. "(A5) Buradan da anlaşılabacağı üzere; eskiden Yörük göç yoluna çıktığı zaman hiçbir şey onları engelleyemez göç etmek her şeyden önemli olurdu. Göç sırasında eğer ölüm olmuşsa cenaze ritüelleri azami derecede kısıtlı tutularak göçe devam*

³⁹⁹ Oğuz BOZDEMİR- Hüseyin ÖZÇELİK, 'Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Kültüründe Cenaze Gelenekleri: Benzerlikler ve Farklılıklar', *Arteoloji Dergisi*, Cilt:2 sy:2, 2023, s:88.

⁴⁰⁰ Okan ÖZDEMİR- Nur BAKAR, ' Silifke Yörüklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Dergisi, Ss.11-33, 2016, s:128.

⁴⁰¹ Mal: Bölgede yaşayan Yörükler besledikleri hayvanların hepsini kapsayacak şekilde verdikleri isim.

edilirdi. Son dönemlerde teknolojik gelişmeler doğrultusunda göç süresi de değişmiş olup göç esnasında yapılan cenaze ritüelleri de değişime uğramıştır.

Bölgede bulunan Yörük mezarlarının birçoğu kaybolmuştur. Günümüze ulaşan mezarlar da incelemeler yapıldığı zaman Osmanlının son dönemine ait olan mezarların ayak taşının dikdörtgen şeklinde iken baş taşının sarıklı, kitabeli ya da fesli olduğu görülmüştür. Yörük kültürünü yansıtan mezarların kabartma, kazıma ve oyma tekniği ile süslendiği görülmektedir. Baş ucunda bulunan taşların bir tarafında genel olarak çiçek deseni yer almaktadır.⁴⁰² Bölgede yapmış olduğumuz saha çalışması neticesinde bulduğumuz Yörük mezarının ayak ucunun dikdörtgen kireç taşından olduğunu baş taşının ise yine kireç taşının üst ucunun sarık modeli ve gövdesine çiçek motifi işlendiğini görmekteyiz.⁴⁰³

Neticede, Türk inanç sisteminde doğum kadar ölüm de anlam yüklü bir geçiş ritidir. Gerek İslamiyet öncesi gerekse İslamiyet sonrası dönemde Türk topluluklarında ölüm olgusu, hâkim inanç sisteminin belirlediği çerçevede çeşitli törenlerle karşılanmıştır. İslamiyet öncesi Türk kültüründe ölüm sonrası düzenlenen yas törenleri, saç kesme, vücuda bıçakla çizik atarak kan akıtma, ölü evi etrafında dönerek yapılan sembolik yürüyüşler ve toplu yemek verme gibi ritüellerle şekillenmiştir. Bu uygulamalar, ölümün hem toplumsal hem de kutsal bir boyut taşıdığını göstermektedir. İslamiyet'in kabulüyle birlikte dini ritüellerin içeriği değişmiş, ancak birçok unsur biçimsel dönüşüm geçirerek yaşamaya devam etmiştir. Anadolu'daki uygulamalarda, Orta Asya kökenli inanç ve pratiklerin izleri, İslamî çerçevede yeniden anlamlandırılarak sürdürülmektedir. Örneğin, ölünün ardından yas tutulması, yemek verilmesi ve ölüm haberinin ilanı gibi gelenekler, İslam öncesi dönemle süreklilik arz eden öğelerdir.

Yörük kültüründe ise bu miras, daha belirgin biçimde korunmuş görünmektedir. Konargöçer yaşam biçiminin etkisiyle, ölüm ritüelleri pratiklik ve simgesellik temelinde biçimlenmiştir. Cenazenin şişmesini önlemek amacıyla üzerine bıçak konulması, ölen kişinin hayattayken yaptığı iyiliklerin anılması, yasın ilk üç gününde yemek verilmesi, cenazenin yıkandığı malzemelerin uğursuz kabul edilip kullanılmaması ve ölü evinde ateş yakılması gibi uygulamalar, Yörüklerin ölümle kurduğu kültürel ilişkinin izlerini taşımaktadır. Bu ritüellerin çoğu, göçebe kültürün gerektirdiği hız ve sadelikle harmanlanmıştır.

⁴⁰² Serkan KILIÇ, 'Korkuteli'nin Avdan Köyü Mezarlığındaki Süslemeli Mezar Taşları Üzerine Bir İnceleme', *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2024, s:867.

⁴⁰³ Bkz: Resim 35- Resim 36.

Görüşmeci anlatısında da belirtildiği üzere, geçmişte göç halindeki Yörükler için ölüm, göçü durduracak bir neden olarak görülmemektedir. Cenaze, konaklama noktasında hızlı biçimde defnedilmekte ve göçe kaldığı yerden devam edilmektedir. Bu pratikte, “malın insanın acısını bilmediği” düşüncesiyle göçün yaşamın merkezine yerleştirildiği görülmektedir. Ancak günümüzde ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesiyle birlikte, cenazeler köylere taşınmakta ve köy mezarlıklarına defnedilmekte, böylece göç süreci ölüm karşısında daha esnek bir hâl almıştır. Bu durum, kültürel değişimin göçebe yaşamın ritüellerine de yansındığını göstermektedir.

Bölgedeki Yörük mezar taşları da bu kültürel dönüşümün izlerini taşımaktadır. Sahada tespit edilen bazı mezarlar, özellikle Osmanlı'nın son dönemine tarihlenmektedir. Bu mezarlarda ayak taşlarının dikdörtgen, baş taşlarının ise sarıklı, fesli ya da kitabeli olması dikkat çekicidir. Süsleme tekniklerinde kabartma, kazıma ve oyma motifleri kullanılmış; çiçek desenleri ise geleneksel estetik anlayışın devamını yansıtmaktadır. Bu bulgular, Yörüklerin ölümle ilgili maddi kültür öğelerinde de tarihsel süreklilik ile değişimin iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır.

4.1.4. Dokuma Sanatı ve Ürünleri

Yörük aşiretleri arasında en canlı ve zorlu sanat dallarından biri dokuma sanatıdır.⁴⁰⁴ Bu sanatın gelişmesinde, Yörüklerin hayvancılıkla uğraşmaları ve hayvanlardan elde ettikleri malzemelere olan sürekli ihtiyaçları önemli bir rol oynamaktadır.⁴⁰⁵ Dokuma için kullanılan en temel hammaddeler, keçi kılı ve koyun yünüdür; bu malzemeler Yörüklerin günlük yaşamlarında sürekli olarak ellerinin altındadır. Yörükler, sahip oldukları bu hammaddeleri en verimli şekilde değerlendirerek dokuma sanatında önemli bir beceri geliştirmişlerdir. Dokuma ürünleri arasında halı, kilim, çul, çuval, kıl çuval, ala çuval, heybe ve kolan gibi pek çok farklı eşya bulunmaktadır. Bu ürünler, Yörüklerin kültürel kimliklerini ve dünya görüşlerini yansıtan semboller ve motiflerle bezeli olup her bir dokuma, Yörüklerin duygu ve düşüncelerini ilmek ilmek işleyerek aktarır.⁴⁰⁶

⁴⁰⁴ Ali Rıza YALMAN(YALKIN), *Cenupta Türkmen Oymakları II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977, s:214.

⁴⁰⁵ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo-Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:208.- Tülay HATİPOĞLU, *Demirci Halılarının Özellikleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat tarihi Bölümü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988, s:12.

⁴⁰⁶ Mehmet Ali EROĞLU, ' Sarıkeçili Yörüklerinin Çuval Dokumacılığı ve Doğal Boyacılığın Son Temsilcisi: Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi Ödüllü Emine Karadayn', *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:22, sy:88, 2023, s:1493.

Dokuma işlemi, Yörüklerin yaylalara göç ettikleri dönemde, özellikle yaylak yurtlarında kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir.⁴⁰⁷ Dokuma işleminin temel hammaddeleri olan koyun yünü ve keçi kılı, göç edilen yaylalarda elde edilmektedir.⁴⁰⁸ Koyunlar yılda iki kez yıkandıktan sonra kırkılırken keçiler yılda bir kez yaz aylarında yaylaklarda kırkılarak kıl elde edilir. Kırkma işlemi, hayvanların önce güdülüp getirildiği ve temizlenmiş ya da brandalar serilmiş alanda sıraya dizildiği bir süreçtir. Kırkma işlemi, genellikle 5-10 kişilik gruplar oluşturularak yapılır ve bu süreç, imece usulüyle yani karşılıklı yardımlaşma şeklinde gerçekleşir.⁴⁰⁹ Çocuklar, keçileri çevirirken iki yetişkin kişi hayvanları yakalayarak kafalarından iplerle bağlar ve kırkma işlemi başlatılır. Koyunlar yatırılarak, keçiler ise ayakta ve boyun bölgesinden başlayarak, ön bacak ve kürek kemiği ile arka bacaklar arasındaki bölgeden yukarıya doğru kırılır.⁴¹⁰ Bu işlem, genellikle bir ailenin tek başına yapabileceği bir iş olmayıp toplumsal dayanışma ve iş birliği gerektiren bir etkinliktir.

Kaynak kişi şöyle ifade etmektedir: *"Eskiden nasıl kırkım yapılyorsa hâlâ aynı şekilde imece usulü devam ediyoruz. Birkaç gün önce eşe dosta haber veriyoruz. Sabah erkenden konu komşu kalabalık gelir. Önce bir iki kişi davarı kesip, yüzer, doğrar. Geri kalanların birkaçı davarları tutar, gerisi kırkım yapar. Biz eski kırkılıkları kullanıyoruz, yeni makinelerden kullanan yok. Eskiden desenli kırkımlar yapanlar vardı, şimdi öyle kırkan pek kalmadı, herkes düz kırkıp geçiyor. Kadınlar genelde yemek için hazırlanan etten saç kavurması yapar. Kadınların hazırladığı yemeği hep beraber yeriz, karşılığında ücret falan da vermeyiz; onlar da kırkım yapacakları zaman biz de onlara yardıma gideriz."* (A1)

Yörükler, kırkım sonrasında hayvanlarının başkalarına ait hayvanlarla karışmaması için keçi ve koyunlarına katran ya da boya ile kendilerine özgü simgelerle damgalar yaparlar.⁴¹¹ Böylece kadınların dokuma ürünlerini dokuyabilmesi için gerekli olan ana malzeme olan kıl elde edilmiş olur. Elde edilen bu kıllar, genellikle kadınlar tarafından çeşitli işlemlerden geçirilerek dokuma yapılacak iplik haline getirilir. Bir diğer kaynak kişi şöyle ifade etmektedir: *"Eskiden çadırdaki oğlan, kız, gelin, çoluk çocuk kalabalık olurdu. Davarı güden, çadırla ilgilenen ayrı olurdu. O zamanlar kadınlar fırsat bulduklarında çul, çuval, halı dokurmuş. Şimdi çadırdaki kalan iki, üç kişiyiz. Ne zaman sabah oluyor ne zaman akşam oluyor, bilemiyoruz. Akşama kadar koşturmaktan oturup yemek yemeye halimiz kalmıyor ki*

⁴⁰⁷ Mehmet AK, '20.Yüzyılda Serik'te Yörükler', ed: Mustafa Oral, *20.Yüzyılda Antalya Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi araştırma ve Uygulama Merkezi, Cilt:1, Antalya, 2001, s:288.

⁴⁰⁸ Mehmet AK, 'Yörüklerde Kadın', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, 2017, s:316.

⁴⁰⁹ Işın SOYSAL, *Antalya'daki Yörüklerin Yerel Siyasetteki Yeri ve Önemi*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Antalya, 2010, s:42.

⁴¹⁰ Mehmet Ali EROĞLU, *Akseki Çevresinde Tespit Edilen Çuval ve Heybe Dokumalar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasant Dalı, İzmir 2013, s:70.

⁴¹¹ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:136.

çul ya da çabıt dokuyalım. Gidiyoruz pazardan hazır halı, kilim alıyoruz. Çuval yerine de arada davarlara aldığımız yemlerin çuvalını kullanıyoruz." (A2)

Yüzyıllardır Yörüklerin kültüründe önemli bir yer tutan dokuma ürünleri, kilimler, ala çuvallar, çullar, heybeler gibi el işi gerektiren ürünler, günümüzde yerini hazır ürünlere bırakmıştır. Elinde mevcut olan dokumalar, genellikle atalarından kalan miraslardır. Bölgedeki dokuma faaliyetleri ise neredeyse tamamen sona ermiş durumdadır. Bu değişimin en büyük sebeplerinden biri, hazır ürünlerin bu ihtiyacı daha hızlı ve kolay bir şekilde karşılıyor olmasıdır. Ayrıca, kalabalık aile yapısının yerini çekirdek aile yapısının alması da önemli bir faktördür. Aile yapısındaki bu dönüşüm, iş gücünün dağılımını değiştirmiş ve kadınların üzerine düşen iş yoğunluğunun artmasına yol açmıştır. Bu durum, kadınların dokuma yapmak için yeterli vakit bulamamalarına ve dolayısıyla geleneksel el dokumalarının neredeyse tamamen ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Halen el dokuması yapanlar ise büyük ölçüde yerleşik hayata geçmiş ve sayıları giderek azalmıştır. Bu değişim, Yörüklerin geleneksel el sanatlarının sona erme noktasına gelmesine neden olmuştur.

4.1.4.1.Dokuma Araçları: Kirman, Çıkırık, Kirkit, Kıl Tarağı

Dokuma konusunda maharetli olan Yörük kadınları, günlük yaşamlarında ihtiyaç duydukları çeşitli ürünleri dokuma yoluyla üretmektedirler. Dokuma ürünleri, giyimden taşımaya, barınmadan örtü olarak kullanıma kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmektedir. Ayrıca çadır içlerinde yaygı olarak kullanılan bu dokumalar, zaman zaman ticari amaçla satılarak aile ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Yörük kadınları, dokunacak her ürün için farklı dokuma araçları kullanmaktadır. Istarda çul, çuval, ite, heybe, seccade, kilim, sitil, kıl aba, torba, sofra ve yastı gibi ürünler dokunurken; tezgâhta halı, seccade, heybe ve torba üretilmektedir. Çapranada sicim, yular, kolan ve kuskun dokunurken, çulfa tezgahlarında kumaş, ihram ve bez üretimi gerçekleştirilmektedir.⁴¹²Dokuma sürecinde, kıl veya yün gibi hammaddeler çeşitli işlemlerden geçirilerek kullanılabilir hale getirilmektedir. İlk aşamada, ham malzeme kıl tarağı ile taranarak işliğinden ayrılır. Ardından, Burma işlemi yapılarak kolçak edilmekte ve kirmanda eğrilmektedir. Eğrilmiş iplikler, iki yumağın uçları bağlanarak çıkırıkta bükülmekte ve dokumaya hazır hale getirilmektedir. Eğer iplikler renklendirilecekse doğal kök boyalar ile boyandıktan sonra ıstar veya tezgâhta dokuma sürecine alınmaktadır. Bu geleneksel dokuma

⁴¹² Mehmet AK, 'Yörüklerde Kadın', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, 2017, s:317.

yöntemleri, Yörük kültürünün özgün el sanatları arasında önemli bir yer tutmakta olup nesilden nesile aktarılan bir bilgi birikimi ve ustalık gerektirmektedir.

Kaynak kişi durumu şu sözlerle ifade etmektedir: “*Şimdilerde göç etmek artık çok kolay. Eskiden develerle göç ederken eşyaları taşımak oldukça zordu. Şimdi ise traktörler ve arabalar sayesinde istediğin kadar eşyayı yükleyip götürebiliyorsun. Eğer ıstar, çıkırık ve kirman gibi dokuma aletleri hâlâ kullanılıyor olsaydı, taşınmaları da kolay olurdu. Ancak dokuma işi terk edilince, herkes bu aletleri dağıttı ya da attı. Günümüzde herkes pazara gidip hazırını alıyor, çünkü işin kolayına kaçıyor. Aslında almak zorunda da çünkü artık çadırlarda dokuma yapacak insan kalmadı. Eskiden, kalabalık ailelerde gelinler ve kızlar halı, kilim, çuval dokurdu. Şimdi ise çadırlarda insan azlığından dolayı kimsenin dokuma yapmaya vakti kalmıyor. Hazır ürünlerin yaygınlaşmasıyla birlikte dokuma sanatı da tamamen unutuldu.*” (A5)

Geçmiş dönemlerde Yörük kadınları, günlük yaşamlarında ihtiyaç duydukları halı, kilim, çuval, heybe, örtü, torba ve kolan gibi dokuma ürünlerini kendi imkânlarıyla üretmekteydi. Ancak günümüzde, bu geleneksel üretim biçimi büyük ölçüde terk edilmiş ve yerini hazır ürünlerin kullanımına bırakmıştır. Bu değişimin temel sebeplerinden biri, aile yapısında yaşanan dönüşümdür. Geçmişte geniş aile yapısı içerisinde iş bölümü daha dengeli bir şekilde yürütülürken günümüzde çekirdek aile yapısının yaygınlaşmasıyla birlikte kadınların üzerine düşen iş yükü artmış ve dokuma gibi zaman ve emek gerektiren uğraşlara yeterince vakit ayıramaz hâle gelmiştir. Bunun yanı sıra, sanayileşme ve ticaretin gelişmesiyle birlikte dokuma ürünlerine piyasadan kolayca ulaşılabilir olması, geleneksel dokuma pratiğinin giderek azalmasına neden olmuştur. Dokuma yapma gereksiniminin azalmasıyla birlikte, bu işlemin gerçekleştirilmesi için kullanılan ıstar, çıkırık ve kirman gibi geleneksel dokuma araçları da zamanla işlevsiz hâle gelmiş ve kullanılmaz duruma gelmiştir. Bu durum, Yörük kültürünün önemli unsurlarından biri olan dokumacılığın giderek unutulmasına ve el sanatlarının sürdürülebilirliğinin tehlikeye girmesine neden olmuştur.

Kirman

Anadolu’da kirmanın geçmişi tarih öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır. Çatalhöyük kazılarında MÖ 3000-2000 yıllarına ait olduğu düşünülen gümüş bir kirmanın bulunduğu dair bilgiler mevcuttur.⁴¹³ Yapımı, kullanımı ve taşınmasının kolay olması nedeniyle kirmanın uzun yıllar boyunca yaygın şekilde kullanılmış olduğu söylenebilir. Dokuma sürecinin önemli

⁴¹³ Mehmet Ali EROĞLU, *Akseki Çevresinde Tespit Edilen Çuval ve Heybe Dokumalar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasant Dalı, İzmir 2013, s: 76.

bir aşaması olan iplik eğirme işlemi, kıl tarağı yardımıyla temizlenmiş ve taranmış yünlerin ip hâline getirilmesiyle başlamaktadır. Bu işlem için geleneksel olarak kirman ya da iğ adı verilen aletler kullanılmaktadır. Kirman ayakta, iğ ise oturarak kullanıldığı için pratikliği sebebiyle genellikle kirman tercih edilmektedir.⁴¹⁴

Anadolu'da daha çok "kirmen" adıyla bilinen kirman, çınar ağacından yapılan mil şeklindeki bir çubuğa geçirilmiş dört kanattan oluşmaktadır.⁴¹⁵ Toplamda üç parçadan meydana gelen bu aletin kanatları, iç içe geçen iki yarım ay şeklindeki ahşap parçaların bir araya getirilmesiyle oluşturulur ve ardından mil çubuğuna geçirilerek kullanıma hazır hâle getirilir. Kıl ya da yün eğirme işlemi ağırlıklı olarak kadınlar tarafından yapılırsa da zaman zaman erkekler de bu işlemi gerçekleştirmektedir. Özellikle hayvan otlatma sırasında kirman kullanılarak iplik eğilmesi, zamanın daha verimli kullanılmasını sağlamaktadır.

Kirmanla iplik eğirecek kişi, önce kıl ya da yünü sol koluna dolar ve aynı elin parmaklarıyla kirmanın kanatlarını döndürerek hareket ettirir. Sağ eliyle tuttuğu kirmanı yavaşça bırakarak iplik eğirme işlemini gerçekleştirir.⁴¹⁶ Kirman ile eğrilen iplikler doğrudan çorap, şapka ve beşmil yapımında kullanılabilirken, çul, çuval, heybe, çanta, kilim, sitil ve çadır gibi daha dayanıklı dokuma ürünlerinde kullanılacak iplikler, iki ucu bir araya getirilerek çarkta tekrar bükülmektedir.⁴¹⁷

Dokuma sürecinin önemli bir aşaması olan iplik eğirme işlemi sırasında Yörükler, kadınların üzerindeki iş yükünü hafifletmek amacıyla onlara zaman tanımakta ve diğer günlük işlerde destek olmaktadır.⁴¹⁸ Bu durum, dokumacılığın sürdürülebilirliği açısından önemli bir toplumsal dayanışma örneği olarak değerlendirilebilir. Korkuteli ve çevresinde yaşayan Yörüklerin de yaygın olarak kullandığı kirman, dokuma yapabilmek için ihtiyaç duyulan aletlerden biridir.

Çarkık

İplik eğirme ve bükme işlevini yerine getiren bu araca bazı Yörük toplulukları tarafından "çark" adı da verilmektedir. Çark, daha çok yerleşik hayata geçmiş Yörüklerin

⁴¹⁴ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:45.- Bkz: Resim 34.

⁴¹⁵ Ali Rıza YALMAN(YALKIN), *Cenupta Türkmen Oymakları II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977, s:465.

⁴¹⁶ Mehmet ERÖZ, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1991, s:176.

⁴¹⁷ Rıfat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed.: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:117.

⁴¹⁸ Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo-Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:209

evlerinde ve dokuma alanlarında yaygın olarak kullanılmaktadır.⁴¹⁹Yaylak ve kışlak arasında göç eden konargöçer Yörüklerin, taşınmasının zahmetli olması nedeniyle çarkı çadırlarında daha az bulundurdıkları düşünülebilir.

Çıkırık⁴²⁰, temel olarak kolçak, mil, yastık ve ağaç kanadın bir araya gelmesiyle oluşan bir düzeneğdir.⁴²¹ Dokuma sürecinin önemli aşamalarından biri olan iplik eğirme işleminde, belirli miktarda yün ya da kıl yaklaşık 20 cm uzunluğundaki bir tahta üzerinde fitiller hâline getirilir. Bu aşamada, "fitil çöpü" adı verilen ve kurşun kaleme benzeyen ince bir çubuk yardımıyla fitiller şekillendirilir. Ardından, çarka iş takılarak bir elle çark döndürülürken diğer elle fitil tutulur ve iplik eğirme işlemi gerçekleştirilir.⁴²²

Çıkırık, iplik üretiminde hız ve kolaylık sağlaması nedeniyle geleneksel dokuma kültüründe önemli bir yere sahiptir. Özellikle yerleşik hayata geçen Yörükler tarafından benimsenmiş olup dokuma faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini artıran bir araç olarak kullanılmaktadır.

Kirkit

Yörükler arasında dokuma işlemi sırasında alt sıraların sıkılaştırılmasını sağlamak amacıyla kullanılan bu araca yaygın olarak rastlanmaktadır.⁴²³Yörükler arasında "ıstar kirkiti" olarak da bilinen kirkit, genellikle ahşaptan üretilmektedir. Halı dokumacılığında kullanılan kiritlerden farklı olarak, daha büyük ve uzun dişli bir yapıya sahiptir. Genellikle 8, 10, 12 veya 14 dişten oluşan bu araç, dayanıklılığı ile bilinen şimşir ağacından yapılmaktadır.⁴²⁴

Kirkit, dokuma işlemi sırasında ilmeklerin sıkılaştırılmasını sağlayan temel bir araç olup onsuz dokuma yapmak mümkün değildir. Geleneksel Yörük yaşamında, bu araç genellikle erkekler tarafından, hayvanlarını güderken oyularak üretilmektedir. Ahşap malzemeden yapıldığı için her zaman üretilebilir olması ve göç sırasında kolay taşınabilirliği, Yörükler arasında kullanımını yaygınlaştıran etkenler arasında yer almaktadır. Göçebe yaşam tarzının gerektirdiği pratiklik ve işlevsellik, kirkitin Yörük dokuma kültüründe vazgeçilmez bir unsur hâline gelmesini sağlamıştır.

⁴¹⁹ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:45.

⁴²⁰ Bkz: Resim 9.

⁴²¹ Mehmet ERÖZ, age, s:178.

⁴²² Rıfat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed.: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:112.

⁴²³ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:45.

⁴²⁴ Mehmet Ali EROĞLU, *Akseki Çevresinde Tespit Edilen Çuval ve Heybe Dokumalar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasant Dalı, İzmir 2013, s: 85.

Kıl Tarağı

Dokuma işlemi için keçilerden elde edilen kılların ipliğe dönüştürülmesi sürecinde, kıl tarağı önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Kıl tarağı⁴²⁵, yaklaşık bir metre uzunluğundaki kalın bir tahtanın uç kısmına, 15 cm uzunluğunda çift sıra hâlinde çivilerin çakılmasıyla oluşturulan bir düzeneştir.⁴²⁶ Bu alet, keçi kılını ve yünü tarayarak temizleme işlevi görmektedir.

Kıl tarağı, keçi kılını yabancı maddelerden, pisliklerden ve peçen olarak adlandırılan istenmeyen atıklardan arındırmak için kullanılan basit ancak işlevsel bir araçtır. Tarama işlemi genellikle kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Kadınlar, kıl tarağının tahta kısmına oturarak bacaklarını iki yana açar ve iki elleriyle kılları tarağın dişlerinden geçirerek tarama işlemini uygularlar.⁴²⁷ Bu süreçte kıllar temizlenerek iplik yapımına uygun hâle getirilir.

Kıl tarağında taranan ve temizlenen kıl veya yün, burma hâline getirilerek bir sonraki aşama olan kirman ile eğirme işlemine hazır hâle getirilir.⁴²⁸ Bu aşama, dokuma sürecinin temel basamaklarından biri olup, elde edilen ipliklerin dayanıklılığı ve kalitesi açısından büyük önem taşımaktadır.

4.1.4.2.Dokuma Kullanım Alanları

Yörüklük, bir yaşam biçimi olarak konargöçerlik pratiğini sürdüren bir toplum yapısını ifade eder. Bu yaşam tarzı, taşınabilirlik ve işlevsellik gerektiren malzemelerin kullanımını zorunlu kılar. Yörükler, temel geçim kaynakları olan hayvanlardan elde ettikleri her türlü ürünü değerlendirerek yaşamlarını sürdürürler. Bu hayvansal ürünler arasında kıl ve yün, günlük yaşamlarında önemli bir yer tutar. Yörükler, bu doğal malzemeleri kullanarak barınma, giyinme, taşıma ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli dokuma ürünleri üretirler.

Barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Yörükler, geleneksel kara çadırlarını inşa ederler. Bu çadırların malzemesi, keçi kılı ve koyun yününden dokunan çullardan yapılır. Ayrıca, çadırın iç kısmında yer alan yaygılar, yine keçi kılı ve koyun yününden dokunan kilimler ile döşenir. Yörükler, günlük yaşamlarında kullanılan diğer eşyaları da kendileri dokur. Örneğin, giydikleri kıyafetler, taşıdıkları eşyaların konulduğu ala çuvallar,

⁴²⁵ Bkz: Resim 8.

⁴²⁶ Rifat GÖRAR, age, s:118.

⁴²⁷ Ali Rıza YALMAN(YALKIN), *Cenupta Türkmen Oymakları II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977, s:464.

⁴²⁸ Rifat GÖRAR, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:118.

yiyeceklerini muhafaza ettikleri un çuvalları, malzeme taşıdıkları torba ve heybeler gibi ürünler de yün ve kıl dokuması ile yapılır.

Yörüklerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan her türlü eşya, doğrudan ellerindeki malzemelerden üretilir. Bu dokuma ürünleri, taşınabilir ve işlevsel olmaları sayesinde, konargöçer yaşam tarzına uyum sağlar. Yörüklerin kendi ürettikleri bu ürünler, sadece günlük yaşamı idame ettirmekle kalmaz, aynı zamanda kültürel miraslarını da taşırlar. Bu dokuma sanatı, Yörüklerin doğayla olan ilişkilerini, ekonomik bağımsızlıklarını ve geleneksel yaşam biçimlerini yansıtan önemli bir unsurdur.

4.1.4.3. Örtü ve Yaygılar

Konargöçerlerin yaşam kültüründe örtü ve yaygıların önemli bir yeri vardır. Temel geçim kaynağı hayvancılık olan bu topluluklar, yıl boyunca yaylak ve kışlak arasında belirli güzergahlar üzerinde sürekli bir göç süreci izlerken barınma ve taşıma ihtiyaçlarını büyük ölçüde kendi ürettikleri dokumalarla karşılamaktadırlar. Bu bağlamda, örtü ve yaygılar⁴²⁹, konargöçerlerin günlük yaşamını sürdürebilmeleri için hayati bir işlev görmektedir.

Yaşam alanı olarak kullanılan kara çadırdan, taşıma ve muhafaza için kullanılan malzemelere kadar, Yörükler tüm bu ihtiyaçları karşılamak amacıyla dokuma ürünleri üretmektedirler. Kara çadır içerisinde kullanılacak halı, kilim ve keçeler,⁴³⁰ yine Yörük kadınları tarafından ıstarda ve tezgâhta dokunur.⁴³¹ Çadırın içindeki yaşamı kolaylaştırmak ve düzeni sağlamak için, kadınlar kendi hayvanlarından elde ettikleri kılırları işleyerek çeşitli örtü ve yaygılar üretirler. Çullar, çuvallar, örtüler, halılar, kilimler, seccadeler⁴³², yüklük örtüsü, heybeler, torbalar ve kaşıklıklar gibi her türlü dokuma, Yörük kadınının el emeğiyle şekillenir.

Çadırdaki günlük yaşamın sürdürülebilmesi için, kadınlar çeşitli kilimler dokuyarak, çadırın zeminine serilen keçenin kirlenmemesi için altına çullar da eklerler. Yaygı olarak dokunan çullar, ince uzun kanat şeklinde dokunur ve birkaç kanat bir araya getirilerek, erkeklerin yardımıyla çuvaldız kullanılarak birbirine dikilir. Bu yaygılar, hem fonksiyonel hem de estetik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Ancak günümüzde, geleneksel dokuma halı ve kilimlerin üretimi azalırken hazır halı ve kilimler daha yaygın kullanılmaktadır.

⁴²⁹ Bkz: Resim 6- Resim 11.

⁴³⁰ Bkz: Resim 12.

⁴³¹ Bkz: Resim 22- Resim 23.

⁴³² Bkz: Resim 4.

Özetle, örtü ve yaygılar, konargöçerlerin kültüründe sadece birer işlevsel araç değil, aynı zamanda geleneksel yaşam biçimlerinin bir yansımasıdır. Bu dokumalar hem pratik hem de estetik açıdan, göçebe yaşamın ayrılmaz bir parçası olmuştur.

4.1.4.4.Taşıma İçin Kullanılan Dokumalar: Çul, Çuval, Ala Çuval, Kıl Çuval, Un Çuvalı, Torba, Heybe, Kolan

Yörükler, yaylak ve kışlak arasında döngüsel bir şekilde gerçekleştirdikleri göç faaliyetlerinde, taşınabilir eşyalara ve bu eşyaları taşıyabilecek malzemelere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu gereksinimi karşılamak için, temel geçim kaynağı olan hayvanlardan elde edilen kıl ve yünlerden faydalanarak çeşitli taşıma malzemeleri üretmişlerdir. Bu malzemeler arasında en belirgin olanlar, ala çuvallar, un çuvalları, heybeler ve torbalardır.

Günlük yaşamın rutininde, dokuma ürünlerinin üretimi genellikle kadınların sorumluluğunda olsa da zaman zaman erkeklerin de bu süreçte yardımcı olduğu gözlemlenmektedir. Kadınlar tarafından üretilen dokuma ürünleri, rengarenk desenlerden oluşur ve her desenin kendine özgü bir hikayesi vardır. Bu desenler, estetik bir uyum içerisinde şekillenir. Ulla Johansen'in belirttiği gibi, *"Bir göçer çadırının odalık bölümüne girildiğinde, çok zengin olmayan bir göçerin mütevazı çadırı dahi cıvı cıvı renklerin uyum içindeki güzelliğiyle insanı etkilerdi."*⁴³³ Bu ifadeyle, göçerlerin dokuma ürünlerinin sadece fonksiyonel değil, aynı zamanda estetik bir değer taşıdığı vurgulanmaktadır.⁴³⁴

Göç zamanı taşımacılık amacıyla kullanılan çuvallar, aynı zamanda günlük yaşamda çadır içerisinde gelen misafirlere sunulan bir sanat işlevi görür. Çadırın iç düzenini sağlayan bu çuvallar, erzaklar ve giysiler için saklama alanı sunar ve çadırın içerisinde belirli bir düzen içerisinde sıralanır. Ayrıca, taşıma malzemeleri, evlenecek genç kızların çeyizlerinin en önemli parçalarından birini oluşturur. Bu çeyizler hem işlevsel hem de kültürel bir anlam taşır ve Yörüklerin geleneksel yaşam biçiminin bir yansıması olarak önemli bir yer tutar.

Çul

Yörüklerde "çul" olarak adlandırılan dokumalar, konargöçer yaşam biçiminin gerektirdiği pratik ihtiyaçları karşılamak amacıyla tercih edilen önemli bir malzemedir. Taşınabilirliğinin kolay olması, çulların yaygın bir şekilde kullanılmasının başlıca

⁴³³ Ulla JOHANSEN, *50 Yıl Önce Türkiye'de Yörüklerin Yayla Hayatı*, çev.:Mualla Poyraz, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s:136.

⁴³⁴ Bkz: Resim 21.

nedenidir.⁴³⁵ Bu dokumalar, Yörüklerin yaşamını sürdürebilmesi için hem fonksiyonel hem de kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir.

Yörüklerin en temel barınma biçimi olan kara çadırın yapımında, genellikle desensiz ve düz dokunan çullar kullanılmaktadır. Kara çadır, Yörüklerin göçebe yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası olup çul bu çadırın yapısal bütünlüğünü sağlamak ve iç düzeni oluşturmak için tercih edilen ana malzemedir. Çadırın iç kısmında yaygı olarak da kullanılan çullar, aynı zamanda yatak ve yorganın düzgün bir şekilde yerleşmesini sağlayarak çadırın derli toplu görünmesine yardımcı olur. Bu, çadırın içindeki düzeni ve estetiği artırırken, aynı zamanda pratik bir işlevsellik sunar.

Göç sırasında, Yörükler develerine yükledikleri malzemeleri taşıma esnasında, bu malzemelerin zarar görmemesi için üzerini çullarla örterler. Çullar, taşıma sürecinde malzemelerin korunmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda yüklerin düzenli ve güvenli bir şekilde taşınmasına da katkıda bulunur. Çul yapımında kullanılan malzeme, Yörüklerin kendi hayvanlarından elde ettikleri keçi kılından temin edilir. Bu durum, Yörüklerin dışarıdan malzeme temin etmeden, tamamen kendi üretimleriyle bu dokumaları yapmalarını sağlar. Keçi kılının kullanımı, Yörüklerin doğal kaynaklardan faydalanarak sürdürülebilir bir üretim biçimi geliştirmelerine olanak tanır. Çul, bu açıdan hem doğal hem de kültürel bir değer taşır, Yörüklerin kendine yeterli yaşam tarzının bir sembolüdür.

Sonuç olarak; çul, Yörüklerin göçebe yaşamını kolaylaştıran ve estetik anlamda çadır içi düzeni sağlayan, işlevsel ve kültürel açıdan derin bir anlam taşıyan bir dokumadır. Bu dokumaların üretimi, Yörüklerin geleneksel el sanatlarıyla olan bağlarını güçlendirirken, aynı zamanda pratik ihtiyaçları karşılayan önemli bir araç olmuştur.

Çuval: Yörük Yaşamında Fonksiyonel ve Kültürel Bir Araç

Yörükler, yaylak ve kışlak arasında gerçekleştirdikleri göç sırasında, eşyalarının büyük çoğunluğunu çuvallar aracılığıyla taşırlar. Çuvallar, taşıma ve toplanma işlemlerinin yanı sıra, Yörüklerin hızlı ve kolay bir şekilde hareket etmelerini sağlayan önemli bir araçtır. Yörük yaşam biçiminde çuvalların kullanımı, belirli bir döneme bağlı olmayıp yılın her döneminde devam eder. Bu durum, çuvalların Yörük kültüründe ne denli merkezi bir yere sahip olduğunu gösterir.

Yörük yaşamında, hayvanların önemi kadar, taşınabilir eşyaların düzenli bir şekilde taşınabilmesi için kullanılan çuvallar da büyük bir öneme sahiptir. Yaylak ve kışlak arasında

⁴³⁵ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:47.

göç ederken Yörükler her iki yaşam alanında da çuvallara sürekli olarak ihtiyaç duyarlar. Çuvallar, hem taşınabilirlik açısından pratik bir çözüm sunar hem de Yörüklerin günlük yaşamını kolaylaştırır. Ayrıca Yörük kızlarının çeyizlerinde yer alan çuvallar, sadece işlevsel bir malzeme olarak değil, aynı zamanda kültürel bir değer taşıyan eşsiz parçalardır. Bu çuvallar hem çeyiz olarak kabul edilir hem de çeyizin taşınması için kullanılan bir araç işlevi görür.

Çuvalların üretiminde genellikle düz dokuma teknikleri tercih edilir. Bu dokuma teknikleri, çuvalların dayanıklılığını ve taşıma sırasında pratikliğini artırır. Taşıma esnasında, çuvalların kenarlarına eklenen kuşaklar, taşımının daha kolay ve güvenli olmasını sağlar.⁴³⁶ Yörükler, yaylak ya da kışlak göçü sırasında, bu çuvalların içerisine beslenme ihtiyaçlarını karşılayacak gıda maddelerini ve kap-kacak gibi günlük yaşam için gerekli eşyaları yerleştirerek kolaylıkla taşırlar.

Günümüzde ise geleneksel dokuma çuvalların yerini, sentetik malzemelerden üretilen hazır çuvallar almıştır. Ancak bu değişim, Yörüklerin geleneksel taşıma araçlarıyla olan bağlarını zayıflatmakta ve kültürel mirasın bir parçası olan dokuma çuvalların kullanımını sınırlamaktadır. Yine de çuvallar, Yörüklerin yaşam biçiminin vazgeçilmez bir parçası olarak tarihsel ve kültürel bağlamda büyük bir öneme sahip olmaya devam etmektedir.

Ala Çuval: Sarıkeçili Yörük Kültüründe Estetik ve Fonksiyonel Yeri

Sarıkeçili Yörüklerinde, yoğun desenlere ve sık motiflere sahip olan çuvallar, "Alaca çuval" ya da "Ala çuval" olarak adlandırılmaktadır.⁴³⁷ Ala çuvallar, Yörük dokuma ürünleri arasında görsel olarak en dikkat çekici ve gösterişli olanlardan biridir. Bu çuvallar hem estetik hem de fonksiyonel açıdan önemli bir yer tutar. Teknik olarak, ala çuvallar genellikle "çözümlü yüzü cıim tekniğı"⁴³⁸ ya da "atkı yüzü sumak"⁴³⁹ tekniğıyle dokunmaktadır. Bu dokuma teknikleri, çuvalların hem dayanıklılığını hem de görsel çekiciliğini artırır.

Ala çuvallar, Yörüklerin kara çadırlarında en çok dikkat çeken unsurlar arasında yer alır. Çadırın en görünen kısmında yan yana dizilen ala çuvallar, genellikle giysiler veya mutfak eşyaları gibi günlük yaşamda kullanılan eşyaların saklanması için kullanılır.⁴⁴⁰ Kara çadırında, ala çuvalların üzeri genellikle sade bir örtüyle örtülürken misafir geldiğinde örtü

⁴³⁶ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneğı', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:47.

⁴³⁷ Bkz: Resim 5.

⁴³⁸ Çözümlü yüzü cıim dokuma tekniğı: Yörüklerin kullandığı bir dokuma türüdür.Çözümlü iplikleri dokumanın desenlerini ve yüzeyini oluşturur. Arkalı önü iki kişı taraftan dokunur çift tarafta desenler oluşturulu.

⁴³⁹ Atkı yüzü sumak dokuma tekniğı:Yörüklerin kullandığı bir dokuma türüdür. Çözümlere, aynı yönde giden desen ipliklerinin alttan üste doğru ya da üstten alta doğru dolanmasıyla oluşturulan dokuma tekniğıdir.

⁴⁴⁰ Mehmet Ali EROĞLU, ' Döşemealtı Kovanlık Çuval Dokumaları', *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy:31,29.03.2023, s:169.

kaldırılarak çuvallar sergilenir. Bu, ala çuvalların sadece işlevsel değil, aynı zamanda estetik bir süsleme unsuru olarak da kullanıldığını gösterir. Yörükler için çadır içindeki ala çuvallar, hem desenleri hem de renkleriyle adeta bir süs kaynağıdır.

Yakın geçmişe kadar, Yörükler yaylak ve kışlak arasında göç ederken develerinin iki tarafına bol motifli ve gösterişli ala çuvallarını asarak göç ederlerdi.⁴⁴¹ Bu çuvallar, Yörük göç kültürünün sembolik bir parçası haline gelmişti. Yörük geleneğinde, göç sırasında en önde giden develerin üzerine yüklenen ala çuvallar, bazen "deve çuvalı" olarak da adlandırılmaktadır. Ayrıca bu çuvallar gelin adaylarının çeyizlerini taşımak için de kullanılır. Bu sebeple, bazı yerlerde ala çuvallar "gelin çuvalı" olarak da bilinir.

Ala çuvallar, genç kızların çeyizlerinin bir parçası olarak taşınırken⁴⁴², bu çuvallar aynı zamanda gelinin becerisini ve el sanatlarındaki maharetini gösteren önemli bir simge olarak kabul edilmiştir.⁴⁴³ Eski dönemlerde, bir kız istenecekse dokuduğu ala çuvalın kalitesine bakılırdı. Eğer çuval bol desenli (yanışlı) ve düzgün dokunmuşsa kız hızlıca istenir; ancak çuvalın dokuması baştan savma yapılmışsa bu durum bir bahane ile kız istemekten vazgeçilmesine yol açardı.⁴⁴⁴ Bu gelenek, ala çuvalların Yörük kültüründeki estetik ve işlevsel değerini pekiştiren önemli bir örnektir.

Sonuç olarak; ala çuvallar, Yörük kültüründe sadece bir taşıma aracı olmanın ötesinde, estetik bir değer taşır ve aynı zamanda Yörüklerin göçebe yaşam biçiminin ve sosyal yapısının bir yansımasıdır. Bu çuvallar hem günlük yaşamda hem de özel anlarda önemli bir rol oynamaktadır.

Kara çadır, Yörük yaşamının temel unsurlarından biri olup içinde kullanılan her malzeme ve eşya, bu yaşam biçiminin işlevsel ve estetik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özenle seçilmektedir. Ala çuvallar, kara çadırın vazgeçilmez unsurlarından biridir ve genellikle çadırın sağ tarafında, konuluk üzerinde açık bırakılarak yerleştirilir.⁴⁴⁵ Çadır içinde düzenli bir şekilde dizilen ala çuvallar, renkli ve zengin desenleriyle çadırın iç mekanının derli toplu ve estetik bir şekilde görünmesini sağlar.

Ala çuvallar üzerindeki her bir desen, sadece görsel bir öğe değil, aynı zamanda Yörük yaşamının duygusal ve kültürel yansımalarını taşıyan bir semboldür. Bu desenler, Yörüklerin

⁴⁴¹ Aslı BALİ, 'Erdemli Yörük Kadınlarında El Dokumacılığı ve Bu Geleneğin Turizme Kazandırılması', *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt:11, sy:24, 2018, s:65.

⁴⁴² Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo-Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:219.

⁴⁴³ Aysen SOYSALDI, 'Yörük Çuvalları', *Ariş*, sy:20-21, 2022, s:195.

⁴⁴⁴ Mehmet Ali EROĞLU, *Akseki Çevresinde Tespit Edilen Çuval ve Heybe Dokumaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, İzmir 2013, s: 92.

⁴⁴⁵ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:47.

yaşamındaki mutluluk ve hüznün gibi duygusal durumları simgeler. Desenlerin her biri, Yörüklerin doğa ile kurduğu ilişkiyi, geleneklerini ve günlük yaşamın ritmini anlatan birer hikâye gibi kabul edilebilir. Bu nedenle ala çuvallar yalnızca işlevsel bir taşıma aracı olmanın ötesinde, Yörük kültürünün estetik ve duygusal katmanlarını yansıtan önemli bir kültürel öğe olarak karşımıza çıkar.

Kıl Çuvalları: Fonksiyonel Kullanım ve Minimalist Estetik

Kıl çuvalları Yörük kültüründe, yapım aşamasında motif kullanılmaması ve genellikle "çibıklı" adı verilen yatay bantlarla süslenmesi nedeniyle, üretimi daha kolay olan bir dokuma türüdür. Bu çuvallar, genellikle tuz, yem, saman gibi malzemelerin taşınması amacıyla dokunur.⁴⁴⁶Yapısal olarak ala çuvallara göre daha büyük hacimli ve daha dayanıklı olan kıl çuvalları, günlük yaşamda daha yaygın bir kullanım alanına sahiptir. Ayrıca, kap-kacak gibi eşyaların taşınmasında da tercih edilir.

Kıl çuvalları, genellikle daha az renkli olup siyah, kahverengi gibi dokuma malzemesinin doğal renklerinde olur.⁴⁴⁷Bu çuvalların daha az desenli olmasının başlıca nedeni, günlük hayatta sıkça kullanılıp hızla eskimesi ve bu nedenle zahmetli desenlerin dokunmak istenmemesidir. Kıl çuvalları, fonksiyonel amaçlarla kullanıldığından estetikten ziyade pratiklik ön planda tutulmuştur. Bu durum, çuvalların işlevsel yönünü vurgularken aynı zamanda Yörüklerin yaşam tarzının sade ve işlevsel bir yansımasıdır.

Daha çok hayvanlar için yem ve saman taşımada kullanılan kıl çuvallarının büyüklerine "harar" denilmektedir.⁴⁴⁸Kadınlar tarafından dokunan bu çuvallar, kirkit darbeleriyle fazla sıkılaştırılmadığı için daha geniş gözenekli olur ve çabuk yıpranır, bu nedenle sık sık yeniden dokunması gerekirdi. Ancak günümüzde bu amaca hizmet eden sentetik ürünlerin bulunması nedeniyle kıl çuvallarının üretimi sona ermiştir.

Un Çuvalı: Yörük Yaşamında Fonksiyonel ve Kültürel Bir Öğenin Yeri

Yörüklerin temel beslenme kaynaklarından biri olan ekmek, Yörük yaşamının vazgeçilmez unsurlarındandır. Yörük kadını, ekmeğini sık aralıklarla pişirdiği için un, kara çadırın olmazsa olmazları arasında yer alır. Unların muhafaza edilmesi için kullanılan un

⁴⁴⁶ Mehmet Ali EROĞLU, ' Sarıkeçili Yörüklerinin Çuval Dokumacılığı ve Doğal Boyacılığın Son Temsilcisi: Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi Ödüllü Emine Karadayı', *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:22, sy:88, 2023, s:1500.

⁴⁴⁷ Mehmet Ali EROĞLU, *Akseki Çevresinde Tespit Edilen Çuval ve Heybe Dokumalar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, İzmir 2013, s: 92.

⁴⁴⁸ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:48.

çuvalı⁴⁴⁹, bu yaşam biçiminin önemli bir parçasıdır. Un çuvallarının dokuma tekniği, diğer çuvallardan farklıdır; kirkit darbeleriyle ilmekler sıkılaştırılarak unun çuval dışına sızması engellenir.⁴⁵⁰ Bu teknik, unun güvenli bir şekilde taşınmasını ve saklanmasını sağlar.

Un çuvallarının kendilerine özgü gösterişli motifleri bulunmaz; bunun yerine, daha küçük ve basit motifler kullanılmıştır.⁴⁵¹ Bu sade motifler, un çuvalının işlevsel yönünü vurgularken estetikten ziyade pratiklik ön planda tutulmuştur. Un çuvalına "ak çuval" da denir. Göç esnasında, develere yüklenen eşyalar arasında çadırın yüklenmesinden önceki son yük, un çuvalıdır.⁴⁵² Bu, un çuvalının Yörük göç kültüründeki önemli yerini gösterir.

Un çuvalı, diğer çuvallar gibi genellikle kadınlar tarafından dokunur. Konargöçer yaşam biçiminin ayrılmaz bir parçası olan bu dokuma ürünü, gelin olacak Yörük kızlarının çeyizlerinde de yerini alır. Ancak günümüzde, diğer geleneksel dokuma ürünleri gibi un çuvalları da yerini hazır ürünlere bırakmış ve unutulmaya yüz tutmuştur. Yine de un çuvalı, Yörük kültüründe hem işlevsel hem de kültürel bir anlam taşır ve bu kültürün izlerini sürmek isteyenler için önemli bir simge olarak kalmaktadır.

Torbalar: Yörük Dokuma Sanatının Fonksiyonel ve Estetik Bir Yansıması

Yörük kültüründe, yakın geçmişe kadar torbalar, dokuma sanatının önemli örneklerinden biri olarak kabul edilmekteydi. Torbalar, özellikle ekmek torbası, tuz torbası ve el işi torbası gibi işlevsel amaçlarla kullanılmaktaydı. Torbaların arka yüzü genellikle düz dokunurken ön yüzü bazen basit, bazen ise zengin motiflerle süslenmişti.⁴⁵³ Eğer torba, hayvanlar için yem ve saman taşımak amacıyla kullanılacaksa desensiz bir şekilde dokunurdu.

Torbalar, genellikle tek parça halinde, küçük düz dokuma teknikleri kullanılarak yapılırdı. Boyutları ise genellikle 30-50 cm x 35-50 cm arasında değişirdi.⁴⁵⁴ Dokuması kısa sürede tamamlanan bu torbalar, kullanım açısından pratik ve yaygın olmakla birlikte, günlük yaşamda sürekli kullanıldıkları için hızla eskimekteydi. Bu nedenle, sık sık dokunan torbalar, Yörüklerin hemen her zaman yanlarından ayırmadığı, aynı zamanda çadır içinde kaşıklık olarak da kullanılan önemli dokuma ürünlerindendi. Torbaların motifleri ve renkleri, onları yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda estetik açıdan da göz alıcı hale getirmekteydi.

⁴⁴⁹ Bkz: Resim 2.

⁴⁵⁰ Mehmet Ali EROĞLU, age, s:1499.

⁴⁵¹ Meral AKAN, age, s:49.

⁴⁵² Hüseyin AKSOY, *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo-Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı, Ankara, 2012, s:221.

⁴⁵³ Mustafa KONUK- Mustafa GENÇ, 'Karaman İl Merkezinde Yaşayan Sarıkeçili Yörüklerinde Torba Dokumaları', *Ariş*, sy:18, 2021, s:6.

⁴⁵⁴ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:49.

Günümüzde, diğer dokuma ürünlerine kıyasla torbalar daha iyi bir şekilde varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Özellikle Korkuteli'nin Küçükköy Mahallesi'nde yaşayan Şükran Akdeniz, hala kilim, heybe, torba ve seccade dokuyarak bu geleneksel ürünleri satmaktadır.⁴⁵⁵ Bugün dokunan torbalar, günlük hayatta otantik çantalar olarak kullanılmakta ve Yörük dokuma sanatının fonksiyonel ve estetik yönlerini yaşatmaktadır. Bu torbalar, hem kültürel mirasın korunmasına katkı sağlamakta hem de modern yaşamda geleneksel işlevlerini sürdürmektedir.

Heybe: Yörük Yaşamında Fonksiyonel ve Kültürel Bir Araç

Türk Dil Kurumu'na göre, heybe, at, eşek gibi binek hayvanlarının eyeri üzerine geçirilen veya omuzda taşınan, içine çeşitli eşyaların konulmasına yarayan, kilim veya halıdan yapılmış iki gözlü torbadır.⁴⁵⁶ Yörükler, dokuma sanatını en iyi şekilde icra eden topluluklardan biri olarak heybeleri cicim, halı, kilim ve zili dokuma teknikleriyle üretmişlerdir.⁴⁵⁷

Heybeler⁴⁵⁸, çift gözlü olup, genellikle eşya taşımak amacıyla kullanılır.⁴⁵⁹ En yaygın kullanım şekli, binek hayvanlarının üzerine konulup iki yanına sarkıtılmasıdır. Bununla birlikte, sadece binek hayvanlarında değil, omuzda da taşınabilen heybeler, kullanım amacına göre farklı isimlerle anılmaktadır. Örneğin, terk heybesi, tohum heybesi, yük heybesi ve su heybesi gibi isimler, heybelerin işlevine göre değişmektedir. Yörükler, özellikle kışlık yurtlarında heybeleri yoğun bir şekilde kullanmaktadırlar. Sabahları hayvanları otlamaya götürecek aile bireyleri, yanlarına mutlaka birer heybe alır; bu sayede, otlanma sırasında doğan oğlakları heybeye koyarak kara çadıra taşırlar.⁴⁶⁰

Göç esnasında sıkça kullanılan heybeler, günlük yaşamda da önemli bir yer tutar. Özellikle eşekle su taşımada ve pazarlardan alınan erzakların taşınmasında heybeler büyük bir işlev görür. Ancak diğer dokuma ürünleri gibi heybelerin de üretimi zamanla azalmış ve günümüzde bu geleneksel araçların kullanımı neredeyse sona ermiştir. Yapmış olduğumuz saha çalışmaları, heybelerin üretim ve kullanımının bitme noktasına geldiğini göstermektedir.

⁴⁵⁵ Şükran AKDENİZ: Ali Fahrettin Yörüklerindenim. Geçimimi dokuma yapıp satarak sağlarım. Kilimler; yıldızlı, atlı, göllü modeli. Seccadeler; çiçek aba modeli. Torbalar ile heybeler; göbekli bıçkı, topar evli, gözcüklü kelebek, çingilli kelebek, kirmen keleş, katır tırnağı, civan sülûf, çuval göbeği, aşık, ısrancık modeli yapıyorum. Köyümüzde tek ben dokuyorum. (A11)

⁴⁵⁶ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, www.tdk.gov.tr

⁴⁵⁷ Mehmet Ali EROĞLU, *Akseki Çevresinde Tespit Edilen Çuval ve Heybe Dokumaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, İzmir 2013, s: 95.

⁴⁵⁸ Bkz: Resim 13.

⁴⁵⁹ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:49.

⁴⁶⁰ Mustafa GENÇ, 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2020, s:225.

Buna rağmen, geçmişteki fonksiyonel rolü ve kültürel önemi göz önünde bulundurulduğunda heybeler Yörük yaşamının önemli bir parçası olarak tarihsel ve kültürel değer taşımaktadır.

Kolan: Yörük Yaşamında Fonksiyonel ve Kültürel Bir Dokuma Ürünü

Kolan dokumacılığı, çeşitli malzemeler kullanılarak oluşturulan tablet yardımıyla yapılan eski bir el sanatıdır. Bu dokuma türü için özel olarak tablet tezgâhları kurulur ve kolanlar, bu teknikle üretilir.⁴⁶¹ Konargöçer yaşam biçimi içerisinde, bazı çuvalların yan taraflarında bağlama kolaylığı sağlamak amacıyla bebeklerin beşiğe yatırılmasında veya günlük işlerin yapılması sırasında bebeklerin sırtlara bağlanması için kolanlar kullanılır. Bu pratik kullanım, Yörük kadınlarının hem çocuklarına bakmalarını hem de günlük işlerini sürdürebilmelerini sağlar.

Kolanlar, genellikle keçi kılından dokunur ve yaklaşık 2,5 cm eninde, 4 metre uzunluğunda olup zengin desenler ve renklerle örülür.⁴⁶² Yörükler için kolanlar, fonksiyonel olduğu kadar estetik açıdan da önemli bir yer tutar. Yapmış olduğumuz saha çalışmaları sırasında, konargöçer yaşam içerisinde birçok dokuma ürününün üretimi ve kullanımı azalırken kolanların varlığını sürdürdüğü gözlemlenmiştir. Özellikle bebeklerin sırta sarılması amacıyla kullanılan kolanlar, yerleşik hayata geçmiş olan Yörükler arasında da yaygın olarak gözlemlenmektedir. Bu durum, kolanların hem geleneksel kullanımını hem de kültürel önemini koruduğunu göstermektedir.

Kolan, Yörüklerin yaşam biçimindeki pratik ve kültürel işleviyle, geleneksel dokuma ürünlerinin bir parçası olarak değerini sürdürmektedir. Hem fonksiyonel hem de kültürel bir araç olarak Yörüklerin geçmişten günümüze taşınan dokuma mirasının önemli bir örneği olma özelliğini taşımaktadır.

⁴⁶¹ Meral AKAN, 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, sy:7, 2016, s:50.

⁴⁶² Habibe KAHVECİOĞLU, 'Türkiye'de Kolan Dokumacılığı:Güzelpınar Köyü (Denizli) Örneği', 38. Uluslararası Avrasya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Cilt:II, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu,Cilt:2, Ankara, 2008, s.736.- Bkz: Resim 25.

GENEL DEĞERLENDİRME

Bu tez, Korkuteli Yörüklerinin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini, kültürel dinamiklerini ve sosyo-ekonomik dönüşümlerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Çalışmada, Yörüklerin kökenleri ve Anadolu'ya yerleşme süreçleri, Osmanlı dönemindeki iskân politikaları ve Cumhuriyet sonrası modernleşme süreci detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Araştırmanın ilk bölümlerinde, Yörüklerin tarihsel arka planı, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan göç hareketleri çerçevesinde ele alınmıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde uygulanan iskân politikalarının Yörüklerin sosyo-kültürel yapıları üzerindeki etkileri değerlendirilmiş, özellikle Osmanlı Devleti'nin konargöçer toplulukları yerleşik hayata geçirme çabaları üzerinde durulmuştur. Bu süreçte Yörüklerin gösterdiği direniş ve adaptasyon süreçleri, devlet politikaları ile halk dinamikleri arasındaki etkileşimi ortaya koymaktadır.

Tezin ikinci bölümünde, Korkuteli ilçesinin tarihsel gelişimi ve bölgedeki Yörük varlığı detaylandırılmıştır. Bu bağlamda, Korkuteli'nin Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerindeki demografik yapısı analiz edilerek, Yörüklerin bölgeye olan katkıları incelenmiştir. Korkuteli Yörüklerinin farklı aşiret ve gruplara ayrıldığı, her bir grubun kendine özgü sosyal ve kültürel gelenekler geliştirdiği görülmüştür.

Çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümlerinde, Yörüklerin sosyo-ekonomik yapıları ve kültürel gelenekleri ele alınmıştır. Yörüklerin ekonomik yaşamında hayvancılığın merkezi bir rol oynadığı, bunun yanında tarım ve el sanatlarının da geçim kaynağı olarak önem taşıdığı belirlenmiştir. Ayrıca, Yörük topluluklarının geleneksel aile yapıları, toplumsal dayanışma mekanizmaları, evlenme ve düğün adetleri gibi sosyal ritüelleri analiz edilmiştir. Yörüklerin giyim kuşam, müzik ve halk oyunları gibi kültürel unsurlarının, tarihsel süreç içinde değişime uğramakla birlikte büyük ölçüde korunduğu tespit edilmiştir. Tezin doğal akışı içerisinde, modernleşme süreci ve Korkuteli Yörüklerinin günümüzdeki durumu değerlendirilmiştir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren sanayileşme, kentleşme ve eğitim olanaklarının artmasıyla birlikte Yörüklerin büyük ölçüde yerleşik hayata geçtiği görülmektedir. Ancak geleneksel göçebe yaşam biçiminin izlerinin halen sürdüğü, özellikle yaylak ve kışlak hareketliliğinin belirli topluluklar arasında devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu süreçte, geleneksel kültür unsurlarının korunması ve aktarılması noktasında çeşitli dernekler ve sivil toplum örgütlerinin önemli roller üstlendiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; Korkuteli Yörükleri, tarihsel süreçte birçok dönüşüm geçirmiş olmakla birlikte, kültürel kimliklerini büyük ölçüde korumayı başarmışlardır. Araştırma, Yörüklerin tarihsel ve kültürel mirasının günümüz toplumundaki yerini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Gelecekte yapılacak alışmalar, Yörük kültürünün sürdürülebilirliği ve modern toplumla olan etkileşimi üzerine daha derinlemesine analizler yaparak, bu kültürel mirasın korunmasına katkı sağlayabilir.

SONUÇ

Bu çalışma, Korkuteli Yörüklerinin kökenlerini, kültürel özelliklerini ve tarihsel süreçlerini derinlemesine inceleyerek, bu topluluğun Anadolu'daki sosyo-kültürel dinamiklerini anlamayı amaçlamıştır. Yörükler, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türk kavimlerinin önemli bir parçasını oluşturmuş ve Anadolu'nun Türkleşme sürecinde belirleyici bir rol oynamışlardır. Korkuteli Yörükleri, geleneksel konar-göçer yaşam biçimlerini sürdürerek hem tarım hem de hayvancılıkla uğraşmışlar, bu faaliyetler aracılığıyla toplumsal yapılarının temelini oluşturmuşlardır. Yörüklerin ekonomik faaliyetleri, özellikle hayvancılık, onların sosyal yapısını ve kültürel kimliğini şekillendiren en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, Yörükler, yaşam tarzlarını doğayla uyum içinde kurgulamış, doğal kaynakları etkin bir şekilde kullanma becerileriyle karakterize olmuşlardır.

Ancak, modernleşme süreci ve teknolojik gelişmeler, Yörüklerin geleneksel yaşam biçimlerinde köklü değişikliklere yol açmıştır. Motorlu taşıma araçlarının yaygınlaşması ve yerleşik hayata geçiş, Yörüklerin göçebe yaşam düzenlerini, barınma biçimlerini ve toplumsal yapılarındaki dinamikleri büyük ölçüde değiştirmiştir. Özellikle, geleneksel kara çadırlarının yerini konteynerlerin alması, Yörüklerin barınma ve yaşam alanlarındaki dönüşümü simgelemektedir. Bununla birlikte, geleneksel dokuma ürünlerinin üretimi ve kullanımı da azalmış, yerini hazır ve sentetik ürünler almıştır. Bu değişim, Yörük kültürünün bazı unsurlarının kaybolmasına yol açarken, diğer taraftan toplumsal ritüeller ve gelenekler, hala yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Yörük kültürünün geçmişten günümüze kadar süregelen dönüşümü, sadece ekonomik ve teknolojik faktörlerle değil, aynı zamanda kültürel, toplumsal ve çevresel dinamiklerle de şekillenmiştir. Korkuteli Yörükleri, tarihsel bağları ve kültürel miraslarıyla Anadolu'nun sosyal dokusunun önemli bir parçasını temsil etmektedir. Bu çalışma, Yörüklerin geleneksel yaşam biçimlerinin korunmasının ve bu kültürün gelecek nesillere aktarılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Yerleşik hayata geçişle birlikte geleneksel dokuma sanatlarının ve diğer kültürel öğelerin kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu gözlemlenmiş, bu nedenle Yörük kültürünün korunması ve yaşatılması adına çeşitli stratejiler geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak, Korkuteli Yörükleri'nin tarihsel geçmişi ve kültürel mirası, Anadolu'nun kültürel çeşitliliğini anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu topluluğun yaşam biçimlerinin korunması, sadece yerel düzeyde değil, aynı zamanda ulusal düzeyde de büyük

bir kültürel değer taşımaktadır. Yörük kültürünün, geleneksel dokuma sanatları, ritüelleri ve yaşam biçimleriyle birlikte gelecek nesillere aktarılması, kültürel mirasın sürekliliği için kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Yörüklerin kültürel değerlerinin korunması ve bu mirasın yaşatılması hem yerel halkın kimliğini güçlendirecek hem de Türkiye'nin kültürel çeşitliliğine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Ahmet REFİK (1930) *Anadolu'da Türk Aşiretleri 966-1200*, Devlet Matbaası, İstanbul.

AK, Mehmet (2018) 'Teke Adı ve Yöresi Üzerine' Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:30, Aralık-, ss:1019-1040.

AK, Mehmet (2019) 'Batılı Gezinlerin Gözlemlerinde Yörük/Türkmen Çadırları', İstanbul Üniversitesi Türk Mecmuası, 29, 2, ss:347-366.

AK, Mehmet (2012) *19. Yüzyılında Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo- Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı,Yayımlanmış Doktora Tezi, Antalya,.

AK, Mehmet (2016) 'Teke Yöresi ve Yörükler' *Türkiye 1. Yörük Türkmen Çalıştayı ve Arama Konferansı*, Antalya, ss:245-252.

AK, Mehmet (2014) 'Antalya da İdari Yapı ve Nüfus 1915' *Adayla*, Sayı:17, ss:305-350.

AK, Mehmet (2015) *Teke Yörükleri (1800-1900)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

AK, Mehmet (2010) 'Antalya'da Yörükler ve Yörük Kültürü', *Dünden Bugüne Antalya*, T.C. Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Cilt:2, ss:332-347.

AK, Mehmet (2017) 'Yörüklerde Kadın', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, ss:307-336.

AK, Mehmet (2020) ' Konargöçerlikten Yerleşikliğe Göç Olgusu ve Göç Yolları ile Yayla ve Kışla Yerlerinde Manavgat Yörükleri', *Yörük Araştırmaları II*, eds: Fatih Uslu-Canan Kökkus, Palet Yayınları, Konya, ss:41-67.

AK, Mehmet (2001) '20.Yüzyılda Serik'te Yörükler', edt: Mustafa ORAL, *20.Yüzyılda Antalya Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi araştırma ve Uygulama Merkezi, Cilt:1, Antalya, ss:278-296.

AK, Mehmet (2017) ' Yörüklerde Halk Hekimliği', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:57, ss:395-405.

ACIR, Mustafa (2023) *Cumhuriyet Dönemi Manavgat Yörükleri*, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Yeni ve Yakınçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı,Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

AKAN, Meral (2016) 'Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği', *Kalemisi*, Cilt:4, Sayı:7, ss:39-58.

AKÇA, Bayram(2002) ' Milli Mücadele Döneminde Yörük Ali Efe'nin Muğla ve Havalisindeki Faaliyetleri', *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Cilt: 1, sy:2, ss:25-32.

AKSOY,Fatih (2019) XII.-XIII Yüzyıllarında Türkiye Selçuklularının Anadolu'nun Türk Yurdu Olmasına Etki Eden İktisadi ve Ticari Faaliyetler, *Oğuz-Türkmen Araştırma Dergisi*, III, 1, Haziran, ss:189-241.

AKSOY, Fatih. - ÖZBAŞER, Fatma Tülin (2014) 'Anadolu'da Deve Yetiştiriciliği ve Deve Güreşleri', *Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, , 54 (2) ss:85-90.

AKSOY, Hüseyin.- DUMAN, Mustafa (2020) 'Bir Varoluş Serüveni: Geçiş Dönemlerinde Sarıkeçili Yörük Kadınının Rolü', *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, 5(2), ss:120-135.

AKSOY, Hüseyin (2012) *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo- Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı, yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,Ankara, s:20.

AKSU, Leylâ (2007) 'Osmanlı Döneminde Konar Göçerler' *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 9, sy: 1, ss:309-12.

AKSÜT,Alı (2018) 'Antalya Korkuteli Kargın Köyü', *1240 Babai Hareketi ve Dede Gargın*, eds: Ahmet TAŞĞIN- Mehmet Salih ERDOĞAN-Sadullah GÜLTEN, Önsöz Yayıncılık, İstanbul, ss:289-313.

ARMAĞAN, Latif (1997) 'XVI. Yüzyılda Teke Sancağındaki Konar-Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma', *Tarih Araştırma Dergisi*, Cilt:19, sy:30, ss:1-35.

ARTAN,Mihriban (2019) 'Osmanlı Kaynakları Çerçevesinde Şahkulu Ayaklanması'nın Sebepleri', *Alevilik- Bektaşilik Araştırmaları Dergisi*, 2019, ss: 285-312.

ARTUN, Erman (1994) ' Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Görenekleri', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı(Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan, Antalya, ss:25-62.

ATMACA, Emine- GÜZEL, Özlem (1018) 'Antalya'nın Korkuteli İlçesinin Köy Adları', *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, Cilt:6, sy:15, ss:304-328.

ATMACA, Emine (2020) 'Korkuteli ve Elmalı(Antalya) İlçelerinin Standart Türkiye Türkçesinden farklı Ses ve Şekil Bilgisi Özellikleri', *Yörük Araştırmaları-2*, eds: Fatih Uslu-Canan Kökus, Palet Yayınları, Konya, Aralık, ss:167-204.

AVCI, Hülya (2020) *Antalya'nın Korkuteli İlçesinde Yaşayan Honamlı Yörüklerinde İşlemeler*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı El ve Makine Nakışları Eğitimi Bilim Dalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Bali, Aslı (2018) ' Erdemli Yörük Kadınlarında El Dokumacılığı ve Bu Geleneğin Turizme Kazandırılması', *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, Cilt:11, sy:24, ss:59-72.

BAŞ, Yaşar (2019) *Osmanlı Tarihi I (1299-1774)*, İdeal Kültür Yayıncılık, 1. Baskı: İstanbul.

BAKIR, İbrahim (2017) 'Yörükler ve Çevre', 2. *Yörük Türkmen Çalıştayı*, Ed: Fatih Uslu, Antalya, ss:180-193.

BAKIR, İbrahim (1995) *Batı Toroslarda Göçerlerin Yerleşme ve Mekân Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Yayımlanmış Doktora Tezi, Konya.

BAYAR, Muharrem (1994) ' Arşiv Vesikalarına Göre: Bolvadin ve Civarında İskân Edilmiş Tütük Aşiretlerinden Karabağlı Aşiretinin İskanı', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı(Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan, Antalya, ss:63-126.

BAYRAM, Mikail (2011) 'Türkiye Selçuklularında Köy Teşkilatı', *Büyük Selçuklu Devletinden Türkiye Selçuklu Devletine Mehmet Altay Köymen Armağanı*, Ed: Mehmet Hacı Gökmen, Selçuk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya, ss:65- 73.

BAYINDIR, Abdullah (2018) Türkiye Selçukluları Kuruluş Dönemi Kutalmış Oğlu Süleyman-Şah(1075-1308),*Akademik Matbuat*, Cilt:2, Sayı:2, ss:19-30.

BAYKARA, Tuncer (2010) 'Selçuklu Dönemi Antalyası', *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, ss:117-144.

BAYKURT, Şerif (1994) ' Yörük Kültüründe Oyunlar ve Danslar', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı(Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, Antalya, ss:127-128.

BAZIN, Marcel 'Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti', (Çeviren: Prof. Dr. Hamdi KARA). Bu araştırma, Reims Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Profesörü M. Bazin tarafından, Fransa'da "Production Pastorale et Société" adlı derginin 20. sayısında 1989 yılında yayımlanmıştır.

BEGÜÇ, H. Nurgül (2016) 'Orta Asya'dan Küçük Asya'ya Geleneksel Bir Sembol 'Kepenek', *ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:7, sy:2, ss:44-62.

- BEŞİRLİ, Hayati (2007) 'Sarıkışılı Yörüklerinde Hayvancılık', *Anadolu'da Yörükler Tarihi ve Sosyolojik incelemeler*, ed. Hayati Beşirli- İbrahim Erdal, Ankara, ss:111-132.
- BOZDEMİR, Oğuz - ÖZÇELİK Hüseyin (2023) 'Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Kültüründe Cenaze Gelenekleri: Benzerlikler ve Farklılıklar', *Arteoloji Dergisi*, Cilt:2 sy:2, ss.79-100.
- BUDAK, Muhammet Ali (2020) *Orta çağ Seyahatnamelerinde Türkler ve Moğolların Sosyo-Ekonomik Durumları (X-XV Yüzyıllar)*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Programı, Yayınlanmış Doktora Tezi, Manisa.
- Büyük Larousse (1992). Yörük, c.24, İstanbul: Milliyet yay.
- BÜYÜKCAN SAYILIR, Şeyda (2012) 'Göçebelik, Konar-Göçerlik Meselesi ve Coğrafi Bakımdan Konar-Göçerlerin Farklılaşması', *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/1, ss:563-580.
- BÜYÜKCAN SAYILIR, Şeyda (2013) 'Türkiye'de Konar-Göçerlerin Sosyo-Tarihsel Yapıları', *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz (19), 23-38.
- BÜYÜKŞAHİN, Ferhat (2018) 'Kaybolan Çocuk Oyunlarının Kültür ve Çevre Bağlamında İncelenmesi: Sarıkışılı Yörük Örneği', *Journal Of Human Sciences*, sy:15, ss:881-892.
- ÇELİK, Ali (2016) *Yörüklerin Dünyası*, Gelişim Sanat, Antalya.
- ÇELİK, Şenol (2012) 'Osmanlı Devleti'nde Reâyâ (Köylü-Çiftçi)- Yörük (Göçebe) Ayrımı ve İçel Sancağı Örneği', *History Studies International Journal Of History*, Cilt:4, sy:4, ss:91-108.
- ÇETİNER, Osman Savaş (2022) 'Babailer İsyanının Siyasi ve Ekonomik Nedenleri ve Baba İlyas'ın Ahi Evran ve Ahilerle İlişkisi', *Kadim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss:61-73,s:62.
- ÇAY, Abdulhaluk Mehmet- ÖZTÜRK, Elif (2019) ' Karakeşili Aşireti Hakkında Kısa Bir Değerlendirme', *Ulakbilge*,ss:535-554.
- ÇAYCI, Ahmet (2004) 'Korkuteli (İstanoz) Tarihi ve Korkuteli Alaaddin Camii Üzerine Bir Araştırma' *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Dergisi*, Sayı:16, ss:107-128.
- DALICI, Emine (2017) 'Yörüklerde Giyim Kuşam Kültürü', 2. *Yörük Türkmen Çalıştayı*, Ed: Fatih Uslu, Antalya, ss:146-167.
- DAVULCU, Mahmut (2017) 'Konar-Göçer Sarıkışılı Yörüklerinde Yeni Bir Barınma Biçimi Olarak Manar', *V. Uluslararası Halk Kültürü ve Sanat Etkinlikleri Sempozyumu*, Ankara, ss:196-206.
- DEMİR, Alpaslan (2021) ' Osmanlı Devleti'nde Yörükler ile Yerleşiklerin Kavgası: Kayıp Köyler Meselesi', *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:11, sy: 21, ss:15-31.

DOĞAN, M. Said- DOĞAN, Cihangir (2010) 'Yörüklerin Hayat Tarzı', *Journal of Social Policy Conferences*, sy: 49, ss:668-707.

DOĞAN, M. Said- DOĞAN, Cihangir (2011) 'Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler', *Istanbul Journal of Sociological Studies*, sy:30, ss:15-29.

DÖLEK, İlbey (2013)*Konar- Göçer Türk Topluluklarında Halk İnançlarının İncelenmesi: Sarıkeçililer Örneği*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi, Kahramanmaraş.

DÖNMEZ, Fethiye Rana (2020) 'Orta Toroslarda Yaşayan Sarıkeçili Yörükleri', *Uluslararası Halkbilimi Araştırma Dergisi*, sy:5, ss:307-310.

DULKADİR, Hilmi (1997) *İçel'de Son Yörükler Sarıkeçililer*, İçel Valiliği Yayınları, Mersin.

DURMUŞ, İlhami (2021) ' Türk Kültür Çevresinde At', *Asya Araştırmaları Dergisi*, sy: 1 , Cilt: 5, ss:1-11.

DÜZBAKAR, Ömer (2003) ' Hüdavendigâr Sahasında Konar Göçerler', *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:4, ss:61-74.

EMECEN, Ferudun M (2015) "İhtilalci bir Mehdilik' Hareketi Mi? Şahkulu Baba Tekeli İsyanı Üzerine Yeni Yaklaşımlar', haz: Mehmet Öz- Fatih Yeşil, *Ötekilerin Peşinde Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan*, Timaş Yayınları, İstanbul, ss:521-534.

EMECEN, Ferudun 'Antalya', Türkiye Diyanet İşleri Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt:3, ss:232-236.

EKİCİ, Kansu (2005) 'Anadolu Selçukluları'nda Türkmen İsyanlarının Nedenlerine İlişkin Tespitler', *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:13, ss:89-102.

EKENTOK, Merve (2022) *Batı Anadolu'nun Türkleşme Süreci ve Aydın Sancağında Yörükler*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

ERDAL, İbrahim (2016) 'Atatürk Dönemi Nüfus Politikasına Göre, Konar-Göçer Aşiretlerin İç İskân Uygulamaları', *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Cilt:14, sy:21, ss:109-121.

ERDEN, Atilla (1994) ' Günümüz Toros Yörüklerinden İzlenimler', *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo- Kültürel Yapısı(Yörükler) Sempozyum Bildirisi*, 25-26 Nisan, Antalya, ss:139-146.

ERDÖNMEZ, Celal (2007) 'Kıbrıs Tarihi Ders Kitaplarında Osmanlı Devrinde Kıbrıs'a Yapılan Sürgünlerle İlgili Bazı Tespitler', *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy: 15, ss:65-90.

ERGUN, Levent (2023) 'Konargöçer Yaşam Müzik İlişkisi: Yörük Müziği ' edt: Fatih USLU, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, ss:21-35.

EROĞLU, Mehmet Ali (2023) Sarıkeçili Yörüklerinin Çuval Dokumacılığı ve Doğal Boyacılığın Son Temsilcisi. Unesco Yaşayan İnsan Hazinesi Ödüllü Emine Karadayı, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.22, Sayı.88, ss:1492-1505.

EROĞLU, Mehmet Ali (2013) Akseki Çevresinde Tespit Edilen Çuval ve Heybe Dokumalar, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı,Yayımlanmış Sanatta Yeterlilik Tezi, İzmir.

EROĞLU, Mehmet Ali, (2023) ‘Döşemealtı Kovanlık Çuval Dokumaları', *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy:31, ss:161-182.

ERÖZ, Mehmet (1991) *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul.

ERÖZ, Mehmet. ‘Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük-Türkmen Köyleri’, *Ellinci Konferans*, ss:119-154.

ERSAVAŞ, Hasan- ÖZKANLI, Oya (2018) ‘20. Yüzyılda Orta Toroslardaki Yörüklerin Mutfak Kültürü’, *Aydın Gastronomy*, Cilt:2, S.:1, ss:39-49.

ESİN, Osman (2017) 'Orta Asya Ön Asya ve Anadolu Ekseninde Eski Türklerin Hayatında Önemli Bir Figür: At', *Ulakbilge*, Cilt:5, sy:14, ss:1315-1334.

GELEKÇİ, Cahit (2004) ‘Türk Kültüründe Oğuz- Türkmen- Yörük Kavramları’, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, Sayı:1, ss:9-18.

GENÇ, Mustafa (2020) ‘Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, s:223-265.

GENÇ, Mustafa- ŞİMŞEK TOLACI Seda (2019) “Sarıkeçili Yörüklerinde Toplumsal Uygulamalar Ve Mekân-Isparta Atabey-Gönen Örnekleri”. *Art-E Sanat Dergisi*, Cilt:12, ss:1-15.

GÖK, Sevilay (2023) 'Teke Yöresi Yörük Türkmen Kültüründe Yayla- Göç' ed: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştayı 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, ss:13- 20.

GÖKALP, Ziya (1976) *Türk Medeniyet Tarihi*, Güneş Matbaacılık T.A.Ş, İstanbul.

GÖKBEL, Ahmet (2019) 'Varsak Türkmenleri ve Sosyo Kültürel Yapıları',*Yörükler Orta Asya'dan Anadolu'ya*, ed:İlhan ŞAHİN, Osman Gazi Belediyesi, İstanbul, ss:267- 279.

GÖKÇE, Mustafa (2017) ‘Seyyahlara Göre 19.Yüzyılda Türkmen Ailesi’, 2. *Yörük Türkmen Çalıştayı*, ed: Fatih Uslu, Antalya, ss:210-219.

GÜMÜŞDOĞRAYAN, Okan (2015) ' Sah Kulu İsyanında Teke Türkmenleri', *I. Teke Yöresi Sempozyumu*, ed: Şevkiye KAZAN NAS, Cilt:2, ss:1111-1116.

GÜÇLÜ, Muhammet (2001-2002) 'Antalya(pamphylia) Bölgesinde Yollar: Kesikbeli Yolu ve Son Yüzyıldaki Durumu', *Adalya*, ss:237-248.

GÜÇLÜ, Muhammet (1998) ' Varsaklar'ın Yerleşim Bölgeleri: Antalya Yöresinde Varsaklar', *Adalya*, no:III, ss:195-206.

GÜNDÜZ, Tufan 'Konar Göçer', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:26, ss:161-163.

GÖRAR, Rifat (2020) 'Yörük Kültürü', ed: Mustafa Genç, *Isparta Çevresi Yörük Kültürü*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, ss:3-218.

GÜRSU, Orhan (2020) 'Melankoli ve İktidar Arasında Bir Şehzade.Şehzade Korkut'un Psikobiyoğrafisi', *Atatürk Akademik Araştırmaları Dergisi*, ss:267-288.

HALLAÇOĞLU, Yusuf (2023) *XVIII. Yüzyılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

HATİPOĞLU, Tülay (1988) Demirci *Halılarının Özellikleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat tarihi Bölümü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

HERKİLOĞLU, Mehmet (2022) '16. Yüzyıl Başlarında Ramazanoğlu Piri Mehmet Paşa Döneminde Anadolu ve Çukurova Bölgesinde Meydana Gelen İsyanlar', *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30. Yıl Özel Sayısı, ss:109-131.

İNALCIK, Halil (2014) 'The Yörüks: Their Origins, ExpAnslon And Economic Role', *Cedrus*, Cilt:2, ss:467-495.

İNALCIK, Halil (2007) 'Osmanlı Beyliği'nin Kurucusu Osman Bey', *Belleten*, Sy:71, 479-536.

JOHANSEN, Ulla (2005) *50 Yıl Önce Türkiye'de Yörüklerin Yayla Hayatı*, Çev: Mualla Poyraz, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

KAFESOĞLU, İbrahim (2021) *Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine Araştırmalar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

KAFESOĞLU, İbrahim (1972) *Selçuklu Tarihi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

KAFESOĞLU, İbrahim (2014) *Türk Milli Kültürü*, Ötüken Yayınları, İstanbul.

KAHVECİOĞLU, Habibe (2008) 'Türkiye'de Kolan Dokumacılığı:Güzelpınar Köyü(Denizli) Örneği', *38. Uluslararası Avrasya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Cilt:II, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu,Cilt:2, Ankara, ss:729-747.

KARACA, Behset (1997) *XV. ve XVI. Yüzyıllarında Teke Sancağı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, Samsun.

KARACA, Behset (2010) 'Osmanlı Dönemi Antalya'sı', *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, ss:117-144.

KARAGÖL, Songül (2009) *Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde Çuvallar*, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı-Kilim ve eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

KARTAL, Atilla (2017) 'Yörük Araştırmalarının Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme', 2. *Yörük Türkmen Çalıştayı*, ed: Fatih Uslu, Antalya, ss:66-108.

KARTAL, Kazım- UYSAL, Mustafa Ali (2020) ' Sarıkeçili Aşireti Yörüklerinin Sosyo- Demografik Yapısı(1843 Tarihli Ağlasun Örneği', *İnsan ve Toplum Bilimleri İnsan Dergisi*, 9(3), ss:2369-2385.

KAYA, Seyfettin (2013) *Selçuklularda Toplumsal ve Kültürel Hayat*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ.

KAYA, Abdullah (2014) 'Başlangıcından 1071'e Kadar Türklerin Anadolu'ya Akınları Hakkında Bir Değerlendirme, *Akev Akademi Dergisi*, Sayı 59, ss:211- 232.

KAYHAN, Hüseyin (2011) Selçuklulardan Safevilere Türkmen Meselesi, *Hitory Studies*,ss:215-224.

KILIÇ, Nurdan (2010) *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

KILIÇ, Özge- AKPINARLI, H.Feriha (2017) 'Tepme Keçe Üretimi Yapan Atölyelerde Uygulanan Bitim(Apre) İşlemleri', *İdil Dergisi*, Cilt:6, sy:32, ss:1427-1442.

KILIÇ, Serkan (2024) 'Korkuteli'nin Avdan Köyü Mezarlığındaki Süslemeli Mezar Taşları Üzerine Bir İnceleme', *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 859-874.

KOFOĞLU, Sait (2006) *Hamidoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

KONUK, Mustafa. - GENÇ, Mustafa (2021) 'Karaman İl Merkezinde Yaşayan Sarıkeçili Yörüklerinde Torba Dokumaları', *Arış*, sy:18, ss:4-27

KOYUNCU OKÇA, Ayşegül- GENÇ, Mustafa (2017) 'Yörük Göçlerinde Deve', *The Journal of Academic Social Science Studies*, sy:58, ss:225-236.

KÖKTÜRK, Gökhan V. (2005) 'Sarıkeçili Yörüklerinde Geçiş Dönemi', ed: Cihat Özender- Erdal Aksoy- Gökhan Köktürk, Son Konar-Göçerlerin (Sarıkeçili Yörüklerinin) Sosyo- Kültürel Yapısı, *Hacettepe Üniversitesi Yayınları*, Ankara, ss:43-58.

KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1943) 'Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları', *Belleten*, Cilt: 7, sy:27, ss:379-522.

KÖPRÜLÜ, M.Fuat (1991) *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

KÖYMEN, Mehmet Altay (2004) *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

KÖYMEN, Mehmet Altay (1986) 'Selçuklular ve Anadolu'nun Türkleşme Meselesi', *Selçuklu Üniversitesi Selçuklu araştırma Dergisi*, sy:1, ss:21-35.

KÖYMEN, Mehmet Altay (1993) 'Süleyman Şah ve Anadolu Selçuklu Devletinin Kuruluşu', *Belleten*, Cilt:57, sy:218, ss:71-80.

KUTLU, Muhtar (1992) 'Yaşayan Bir Alt Kültür Geleneği: Anadolu Göçer Kültürü', *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Feryal Matbaası, Ankara, Cilt:1, ss:59- 66.

KUTLU, Muhtar (1987) *Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık*, Sevinç Matbaası, Ankara.

MENTEŞ, Sabit- CENGİZ, Daimî (2020) 'Veli-Ocak Kültürlerinin Selçuklu ve Osmanlılarda Din ve Kültür İnşasındaki Öneme İlişkin Kısa Bir Değerlendirme', *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:4, sy:1, ss:84-90.

MOĞOL, Hasan (2010) 'Beylikler dönemi Antalya'sı Teke Beyliği', *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Antalya, ss:117-144.

MUŞMAL, Hüseyin (2017) 'Geçmişten Günümüze Anamasın Yörükleri', 2. *Yörük Türkmen Çalıştayı*, Ed: Fatih Uslu, Antalya, ss:194-209.

NİZAM-ÜL MÜLK (2009) *Siyaset-Name*, Haz:Mehmet Taha AYAR, İş Bankası Kültür Yayınları.

OKUMUŞ, Osman (2013) 'Anadolu Coğrafyasında Ticari Hareketlilik: Osmanlı Devleti'nde Türkmen ve Yörüklerin İktisadi Hayatları', *Sosyal ve Beşeriler Bilim Dergisi*, Cilt:5, sy:2, ss:397-392.

ONUK, Taciser (2005) *Osmanlı çadır Sanatı (XVII-XIX.yüzyıl)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

ORHONLU, Cengiz (1967) *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı*, Eren Yayıncılık, İstanbul.

ÖZDEMİR, Mustafa (2017) '14-17. Yüzyıllar Arasında Anadolu'ya Gelen Türk Göçleri ve Anadolu'nun Doğusunda Meydana Gelen Demografik Değişiklikler', *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt:5, Sayı:12, ss:51-76.

ÖZDEMİR, Okan - BAKAR, Nur (2016) ' Silifke Yörüklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Dergisi,sy:11-33, 111-134.

ÖTER, Âdem- ÖZKUL, Metin (2018) 'Batı Akdeniz Bölgesi Yörüklerinin Bitkisel ve Hayvansal Üretim Faaliyetleri', *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, ss:13-31.

ÖTER, Âdem-AKGÜL, Muammer-ÇALIŞKAN, Çağrı (2023) 'Antalya'da Yaşayan Yörüklerin Örf, Âdet ve Gelenekleri (1927-1928)', *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy: 58, ss:1-18.

ÖZKUL Metin- ÖTER Âdem, 'Yörük Kültüründe Meydana Gelen Değişimler', *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi*, ss:475-506.

RAŞİT, Ekrem (1935) 'Antalya Notları', *Halk Bilgisi Haberleri*, sy: 48, İstanbul, ss:305-314.

SARI, Arif (2024) 'Safevi Devleti'nde Tekeli Türkmenleri', *Türk Kültürüne Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sy: 10, ss:179-198.

SARI, Serkan (2024) 'Şehzade Korkut'un Siyasi Faaliyetleri ve Yörük Taifesiyle Münasebetleri', *Mediterranean Journal of Humanities*,ss:1-10.

SARIÇELİK, Kerim (2017) 'Teke (Antalya) Sancağının Konya Vilayetinden Ayrılarak Bağımsız Hale Getirilmesi ve İdari Yönden Yeniden Düzenlenmesi', *Bilig- Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:93, ss:85-114.

SELEKLER, Macit (2011) *Yarım Asrın Arkasından Antalya'da Kemer, Melli, İbradı ve Serik*, haz: Ali Yıldız- Resul Kaya, Kutlu Avcı Ofset Ltd. Şti, Antalya.

SEVİM, Sezai (2006) 'Karacalar Cemaati', *Akademik Araştırmalar Dergisi*, sy:28, ss:163-177.

SEYİRCİ, Musa (2000) *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*, Der Yayınları, İstanbul.

SOOFİZADEH, Abdolvahid (2019) Selçuklu Devleti'nin Kurucusu Olan Türkmenler, *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi (OTAD)III*, ss:158-170.

SOOFİZADEH, Abdolvahid (2018) ' Konar Göçer Hazarötesi(İran) Türkmenlerinde Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Hayat', ed: Mustafa Gökçe-Eren Fehmi Eroğlu, *Altaylardan Toroslara Konar Göçer Türkler*, Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla, ss:87-117.

SOYSAL, Işın (2010) Antalya'daki Yörüklerin Yerel Siyasetteki Yeri ve Önemi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Antalya.

SOYSALDI, Aysen (2022) 'Yörük Çuvalları' *Arış*, Haziran/ Aralık, Sayı:20-21, ss:183-207.

SÖYLEMEZ, Faruk (2012) 'Yavuz Sultan Selim'in Taht Mücadelesi', *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.: 33, ss.63-86.

SÜMER, Faruk 'Yörükler', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, cilt:43, ss:570-573.

SÜMER, Faruk (1972) *Oğuzlar*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara.

SÜMER, Faruk (1960) 'Anadolu'ya Yalnız Göçebe Türkler Mi Geldi', *Belleten*, Cilt: 25, sy:96, ss:567-594.

SÜMER, Faruk 'Anadolu Selçukluları (1075-1308) -Sosyoekonomik ve Kültürel Hayat', *Selçuklular Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, Cilt:36, 386.

SÜMER, Faruk (2024) *Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişiminde Anadolu Türklerinin Rolü, Türk Tarih Kurumu*, Ankara.

SÜMER, Faruk (1971) *Selçuklu Araştırma Dergisi*, Güven Matbaası, Ankara.

SÜMER, Faruk 'Kösedağ Savaşı', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt:26, ss:272-273.

ŞAHİN, İlhan (2020) 'Göç Kavramı Üzerine', *Yörük Araştırmaları-2*, Eds:Fatih Uslu-Canan Kökus, Palet Yayınları, Konya, ss:15-25.

ŞAHİN, İlhan (1997) 'XVI. Yüzyılda Osmanlı Anadolu'su Göçebelerin İdari ve Sosyal Yapısı', *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy:15, ss:253-264.

ŞAHBAZ, Davut (2018) 'Orta Anadolu'nun Kuzeyinde Bir Konar-Göçer Teşekkül. İnal- Oğulları (Eflak-ı İnallu)' *Otam Dergisi*, sy:43, ss:181-198.

ŞAHBAZ, Mehibe (2017) 'XVI.Yüzyıl Anadolu'sunda Oğuz Boylarının Yerleştikleri Yerlerin Sancaklara Dağılımı', *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:26, sy:3, ss:45-59.

ŞAKİR, Turan (2015) 'Moğolların Anadolu'yu İstilas Sonrası Batı Anadolu'da Türkmen Tarzında Şekillenme', *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:29, ss:185-194.

ŞANDA, Mehmet Nuri (2024) *19. Yüzyılda Siverek ve Çevresinde Aşiretler*, Serüven Yayınevi, Ankara.

ŞEKER, Mehmet (2006) *Anadolu'nun Türkleşmesi ve Kültürel Hayatı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

ŞEKER, Mehmet (2016) 'Süleyman-Şah(I) Rukne'd-Din Süleyman-Şah B. Kutalmış(Ö.479/1086)', *Selçuklu Medeniyeti Araştırma Dergisi*, sy:1, ss:39-51.

TANYILDIZ, Ali (1990) *Orta Asya'dan Gedikli Köyüne Honamlı Yörükleri*, Takoğlu Ofset.

TAŞ, Ela (2022) 'Yörüklerde Kap Kacak Kültürü', *Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:61, ss:144-156.

TAŞĞIN, Ahmet (2020) 'Yürümekle Seferde Kalmak, Sofrayla Yörük Olmak:Türkistan Horosan Azerbaycan Anadolu ve Balkan İrfanı ve Yörükler', *Yörük Araştırmaları II*, ed:Fatih Uslu,- Canan Kökus, Palet Yayınları, Konya, ss:85-98

TEKİRDAĞ, Şehabettin (1977) ' Teke-Eli ve Teke-Oğulları', *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy: 7-8, İstanbul, ss: 55-94.

TIZLAK, Fahrettin (2010)'Türk Hakimiyetinde Teke Yöresinin Sosyal Tarihi', *Dünden Bugüne Antalya*, Cilt:1, ss:153-186.

TIZLAK, Fahrettin (2014) 'Istanos Nahiyesi'nin Korkudili Kazası'na Dönüştürülmesi', *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, Cilt:4, sy:2, ss:249-259.

TIZLAK, Fahrettin (2002) 'Teke Sancağı Türkmenlerine Osmanlıların Bakış Açısı', *XIV Türk Tarih Kongresi*, SS.481-499.

TURAN,Osman (2009) *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

TUZTAŞ HORZUMLU,Ayşe Hilal(2014) *Konup- Göçmek, Yerleşmek ve Yaşamak: Sarıkeçili'lerde Mekân ve Anlatı*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmış Doktora Tezi, İstanbul.

TUZTAŞ, Ayşe Hilal (2005) *Günümüzde Isparta'da Yaşayan Yörüklerin Siyasi ve Kültür Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ULUDAĞ, Erdal (2023) 'Teke Yöresi Yörük- Türkmen Müzik Kültüründe Boğaz Havaları ' ed: Fatih Uslu, *Yörük Çalıştay 5 Yörükler ve Müzik*, Palet Yayınları, Ankara, ss:119-143.

USLU, Fatih (2015) *Bozahmetli Yörük Aşireti*, Çizgi Kitapevi, Konya.

USLU, Fatih (2017) 'Bozahmetli Yörük Aşiretinde Sosyo-Kültürel Hayat, 2.Yörük Türkmen Çalıştay, Ed: Fatih Uslu, Antalya, ss:109-145.

USLU, Fatih (2018) 'Yörük Kadın ve Erkeklerinin Giyim Tarzının Sosyo- Kültürel Açından Değerlendirilmesi: Bozahmetli Aşireti Örneği', *Altaylardan Toroslara Konar Göçer Türkler*, Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla, ss:174-182.

USLU, Fatih (2020) 'Yörük Çobanları ve Kişisel Eşyaları', *Yörük Araştırmaları II*, ed: Fatih USLU- Canan KÖKUS, Palet Yayınları, Konya, ss:99-110.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1966)“II’nci Bayezid’in Oğullarından Sultan Korkut ”. *Belleten*, Cilt: 30, sy:120, ss:539-602.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (2024) Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ÜNAL, Mehmet Ali (1996) 'XV. ve XVI. Yüzyılda Teke Sancağında Cemaat ve Aşiretler', *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sy:2, Isparta, ss:220-238.

ÜNAL, Ayhan Afşın (2019) 'Büyük Selçuklu Devleti'nin Oğuzlar-Türkmenlere Karşı Takip Ettiği Siyaset', *TürkhisSutudiesHistorical Analysis*, sy:14, ss:397-411.

Üzümlü, İlyas ' Kızılbaş', *TDK İslam Ansiklopedisi*,Cilt:25, ss:546-557.

YALMAN(YALKIN), Ali Rıza (1977) Cenupta *Türk Oymakları II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

YALGIN, Ali Rıza (1958) 'Hayvancılık' *Türk Etnografya Dergisi*, sy. 54, ss:87-106.

YAMANER OKTAN, Hale (2012) Batı *Anadolu'da Yörük Müziği ve Kadın İcraları*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, İzmir.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin (2002) ‘Klasik Dönem Osmanlı Toplumuna Genel Bir Bakış’, *Türkler*, Cilt: IX, Ankara, ss:183-215.

YILMAZ, Yakup (2012) *Tarihi Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye'deki Honanlı Yörükleri*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

YILDIZ, Tuğba Meryem (2018) *1839-1917 Arası İstanos (Korkuteli)’un İdari, Sosyal ve Ekonomik Durumu*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, Antalya.

YİĞİT, Hayrettin (2019) ‘Yörüküyürümü? Yörük Kelimesinin Etimolojisi Üzerine Bir Deneme’, *Dergipark Akademi*, Cilt:7, sy:1, ss:15-23.

YİĞİT,İlker (2020) '1925 Yılında Isparta Vilayetinde Konar Göçerlerin İskanı', *Türk Coğrafya Dergisi*, sy:75, ss:33-40.

YİNANÇ, Mükrimin Halil (1944) *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul Burhaneddin Matbaası, İstanbul.

YAKUPOĞLU, Cevdet (2021) 'Malazgirt Zaferi ve Anadolu'da Yeni Türk Vatanının Yükselişi', *Kamu Yönetimi Enstitüsü sosyal Bilimler Dergisi*, sy:1, ss:1-35.

ZAFER, Cem (2018) 'Türkiye'de konar-Göçer Kültürü', *Muhakeme Dergisi*, ss:105-115.

EKLER

Ek1: KAYNAKKİŞİLER

Kadir ALDEMİR, 1965 doğumlu, İlkokul mezunu.

Nazire KANDEMİR, 1967 doğumlu, İlkokul mezunu.

Mesude ALDEMİR, 1973 doğumlu, Lise mezunu.

Ali ÖMERCİK, 1933 doğumlu, Okur yazarlık yok

Hayriye ÖMERCİK, 1943 doğumlu, Okur yazarlık yok.

Teslime KURUMLU, 1955 doğumlu, Okur yazarlık yok.

Havana KURUMLU, 1955 doğumlu, Okur yazarlık yok.

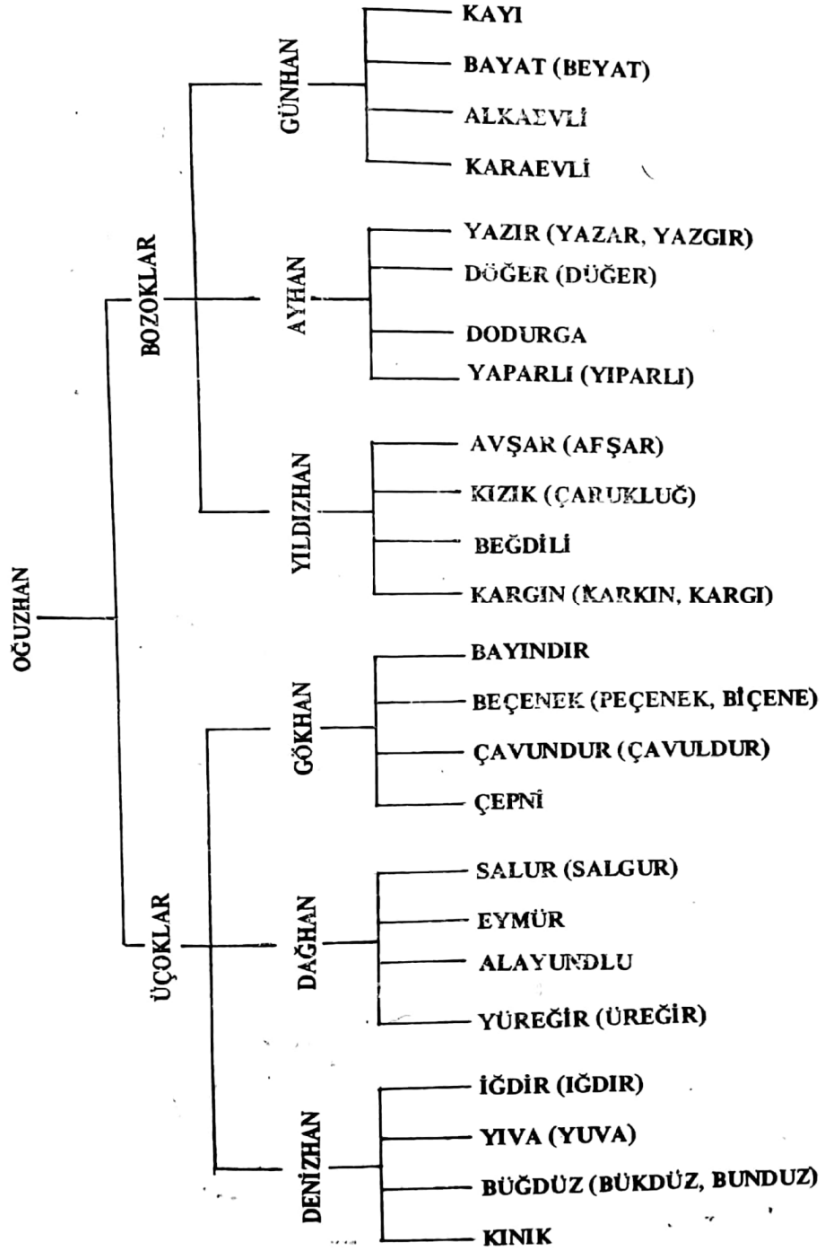
Gülsüm DOĞAN, 1950 doğumlu, Okur yazarlık yok.

Havva KOCAOĞLU, 1940 doğumlu, Okur yazarlık yok.

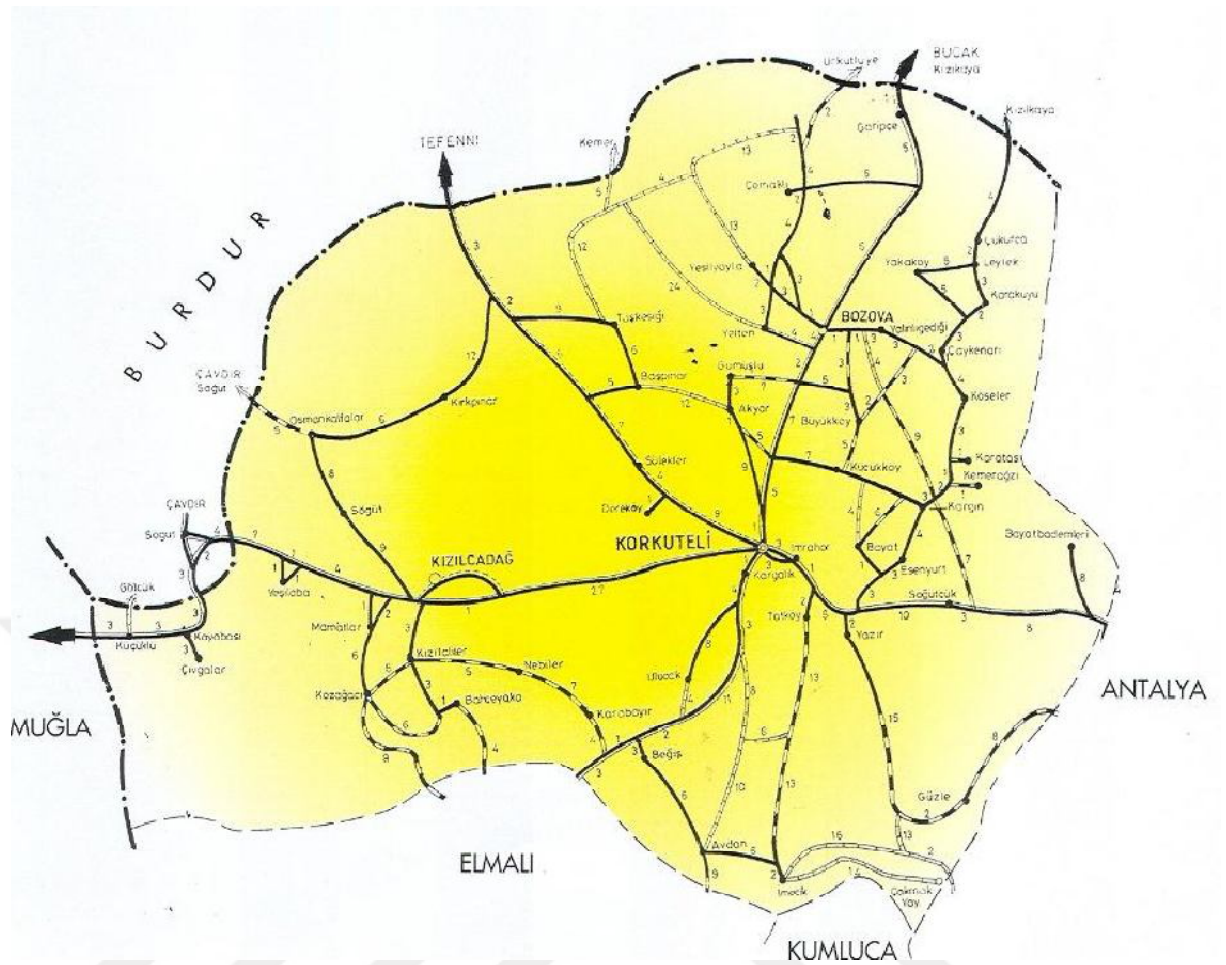
Ayşe BUCAKLI, 1964 doğumlu, İlkokul mezunu.

Şükran AKDENİZ, 1949 doğumlu, okur yazarlık yok, dul, dokuma yaparak geçimini sağlıyor, Korkuteli Küçükköy mahallesinde ikamet etmektedir.

EK 2: ŞEMA ve HARİTALAR

Şema1: Oğuz Boylarının Şematik Gösterimi (Türkay, 1979:816)

Har. 1: Korkuteli haritası (AVCI, Hülya 2010:6)

EK 3: RESİMLER**Resim 1: Kara adır**

Kaynak: Sedat olak, Fotoğraf Arşivi

Resim 2: Un uvalı

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 3: Sital(iki çulu birbirine sabitlemeye yarayan ağaçtan yapılmış çivi)

Kaynak: Rukiye PALA, Fotoğraf Arşivi

Resim 4: Dokuma Yörük Seccadesi

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 5: Dokuma Ala Çuval

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 6: Kilim Olarak Kullanılan Koç Boynuzu Desenli Yörük Dokuması

Kaynak : Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 7: Yağmurdan, Soğuktan Korunmaya Yarayan Kepenek

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 8: Kıl Tarağı(Kılı, Yünü Pisliğinden Temizlemeye yarayan Araç)

kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf arşivi

Resim 9: ıkırık (Kirtmanda Eğrilmiş Yünü, Kılı iki Ucundan Birleştirerek İ Haline Getirilmesini Sağlayan Araç)

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 10: Develere, Koyunlara ve Keçilere asılan çeşitli anlar

Kaynak: Sedat olak, Fotoğraf Arşivi

Resim 11: Dokuma Yolluk

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 12: Çadır İçerisinde Yaygı Olarak Kullanılan Keçe

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 13: Yörüklerin Taşıma Aracı Olan Heybe

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 14: Kışlık Peynirin Keçi Derisine Bastırılması

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 15: Sarıkeçili Yörük Kadını, Hayriye Ömerci

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 16: Sarıkeçili Yörüklerinden Ali Ömercik

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 17: Yazır Ovasında Yaşan Karakeçili Yörüklerinden Nazire Kandemir ve Mesude Aldemir

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 18: Yazır Ovasında Yaşan Karakeçili Yörüklerinden Kadir Aldemir

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 19: Köpeğe Tepit Yapan Yörük Kadını

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 20: Yörük Çocuğu

Kaynak: Sedat Çolak, Fotoğraf Arşivi

Resim 21: Kara adır İçinde Yörük Kızı

Kaynak: Sedat olak, Fotoğraf Arşivi

Resim 22: Istar Yanında Kirman Eğiren Yörük Kanını

Kaynak: Sedat olak, Fotoğraf Arşivi

Resim 23: Istarda Dokuma Yapan Yörük Kızları

Kaynak: Sedat Çolak, Fotoğraf Arşivi

Resim 24: At Eyeri

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 25: Kolan Dokuyan Yörük Kadını

Kaynak: Sedat Çolak, Fotoğraf Arşivi

Resim 26: Üzeri Dokuma Kilimlerle Örtülmüş Göçe Hazır Deve

Kaynak: Sedat Çolak, Fotoğraf Arşivi

Resim 27: Develerle Yapılan Yörük Göçü Temsili

Kaynak: Sedat Çolak, Fotoğraf Arşivi

Resim 28: Çadırın Yanına Toplanan Keçi Sürüsü

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 29: Yayılımdan Dönen Keçilerin Su içişı

Kaynak: Şahin Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 30:Kara Çadır İçerisinde Dinlenen Kediler

Kaynak: Şahin Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 31: Kara Çadırın, Hayvan Sürüsünün Bekçisi Çoban Köpeği

Kaynak: Şahin Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 32: Korkuteli Çevresinde Kara Çadır Yerine Kullanılan Konteyner Ev

Kaynak: Nazire Kandemir, Fotoğraf Arşivi

Resim 33: Korkuteli Çevresinde Yörük Yaşamında Kullanılan Konteynerların İç düzeni

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 34: Kirman eğiren Yörük kadını Havana Kurumlu

Kaynak: Rukiye Pala, Fotoğraf Arşivi

Resim 35: Dağ başında Yörük mezarı

Kaynak:Şerafettin Şahin, Fotoğraf Arşivi

Resim 36: Dağ başında Yörük mezarı

Kaynak:Şerafettin Şahin, Fotoğraf Arşivi

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Rukiye PALA
------------	-------------

Öğrenim Durumu

Üniversite	Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı

İş Deneyimi

Millî Eğitim Bakanlığı	Öğretmenlik, 2021-2023 yıllar arası
------------------------	-------------------------------------